МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Вінницький коледж економіки та підприємництва

«Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства»

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Вінниця, 18 квітня 2018 року

ТОМ І

Вінниця – 2018

УДК [330.341+168.522.001]:316.3“71”(063)
С 69

Друкується за рішенням Вченої ради Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету

Протокол № 9 від 27 квітня 2018 р.

Організаційний комітет: А.І. Крисоватий – д.е.н., професор, ректор ТНЕУ; З.-М.В. Задорожний – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи ТНЕУ; Б.В. Погріщук – д.е.н., професор, директор ВННІЕ ТНЕУ; Н.В. Добіжа – к.е.н., доцент, директор ВКЕП ТНЕУ; В.І. Мельник – д.е.н., доцент, заступник директора ВННІЕ ТНЕУ з наукової роботи; І.В. Мартусенко – к.г.н., доцент, заступник директора ВННІЕ ТНЕУ; Г.Б. Погріщук – д.е.н., доцент, зав. кафедри фінансів і кредиту ВННІЕ ТНЕУ; В.В. Ясишена – к.е.н., доцент, зав. кафедри бухгалтерського обліку і аудиту ВННІЕ ТНЕУ; О.М. Ціхановська – к.е.н., доцент, зав. кафедри економіки підприємств і корпорацій ВННІЕ ТНЕУ; О.М. Вільчинська – к.е.н., доцент, зав. кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін ВННІЕ ТНЕУ; І.І. Світлак – к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правового регулювання економіки і правознавства ВННІЕ ТНЕУ; Мазур В. Г. – викладач кафедри економіки підприємств і корпорацій ВННІЕ ТНЕУ.

Технічні редактори: С.Ф. Цуркан, З.Ф. Чорна, О.О. Новіцька, М.О. Собчук, В.А. Жарчук, С.М. Бевз.

С 69 Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 18 квітня 2018 р.: у 2-х т. – Т. 1 / ред. кол.: ВННІЕ ТНЕУ. – Тернопіль: Крок, 2018. – 250 с.

ISBN_____

До збірника включено статті та матеріали доповідей учасників конференції. Розглядаються актуальні теоретичні і практичні питання соціально-економічних та гуманітарних аспектів розвитку суспільства. Висвітлюються питання фінансової системи держави, її становлення та вектору розвитку; проблеми формування ефективної моделі економічного розвитку суспільства; сучасних напрямів, концепцій та проблем обліку, оподаткування, аналізу та аудиту; питання фундаментальних та гуманітарних засад розвитку сучасної економіки та суспільства; актуальні проблеми розвитку правової, соціальної держави та громадянського суспільства в сучасних умовах.

Відповідальність за зміст публікацій та орфографічне оформлення несуть їх автори

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ВЕКТОР РОЗВИТКУ

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУЧАСНА ВІЗІЯ
Мельник В. М. – д.е.н., професор; Щур Р. І. – к.е.н., доцент 12

ФІНАНСОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОБНИЦТВА ШВИДКОЗМОРОЖЕНИХ ПРОДООВОЧЕВИХ ПРОДУКТІВ
Белінська С. О. – д.т.н., професор 13

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ СПІВРОБІТНИЦТВА АГЕНТІВ СУЧАСНОГО РИНКУ
Мороз О. В. – д.е.н., професор 15

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ
Захарчук О. В. – д.е.н., професор 16

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ У ФОРМУВАННІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА
Мороз О. О. – д.е.н., професор 18

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДПРИЄМСТВ
Карачина Н. П. – д.е.н., професор 20

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ
Ходаківський Є. І. – д.е.н., професор 21

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК У СЕКТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Краус Н. М. – д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник відділу економіки та фінансів 23

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ
Гарбар Ж. В. – д.е.н., доцент 24

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІЙ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ
Добіжа Н.В. – к.е.н., доцент, директор ВКЕП ТНЕУ, викладач, спеціаліст вищої категорії 26

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
Чайковський Я.І. – к.е.н., доцент 28

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
Клівіденко Л. М. – к.е.н., доцент 30

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
Мацедонська Н. В. – к.е.н., доцент 32

АКТИВИ БАНКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ
Мирончук В. М. – к.е.н., доцент 34

ІНСТИТУТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ
Семцов В. М. – к.е.н., доцент 36

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО І ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
Підгаєць С. В. – к.е.н., ст. викладач 37

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ
Роледерс В. В. – к.е.н., доцент; Клименко П. М. – магістрант 39
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В УКРАЇНІ
Левченко І. А. – викладач 41
ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ КООРДИНАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ТА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ
Штефан Л. Б. – к.е.н., доцент 43
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БАГАТОАСПЕКТНІСТЬ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ
Цуркан С. Ф. – викладач 44
ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
Руденко В. В. – к.е.н., доцент 46
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ
Волощук Р. Є. – к.е.н., ст. викладач 48
СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ЇЇ СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ
Постоловська О.П. – викладач, спеціаліст 50

СЕКЦІЯ ІІ

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В КОНЦЕПЦІЇ РОЗБУДОВИ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ
Погріщук Б.В., д.е.н., професор; Хвічія-Дуве Г.Р., аспірант 51
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ
Мельник В.І., д.е.н., доцент 52
НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ «ПЛАНУ МАРШАЛЛА» ДЛЯ УКРАЇНИ
Захарченко В.І. – д.е.н., професор 54
ДИНАМІКА ОБСЯГІВ ВХІДНОГО, ВИХІДНОГО І ЧИСТОГО ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ЯК ПОШУК РЕЗЕРВІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГРОШОВИМИ КОШТАМИ
Іванюта П.В., д.держ.упр., доцент 56
ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВІТОВИХ АГРАРНИХ РИНКІВ
Ціхановська В М. – д.е.н., доцент; Логоша Р В. – к.е.н., доцент 58
МИРОВА УГОДА ЯК ЗАСІБ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА
Скрипник М. І. – д.е.н., доцент; Григоревська О.О. – к.е.н., доцент 59
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
Драбовський А.Г. – д.е.н., професор; Дибчук Л.В. – к.і.н., доцент 61
ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В 2013-2016 РОКАХ
Козловський В.О. – к.е.н., професор; Левченко Д.О. – ст. 4-го курсу 63
РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ
Турчак В.В. – к.е.н., доцент; Солоїд О.В. – к.е.н., доцент 66

ВІДТВОРЮВАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
Чернова Г.В. – к.г.н., доцент 67
MARKET INFRASTRUCTURE OF OILSEED AND ITS PRODUCTS
Довгань Л.І. – к.п.н., доцент кафедри української та іноземних мов; Довгань Ю.В. – асистент кафедри маркетингу та аграрного бізнесу 69
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ
Ціхановська О.М. – к.е.н., доцент 70
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ
Пономарьова М.С. к.е.н, доцент 71
ПРОСТІР ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ
Мартусенко І.В. – к.г.н., доцент 73
ПЕРСПЕКТИВИ СТАРТАП-КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ЯК ПРОГРЕСИВНОЇ ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
Харчук С.А. – к.е.н., доцент 75
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ
Дончак Л.Г. – к.е.н., доцент 77
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ
Семчук І.В. – к.е.н., доцент 79
АНАЛІЗ ГРАНИЧНОЇ ВЕЛИЧИНИ ЗРОСТАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК
Іващук О.О. – к.е.н., доцент; Пінь А.М. – аспірант 81
ВИЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В АНАЛІЗІ КОН'ЮНКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ
Должикова І.С., здобувач 83
ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ВЛАДИ
Мазур В.Г. – викладач 85
РОЗВИТОК РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН
Ксенжук О.С. – здобувач 86
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ
Чорна З.Ф. – викладач 88

СЕКЦІЯ ІІІ

СУЧАСНІ НАПРЯМИ, КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

ПРИНЦИПИ ТА ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ
Крупка Я.Д. – д.е.н., професор 90
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ
Пуцентейло П. Р. – д.е.н., професор 92
ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ КІЛЬКОСТІ ЇЇ ФОРМ І ПОКАЗНИКІВ
Дерій В.А. – д.е.н., професор 94
НОВЕ РОЗУМІННЯ ОБЛІКУ В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ
Пушкар М.С. – д.е.н., професор; Семанюк В.З. – к.е.н., доцент 95

НІКЧЕМНІ УГОДИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ
Малюга Н.М. – д.е.н., професор 97
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МСФЗ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ
Іонін Є.Є. – д.е.н., професор 99
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОСЛУГИ
Парасій-Вергуненко І.М. – д.е.н., професор 100
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ БІОЕНЕРГЕТИКИ
Правдюк Н.Л. – д.е.н., професор 102
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ
Петренко Н.І. – д.е.н, професор 104
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ
Даньків Й.Я. – к.е.н., професор; Шуліко А.О. – к.е.н., доцент 106
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОЦІНКИ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ
Саченко С.І. – к.е.н., доцент; Панасюк В.М. – к.е.н., доцент; Черешнюк О.М. – к.е.н, старший викладач 108
АУДИТОРСЬКА СИНЕРГІЯ У РОЗВ'ЯЗАННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО АУДИТУ
Назарова К.О. – д.е.н., доцент 109
ЕЛЕМЕНТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПІДХОДУ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
Пилипенко Л.М. – д.е.н., доцент 112
ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ
Ясишена В.В. – к.е.н., доцент 113
БАГАТОРІВНЕВИЙ ЗАХИСТ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ
Слатвінський М.А. – к.е.н, доцент 115
АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ
Гордополов В.Ю. – к.е.н., доцент; Петрина І.В. – студентка 117
ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ
Чвертко Л.А. – к.е.н., доцент 119
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ
Шестерняк М.М. – к.е.н. 121
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ТА ПОДАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ЗВІТНОСТІ
Волинець В.І. – к.т.н., доцент 123
ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ В УПРАВЛІННІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА
Гордополова Н.В. – к.е.н., доцент 125
ОБЛІК ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА
Гордополов В.Ю. – к.е.н., доцент; Кусевич О.М. – студентка 126
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
Головай Н.М. – к.е.н., доцент; Біланенко В.М. – магістрант 128

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
Балазюк О.Ю. – к.е.н.; Сисоєва І.М – к.е.н. 130
КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ЗА СОЦІАЛЬНИМ СТРАХУВАННЯ
Михальчишина Л.Г. – к.е.н., доцент; Галущак О.П. – студентка 131
ОСНОВНІ СКЛАДОВІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА
Пилявець В.М. – к.е.н.; Пилявець Є.М. – викладач 133
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ
Сисоєва І.М. – к.е.н.; Балазюк О.Ю. – к.е.н. 134
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
Покиньчереда В.В. – к.е.н. 136
БРАК ТА ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ ДЛЯ ПОТРЕБ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
Пилявець І.М. – викладач; Мельник Т.А. – викладач 138
ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА
Гриник О.І. – викладач 140
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
Толмачова А.М. – аспірант 142
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
Бабій Л.С. – викладач вищої категорії; Грибанова О.О. – викладач вищої категорії 144
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ
Циганчук В.А. – викладач, спеціаліст ІІ категорії 145

СЕКЦІЯ IV

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

УРЯД ОЧІКУЄ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ТА ЧИ БУДЕ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ?
Сірко А.В. – д.е.н., професор 148
ІСТОРІЯ ЯК СВІДОМІСНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
Струкевич О.К. – д.і.н., професор 150
АНАЛІЗ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ ЗВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
Аннєнкова І.П. – д.пед.н., доцент 151
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ТА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ
Гріщенко І.В. – викладач; Балахонова О.В. – д.е.н., професор 153
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ТА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ
Гріщенко І.В. – викладач; Денисюк О.М. − д.е.н., професор 155
ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Вільчинська О.М. – к.е.н., доцент 157

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІСТА
Єлісєєва І.О. – к.пед.н., доцент 158
БЛОКЧЕЙН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ
Козловський А.В. – к.т.н., доцент 160
ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ НЕМОВНИХ ПРЕДЕТІВ: БАЧЕННЯ ШВЕДСЬКИХ ПЕДАГОГІВ
Мовчан Л.Г. – к.пед.н, доцент 161
КРИПТОВАЛЮТА ЯК НОВАЦІЯ СУЧАСНОЇ ВІРТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ
Рум'янцева К.Є. – к.пед.н., доцент; Рум'янцев О.Ю. – ст.3 курсу, гр. ЕПвн-31 163
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА І ТРАДИЦІЙНА ЕТНОПЕДАГОГІКА
Творун С.О. – к.і.н., доцент; Шевчук О.В. – викладач 165
ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА
Добровольська Н.В. – к.пед.н, доцент 166
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ЗВО ЗА ДОПОМОГОЮ ТЬЮТОРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ
Зарішняк І.М. – к.пед.н., доцент 169
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН
Зарішняк І.М. – к.пед.н., доцент; Тарасюк Я.В. – магістр 170
АНАЛІЗ СТАНУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
Раскола Л.А. – к.х.н, доцент 172
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО УСТРОЮ
Капура О.М. – к.філ.н., викладач, спеціаліст вищої категорії 174
КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
Забродіна Л.О. – заступник директора ВКЕП ТНЕУ, викладач-методист, спеціаліст вищої категорії 175
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА
Сорока Ю.О. – завідувач відділенням ВКЕП ТНЕУ, викладач-методист, спеціаліст вищої категорії 177
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВНИХ ТА МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ
Лавренчук О.В. – викладач-методист, спеціаліст вищої категорії 178
МІЖНАРОДНЕ СТАЖУВАННЯ – ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
Добіжа Н.В. – к.пед.н., викладач, спеціаліст І категорії; Бажура А.В. – викладач, спеціаліст ІІ категорії 180
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ
Жмурко І.Л. – голова циклової комісії, викладач, спеціаліст І категорії; Шевчук О.П. – викладач, спеціаліст 181
ВІРТУАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ
Шевчук О.П. – викладач, спеціаліст; Жмурко І.Л. – голова циклової комісії, викладач, спеціаліст І категорії 183

НЕСТАНДАРТНИЙ ПІДХІД ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ХІМІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
Шевчук О.П. – викладач, спеціаліст; Шевчук Н.І. – вчитель, спеціаліст вищої категорії 185
ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІ
Жмурко І.Л. – голова циклової комісії, викладач, спеціаліст І категорії; Гріщенко О.І. – заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель, спеціаліст вищої категорії 187
МЕТА ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ
Колесник О.В. – викладач, спеціаліст І категорії; Колесник О.П. – вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії 188
ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ ТА ІНШИМ НЕГАТИВНИМ ПРОЯВАМ СЕРЕД ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ
Горлач Н.Р. - викладач, спеціаліст І категорії 191
РОЗВИТОК ПРОСТОРОВОЇ ЗНАКОВО-СИМВОЛІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗНАНЬ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ
Каменщук Т.Д. – директор НМЦ ПССО у Вінницькій області 192
ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ПСИХОСОЦОТИПУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ
Бажура А.В. – викладач, спеціаліст ІІ категорії 195
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ
Гріщенко І.В. – викладач 196
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
Оніщук І.І. – аспірант 198
СТАН ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ
Шилко А.О. – магістр 199

СЕКЦІЯ V

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ КІПР У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ГРОШЕЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
Француз А.Й. – Герой України, д.ю.н., професор; Світлак В.І. – аспірант 202
ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ВИКОНАННЯ
Морозова Л.П. – д.ф.наук, професор; Морозова О.М. – к.ю.н. 204
ЕМІГРАЦІЯ ГРОМАДЯН ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Денисюк С.Г. – д.політ.н., професор; Корнієнко В.О. – д.політ.н., професор 205
ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ
Гіжевський В.К. – к.ю.н., професор, проректор; Шевчук А.А. – аспірант 206
ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
Гель А.П. – к.ю.н., доцент; Зверховська В.Ф. – к.ю.н 208

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЖИТЛА ЯК ОБ'ЄКТА ПРАВОВІДНОСИН
Зайцев А.Ю. – к.ю.н., суддя 212
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА КЛОПОТАННЯ В АДІМІНСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ
Маєвська З.В. – старший інспектор з особливих доручень відділу уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності, лейтенант поліції 213
ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ
Сухоребра Т.І. – к.ю.н., завідувач кафедри права 215
ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ
Оверковська Т.К. – к.ю.н., доцент 216
ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ
Письменна О.П. – к.ю.н., доцент 218
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ НОВЕЛ КПК УКРАЇНИ
Безносюк А.М. – к.ю.н., доцент 220
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ
Бурятинська Н.І. – викладач 221
МЕДІАЦІЯ ТА ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ
Гайдайчук Н.П. – викладач 223
ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
Шевчук Т.М. – асистент кафедри права 225
КОМПЛЕКСНА РЕФОРМА ДФС – УМОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК «СЕРВІСНОЇ» ДЕРЖАВИ
Світлак І.І. – к.ю.н., доцент 226
СТАВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ ДО РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ
Скірський І.В. – к.ю.н., доцент 227
ДЕЯКІ АСПЕКТИ УТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
Поджаренко К.Є. – к.ю.н. 229
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАВННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ
Добіжа В.В. – к.політ.н, доцент 231
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ LEGAL TECH ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЮ ЮРИСТА
Очеретяний В.В. – к.і.н., доцент 233
ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СВІТІ ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ
Тунік Ю.М. – к.ю.н. 234
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ
Поліщук А.С. – к. і. н., завідувач відділу аспірантури і докторантури; Колесник О.В. – викладач, спеціаліст І категорії 236
ГУМАНІЗАЦІЯ ТА АВТОРИТАРИЗМ, ЯК СКЛАДОВІ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИТЕМИ ОСВІТИ
Шалімов О.С. – майор поліції, викладач, спеціаліст І категорії 238

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНФЛІКТИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ
Дідиченко І.В. - капітан поліції, викладач, спеціаліст ІІ категорії 240
АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: РОЗВИТОК ТА ЗАВДАННЯ
Вдовиченко Т.В. – викладач, спеціаліст І категорії 242
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ
Райковський Є.Ю. – викладач, спеціаліст 244
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД
Голота Н.П. – викладач 245
ОРГАНІЗАЦІЙНО–ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ
Жарчук В.А. – викладач 247
МОДЕРНІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ
Пугач В.М. – викладач 248

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ВЕКТОР РОЗВИТКУ

УДК 336.1:352

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУЧАСНА ВІЗІЯ

Мельник В. М. – д.е.н., професор, *Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана;*
Щур Р. І. – к.е.н., доцент, *Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Територіальна громада із соціально-економічної точки зору є особливим утворенням, з притаманною їй відповідної низкою якісних і кількісних характеристик. Як провідний суб'єкт місцевого самоврядування вона займає одне з важливих місць у теоретичних дослідженнях. Останні зосереджуються на визначенні її природи, сутності, ознак та місця й ролі у стратегії розвитку всієї цілісної фінансово-економічної системи країни. Особливої актуальності такі питання набувають в сучасних умовах процесів децентралізації та становлення новітньої системи організації функціонування фінансів місцевого самоврядування в Україні як складної інтегрованої економічної системи з відповідними властивостями розвитку.

Дослідження наукової парадигми фінансового потенціалу територіальних громад дозволило виділити підходи до визначення категорії «фінансовий потенціал», а саме: результативний, системний, ресурсний, ресурсно-цільовий, процесно-ресурсний, структурний. Систематизація даних підходів надала можливість запропонувати авторське тлумачення дефініції «фінансовий потенціал територіальної громади». На нашу думку – це сукупність власних, залучених, фактично акумульованих та потенційно доступних фінансових ресурсів економічної системи територіальної громади і можливостей відповідної територіальної громади щодо їх ефективного використання з метою забезпечення операційної та інвестиційної діяльності, досягнення загальносистемних цілей в умовах нестабільності факторів зовнішнього середовища, а також взаємодія зазначених складових з метою забезпечення сталого розвитку певної території.

Формування фінансових ресурсів як дохідної бази спроможних територіальних громад є найбільш визначальним критерієм, який забезпечить сталий розвиток громад.

Аналіз тенденції формування дохідної бази об'єднаних територіальних громад свідчить на користь ефективності і результативності фіскальної децентралізації за відповідними показниками, зокрема обсягами надходжень власних доходів ОТГ. Завдяки змінам до податкового та бюджетного законодавства у контексті децентралізації надходження власних доходів місцевих бюджетів об'єднаних громад зросли майже у 5 разів порівняно з 2015 р. (з 1 млрд грн до 4,9 млрд грн у 2016 р.), у 2017 р. порівняно з попереднім 2016 р. – ще на 4,3 млрд грн (+87%). Встановлено, що такі зміни відбулися за рахунок збільшення таких податкових надходжень у структурі доходів бюджетів ОТГ як: загальнодержавного податку на доходи фізичних осіб; місцевого податку плати за землю; місцевого єдиного податку; загальнодержавного акцизного податку з реалізації роздрібної торгівлі підакцизних товарів.

Також, податкові доходи у розрахунку на одного жителя ОТГ за аналізований період часу зросли на 1645 гривень.

Дослідження фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад показало зростання її рівня у 2016 р. порівняно з попереднім 2015 р., із зростанням кількості бездотаційних бюджетів ОТГ майже у кожній області України. Також, зростає кількість ОТГ, що перераховують реверсну дотацію до державного бюджету. Загальний обсяг реверсної дотації бюджетів ОТГ (вилучення коштів до державного бюджету) у 2016 р. склала 65 млн гривень.

В процесі фіскальної та територіальної децентралізації новостворені органи місцевого самоврядування – об'єднані територіальні громади –отримали більшу фінансову спроможність і незалежність у формуванні та використанні бюджетних коштів. Проте ОТГ одержали ширші повноваження та обов'язки щодо управління власною інфраструктурою, її утримання за кошти бюджету громади, кошти державної підтримки (субвенції, базові дотації), кошти державних та міжнародних фондів. Так, за останні чотири роки державна підтримка на розвиток громад та розбудову інфраструктури зросла в 39 разів (14,9 млрд грн), що також стало вагомим джерелом забезпечення фінансової спроможності бюджетів ОТГ (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка державної підтримки на розвиток ОТГ та розбудову їх інфраструктури в Україні за 2014-2017 рр.*

Показник / рік	2014	2015	2016	2017
Обсяг державної підтримки на розвиток ОТГ, млрд грн, зокрема:	0,5	3,7	7,3	14,9
субвенція на соціально-економічний розвиток, млрд грн	0,5	0,8	3,3	5,0
питома вага в обсязі державної підтримки, %	100	21,6	45,2	33,5
кошти Державного фонду регіонального розвитку, млрд грн	-	2,9	3,0	3,5
питома вага в обсязі державної підтримки, %	-	78,4	41,1	23,5
субвенція на інфраструктуру об'єднаних територіальних громад, млрд грн	-	-	1,0	1,5
питома вага в обсязі державної підтримки, %	-	-	13,7	10,1
субвенція на розвиток медицини в сільській місцевості, млрд грн				4,0
питома вага в обсязі державної підтримки, %	-	-	-	26,4
кошти на будівництво футбольних полів, млрд грн	-	-	-	0,27
питома вага в обсязі державної підтримки, %	-	-	-	1,8
кошти ЄС на підтримку секторальної регіональної політики, млрд грн				0,65
питома вага в обсязі державної підтримки, %				4,3

* Складено та розраховано автором на підставі даних [1].

Проблемою, на нашу думку, є те, що основу доходів бюджетів ОТГ в Україні до цих пір складають не місцеві податки і збори, а загальнодержавні. Враховуючи, що органи місцевого самоврядування не мають прямого впливу на їх регулювання, то вони фактично обмежені у формуванні власної фінансової бази. Причому частково дану ситуацію консервує сама місцева влада, неактивно займаючись питаннями місцевого оподаткування (зокрема, справляння з нерухомого майна), оскільки не бажає приймати непопулярні рішення (у тому числі фіскально-адміністративні: особливо в частині контролю за площами споруд, їх відповідністю планам забудови, тощо).

Вихід із зазначеної ситуації можливий на основі двовекторного рішення:

– запровадження змін до податкового кодексу, за якими вводились би місцеві надбавки до ставок загальнодержавних податків і зборів, що дозволило б не передавати частину загальнодержавних надходжень на місцевий рівень, а формувати доходи місцевих громад на основі власних рішень, зі всією повнотою відповідальності, можливостями регулюючого впливу на соціальний стан і економічну активність на відповідній території;

– скасування будь-яких субвенцій і дотацій з державного бюджету на місцевий рівень у випадках, коли можливості місцевого оподаткування використані не повною мірою (запроваджені рішення місцевої влади, що призвели до втрат потенційно можливих надходжень).

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://minregionbud.gov.ua.

УДК 336.6

ФІНАНСОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОБНИЦТВА ШВИДКОЗМОРОЖЕНИХ ПРОДООВОЧЕВИХ ПРОДУКТІВ

Белінська С. О. – д.т.н., професор

Київський торговельно-економічний університет

Формування ринку швидкозаморожених плодоовочевих продуктів (ШЗПП) в Україні характеризується збереженням низької економічної ефективності виробництва за умови зниження купівельної спроможності населення, низькою адаптивністю підприємств до дифузії інновацій щодо ефективних виробничих, маркетингових, управлінських технологій в процесі виробництва. При цьому спостерігається позитивне оцінювання в суспільстві перспективності ринку швидкозаморожених плодоовочевих продуктів в Україні для

забезпечення «здорового» харчування.

Ефективність заходів управління безпечністю та якістю швидкозаморожених плодоовочевих продуктів оцінюється комплексно – за сукупністю фінансово-економічних та соціальних складових ефективності, а саме: фінансових результатів безпосередньо у сфері матеріального виробництва даного виду бізнесу, соціальних результатів, які мають економічну основу або ж опосередковану економічну основу.

Результат управління якістю швидкозаморожених плодоовочевих продуктів виявляється у поліпшенні смакових властивостей продуктів, їхньої харчової й біологічної цінності, максимальній готовності до споживання тощо. Оскільки населення використовує харчові продукти для забезпечення фізіологічних потреб, то, природно, що у цьому випадку передусім вирішується соціальна задача. Гарантована якість і безпечність швидкозаморожених плодоовочевих продуктів, розширення асортименту натуральних продуктів забезпечує отримання соціального ефекту, який пов'язаний також із збереженням здоров'я, підвищенням продуктивності праці, економією часу на домашнє приготування страв. При цьому слід враховувати, що цінність такого результату не завжди може бути визначеною у вартісних показниках.

Основними соціальними результатами виробництва швидкозаморожених плодоовочевих продуктів гарантованої якості й безпечності є:

– задоволення очікуваних потреб населення у їх безпечності;

– задоволення очікуваних потреб населення у їхніх органолептичних властивостях;

– задоволення попиту на натуральні харчові продукти;

– поліпшення здоров'я людей шляхом споживання натуральної безпечної корисної їжі, що проявляється у продовженні тривалості та підвищенні якості життя;

– збереження здоров'я населення та підвищення його працездатності;

– вивільнення часу людини за рахунок зменшення його затрат на приготування страв у домашніх умовах, що, поза сумнівом, у свою чергу сприяє більш повному задоволенню духовних потреб суспільства та всебічного розвитку людини.

Показниками, які характеризують соціальний ефект, є: широта асортименту, яка досягається за рахунок виробництва нових продуктів з урахуванням потреб споживачів, градація продуктів за сортами, гарантована безпечність, біологічна й харчова цінність, підвищений ступінь готовності продуктів до споживання. Отже, можна стверджувати, що в цьому випадку соціальний ефект від підвищення якості й безпечності продукції в першу чергу має місце у сфері споживання й носить в основному прихований економічний характер, який виражається у низці соціальних наслідків.

Фінансовими результатами у сфері матеріального виробництва є зниження витрат, пов'язаних із виробництвом і зберіганням швидкозаморожених плодоовочевих продуктів, забезпечення виправданого рівня прибутковості. Результати розрахунку рентабельності та економічної ефективності виробництва й зберігання швидкозаморожених плодоовочевих продуктів засвідчує, що високий рівень рентабельності й економічної ефективності забезпечується при зберіганні продукції протягом 6-ти місяців, що відповідає періоду максимальних обсягів реалізації ШЗПП, а виробництво нових ШЗПП є економічно обґрунтованим і забезпечує отримання підприємством-виробником достатньо високого фінансового результату.

За результатами маркетингових досліджень реалізація заморожених овочів, придатних до споживання відразу після розморожування, користується значно більшим попитом населення, порівняно з продукцією, котра потребує попередньої кулінарної обробки.

Слід вказати на те, що маркетингова діяльність щодо даного виду продукції має певну специфіку. Покупців цікавлять такі характеристики продукції, як її вітамінна цінність, безпечність, відсутність консервантів та штучних барвників, що свідчить про зростання споживачами вимог до харчових продуктів.

Також потрібно відзначити, що попит на нові види заморожених плодоовочевих продуктів значно залежав від пори року. Так, реалізація у зимово-весняний період (грудень-квітень) складала 83 % від загального продажу, а у весняно-осінній період (травень-листопад) знижувалась до 17 %. Останній ефект пов'язаний з насиченням ринку в цей час широким асортиментом свіжої плодоовочевої сировини. Отже, при визначенні обсягів виробництва заморожених плодоовочевих продуктів слід враховувати чітко виражену сезонність попиту на даний вид продукції і при її реалізації орієнтуватися перш за все на зимово-весняний період.

Як показав проведений нами аналіз собівартості продукції, структура складалась переважно з витрат на сировину та матеріали (витрати досягали 40 і більше відсотків від

загальних витрат). Значними були також витрати на заморожування та зберігання, а підвищення цін на енергоносії сприяло зростанню собівартості на 5-7 %.

Продовження терміну зберігання замороженої продукції об'єктивно призводило до зростання собівартості продукції та зниження прибутку.

Як показали результати дослідження, продовження терміну зберігання до 9 місяців супроводжувалось зростанням собівартості від 30 до 60 % в залежності від виду продукції.

Таким чином, результати аналізу показали достатньо високу економічну ефективність виробництва і реалізації замороженої продукції. Такі висновки ґрунтуються на вивченні попиту на продукцію даного виду і потенційних можливостей освоєння ринку даних товарів в Україні.

На наш погляд, у перспективі виробництво даної продукції може здійснюватись з високою ефективністю малими підприємствами, орієнтованими на внутрішній ринок.

УДК 631.115.8

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ СПІВРОБІТНИЦТВА АГЕНТІВ СУЧАСНОГО РИНКУ

Мороз О. В. – д.е.н., професор
Вінницький національний технічний університет

Обґрунтування галузевої кооперації стало одним з основних напрямків економічної науки в Україні вже з 90-х рр. до нині, де у всіх без виключення чисельних публікаціях і дисертаціях робилися висновки про перспективність зазначеного. Проте парадоксом ситуації можна вважати практично повну відсутність практики кооперації у вітчизняному сільському господарстві з огляду на масштабність зазначених процесів у світі. Певним негативним феноменом є те, що фінансово-економічна ефективність кооперації, здавалося б, має незаперечне підтвердження, проте цей інститут не виник, чи не трансплантувався і не прижився в Україні. Все це стосується і вітчизняного овочівництва. Тому одним з завдань наших досліджень вважали вивчення причин ситуації.

Перша гіпотеза досліджень будувалася на припущенні про те, що процеси кооперації, з огляду на їхню природність як форми співпраці між економічними агентами, все ж таки має місце в Україні в якихось особливих формах, можливо якихось архаїчних. З метою пошуку відповіді на це питання нами влітку 2017 р. було проведено опитування 1217 агентів, що було ототожнені з власниками, керівниками, менеджерами, фахівцями підприємств в галузі овочівництва по Вінницькій обл. Таку інформацію було зібрано в обласних та районних управліннях сільського господарства області (близько 90 %), а також в Інтернет-мережі (близько 10 %). Така кількість респондентів стосувалася 17 с. г. підприємств, 45 ФГ та 933 ОГН (останні здійснювали в останні роки товарне виробництво овочів). В розісланих анкетах ставилися питання про те, чи агенти здійснювали у своїй практиці заходи господарської діяльності у співпраці з іншими групами партнерів; ставилося питання про детальний опис таких заходів і партнерів, що могло б надати інформацію про зміст та інтенсивність кооперування. Було отримано 354 відповіді, у т.ч. 20 % – за безпосередньої участі авторів в опитуваннях, що загалом становило близько 30% від попередньо очікуваної кількості.

Отже, з 354 варіантів відповідей було відзначено, що: близько 11 % – об'єднувалися для купівлі засобів хімізації (пестицидів, мінеральних добрив), у т.ч. 9 % – пестицидів з огляду на те, що великі оптові партії є дешевшими; 4 % – об'єднувалися для купівля тракторів і с.-г. техніки; 17 % – в процесі здійснення основного обробітку ґрунту (наймали трактори для оранки спільно); 16 % – для вирощування розсади, посадкового матеріалу; 25 % – в процесі здійснення транспортних перевезень; 31 % – для торгівлі і збуту продукції. Слід підкреслити, що в усіх вказаних випадках формальних контрактів не укладалося, при цьому більше 90 % партнерів кооперування – це були родичі та близькі.

Таким чином, навіть такі достатньо фрагментарні дані свідчать про те, що реального кооперування у вітчизняному овочівництві як масового явища не має, є скоріше поодинокі дії як правило серед родичів в межах бізнесу сімейного типу. Звідси загалом у класичному вигляді у галузі кооперація не є детермінантним фактором ефективності виробничих та ринкових відносин.

Натомість можна впевнено стверджувати, що, безумовно, є величезний потенціал до кооперування. Але хотіли б наголосити на висвітленні суті проблеми та можливостей її вирішення дещо з інших позицій.

Так, вважаємо, що кооперування відбиває більш глибокий за змістом процес – здатність до

співробітництва. Англійський еквівалент поняття співробітництва (collaboreshion) є більш ширшим за кооперацію (cooperation), адже означає взагалі сам факт співпраці між контрагентами (розумілося, що контрагенти – це агенти, які конкурують, приречені конкурувати у якість сфері діяльності) на основі соціальної та економічної вигоди. Природу обох явищ, безумовно, складає фактор довіри.

Звідси друга гіпотеза досліджень передбачала, що саме фактор відсутності такої довіри є детермінантним при пояснені ситуації у вітчизняному овочівництві.

Для відповіді на це питання вважали за доцільне певну нову концептуальну постановку задачі дослідження: чи може бути заміщена конкуренція у галузі і які видозміни конкуренції при цьому можливі.

Так, об'єктивно конкуренція присутня серед виробників, серед споживачів і між споживачами та виробниками. З точки зору актуальності побудови ефективного ринку найбільш важливою слід вважати перший різновид. Однією з принципових відмінностей постіндустралізації вбачаємо те, що у цьому разі:

1) конкуренція серед споживачів мінімізується через підвищення платоспроможного попиту та вдосконалення структури і обсягів пропозиції;

2) конкуренція серед виробників видозмінюється за критерієм мінімізації можливих дисфункцій як наслідків необмеженої конкуренції; звідси колабораціонізм не замінює конкуренцію, а доповнює за критерієм можливості отримання додаткової економічної вигоди від співробітництва.

Різниця між такими різновидами конкуренції обумовлена насамперед моделлю поведінки агентів: у разі жорсткої конкуренції – це поведінка індивідууму виходячи з власних інтересів і не більше, м'якої – поведінка індивідууму в межах інтересів групи з можливістю знайти прийнятний варіант для всіх. Відповідно жорстка конкуренція може бути асоційована із т. з. плюралістичною конкуренцією, тоді як м'яка – із т. з. консенсусною.

У загальному змісті співробітництво включає в себе такі визначальні принципи:

– несприйняття опортунізму (тобто поведінки, що є неочікуваною з боку партнерів, яка призводить до отримання вигоди якійсь одній групі за рахунок інших);

– створення нових дієвих механізмів справедливого розподілу обов'язків і прав між учасниками економічних відносин (вирішення проблеми «безбілетника» [1-2]);

– здатність до компромісів (тобто тяжіння до поведінки вирішення конфліктів інтересів та збереження співробітництва, що у підсумку буде більш вигідним аніж альтернативна);

– зростання взаємної довіри між групами агентів, що вимушені контактувати в даній системі економічних відносин;

– формування нової ідеології постановки місії, планів, цілей, задач економічної діяльності;

– зростання ролі колективних цінностей в межах даної економічної системи.

На концептуально-ідеологічному рівні тлумачення суті ринкових відносин слід підкреслити, що в постіндустріальному суспільстві економічний лібералізм на основі (вільної) конкуренції трансформується у новий різновид лібералізму – «соціально детермінований лібералізм» (авторський термін), де на доповнення (спочатку) та – у подальшому – на заміщення жорсткої конкуренції індустріального капіталізму виникають і стають переважаючи більш соціалізовані його форми. При цьому механізми соціалізації забезпечують швидші і більш успішні трансформаційні зміни.

Список використаних джерел:

1. Тамбовцев В. Л. Теории государственного регулирования экономики : учеб. пособие / В. Л. Тамбовцев. – М. : Инфра-М, 2009. – 158 с. (Учебники экономического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова).

2. Милгром П. Экономика, организация и менеджмент: В 2-х т. / Милгром П., Робертс Дж. ; Пер. с англ. Под редакцией И. И. Елисеевой, В. Л. Тамбовцева. – Спб. : Экономическая школа, 2001. – Т. 2. – 422 с.

УДК 631.11.477

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Захарчук О. В. – д.е.н., професор

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Аналіз економічної ефективності використання основних засобів здійснюється як по окремих галузях сільськогосподарського виробництва – рослинництву, тваринництву, кормовиробництву, так і в цілому по галузі. В них аналізується використання окремих видів

основних засобів – машинно-тракторного парку, транспортних засобів, виробничих приміщень, продуктивної худоби, багаторічних насаджень. При цьому враховується забезпеченість матеріально-технічної бази основними й оборотними засобами, визначаються їхнє раціональне співвідношення для сільськогосподарських підприємств різного виробничого напряму.

Вихідними даними для аналізу економічної ефективності матеріально-технічної бази є матеріали річних звітів сільськогосподарських підприємств, зведені річні звіти виробничих об'єднань адміністративних районів, областей, матеріали первинного обліку.

Загальноприйняте визначення економічної ефективності матеріально- технічної бази для виробництва сільськогосподарської продукції характеризується співвідношенням між витратами на їх формування та одержаними економічними результатами, зокрема збільшенням обсягів виробництва, поліпшенням якості й зниженням собівартості продукції.

Методологія аналізу економічної ефективності використання та відтворення матеріально-технічної бази передбачає: визначення й розробку показників, коефіцієнтів, динамічних рядів; збір інформації та створення бази даних; аналіз і оцінку наявного стану, структури та потреби в основних засобах для комплексної оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств; виявлення резервів збільшення обсягів виробництва продукції, нарощування виробничих потужностей, підвищення рівня їх дохідності й рентабельності. При цьому важливого значення набуває підбір методів і способів аналізу економічної ефективності використання та відтворення основних Методологія визначення економічної ефективності використання матеріально-технічної бази включає формулювання категорій, що використовуються у процесі її здійснення, визначення критерію й уточнення показників економічної ефективності використання основних виробничих засобів, вибір методів дослідження [1].

Дослідження економічної ефективності матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств проводять методами аналізу рядів динаміки фондооснащеності одиниці земельної площі та фондоозброєності праці, структурного аналізу складу основних засобів у різних типах підприємств, статистичних групувань і кореляційно-регресійного аналізу, монографічним, порівняння та зіставлення кількісних і вартісних показників, розрахунково-аналітичним, індексним, моделювання й конструювання, екстраполяції, розрахунково-нормативним та іншими [2].

Для визначення економічної ефективності матеріально-технічної бази вченими-економістами рекомендована система натуральних і вартісних показників. До групи натуральних вони відносять всі техніко-економічні показники роботи двигунів, машин та ін. Група вартісних показників враховує: відношення національного доходу на одиницю вартості основних засобів; чистого доходу до основних і оборотних засобів (рентабельність); обсягу виробленої продукції до основних виробничих засобів (фондовіддача) та продуктивність праці. Як додаткові показники, на думку автора, слід включати вихід валової продукції на одиницю виробничих витрат; термін окупності капітальних вкладень на формування основних засобів; фондовіддачу й продуктивність праці, обчислені за величиною валового доходу; обсяги продукції сільського господарства, валового та чистого доходу на одиницю земельних угідь і чистого доходу з розрахунку на одиницю основних засобів, собівартість продукції [3]. Також до вартісних показників відносять обсяг валової продукції, рівень продуктивності праці та грошово-матеріальних витрат на одиницю продукції, обсяги валового й чистого доходу, рентабельність підприємств. Вартість валової продукції, обсяги валового доходу доцільно визначати на одиницю сільськогосподарських угідь, 1 грн грошово-матеріальних витрат та основних виробничих засобів. Результативні показники, віднесені до одиниці земельної площі, характеризують рівень використання основного засобу сільськогосподарського виробництва.

Ефективність використання матеріально-технічної бази у сільськогосподарському виробництві, як вважає О. М. Голованов, відображають показники рентабельності, валової продукції з розрахунку на відпрацьовані людино-дні (люд.-год), вартість валової продукції (валового, чистого доходу) до вартості виробничих засобів (на одиницю земельної площі) та виробничих витрат на одиницю валової продукції [4].

Аналіз запропонованих показників економічної ефективності використання матеріально-технічної бази більшістю учених-економістів показує, що головним критерієм ефективності основних виробничих засобів є підвищення продуктивності праці з урахуванням запровадження науково-технічного прогресу.

Таким чином, ефективність використання матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств необхідно характеризувати системою показників, яка включає виробництво валової продукції в порівнянних цінах і валового доходу з одиниці земельної площі з розрахунку на середньорічного працівника, 1 люд.-год затрат праці, 1 грн. виробничих витрат, на одиницю вартості основних виробничих засобів.

При визначенні загальної економічної ефективності матеріально-технічної бази пріоритетні вартісні показники, які характеризують обсяги виробництва продукції, валового (чистого) доходу, рівень продуктивності праці й грошово-матеріальних витрат, коефіцієнт ефективності основних засобів. При аналізі порівняльної ефективності матеріально-технічної бази у різних типах підприємств, районах чи регіонах із приблизно однаковим рівнем фондозабезпеченості вирішальне значення за рівних інших показників слід надавати показникам фондомісткості продукції (фондовіддачі) та приведеним витратам.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що у світовій практиці існує значна кількість методів та прийомів оцінювання інвестицій в основні засоби. Універсальність даних методів робить їх доступними для всіх галузей. При цьому виділяють дві групи методів: засновані на облікових оцінках – за терміном окупності, за нормою прибутку на капітал; засновані на дисконтованих оцінках – розрахунок чистої приведеної вартості, внутрішньої норми дохідності, розрахунок дисконтованого терміну окупності інвестицій, індексу прибутковості.

Узагальнення методичних підходів до аналізу використання й відтворення основних виробничих засобів дає змогу встановити наявність серед науковців значного різноманіття поглядів на їхню сутність і методику аналізу матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Такі методики уможливлюють комплексно оцінити рівень матеріально-технічної бази, ефективність її використання та оновлення. Вони, як правило, універсальні й можуть застосовуватися до підприємств будь-якої галузі, в тому числі також для аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Аналіз методології визначення вартості підприємства в межах дохідного підходу / В.Г. Андрійчук, Р. В. Андрійчук // Економіка АПК. - 2012. - № 9. - С. 40-47.
2. Захарчук О. В. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України : посіб. / [Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Вишневенька О. В. та ін.]; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. - К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 144 с.
3. Покиньчереда А. П. Экономико-статистическое изучение производственных фондов колхозов и совхозов / А. П. Покиньчереда. -М.: Статистика, 1972.
4. Голованов О. М. Ефективність використання основних виробничих фондів колгоспів / О. М. Голованов. - К.: Урожай, 1975. - С. 89-90.
5. Захарчук О. В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / О. В. Захарчук // Економіка АПК. - 2014. - № 7. - С. 92-99.

УДК 338 (075.8)

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ У ФОРМУВАННІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Мороз О. О. – д.е.н., професор
Вінницький національний технічний університет

Одним із індикаторів суспільного розвитку є сфера послуг (третинний сектор). Так, за концепцією постіндустріального суспільства (Д. Белл) збільшення частки послуг в економіці є одним із прогресивних структурних зрушень [1]. У структурі світового ВВП в 2016 р. сфера послуг займає більше 60 %, тоді як первинний сектор економіки (сільське, лісове та рибне господарство, добувна промисловість) – лише біля 6%. Відповідно вторинний сектор (переробна промисловість та будівництво) – більше 30 %.

Така тенденція структурних зрушень свідчить про вищі темпи зростання надання послуг порівняно з матеріальним виробництвом. Дану світову закономірність можна пояснити в тому числі зростанням рівня технологій у матеріальному виробництві та відповідно вивільненням ресурсів, у т. ч. людських, та спрямування їх у сферу послуг.

Збільшення питомої ваги сфери послуг у ВВП спостерігається і в Україні, що є позитивною тенденцією. Так, в 2016 р. питома вага сільського, лісового, рибного господарства складала 11,7 %, добувної промисловості – 5,5 %, переробної промисловості – 12,2 %, а

будівництва – 2 %, послуги торгівлі та ремонту автотранспортних засобів – 13,3 % (для порівняння у 2000 р – 8,4 %). Суттєву питому вагу у сфері послуг транспортна, складська, поштова та кур'єрська доставка – 6,6 %, операції з нерухомим майном – 6,1 %, державне управління і оборона – 5,2 %, послуги інформації і телекомунікації – 3,7 %, стільки ж освіта – 3,7 %, професійна, наукова та технічна діяльність – 2,9 % [2]. Більшість видів послуг в Україні мають тенденцію до збільшення (табл. 1).

Таблиця 1

Структура економіки України за видами економічної діяльності, відсотків у ВВП

Види економічної діяльності	2000 р.	2016 р.	Приріст, відсоткові пункти
Сільське, лісове та рибне господарство	14,0	11,7	- 2,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4,2	5,5	+1,3
Переробна промисловість	17,4	12,2	-5,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	5,7	3,1	-2,6
Будівництво	3,5	2,0	-1,5
Оптово-роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	8,4	13,3	+4,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	9,0	6,6	-2,4
Інформація та телекомунікації	2,8	3,7	+0,9
Фінансова та страхова діяльність	1,9	2,7	+0,8
Операції з нерухомим майном	3,7	6,1	+2,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,3	2,9	+1,6
Державне управління і оборона, обов'язкове соціальне страхування	3,8	5,2	+1,4
Освіта	4,1	3,7	-0,4
Охорона здоров'я та соціальна допомога	2,4	2,5	+0,1

Має позитивну тенденцію до збільшення фінансова діяльність. За 17 років питома вага зросла з 1,9 до 2,7 відсотків у структурі ВВП. Хоча обсяги фінансової діяльності за цей період зростали нерівномірно. Протягом семи років (з 2010 по 2016 р.) навпаки питома вага щорічно знижувалась із 5,7 % у 2010 р. до 2,7 у 2016 р. Більше того, спостерігалось зменшення обсягів надання фінансових послуг за 3 роки з 70,6 млрд. грн у 2014 р. до 65,4 млрд. грн. у 2016 р.

За ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання фінансових послуг» фінансовими є такі послуги: випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та / або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків; довірче управління фінансовими активами; діяльність з обміну валют; залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; фінансовий лізинг; надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту; надання гарантій та поручительств; переказ коштів; послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення; професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню; факторинг; адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах; управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю; банківські та інші фінансові послуги [3].

Державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється щодо ринку банківських послуг та діяльності з переказу коштів – Національним банком України; щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів (деривативів) – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; щодо інших ринків фінансових послуг – Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

За попередніми даними НКДРРФП протягом 2017 р. за всіма сегментами небанківського фінансового ринку спостерігалась тенденція зростання обсягів

надання послуг. Так, внески населення у фонди фінансування житла зросли на 67 %, лізингові платежі – на 30 %, факторингові операції – на 90 %, страхові виплати по страхування життя – на 38 %. Не дивлячись на зменшення кількості фінансових установ та лізингодавців до кількості 2176 (ліквідовано 151 установу), обсяги їх активів та наданих ними фінансових послуг упродовж останніх років мають стабільне зростання. Так, обсяги наданих ними фінансових послуг, у порівнянні з 9 міс. 2016 р., зросли на 49 % і становили 206,8 млрд. грн. [4].

Стимулом подальшого розвитку фінансових послуг є прийняття у 2017 р. низки законів, що регулюють окремі сегменти ринку, формування інфраструктури сфери фінансових послуг, врегулювання ліцензійних умов діяльності фінансових установ, зміни щодо розкриття фінансової інформації фінансовими установами в загальнодоступній базі та на веб-сайтах, вимоги щодо дотримання нормативів якості активів фінансових установ тощо.

В напряму формування постіндустріального суспільства поряд із розвитком фінансових послуг та інших видів послуг, в т.ч. нових, важливим є розвиток науки і освіти [1]. З розвитком інтелектуального капіталу пов'язують сьогодні формування четвертинного сектора економіки (інтелектуальні послуги: наукові дослідження, інформаційні технології), питома вага яких в Україні є значно меншою порівняно з розвинутими країнами [5].

Для розвитку сфери послуг у напрямі формування постіндустріального суспільства, важливого значення набувають умови створення та діяльності підприємницьких структур, особливо малого та середнього бізнесу, формування ефективних економічних інститутів, незалежних від політичних інститутів.

Список використаних джерел:
1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл; пер. с англ. Изд. 2-ое, испр. и доп. – М.: Academia, 2004. – 788 с.
2. Офіційний сайт Дернжавної служби статистики України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг»
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових ринків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua
5. Бицюра Ю. Структурні зрушення в економіці Європейських країн / Ю. Бицюра // Зовнішня торгівля:економіка, фінанси, право. - 2016. - №3. – С 59-71.

УДК 330.111

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДПРИЄМСТВ

Карачина Н. П. – д.е.н., професор
Вінницький національний технічний університет

З метою оцінювання економічної поведінки вітчизняних промислових підприємств є необхідним формалізація моделей економічної поведінки за допомогою певних критеріїв або математичної інтерпретації. Враховуючи, що в основу моделей економічної поведінки підприємств покладено пріоритетність видів діяльності: виробничої, рентоорієнтованої, змішаної; було проведено дослідження взаємозв'язку між загальним фінансовим результатом (фінансовим результатом до оподаткування) та фінансовим результатом від основної (виробничої) діяльності. Це обумовлено тим, що співвідношення саме цих показників є головним критерієм детермінації вищезазначених моделей поведінки.

Після встановлення наявності зв'язку між зазначеними показниками та загального характеру цього зв'язку, є доцільним використання кореляційно-регресійного методу. Адже основне завдання даного методу полягає в аналізуванні статистичних даних з метою виявлення за залежності між досліджуваними ознаками у вигляді певної математичної формули і встановлення за допомогою коефіцієнта кореляції порівняльної оцінки тісноти взаємозв'язку.

Відтак, провівши попередній графічний аналіз певного масиву даних зазначених показників за 8 років (2009-2016 рр.) по 57 підприємствам (об'єкти дослідження – машинобудівні підприємства Вінниччини), тобто побудувавши кореляційне поле (точки на графіку, що відповідають кожній парі значень результативної та факторної ознак) та емпіричну лінію регресії виявили відповідну закономірність у залежності між формою зв'язку та моделлю економічної поведінки підприємств:

1. Якщо точки розташовані хаотично по всьому кореляційному полю, це свідчить про

відсутність залежності між загальним фінансовим результатом та фінансовим результатом від основної діяльності → модель рентоорієнтованої поведінки.

2. Якщо точки сконцентровані навколо осі, яка йде від нижнього лівого кута до верхнього правового – це пряма залежність між досліджуваними показниками, тобто рівним змінам середніх значень фінансового результату від основної діяльності відповідають приблизно рівні зміни середніх значень загального фінансового результату. Отже, пріоритетним у формуванні загального фінансового результату є основний (виробничий) напрямок діяльності → модель виробничоорієнтованої поведінки.

3. Якщо точки сконцентровані навколо відповідної лінії: параболи, гіперболи, показникової функції, степеневої функції, логарифмічної функції – це криволінійна (непряма) залежність між досліджуваними показниками, тобто рівним змінам середніх значень фінансового результату від основної діяльності відповідають нерівні зміни середніх значень загального фінансового результату. Очевидним є поєднання усіх видів діяльності із змінною їх пріоритетності або пропорційності, що свідчить про відсутність прямого зв'язку між загальним та виробничим фінансовим результатом → модель змішаної поведінки.

Окреслені результати констатують, що критерієм математичної інтерпретації моделей економічної поведінки підприємств є обрана форма зв'язку, яка адекватно емпіричним даним визначає тип функції. Надалі за допомогою кореляційно-регресійного аналізу розраховуються параметри обраної аналітичної форми зв'язку (рівняння регресії) між досліджуваними показниками та встановлюється міра тісноти зв'язку між ними. Слід відзначити, що значення коефіцієнта кореляції визначає силу зв'язку і одночасно є індикатором вибору більш адекватної форми зв'язку, яка виражається за допомогою відповідного рівняння регресії. Відтак, доцільно відокремити наступні положення:

– якщо прямий зв'язок є достатньо сильним – це є підтвердженням виробничоорієнтованої поведінки підприємства, в протилежному випадку – вибір форми зв'язку не є вірним: необхідно повторно побудувати кореляційне поле – результатом чого буде виявлено криволінійний зв'язок;

– якщо криволінійний зв'язок є достатньо сильним – це є підтвердженням змішаної поведінки підприємства, в протилежному випадку – вибір форми зв'язку не є вірним або взагалі відсутнє кореляційне поле.

УДК 502.33 : 631

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ

Ходаківський Є. І. – д.е.н., професор
Житомирський національний агроекологічний університет

Одним із головних критеріїв еколого-економічної оцінки сучасних підходів до аграрного природогосподарювання є принцип забезпечення екологічної безпеки. При цьому методи господарювання повинні зводити до мінімуму негативні впливи сільськогосподарського виробництва та сприяти відтворенню природного потенціалу агроекосистем. В той же час відсутність комплексного підходу до формування інституціонального середовища процесу екологізації знижує ефективність застосування того чи іншого інструменту в системі забезпечення екологічної безпеки аграрного виробництва. Тому дуже важливим є удосконалення механізму, який забезпечує екологічну безпеку в аграрному секторі, в тому числі, розробка інструментів і методів регулювання екологічних ризиків. Одним із методів попередження й покриття екологічних ризиків, що поєднує в собі як відшкодування збитку, так і здійснення превентивних заходів, є їхнє страхування.

Загроза виснаження природних ресурсів і погіршення екологічної ситуації в аграрному секторі економіки має тенденцію до розширення через впровадження переважно інтенсивних технологій сільськогосподарського виробництва, нерозвиненість інституціональної основи природоохоронних заходів, відсутність або обмежене використання природозберігаючих технологій, низьку екологічну культуру.

Одним із суттєвих недоліків вітчизняної практики забезпечення екологічної безпеки є те, що велика частина фінансових потоків спрямовується в основному на відшкодування збитку, який виник унаслідок прояву екологічних ризиків. Але як показує зарубіжний досвід, ефективнішим є фінансування системи превентивних заходів поряд із відшкодуванням заподіяної шкоди. Наявність низки екологічних ризиків у сфері аграрного виробництва зумовлює необхідність використання сучасних фінансових інструментів мінімізації та нейтралізації їхньої

дії на агроекосистеми.

Дієвішим ринковим фінансовим інструментом у сфері забезпечення екологічної безпеки є екологічне страхування. Специфікою страхування екологічних ризиків у сучасних умовах є формування попиту і пропозиції, що відбувається здебільшого за рахунок інструментів державного впливу. Так, розвиток страхування екологічних ризиків почався саме після прийняття нормативних актів у сфері охорони навколишнього природного середовища, що посилюють заходи відповідальності за його забруднення у вигляді відшкодування екологічного збитку. Одним із вагомих кроків у напрямі удосконалення економічних механізмів розвитку екологічного страхування була директива Європейського парламенту й Ради Європи «Про екологічну відповідальність щодо запобігання і ліквідації шкоди навколишньому середовищу» (2004) [1]. Важливим принципом даної Директиви є запобігання потенційним збиткам за допомогою системи превентивних заходів.

Сутність страхування екологічних ризиків проявляється через дві основні функції: ризикову та відтворювальну. Ризикова функція полягає в перерозподілі страхового фонду, створеного в розпорядженні страхових компаній (об'єднань страховиків) при реалізації екологічних ризиків. При відтворювальній функції забезпечується захист майнових інтересів юридичних і фізичних осіб, а також держави компенсацією завданої майнової шкоди та виплатою збитків у разі заподіяння шкоди життю постраждалих фізичних осіб [2, с. 47].

Основні завдання страхування екологічних ризиків сільськогосподарської діяльності спрямовані на розробку напрямів підвищення екологічної безпеки в аграрному секторі економіки, що передбачає: вдосконалення законодавства у сфері страхування екологічних ризиків; стимулювання інноваційної діяльності в агросфері; налагодження міжнародних відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища; розвиток страхового ринку в цілому.

Відшкодування шкоди, завданої довкіллю в результаті сільськогосподарської діяльності (ґрунт, вода, повітря, флора, фауна), відбувається фінансуванням витрат на заходи з ліквідації наслідків і з відновлення агроекосистем. Як приклади відновлювальних заходів можна навести такі: рекультивація земель, очищення водойм, розведення птахів, риб, тварин, заліснення тощо. Загальна економічна ефективність від проведення заходів екологічного страхування складається з ефективності компенсаційних та превентивних заходів, що проводяться в рамках пропонованої системи екологічного страхування. Компенсаційні заходи здійснюються лише в разі настання страхової події, превентивні заходи реалізуються в будь-якому випадку. До природоохоронних заходів у рамках страхування екологічних ризиків можуть належати будь-які заходи, які підприємства зазвичай відносять до природоохоронних [3].

При всіх перевагах страхування екологічних ризиків у процесі сільськогосподарської діяльності як інструменту фінансово - економічного механізму забезпечення екологічної безпеки, достатнього поширення в аграрному секторі економіки України воно ще не набуло.

Однією з визначальних цілей страхування екологічних ризиків є захист фінансових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, які постраждали в результаті реалізації екологічних ризиків, відшкодуванням (попередженням) збитків, завданих агроекосистемі. З метою реалізації вказаної мети система страхування екологічних ризиків в агросфері має виконувати низку завдань: виявлення потенційних джерел екологічних ризиків у результаті сільськогосподарської діяльності; оцінка ймовірності реалізації екологічних ризиків; розрахунок потенційного екологічного збитку (середньої очікуваної величини, максимально допустимого розміру для господарюючого суб’єкта); компенсація збитку, завданого в результаті дії природного і техногенного характеру, а також шкоди від забруднення суб’єктами сільськогосподарської діяльності; формування системи запобіжних заходів, а також стимулювання учасників страхових відносин із метою проведення превентивних заходів [3]; фінансування природоохоронної діяльності.

Вважаємо, що екологічні загрози та ризики, які виникають у процесі сільськогосподарської діяльності, займають значні позиції в системі чинників екологічної безпеки в аграрному секторі економіки. Як новий методологічний базис розвитку системи екологічного страхування запропоновано концепцію багатофункціональності страхування екологічних ризиків, визначальною метою якого є захист фінансових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, що постраждали в результаті реалізації екологічних ризиків.

Загалом запропоновані рекомендації щодо розвитку страхування екологічних ризиків

сільськогосподарської діяльності, в тому числі алгоритм еколого-економічного обґрунтування природоохоронних заходів у процесі страхування, дають змогу знизити негативні впливи на агроекосистеми й забезпечити еколого-економічну стійкість сільськогосподарського товаровиробника.

Список використаних джерел:
1. Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage II Official Journal of the European Union 30.04.2004.
2. Harnahoeva I. A. Osnovnye napravlenija razvitija strahovanija jekologicheskih riskov v Rossii / L. A. Harnahoeva // Izvestija Irkutskoj gosudarstvennoj jekonomicheskoj akademii. – 2009. - №4(66). – S. 46-49.
3. Грановська Л. М. Екологічне страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях: [монографія] / Л. М. Грановська, Р. А. Кисельова. – Херсон: Грінь, 2012. – 252 с.

УДК 330.837:330.341.1

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК У СЕКТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Краус Н. М. – д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник відділу економіки та фінансів
ДННУ «Академія фінансового управління» (м. Київ)

В поточному 2017 році уряд неодноразово піднімав питання, щодо створення Ради з розвитку інновацій, завдання якої полягатиме в підтримці науки й реалізації важливих проектів у реальному секторі економіки. До того ж, прем'єр-міністр України В. Гройсман на парламентських слуханнях та засіданнях уряду систематично наголошував, що варто більше приділяти уваги дослідженням і розробкам, всіляко підтримувати національну освіту і науку та створити модель, яка могла б швидко, якісно і ефективно перетворювати їх (освіту і науку) на реальний якісний, новітній український продукт [1, с. 3].

За даними Міністерства освіти і науки України, за кошти державного бюджету мають можливість навчатися 54 % випускників шкіл 2017 року. Зокрема, збільшено обсяги державного замовлення бакалаврів на природничі, технічні та аграрні спеціальності. За освітньо-кваліфікаційним рівнем (ОКР) «молодший спеціаліст» обсяг держзамовлення становить 57 тисяч 175 місць, «бакалавр» – 82 тисячі 146 місць, «магістр» – 62 тисячі 231 місце. Загалом же держава виділила кошти на підготовку 212 тисяч 373 фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів. Забезпечено 7 тисяч 405 місць для майбутніх вчителів-предметників. Загалом за галуззю «Освіта» передбачено 12 315 бюджетних місць. В аспірантурі безкоштовно зможуть навчатись 4 422 аспіранти (4 409 – в 2016 році), в докторантурі – 468 докторантів (493 в 2016 році) [2, с. 1].

Сфери вищої освіти та наукової і науково-технічної діяльності дезінтегровані. На сектор вищої освіти припадає лише 7 % фінансування досліджень і розробок у нашій країні. У самій вищій школі на дослідження і розробки припадає менше 3,5 – % загальних видатків на її утримання, натомість, у країнах ОЕСР – близько 30 – %. За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,48 %, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16 %. За даними 2015 р., частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03 %. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,26 %, Австрії – 3,07 %, Данії – 3,03 %, Фінляндії – 2,90 %, Німеччині – 2,87 %, Бельгії – 2,45 %, Франції – 2,23 %; меншою – у Кіпрі, Румунії, Латвії та Мальті (від 0,46 % до 0,77 %).

Бюджет – головне джерело фінансування державних довго-, середньо- та короткострокових програм НДДКР, створення й придбання нової цивільної техніки та технології. Держава постає також у ролі підприємця, розміщуючи на державному ринку контракт на НДДКР, і висуває наступні вимоги до корпорацій – постачальників нової техніки та технології або науковим центрам-виконавцям програми НДДРК: ефективне використання державних фінансових ресурсів, раціоналізація промислового й технологічного виробництва; застосування сучасних методів управління; активне здійснення державної політики міжгалузевої та внутрішньогалузевої передачі технології – упровадження в економіку новітніх зразків техніки та технології, стимулювання НТП; перепідготовка та перекваліфікація кадрів; постійна реконструкція виробництва чи його модернізація, якщо це пов'язано з виконанням держзамовлень у сфері науки, техніки та НТП.

Таким чином, держава відіграє подвійну роль. З одного боку, вона вимушена пристосовуватись до умов глобалізації і може застосовувати заходи, що гальмують співробітництво, якщо це не відповідає інтересам національного капіталу, з іншого – сама створює передумови для його подальшого розвитку [3, с. 74].

Маючи значний освітній, науковий, інтелектуальний потенціал, уряду варто напрацьовувати умови для його розвитку. Потрібно змінити концепцію забезпечення якості вищої освіти, що має супроводжуватися взаємодією з ринком праці. Є потреба у переході від утримання закладів освіти до створення інноваційних продуктів та інвестування, формування технологічних парків, підвищення конкурентоспроможності національної науки та економіки. Це в свою чергу дасть змогу зупинити відтік кадрів за кордон і реалізувати свої ідеї та можливості в Україні – насамперед у реальному секторі [1, с. 3].

Варто вивчати та за можливості втілювати в життя досвід державної підтримки R&D в провідних країнах світу. Так, наприклад, до основних форм державної політики підтримки досліджень США слід віднести, з одного боку, пряму бюджетну підтримку фундаментальних досліджень, сприяння комерціалізації нових технологій і їх цілеспрямоване впровадження, а з іншого – непряму підтримку розробок за допомогою податкової політики. Першорядне значення в американській моделі мають інвестиції в систему освіти та в елементи господарської інфраструктури.

Глобальна задача сучасного інституту освіти – забезпечити «включеність», долучення нових поколінь до глобального інформаційного середовища. Вирішення цієї задачі неможливе без застосування нових, сучасних методів та принципів державного фінансування. Вони повинні бути прозорими і гнучкими, «не консервувати» структуру й інститути, але забезпечувати значну варіативність форм навчання та співфінансування. Це означає «відкривати дорогу», поряд з державними інституціями, і приватним, індивідуальним інвестиціям в освіту [6, с. 12].

Список використаних джерел:

1. Україна : трансфер інтелекту в економіку // Світ. – 2017. – № 31–32 (971–972) серп. – С. 3.
2. Уряд затвердив обсяг державного замовлення на підготовку кадрів // Світ. – 2017. – № 31–32 (971–972) серп. – С. 1.
3. Ткаленко Н. В. Особливості формування інноваційного ресурсу постіндустріальних країн-інноваторів / Н. В. Ткаленко // Науковий вісник Полісся. – 2015. – № 2 (2). – С. 74.
4. Тимошенко О. В. Фінансовий механізм функціонування та розвитку системи вищої освіти в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. В. Тимошенко ; Держ. вищ. навч. закл. «Українська академія банківської справи НБУ». – Суми., 2010. – С. 12. – укр.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. / відп. за вип. О. О. Кармазіна. – К. : Держаналітінформ, 2017. – С. 74–75.
6. Шувалов И. И. Экономический рост: новые вызовы / И. И. Шувалов // Экономическая политика. – 2011. – № 3. – С. 12.

УДК 336.27

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Гарбар Ж. В. – д.е.н., доцент
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Сучасний розвиток лібералізації транскордонного руху капіталу та подальше посилення нинішніх глобалізаційних процесів призводять негативні наслідки застосування державних кредитів і позик. Даний факт призвело до виникнення суттєвих труднощів стосовно управління державним боргом. Також, збільшення кількості суттєвих боргових криз у світовій економіці протягом останніх десятиліть негативно впливає на результативний стан державних фінансів багатьох держав. Урядами країн проводяться значні кількості антикризових заходів, які своїми діями спрямовані на застосування методів стимулювання державної економіки. Але, причини різкого збільшення показника бюджетного дефіциту та зростання обсягу державного боргу являються головними факторами нестабільності загальної макроекономічної ситуації на фінансово-банківському ринку протягом останніх трьох десятиліть.

На нашу думку, особливої уваги слід звернути на стан державного боргу такої країни як Японія. В даній державі обсяг державного боргу становив критичного рівня 242,3 % ВВП за даними 2014 р., але наведена ситуація може класифікуватися як катастрофічною. Виникнення даного факту обумовлено переважно

акумулюванням державного боргу в закордонних інвесторів країни. Поряд з цим, в Японії створені різноманітні державні агентства, діяльність котрих постійно направлена на реалізацію функціональних завдань держави. Також, в даній країні протягом тривалого часу утримуються майже нульові процентні ставки на абсолютно усі боргові ресурси [1, с.38].

В сучасних умовах розгортання фінансово-економічної та боргової кризи у поєднанні з систематичною нестачею власних фінансових ресурсів країни, пробуючи вийти на міжнародний ринок позикового капіталу, зіштовхнулися із суттєвими перешкодами та все більш зростаючою недовірою міжнародних організацій стосовно стану їхньої платоспроможності, що, у свою чергу, призвело до стрімкого зростання вартості нових запозичень. Необхідно відмітити, що динаміка державних боргів була суттєво пов'язана з певним станом бюджетного дефіциту. Суттєво вагомим, на нашу думку, є досвід та практика вирівнювання дисбалансу, який демонструють такі країни як Латвія та Литва. Серед інших країн, країни Балтії та Україна найбільше від всіх інших постраждали від глобальної кризи, що відбувалась у 2008-2009 рр. в даному періоді дефіцит державних фінансів перевищував 8-10% ВВП. Задіяні урядами держав антикризові заходи надали можливості в 2012-2013 рр. значно зменшити дефіцит до максимально граничного рівня 3% ВВП за здійснити суттєвого зменшення державних видатків у загальній структурі економіки. Основною складовою зниження фіскальних і боргових ризиків у країнах, яким вдалося вдало та ефективно обмежити кризові явища, стало збільшення рівня заощаджень.

Також, при визначенні місця держави у загальній борговій структурі необхідно ураховувати потенціал кожної країни стосовно обслуговування боргу. Враховувати здатності до акумуляції тих галузей виробництва яким властиво значно високий рівень доданої вартості, що посилює значення країни у підтриманні показників фінансової ліквідності та обігу цінних паперів з подальшим збереженням резервних коштів. Головна відмінність структури державного боргу розвинених країн (до яких відносяться США, Великобританії, Японії) складається в тому, що валюти наведених держав являються світовими валютами яким властивий стійкий попит. Що стосується розвинутих країн, великий об'єм державного боргу не завжди свідчить про наявні у державі боргові проблеми. Зменшення розміру чистого боргу при одночасному збільшенні валових надходжень обумовлює підвищення їхньої ролі як основних центрів фінансування міжнародних операцій.

У країнах ЄС основною причиною значного нагромадження державного боргу являється високий рівень показника соціальних видатків. На сьогоднішній день, враховуючи наявність суттєвих економічних проблем, країни ЄС запроваджують нові та забезпечують існуючі рівні соціальних гарантій.

Прикладом фактичної боргової кризи, найбільш характерна для Греції (за період 2010-2015 рр.). Основним підгрунтям для збільшення обсягу державного боргу в Греції можна назвати загальні для більшості країн Європи проблеми (досить низький рівень диверсифікації економіки держави, регрес процесу лібералізації ринку праці та систематичне реформування пенсійної системи), які в наведеній країні набули досить критичної форми. Фінансова ситуація в даній державі погіршувалася також наявністю цілою низкою специфічних проблем, таких як надмірний рівень військових витрат і збільшення боргу через проведення Олімпійських ігор (відбувались у 2004 р.). У зв'язку з неможливістю здійснювати самостійне обслуговування державних боргових зобов'язань, урядом Греції було оформлене звернення до МВФ та європейських партнерів за представленням кредитів. З метою запобігання фінансової кризи в Греції європейськими партнерами було надано 80 млрд. євро (всього під 5% річних). Окрім даних коштів 30 млрд. євро було надано державі МВФ. Також Греції додатково отримала від ЄС (у сумі 14,5 млрд. євро), що надало можливості погасити 10-річні облігації (сумою 8,5 млрд. євро). З метою зменшення бюджетного дефіциту Грецією було: зменшено державні витрати, призупинено виплати зарплати працівникам бюджетної сфери, зменшено обсяги соціальної допомоги на 20% [2, с.70].

З метою поповнення бюджету додатковими надходженнями керівництвом країни було проведено приватизацію деяких державних підприємств разом із підвищенням податки. Але, станом на початок 2015 р. економічна ситуація в Греції залишалася досить скрутною. Додаткового негативу додало те, що Міжнародними фінансовими організаціями більше півроку не перераховувались траншів кредитів (відповідно затвердженої програми допомоги), внаслідок чого урядом Греції було допущено дефолт (у зв'язку з не перерахованим траншем МВФ обсягом 1,54 млрд. євро).

Отже, боргова криза що виникла в Греції була насамперед обумовлена суттєвими проблемами, що пов'язані з обслуговування

зовнішнього державного боргу. Головною причиною непродуктивної боргової політики Греції є неспівпадання між цілями, що були визначені міжнародними фінансовими організаціями та керівництвом даної країни. Оскільки, основною метою міжнародних організацій було тільки забезпечення стійкості державної банківської системи методом підтримання платоспроможності Греції. Вагоме підвищення боргів спонукало до збільшення нестійкості банківської системи та її залежність від загальної фінансової ситуації в державі.

Таким чином, ми можемо відмітити, що при стані боргових криз в країнах, які знаходяться на стадії розвитку, досить скрутно запроваджувати одночасно підтримку фінансової стійкості банківського сектору та підвищувати платоспроможність. Отже, процес формування державного боргового зобов'язання виконується при допомозі проведення установами державної влади загальної боргової політики, що реалізується шляхом затвердження законодавчих та інституційних засад, а також установці стратегічних цілей і завдань.

Список використаних джерел:
1. Данилюк В. О. Макроекономічні ефекти державного боргу (на прикладі Німеччини, США та Японії) / В. О. Данилюк // Економічний часопис-XXI. – 2013. – №11–12(2). – С 37–40.
2. Крилова Н. Управління державним боргом в Україні: вплив Європейської боргової кризи / Н. Крилова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – №140. – С 69–71.

УДК 368

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІЙ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Добіжа Н.В. – к.е.н., доцент, директор ВКЕП ТНЕУ, викладач, спеціаліст вищої категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

В зарубіжних країнах страхування є вже усталеним правовим інститутом: страхові системи та їх правові засади створювалися впродовж століть, то у країнах з економікою що розвивається, до яких належить наша держава, страхування ще знаходиться в стадії становлення і розвитку. Крім того, нові основи організації і функціонування економіки обумовлюють необхідність приведення національного страхового законодавства у відповідність до потреб ринкової економіки. Проблеми, що виникають у процесі розвитку страхування, обумовлені низкою причин, в тому числі суперечливим ходом політичних, соціально-економічних перетворень, що відбувалися в нашій державі.

Зміст та призначення страхування, а також його роль у сфері цивільного права визначаються насамперед основними його функціями. Функції страхування в сфері цивільного права – це відповідні напрями впливу цивільно-правових норм, що обумовлені змістом суспільних товарно-грошових відносин, які включені до предмета цивільно-правового регулювання.

На думку С.С. Осадця, зміст страхування, розкривається в його функціях, до яких належать:

- Ризикова, яка полягає в переданні за певну плату страховикові матеріальної відповідальності за наслідки ризику, зумовленого подіями, перелік яких передбачено чинним законодавством або договором;
- Функція створення та використання страхових резервів (фондів) виявляється у перерозподілі коштів між страхувальниками на користь тих, які зазнали серйозних збитків від страхового випадку;
- Функція заощадження коштів. З огляду на цю функцію страхова система є альтернативною банківській, оскільки особисте страхування (на дожиття, пенсій, ренти) дає змогу заощадити кошти (навіть примножити їх у випадку виплати інвестиційного доходу) та отримати страховий захист;
- Превентивна функція спирається на те, що страховики та страхувальники зацікавленні у зменшенні наслідків страхових подій. Вона має виховний характер, що формує свідомість власника, який бажає зберегти своє майно [4].

Такі ж функції страхування з деякими відмінностями в назвах наводять й інші автори. Так, О.Д. Заруба, В.А. Борисова та О.В. Огаренко до функцій страхування відносять ризикову, функцію збереження (відповідає функції заощадження коштів), попереджувальну (відповідає превентивній функції) та контрольну (відповідає функції створення та використання страхових резервів) [5]. Своєю чергою науковці намагаються розширити функції страхування розглядаючи їх на мікро- та макрорівнях. Так, на рівні індивідуального виробництва виявляються такі функції страхування:

- ризикова (компенсація страховиком ризиків, що їх йому передає страхувальник);
- зростання можливостей кредитування

(наявність договору страхування забезпечує страхувальнику доступ до додаткових фінансових ресурсів: наприклад, договір страхування майна необхідний для одержання кредиту);

- концентрація на зовнішніх ризиках ринкового середовища – ризиках конкуренції;

- попереджувальна (забезпечує контроль і превенцію ризиків на підприємствах та в домогосподарствах).

На рівні національної економіки страхування здійснює такі функції:

- забезпечує безперервність суспільного виробництва шляхом попередження страхових випадків і своєчасної компенсації збитків внаслідок їх настання;

- зменшує витрати державних фінансів, зокрема на соціальні потреби;

- стимулює науково-технічний прогрес, зокрема завдяки наданню інвестиційних ресурсів для соціально важливих напрямів розвитку суспільства;

- захищає інтереси потерпілих у системі відносин цивільної відповідальності шляхом своєчасної компенсації заподіяної шкоди, зокрема за допомогою страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів [6].

На думку автора, можна виділити кілька функцій, які розкривають саме суть та значення страхування; до таких функцій належать компенсаційна, охоронна та превентивно-виховна.

Компенсаційна (відновлювальна) функція означає, що страхування спрямоване на відновлення пошкодженого майнового стану страхувальника шляхом відшкодування збитків, заподіяних стихійними лихами та іншими несприятливими подіями майну або майновим інтересам. Відповідно до цієї функції, страхувальник не може отримати вигоди від страхування своїх майнових інтересів, а страхове відшкодування повинно тільки відновити повністю або частково його майновий стан до того рівня, який був безпосередньо перед страховим випадком. Збитки від стихійних лих, техногенних аварій та інших злигоднів ринку і звичайного життя повинні мати надійне і гарантоване правове й фінансове джерело покриття, яким стає майнове страхування.

Охоронна функція полягає у забезпеченні захисту порушених суб'єктивних майнових страхових прав. Відповідно до ст.1 Закону України «Про страхування» страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. Тобто за допомогою своєї компенсаційної риси майнове страхування здійснює охоронну функцію. Шляхом забезпечення матеріально-фінансового захисту (відшкодування збитків) майнове страхування ліквідує негативний результат і тим самим захищає страхувальників.

Охоронна функція органічно пов'язана з превентивною функцією. Превентивна функція діє за таким принципом: попередження шкоди із суспільної, юридичної та економічної точки зору є набагато більш вигідним, ніж її ліквідація у формі страхового відшкодування. Самі страхові відносини повинні більш послідовно впливати на превенцію та запобігання шкоді. Так, ст.20 п.4 Закону України «Про страхування» відносить до обов'язків страхувальника вживати заходів щодо запобігання та зменшення збитків, завданих унаслідок настання страхового випадку. Ці витрати відшкодовуються страховиком в обов'язковому порядку, якщо це передбачено в договорі страхування (ст.19 п.4 Закону).

Превентивна функція включає виховну функцію. В правових нормах у формі прав та обов'язків остання приписує корисну і стимулює належну поведінку суб'єктів страхових правовідносин. У цьому розумінні до правової превенції належать застереження, передбачені чинним законодавством або договорами страхування, що стосуються позбавлення страхувальника (повністю або частково) страхових відшкодувань у разі протиправних дій або бездіяльності з боку страхувальника щодо застрахованих об'єктів [52, 69]. Наприклад, у разі навмисного пошкодження власного майна страховики не покривають матеріальні збитки (ст. 25 Закону України «Про страхування», ст. 256 Кодексу торговельного мореплавства України).

Вище були розглянуті три основні специфічні правові функції страхування. Існують інші функції, такі як розподільна; функція заощадження коштів; створення і використання страхових резервів (фондів); контрольна; ризикова та інші – вони властиві іншим наукам, що вивчають страхування і дозволяють виявити особливості страхування як ланки фінансової системи, що не є предметом нашого дослідження.

Список використаних джерел:
1. Клапків М.С. Загальні умови страхування як необхідний елемент правового регулювання страхових відносин // Право України. – 1995. – № 12. – С. 40-45
2. Залетов А.Н. Страхование в Украине. Под ред. О.А. Слюсаренко. – К.: Международная агенция “Bee Zone”, 2007. – 452 с.
3. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа. - 6-те вид., стер. - К. : Знання, 2008. – 351 с.
4. Страхування: Підручник/ Керівник авт. колективу і наук, ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
5. Борисова В.А., Огаренко О.В. Організаційно-економічний механізм страхування. – Суми: Довкілля, 2001. – 194 с.
6. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. пос. для студ. ВНЗ/ Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2006. – 444 с.

УДК 336.77

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Чайковський Я.І. – к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет

Сучасні умови розвитку банківської системи визначають необхідність зниження процентних ставок за кредитами, які направляються у виробничий сектор. Від здатності банківської системи забезпечувати потреби корпоративних клієнтів необхідними грошовими ресурсами залежать темпи та стійкість зростання економіки. У зв’язку з цим, актуального значення набуває вирішення проблеми і вдосконалення банківського кредитування корпоративних клієнтів в умовах циклічності економіки України.

В сучасних реаліях невід’ємною умовою відновлення та розвитку вітчизняної економіки залишається банківське кредитування корпоративного сектору. Однак причиною уповільнення процесу відновлення економіки України є недостатність банківського кредитування. При цьому попит на кредити банків з боку корпоративних клієнтів продовжує зростати [1, с. 101].

За 2015-2016 рр. банки значно зменшили власну кредитну діяльність. На зниження росту наданих кредитів в сучасних умовах суттєво вплинув кризовий стан, в якому перебуває Україна в останні два роки.

Скорочення загального обсягу кредитного портфеля відбувалося внаслідок зменшення протягом 2016 р. суми кредитів, наданих фізичним особам (рис. 1). Це пов’язано з погіршенням рівня платоспроможності населення, зростанням безробіття.

Кредити, надані суб’єктам господарюванням за підсумком 2016 р., навпаки збільшилися (рис. 1). Активізації корпоративного кредитування сприяло, зокрема, поліпшення надійності суб’єктів господарювання як позичальників, з огляду на покращення їх фінансових результатів в умовах розвитку циклічності економіки. Зокрема, питома вага підприємств, які одержали збиток, за період 2012–2015 рр. постійно знижувалася, із 35,5% у 2012 р. до 26,3% у 2015 р. У 2016 р. цей показник зріс на 0,3% та становив 26,6%.

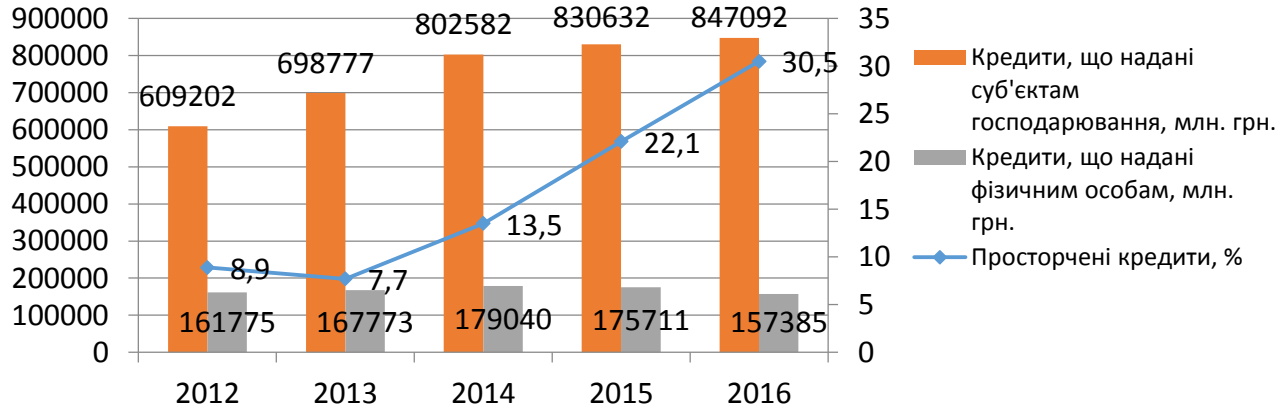

Рис. 1. Динаміка кредитів, наданих банками, суб'єктам господарювання та фізичним особам у 2012-2016 рр. [2; 3]

За проаналізований період частка кредитів, що надані суб'єктам господарювання, у загальному обсязі банківських кредитів постійно зростала, з 74,4% у 2012 р. до 84,2% у 2016 р. Таким чином, основними позичальниками банківських установ є корпоративні клієнти. Саме розробка нових кредитних продуктів, зокрема для юридичних осіб, є одним із найважливіших чинників підвищення ефективності кредитного впливу на виробництво [4, с. 147].

Економічна криза, падіння ділової активності суб'єктів господарювання та зростання витрат населення на споживання закономірно провокують погіршення кредитно-платіжної дисципліни позичальників, а отже, – і погіршення якості кредитного портфеля банків [5, с. 14]. Підтвердженням неефективності кредитних операцій банків є стрімке зростання прострочених кредитів. Так, в Україні збільшується частка проблемних кредитів. У 2013 р. проблемними вважалися тільки 7,7% від усіх кредитів. На 1 січня 2015 р. частка проблемних кредитів в сукупному обсязі наданих українськими банками позик склала 13,5%, на 1 січня 2016 р. – 22,1%. За станом на 1 січня 2017 р. частка простроченої заборгованості за банківськими кредитами становила вже 30,5% суми кредитів (рис. 1).

Серед головних чинників, що гальмують відновлення банківського кредитування корпоративних клієнтів в сучасних умовах, виступають високий рівень невизначеності відносно подальшого економічного розвитку в умовах циклічності економіки, високий рівень процентних ставок за кредитами (рис. 2) та обмежене коло надійних позичальників-юридичних осіб [6, с. 8].

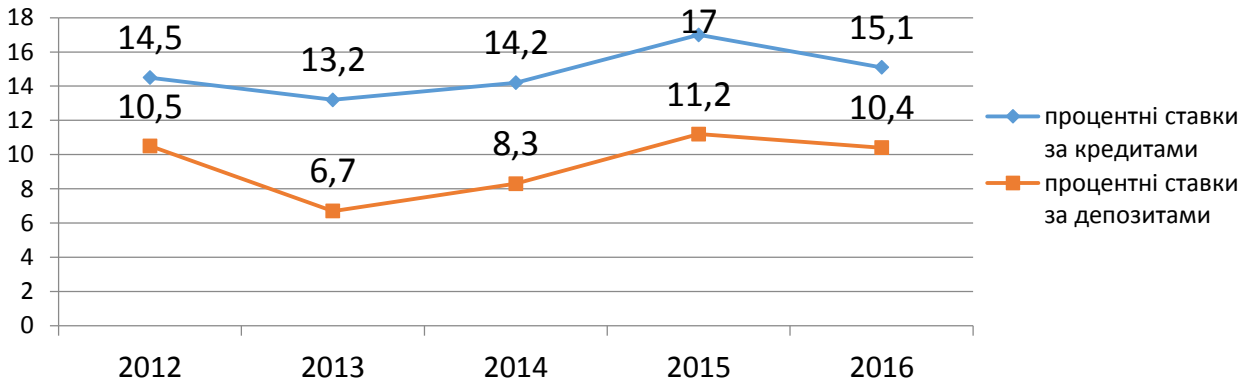

Рис. 2 Динаміка процентних ставок за новими кредитами, наданими депозитними корпораціями нефінансовим корпораціям у 2012-2016 рр. [7]

Протягом 2016 р. поліпшувалася ліквідність банківського сектору завдяки поверненню коштів клієнтів [8, с. 1]. Також протягом 2016 р. Національний банк України в кілька етапів зменшив облікову ставку з 22,0% до 14,0% [9]. Усі ці заходи забезпечили передумови для зниження банками відсоткових ставок за депозитами та кредитами. Відсоток за депозитами за 2016 р. знизився на 0,8% – з 11,2% до 10,4%. Зниження вартості фондування створило для банків можливість у 2016 р. знизити відсоткові ставки за кредитами для бізнесу. Так, за результатами 2016 р. значення відсоткової ставки за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, знизилося на 1,9% – з 17,0% на початку року до 15,1% річних на кінець року (рис. 2). Проте вартість нових кредитів усе ще залишається високою. В сучасних умовах банки України закладають у ставки максимальні кредитні ризики, які враховують стан економіки країни, політичну ситуацію, рівень облікової ставки, попит на кредит, якість і вартість застави.

На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки щодо тенденцій розвитку банківського кредитування корпоративних клієнтів в Україні в умовах розвитку циклічності економіки та удосконалення системи банківського кредитування позичальників-юридичних осіб:

1. Основними проблемами розвитку банківського кредитування корпоративних клієнтів в Україні в 2016 р. є високий рівень процентних ставок за кредитами (15,1%), значна частка збиткових підприємств (26,6%) та простроченої заборгованості за кредитами у загальному обсязі кредитного портфеля банків (30,5%), приростання показника непрацюючих кредитів (NPL), надання банками переваги купівлі державних цінних паперів при наявності достатньої ліквідності для кредитування економіки, зловживання видачею банками інсайдерських кредитів.

2. З метою стимулювання надання банками довготермінових позик на інвестиційну

діяльність необхідно створити умови для акумуляції у банках значних депозитів, щоб забезпечити необхідний обсяг кредитів, котрі мають надавати банки. Для цього необхідно стимулювати формування термінових депозитів, знизити податок на прибуток за процентами на термінові депозити, активно використовувати процентну політику як метод стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів,зокрема складні проценти..

3. Покращити регулятивну базу, в тому числі закони, котрі захищають права кредиторів. Так, прийняти Закон України "Про банківське кредитування", НБУ розробити Положення "Про роботу з проблемними кредитами", банкам вдосконалювати внутрішню нормативну базу з питань кредитування та ін.

4. Знизити ціну кредиту та розширити його доступ для ширшого кола клієнтів-корпоративних клієнтів і реального сектора економіки.

Список використаних джерел:

1. Вергелюк Ю.Ю. Банківське кредитування економіки України у посткризовий період [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Вергелюк // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 101–109. – Режим доступу : file:///C:/Users/Admin/Downloads/znpnudps_2011_1_12.pdf.
2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://data.gov.ua/dataset/resource/.
3. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442.
4. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : моногр. / за ред. д. е. н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.
5. Гладких Д. М. Ключові проблеми діяльності українських державних банків [Електронний ресурс] / Д. М. Гладких // Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. – 2015. – 20 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/derzhavni_banki-fe7dc.pdf.
6. Аналітичний огляд банківської системи України за 2016 р. НРА "Рюрик". – [Електронний ресурс]. – Національне рейтингове агентство "Рюрік". – 2017. – 22 с. – Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf.
7. Грошово-кредитна та фінансова статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415.
8. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс]. – 2017. – Вип. 2 (лютий). – 10 с. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516.
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua.

УДК 336.131

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Клівіденко Л. М. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Сучасний етап становлення Української держави характеризується поступовим перенесенням ваги у процесах прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку територій на місцевий рівень, що вимагає принципового перегляду основних положень функціонування місцевого самоврядування в Україні. При цьому основними принципами реалізації системних перетворень на місцевому рівні має стати врахування фінансових можливостей різних територіальних утворень. У цьому контексті в центрі уваги науковців і практиків перебувають місцеві бюджети. Труднощі формування та виконання місцевих бюджетів в Україні, що спостерігаються протягом останніх років і полягають в обмеженості фінансових ресурсів та низькій ефективності бюджетних видатків, поступово набувають системного характеру. При цьому новації Бюджетного та Податкового кодексів, які позиціонувалися як спрямовані на децентралізацію бюджетної системи держави, не виправили ситуації загалом, а низку проблем на рівні місцевих бюджетів навіть поглибили.

Питанням, пов'язаним з дослідженням концептуальних засад та особливостей формування та виконання місцевих бюджетів присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків: О. Д. Василика, Ю. А. Глущенко, О. І. Дем'янчук, О. П. Кириленко, І. О. Луніної, К. В. Павлюк, Ю. В. Пасічника, Г. Б. Поляк, О. О. Рябоконь, І. З. Сторонянської О. О. Сунцової, М. М. Трешова, І. В. Ускова, І. В. Форкун та ін. У більшості наукових робіт, що розглядають питання функціонування місцевих бюджетів, у

тій чи іншій формі даються визначення та узагальнюються методичні, інституційні й організаційні аспекти формування та виконання місцевих бюджетів.

Оперативне управління місцевими бюджетами здійснює Державна казначейська служба України (ДКСУ), яка реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів і бухгалтерського обліку виконання бюджетів. Варто зазначити, що в Україні існує низка проблемних питань, що ускладнюють роботу органів ДКСУ у напрямі оперативного управління місцевими бюджетами. До них ми можемо віднести нестабільність в законодавстві України, тобто зміни нормативів відрахувань від загальнодержавних податків, зміни спрямування податків до того чи іншого бюджету, кардинальні зміни до бюджетної класифікації доходів, які відбуваються не з початку бюджетного року, а як правило, вводяться в дію протягом першого кварталу, все це тягне за собою коригування і доопрацювання методологічної і програмно-технічної бази Державною казначейською службою (ці обставини тягнуть за собою значні фінансові витрати на внесення змін у програмне забезпечення).

Недоліки існуючих програмних продуктів, що використовуються органами ДКСУ, які призводять до затримки при надходженні та обробці даних, їх непослідовності, втрати цілісності, дублювання, потенційної неузгодженості на різних рівнях, а також складнощів в управлінні наявними фінансовими ресурсами, формуванні своєчасної і повної звітності, здійсненні оперативного контролю за бюджетними коштами. Тривалість процесу казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів призводить до виникнення кредиторської заборгованості бюджетних установ, що пов`язано в основному з надходженням коштів та отриманням бюджетними установами рахунків в останні дні грудня після закриття бюджетного року, а, відтак, відповідно, непроведенням платіжних доручень органами ДКСУ. Часті випадки, коли органи місцевої влади приймають рішення з порушенням норм чинного бюджетного законодавства чи рішення органів місцевої влади подається до органів ДКСУ несвоєчасно, а також постійні внесення змін до розписів бюджетів і відповідно до кошторисів та планів асигнувань розпорядників коштів суттєво ускладнюють своєчасність і правильність обліку планових показників як бюджетів, так і розпорядників коштів у фінансових та казначейських органах і як наслідок унеможливлюють належний рівень виконання місцевих бюджетів. Недоопрацювання працівниками органів ДКСУ інструктивного матеріалу в процесі повернення коштів з бюджетів веде за собою несвоєчасне зарахування коштів до бюджетів, що є заборгованістю платників податку, яка, в свою чергу, є порушенням податкового законодавства, що призводить до накладення штрафів на платників податків. Відсутність у розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та у органів ДКСУ єдиної методики відображення у бухгалтерському обліку операцій, які здійснюються у бюджетному секторі, що не дозволяє отримувати повну, достовірну та прозору інформацію про фінансовий стан місцевих бюджетів, а органам ДКСУ у повній мірі виконувати їх повноваження [1, с.1414].

Привілеювання трансфертного фінансування, значна кількість учасників процесу та нагромадження документообігу призводить до розбіжностей даних звітності між центральним та територіальними рівнями органів ДКСУ, а також розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, призводить до дисбалансу у зведеному звіті планових показників за доходами та видатками в частині трансфертів між рівнями місцевих бюджетів, яке у свою чергу перешкоджає здійсненню ефективного аналізу та прогнозування стану виконання місцевих бюджетів. Відсутні нормативи термінів розгляду зобов'язань розпорядників бюджетних коштів від моменту реєстрації у системі органів ДКСУ до їх погашення. Наявність таких вимог сприяла б дотриманню бюджетної дисципліни, як розпорядниками бюджетних коштів, так і органами ДКСУ (платежі здійснювалися б з урахуванням пріоритетності видатків та у встановлені терміни), а також дозволяла б прогнозувати стан Єдиного казначейського рахунку та приймати оперативні управлінські рішення в частині залучення і використання тимчасово вільних залишків бюджетних коштів.

Низька ефективність використання коштів місцевих бюджетів через відсутність: стимулів у головних розпорядників коштів щодо ефективного використання коштів місцевих бюджетів; науково обґрунтованих підходів до проведення оцінки ефективності використання коштів місцевих бюджетів; науково обґрунтованих способів прийняття рішень з питань бюджету для вибору оптимального напряму використання коштів місцевих бюджетів в процесі їх виконання. Відсутність кваліфікованих кадрів є дуже актуальною

проблемою для багатьох сфер, зокрема для бюджетної сфери. Недостатній рівень кваліфікації фахівців, що приймають рішення з питань бюджету у зв'язку з плинністю кадрів у бюджетній системі, може призвести до неефективного використання коштів місцевих бюджетів. Недостатній рівень кваліфікації може знизити рівень ретельного обґрунтування використання коштів з огляду на демографічну, соціальну та економічну ситуації [2, с.98].

Отже, удосконалення оперативного управління місцевими бюджетами в Україні повинно базуватись на вирішенні вищезазначених проблем казначейського обслуговування місцевих бюджетів, а також на підвищенні ефективності використання коштів місцевих бюджетів. Основними напрямами підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів України є: розробка стимулів та мотивація головних розпорядників коштів щодо ефективного використання коштів місцевих бюджетів; визначення науково обґрунтованих підходів до проведення послідовної оцінки ефективності використання коштів місцевих бюджетів; застосування інноваційних підходів щодо прийняття рішень з питань бюджету для вибору оптимального напряму використання коштів місцевих бюджетів в процесі їх виконання.

Список використаних джерел:

1. Клівіденко Л. М. Шляхи оптимізації фінансової політики України в контексті вдосконалення її складових/ Л. М. Клівідекнко // Економіка: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – Т.VI. – Вип.247. – С 1410-1415.

2. Клівіденко Л. М., Красільник Т. В. Інвестиційний клімат в Україні: проблеми сучасності та шляхи його поліпшення / Л. М. Клівіденко, Т. В. Красільник // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково практичної конференції з міжнародною участю «Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи»: м. Вінниця 2012 р. – Тернопіль: Крок, 2012.-Т.І. – С 98-101.

УДК 346.543

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мацедонська Н. В. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Трансформаційні процеси в Україні, спрямовані на побудову нової економіки, супроводжуються проблемними соціально-економічними явищами затяжного характеру. Інвестиційний клімат в Україні продовжує залишатись малопривабливим, в результаті чого відбувається переміщення капіталу із країни, послаблення банківської системи, зростання боргів та боргової залежності вітчизняної економіки від зовнішнього фінансування, розбалансованість торгівельного балансу і державного бюджету, фінансова і економічна залежність від МВФ.

Зауважимо, що активізація саме інвестиційних процесів є основою ринкових принципів роботи та підвищення ефективності системної трансформації вітчизняної економіки. В Україні найдоцільніше залучати наступні типи інвестицій на модернізацію промисловості: інвестиції у фізичний капітал (обладнання, приміщення, розвиток промислової інфраструктури); інвестиції у технологічний капітал (наукові дослідження, інноваційні, конструкторські розробки); інвестиції у людський капітал (на навчання та управління), оскільки людський і соціальний капітал в економічно розвинених країнах забезпечують на сьогоднішній день найвищі темпи економічного зростання. Як свідчить досвід багатьох країн, іноземні інвестиції сприяють більш раціональному використанню матеріальних і нематеріальних національних ресурсів. Так, функціонування іноземних компаній на національному ринку витісняє збиткові національні підприємства, що дозволяє перерозподіляти ресурси поміж рентабельними компаніями із сучасними технологіями виробництва; іноземні інвестиції приводять до підвищення конкуренції на вітчизняному ринку, що стимулює запровадження передової техніки, технологій, інновацій та підвищення ефективності їх діяльності.

Великого значення набувають інвестиції в основний капітал, оскільки вони виступають свідченням зростання матеріально-технічного забезпечення економіки країни (табл. 1).

Збільшення капітальних інвестицій у 2016 та 2017 рр. у порівнянні із попередніми роками пояснюється заходами державного рівня щодо активізації вітчизняного інвестиційного ринку. Так, Верховною Радою України 24.11.2015 р. прийнято закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку

державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні», основними положеннями якого створено більш ефективні механізми для співробітництва між державою і територіальними громадами (державними партнерами) та приватними партнерами в рамках державно-приватного партнерства. Також запроваджено міжнародний досвід підготовки проектів державно-приватного партнерства в частині визначення механізмів справедливого розподілу ризиків між державним та приватним партнерами, з цією метою прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 №713 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. №232». Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 №130 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. №639» удосконалено порядок розрахунку концесійних платежів, що забезпечить об'єктивність їх розрахунку та визначення розміру інвестицій концесіонера в об'єкт концесії [2]. Однак, на протязі тривалого періоду часу зовнішні інвестиції продовжують залучатись у високорентабельні галузі та їх прибуткові підприємства.

Таблиця 1

Обсяг капітальних інвестицій у вітчизняну економіку
за 2010-2017 рр., млн. грн.

Роки	Освоєно	
	У фактичних цінах	% до попереднього року
2010	150666,5	99,4
2011	259932,3	172,5
2012	263727,7	101,5
2013	247891,6	94,0
2014	204061,7	82,3
2015	251154,3	123,1
2016	326163,7	129,9
2017	412812,9	126,6

* складено автором на підставі [1]

Також необхідно враховувати, що поряд із позитивними впливовими факторами іноземних інвестицій на зростання національної економіки можуть виникати і потенційні негативні наслідки, до яких, в першу чергу, слід віднести: витіснення національних інвестицій і компаній, а також сприяння переміщенню капіталу із країни на підставі різних схем ціноутворення та внутрішнього перерозподілу фінансових ресурсів. Так, наприклад, з території України за період 2010-2016 рр. переведено у вигляді виплат дивідендів і відсотків нерезидентам в іноземній валюті майже 58 млрд. дол., хоча за сприятливої інвестиційної політики держави та організації належного контролю виплати нерезидентам могли б належати до значної суми інвестицій внутрішнього походження [3]. Оскільки вітчизняна економіка і бізнес продовжують залишатись слабкими, то протистояти такій практиці може тільки держава. Отже, для залучення іноземних інвестицій в Україні потрібно реалізувати комплекс заходів з формування інвестиційної політики.

Основоположні напрями інвестиційної політики повинні формуватися із врахуванням розвитку окремих напрямів приватизації, зовнішньої торгівлі, фінансово-кредитного ринку. При формуванні інвестиційної політики на рівні держави необхідно враховувати ймовірні негативні наслідки іноземних інвестицій з метою їх недопущення, а також передбачати гарантії іноземним інвесторам з питань захисту їх власності, незважаючи на складну економічну і політичну ситуацію в країні. Важливе місце посідають також інституційні фактори. Навіть незначні порушення в інституціональній структурі призводять до суттєвих, а в багатьох випадках до непоправних ускладнень в економічному середовищі, що стримує зростання темпів розвитку економіки країни. Тому, саме в умовах трансформації соціально-економічних систем проблема інституціональних перетворень набуває особливого значення. Відповідно, на державному рівні повинна бути сформована політика створення видів інститутів, необхідних для успішного формування сучасних економічних відносин. Україна з питань формування інститутів розвитку суттєво відстає від інших: в Польщі, наприклад, функціонує понад 60 індустріальних парків, а в США – понад 400. Отже, інституційне середовище

української економіки не досягає належного рівня розвинених країн світу, а також не здатне протистояти викликам другої поспіль кризи системного характеру, започаткованої світовою кризою 2008-2009 рр., а причиною стали попередньо накопичені диспропорції між динамікою ВВП, зростанням інновацій і реальних доходів населення.

Важливою складовою інвестиційної політики має виступати розробка та обґрунтування напрямів наукових досліджень для вибору оптимального запровадження у всі сфери функціонування підприємств новітніх технологій, здатних забезпечити його конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, із врахуванням типів інвестиційної діяльності підприємств. Протягом останніх десятиліть домінуюча практика менеджменту змінилася. Акцент управління змістився від досягнення економічної ефективності підприємства до забезпечення якості, гнучкості, обґрунтованості рішень і створення організаційного знання. Тенденції розвитку управлінської діяльності визначають напрям поведінки підприємства в сфері наукових досліджень і розробок, спрямованої на формування потенціалу, достатнього для врахування зміни зовнішнього оточення й досягнення довгострокових цілей, а також ефективної реалізації стратегії інвестиційної діяльності підприємства. При цьому тенденція розвитку системи управління інвестиційною діяльністю повинна бути не тільки погоджена зі стратегією розвитку підприємства, але й в умовах депресії й кризи бути її першоосновою.

Список використаних джерел:

1. Соціально-економічний розвиток України. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
2. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/
3. Аналітична записка Міністерства економіки України. Інвестиційний клімат в Україні. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main

УДК 336.71:338.1

АКТИВИ БАНКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Мирончук В. М. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Економічне зростання надзвичайно важливе як для держави, так і для її громадян. Дослідження механізмів забезпечення економічного зростання пояснюють загальні способи і форми їх реалізації.

Суттєву вагу серед основних джерел фінансування при економічному зростанні складають кредити банків. У різних країнах, які досягли успіху в забезпеченні економічного зростання, зазначені інвестиції займають від 11 % до 43 % від загального розміру ресурсів.

Незважаючи на існування тісного причинно-наслідкового зв’язку між інвестиціями та економічним зростанням, існують різні точки зору на те, який механізм впливу інвестицій на економіку. Перший підхід, який запропонували Р. Барро, Л. Самерс, Н. Манків, Д. Ромер, Д. Вейл, розглядає інвестиції, як основний чинник економічного зростання. Причинно-наслідковий зв’язок згідно з даним підходом простий – чим більше країна заощаджує, тим вищі темпи зростання її економіки [1, с. 407], [2, с. 445]. У даній ситуації комерційні банки виступають головними суб’єктами акумулювання заощаджень [3, с. 407]. З іншого боку, Ф. Модільяні та С. Кероул стверджують, що причинно-наслідковий зв’язок є діаметрально протилежним – високий попит призводить до зростання виробництва, що спонукає підприємства інвестувати [4,с. 54]. Залежність між нагромадженням і доходами прямо пропорційна: чим вищі доходи, тим більші заощадження, які, в свою чергу, збільшують обсяги інвестицій [5, с. 33]. Тому можна зробити припущення, що високий попит можна забезпечити за рахунок збільшення споживання через кредитування.

Отже, і другий підхід надзвичайно тісно пов’язаний із діяльністю банків через їх активні операції. Незважаючи на два взаємовиключаючі підходи щодо причинно-наслідкового зв’язку між інвестиціями та економічним зростанням, дані теорії єдині в тому, що необхідно інвестувати кошти, які можна отримати від банків.

Однак для реалізації інвестиційних проектів потрібні довгострокові ресурси, які вітчизняні комерційні банки не залучають в силу об’єктивних та суб’єктивних причин. Чи є альтернатива розвитку української економіки за

обмежених умов залучення коштів? Відповідь на дане питання лежить в площині вирішення теоретичної суперечності, що існує в позиціях ортодоксальної та еволюційної теорії з приводу джерел інвестицій. Ортодоксальні теоретики, перш за все, Дж. Кейнс та його послідовники, а також сучасні неокласики, виходять із того, що інвестиції формуються за рахунок заощаджень. Якщо виходити з даного принципу, то українська банківська система і, відповідно, підприємства реального сектору повинні очікувати протягом певного часу, поки інституційні інвестори не почнуть вкладати кошти в банки. Еволюційна економічна теорія, навпаки, вважає, що заощадження не відіграють важливої ролі, оскільки пов'язані із «результатами вже здійсненого розвитку», тоді як значна частина інвестиційної діяльності в поточний момент орієнтована на майбутній час, на нові технології. Найголовніше, за еволюційною теорією, є «створення банками грошей», створення «нової купівельної спроможності із нічого».

Розглянувши суперечності між еволюційною та ортодоксальною економічною теорією, ми можемо дати відповідь на питання чому активи банку так важливі для економічного зростання. Найважливіша роль банків – допомогти новаторам відбирати засоби виробництва та робочу силу у консерваторів для створення більш досконалих технологій та видів продукції. Отримуючи такого роду кредити, новатори отримують купівельну силу. Вони спроможні заплатити за допомогою кредитних ресурсів більш високу ціну за засоби виробництва та робочу силу, ніж консерватори, в результаті чого отримують право власності на користування ресурсами з метою здійснення своїх нововведень. Саме це мав на увазі Д. Шумпетер, говорячи, що не лише заощадження і кредитна емісія, яка за ними стоїть, але також і деяка додаткова емісія, не пов'язана із заощадженнями, створюють фінансові джерела інвестування в основний капітал. Таким чином, еволюційна економічна теорія, доводить, що інвестиції можуть фінансуватися не лише за рахунок заощаджень, але й за рахунок кредитної емісії [6, с 216].

Таким чином, для того щоб вирішити проблему фінансування інвестицій, необхідно, не лише активізувати роботу банків щодо акумулювання заощаджень населення, а також, і це є надзвичайно перспективно, активізувати кредитну емісію під інвестиції, які направляються на інноваційні цілі.

Незважаючи на незначну питому вагу кредитів у ВВП, необхідно відзначити, що частка кредитів уряду в загальному обсязі кредитних вкладень банківської системи складає від 24 до 52 %, тобто в держави є значний попит на грошові ресурси. Як відомо, попит на грошові ресурси з боку держави обумовлюється високим рівнем державного споживання. Обмежуючи кредитну експансію банків через високий рівень державного споживання, держава підвищує ціну кредитних ресурсів для реального сектору.

Як зазначає О. Дзюблюк «навіть попри загальне зменшення частки витрат зведеного бюджету у ВВП та обсягу бюджетного дефіциту питома вага позик, наданих банківською системою урядові, в загальній сумі кредитного портфеля є доволі значною (близько половини всіх інвестованих коштів)» [7, с.8]. Таким чином, інвестиції у реальний сектор економіки витісняються витратами держави, а високий попит останньої на кредитні ресурси зумовлює підтримання реальної ціни на них на рівні, не допустимому для більшості підприємств, оскільки він перевищує рентабельність навіть галузей, які мають високу прибутковість.

Аналізуючи вплив активів банків на забезпечення економічного зростання, встановлено тісний причинно-наслідковий зв'язок між інвестиціями та економічним зростанням. Активи банку повинні відігравати вирішальну роль у забезпеченні ресурсами підприємств та громадян для проведення останніми інвестиційної діяльності. Банки через властиві їм якості трансформації короткострокових ресурсів у довгострокові активи мають всі підстави для найкращого відбору найкращих інвестиційних проектів. Банки найуспішніше вирішують проблеми, які породжує асиметрична інформація. Механізм функціонування банку дозволяє мінімізувати ризики несприятливого вибору та моральні ризики.

Список використаних джерел:

1. Примостка Л. О. Макроекономічна рівновага та фінансова стійкість банків: теоретичний аспект / Л. О. Примостка // Фінанси, облік, аудит. – 2014. – № 20. – С. 148-155

2. Вступ до банківської справи / Відп.ред. М. І. Савлук; Українська фінансово-банківська школа — К.: Лібра, 1998. — 342 с.

3. Волосович С. Співвідношення між страхуванням, гарантуванням та захистом депозитів / С. Волосович // Банківська справа. – 2013. – № 1. – С. 90-97.

4. Гальчинський А. С., Основи економічної теорії: Підручник / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін – К.: Вища школа, 1995. — 471 с.

5. Жулінська К. М. Методичні аспекти оцінки ефективності грошово-кредитного регулювання / К. М. Жулінська // Вісник університету Банківської справи НБУ. – 2012. – № 3 (9). – С. 42-46.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития: (Исслед. предпринимат. прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры)/Й. Шумпетер; Перевод с нем. В. С. Автономова и др. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
7. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. — Тернопіль : ТНЕУ, 2009. — 316

УДК 330.837

ІНСТИТУТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Семцов В. М. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Безперечно, що в умовах постіндустріального розвитку суттєво зростає значення щодо результативності проведення інституційних реформ, а це, в свою чергу, вимагає створення належного механізму оцінювання ефективності впровадження інститутів. В цьому контексті важко не погодитися із В. Полтеровичем, який стверджував [1], що найбільша небезпека реформ полягає у виникненні "інституційних пасток", тобто дії стійких неефективних інститутів.

Слід одразу відзначити, що нині в економічній науковій доктрині немає повної ясності стосовно того, які ж механізми здійснення інституційних змін є більш ефективними та дієвими. Так, спонтанне становлення інститутів, яке, з одного боку, є, як правило, природнім явищем, а тому воно може виникати в результаті конкуренції між економічними агентами на інституційному ринку, а з іншої сторони – імпорт та /або проектування (планування), які є специфічним структурами політичного ринку. Можливо, що досягнути стійкого фінансово-економічного розвитку територій в ринкових умовах можна лише при умові ліквідації граней між механізмами становлення інститутів? Або навіть забезпечення балансу між ними? Не виключаємо і того, що можливо потрібно змінити акцент: увагу вчених-економістів сконцентрувати не на способах (формах) впровадження інститутів в економіку, а на пошуку механізмів ліквідації протиріч інтересів між основними агентами ринку, що врешті-решт і забезпечить якісні інституційні зміни?

Потрібно відзначити, що на сьогодні недостатньо відома роль та місце неспостережуваних інститутів в системі фінансово-економічних відносин. Така складність розуміння природи цього виду інститутів, частково може бути пояснена тим, що інтерес до цієї економічної категорії виник відносно недавно. До останнього часу, ця проблема особливо суттєво не хвилювала ані вчених-економістів, ані практиків. Між тим, саме запровадження ринкових відносин дає підстави щодо дослідження цього питання. Очевидно, що знання основ та принципів використання неспостережуваних економічних інститутів в якості інструментів впливу на об'єкт управління є вкрай важливим завданням.

Безперечно, що вибір методів поширення інститутів є важливою економічною та соціально-психологічною проблемою. Між тим, на наш погляд, в реальному житті немає чіткої градації між вищезазначеними формами поширення економічних інститутів. Більш того, ми глибоко переконані, що будь-які інститути – це форма своєрідного прямого та / або опосередкованого примушення. Різниця у даному випадку полягає лише в характері та особливостях відповідальності, а також виникнення вигод та/ або втрат за недотримання учасниками соціально-економічних відносин норм того чи іншого інституту. Вірність нашої позиції опосередковано можна підтвердити і визначенням категорії «інститут», яка на думку О. Аузана, є нічим іншим як «правило чи сукупність правил, що мають зовнішній механізм примушення індивідів до виконання» [2, с. 32].

Слід враховувати, що досягти ефективності функціонування інститутів можна лише при одній головній умові – виникненні стійкого бажання їх дотримуватися. До того ж сама система інститутів, оскільки ця категорія не є сталою, повинна вибудовуватися за принципом постійного пошуку та узгодження економічних інтересів між агентами ринку. При цьому потрібно пам'ятати, що вона має бути направлена на врахування інтересів стейкхолдерів в контексті досягнення загальних результатів.

Збалансований та стійкий фінансово-економічний розвиток України можливий лише за умов функціонування системи ефективних та перспективних інститутів. Адже саме такі інститути можуть виступати фактором підвищення результативності суспільного

відтворення, оскільки їхня дія, судячи з усього, направлена на вирішення загальних задач, досягнення яких представляло б інтерес для основної групи релевантних агентів ринку.

Якщо ж говорити за найбільші небезпеки спонтанного становлення та / або природного вторгнення інститутів, то вони, на нашу думку, можуть полягати у ризиках недостатньої поінформованості економічних агентів та / або в результаті заздалегідь осмисленої асиметрії інформації, як наслідок такі механізми становлення інститутів можуть знехтувати базальні інтереси соціуму, у т. ч. в майбутніх періодах. Наголошуємо, що в даному випадку, не має значення, які саме причини криються за подібним ігноруванням інтересів суспільства: несвідомі – кустарництво щодо інституційних підходів, неналежна компетентність агентів ринку, що впроваджують інститути та ін.; свідомі – камуфляж дисфункційних економічних моделей поведінки.

Є важливим наступне питання – хто із економічних агентів, як правило, має більші можливості щодо ідентифікації соціально-економічної диференціацій та сучасного стану проблем розвитку суспільства? На нашу думку, відповідь однозначна – це органи державної та/ або місцевої влади. Перед тим як приступити до впровадження будь-яких економічних інститутів, необхідно здійснити відповідні заходи стосовно їхнього проектування (планування), що може здійснити лише орган регуляції. Одразу відзначимо, що ми чітко усвідомлюємо, що між поняттями «проектування» та «планування» є відмінності, проте в даному конкретному випадку ці поняття фактично є тотожні, тому що вбачається розгляд «перспективного планування», яке, як і прогнозування, вбачає визначення ймовірність виникнення того чи іншого результату.

Суть планування економічних інститутів полягає у цілеспрямованому формуванні норм поведінки органами влади. Не важко помітити, що функція планування, у тій чи іншій мірі, притаманна усім без винятку механізмам виникнення інститутів. Інше питання: хто стоїть на чолі такого планування? Адже завжди існують призвідник, тобто той агент та / або група агентів, які першими впровадили правило. На відміну, скажімо від спонтанного виникнення інститутів, їхнє планування, особливо якщо розглядається законодавчий рівень, дозволяє зменшити невизначеність та прояви дисфункційних (у т. ч. дискреційних та опортуністичних) моделей економічної поведінки.

Якщо розглядати планування, як основний механізм виникнення економічних інститутів в державі, то слід виходити із передумови про те, що важливим завдання органів влади під час створення інститутів є забезпечення інтересів більшої частини соціуму. При цьому безумовно, що ефективність контролю за дотримання інститутів, тими чи іншими економічними агентами, значною мірою, залежатиме від якості механізму зовнішнього примушення.

Підсумуємо вищесказане. Для успішної, якісно нової коадаптації нових інститутів необхідно: 1) чіткість та прозорість дій; 2) визначеність технології впровадження інституційних змін, тобто інститути повинні бути своєчасні; 3) створення необхідних умов для врахування "розумних" інтересів агентів ринку.

Список використаних джерел:

1. Полтерович В. М. Институциональные ловушки и экономические реформы // Экономика и математические методы. – 1999. – Т. 35. – № 2. – С. 3–20.
2. Институциональная экономика. Новая институциональная экономическая теория : учебник / Коллектив авторов / Под ред. А. А. Аузана. – 2-е изд. – М. : Инфра-М, 2011. – 447 с.

УДК 351.712

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО І ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Підгаєць С. В. – к.е.н., ст. викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Поняття «механізм» можна застосувати до будь-якої взаємодії між економічними суб'єктами, що розглядає його як стратегічний опис того, як можуть діяти економічні суб'єкти та до чого приведе будь-яка сукупність дій [1]. Крім того, впродовж кількох століть, як свідчать попередні дослідження автора [2], між державним і приватним секторами зростало усвідомлення того, що попри велику існуючу кількість розбіжностей, в них існує і немало спільних інтересів, які в основному спрямовані на вирішення проблем соціально-економічного значення.

Держава, як відомо, завжди була

інститутом, що здійснює регулювання економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності. При цьому у суб'єктів господарювання також виникає необхідність будувати з державою певне коло відносин, базою яких виступає різнобічність основних інтересів цих двох сторін: ефективна реалізація суспільних інтересів, з одного боку, і максимізація власної економічної вигоди, з іншого боку.

Відповідно, в загальному вигляді цілі державного і підприємницького секторів не співпадають, і більш того вони часто знаходяться в значному протиріччі. Якщо метою суб'єктів приватного сектору економіки є максимізація прибутку, то метою державного сектору є забезпечення соціальної, економічної та політичної стабільності у країні. Звідси в абсолютній мірі не можна вважати, що мета приватного сектору носить лише чітко виражений індивідуальний характер, а також не можна стверджувати, що мета державного сектора завжди переслідує суспільний інтерес. Тобто, окремо визначені індивідуальні, приватні цілі не завжди можуть співпадати з суспільними цілями. Рівновага інтересів державного сектору як індикатора потреб суспільства в цілому і окремо суб'єктів господарювання максимально зберігається у випадку, якщо при регулюванні окремих галузей національної економіки і ринків тих чи інших товарів і послуг держава притримується ряду основних принципів, які притаманні в більшій мірі ліберально-демократичному ладу в країні.

Взаємодія державного і приватного секторів економіки може проявлятися в забезпеченні покращення економічного становища одних учасників за рахунок погіршення інших, але в комплексі це приведе до синергетичного результату. Тобто всі учасники вкладають в партнерство свої ресурси, але при цьому практично будь-який учасник своїми ресурсами доповнює кошик можливостей іншого учасника, що в сукупності забезпечить значно більший результат, ніж вони могли б досягти окремо один від одного.

В загальному вигляді державно-приватне партнерство передбачає тісне співробітництво між державним і приватним секторами (партнерами), основною метою якого є покращення якості надання суспільних послуг, використання кваліфікованої робочої сили та попередньо встановлених домовленостей про розподіл результатів партнерства.

Для учасників державно-приватного партнерства є властивим виникнення певних мотиваційних чинників такої співпраці. Державний сектор, перш за все, вбачає у підприємницькому секторі додаткові ресурси, дієвий управлінський та кадровий потенціал, і, відповідно, сподівається одержати з цього вигоду. Вступаючи у партнерські відносини з бізнесом, держава розраховує залучити додаткові джерела фінансування, які в подальшій діяльності знизять навантаження на державний бюджет. При цьому, держава також розраховує на більш еластичну і ефективну систему управління проектами, що підвищує раціональність видатків з бюджету. Водночас зазначимо, що у партнерстві управлінський потенціал підприємницького сектору є більш дієвим, тому, що принципи його діяльності, процесу прийняття і реалізації управлінських рішень ґрунтуються на демократичних постулатах, що відносно збільшує взаємну зацікавленість та користь від спільної роботи держави і приватного бізнесу [2].

Окрім вказаного підкреслимо, що для держави позитивним результатом партнерства буде нарощення бюджетних доходів за рахунок зростання податкових платежів від приватного бізнесу, суттєве збільшення яких може прискорити розв'язання складних соціально-економічних проблем та збільшити обсяг кінцевого виробництва, що дозволить, як їй, так і бізнесу, закріпити конкурентніші позиції на ринках збуту при реалізації новостворених товарів, робіт і послуг.

Державний сектор при участі у партнерстві також мотивується необхідністю: стимулювання інноваційної активності підприємницького сектору, що зміг би виробляти кінцеві продукти та послуги за найновітнішими технологіями; створення нових наукомістких фірм, що забезпечить підтримку малих і середніх інноваційних підприємств; розроблення та впровадження передових технологій, необхідних для задоволення потреб держави на національному рівні; залучення в господарський кругообіг і комерціалізацію результатів досліджень і розробок, що отримані внаслідок залучення коштів держави; збільшення кількості об'єктів інфраструктурного призначення та розвитку інфраструктури в цілому.

Приймаючи участь у господарській співпраці з державним сектором, бізнес мотивується тим, що у процесі партнерства державні органи будуть підтримувати спільну діяльність за рахунок різного роду ресурсів (адміністративних, матеріальних, фінансових, природних). При цьому бізнес також бачить в державних чи місцевих органах влади стабільного, надійного, відповідального та взаємовигідного партнера. На приватний сектор економіки, як правило, припадає головний комерційний ризик роботи на ринку, але при

цьому він, відповідно, отримує більшу частину прибутку. При цьому бізнес також отримує гарантії, преференції і сподівається усунути багато бар'єрів, що перешкоджають його розвитку.

Враховуючи завдання стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів [3], мотивація участі в партнерстві приватного сектора економіки зумовлена й новими можливостями для розвитку інноваційного бізнесу (зокрема в процесі реалізації програм інноваційного розвитку), можливостями доступу до результатів досліджень і розробок державного сектора, до інформації та високотехнологічного обладнання, доступу до інфраструктури держави.

У той же час перед державним сектором на сьогодні стоять виклики по реконструкції інфраструктури, які держава не може самостійно вирішити через існуючі різного роду проблеми, вирішення яких в основному пов'язане з недостатнім фінансовими забезпеченням. Складна система взаємообумовленостей, яка лежить в основі обґрунтування доцільності запровадження державно-приватного партнерства, з якого видно, що державно-приватне партнерство гіпотетично може забезпечити вирішення проблем, пов'язаних з модернізацією інфраструктури, і підвищити якість управління інфраструктурними об'єктами.

Головним визначальним фактором створення відносин державно-приватного партнерства має бути неможливість вирішення проблем соціально-економічного контексту виключно за рахунок приватного сектору. Але з іншої сторони, державний сектор також зацікавлений максимально залучити потенціал приватного сектору для реалізації загальнодержавних програм і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Якість виконання поставлених завдань залежить в значній мірі від взаємної вигоди учасників, яка фактично і спричинює дію мотиваційних факторів держаного і приватного секторів економіки. Це актуалізує не лише подальший розвиток державно-приватного партнерства, але й повноцінну імплементацію його в систему інститутів суспільства.

Виходячи з того, що всі учасники вкладають в партнерство свої ресурси, але при цьому будь-який учасник своїми ресурсами доповнює кошик можливостей іншого учасника, що в сукупності забезпечить значно більший результат, ніж вони могли б досягти окремо один від одного, тобто досягається ефект синергії. За допомогою синергічного підходу через спільний інтерес та мотивацію учасників, а саме державного і приватного секторів економіки, виконати поставлені при реалізації спільних проектів цілі через організаційно-економічний механізм державно-приватного партнерства реально. При цьому посилюється очікуваний результат роботи в досягненні спільної мети навіть при розбіжних інтересах учасників співпраці.

Список використаних джерел:

1. Структурні трансформації в національній економіці: проблеми діагностики та інституційного забезпечення : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012 – 532 с.
2. Підгаєць С. В. Мотиваційні чинники розвитку державно-приватного партнерства / С. В. Підгаєць // Наука молода. – 2011. – Вип. 15-16. – С. 76–81.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / [Авт. упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жиляєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко.] –К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

УДК 369.4:364. 442.6 (477)

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Роледерс В. В. – к.е.н., доцент; Клименко П. М. – магістрант

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Державні соціальні гарантії, стандарти і нормативи є основою для розрахунку видатків на соціальні цілі та формування на їх основі бюджетів усіх рівнів і соціальних фондів, міжбюджетних відносин, розробки загальнодержавних і місцевих програм економічного й соціального розвитку, подальшого вдосконалення розробки таких програм і прогнозів, що є ціллю та завданням щодо реалізації соціальної орієнтації економіки України [1].

Важливість соціальної політики обумовлена тим, що забезпеченість всіх громадян прямо впливає на продуктивність

праці, задоволеність суспільства діями влади, національну безпеку. Пріоритетом соціальної політики є підвищення рівня життя населення, яке є можливим лише на основі економічного зростання держави. Шлях до здійснення цього програмного завдання лежить передусім через удосконалення систем політики доходів населення та оплати праці. Поки що зарплата є основним засобом утримання родин і становить майже 2 / 3 в структурі грошових доходів громадян.

Неможливість ліквідувати нерівність лише революційним шляхом призвела до створення інституту соціального захисту населення, запровадженого в багатьох країнах. Позитивне значення цього полягає в реальній можливості практичного здійснення декларативних принципів соціальної рівності в державній політиці.

На цій базі дістали розвитку багато форм соціального захисту та підтримки населення, державного забезпечення таких прав людини, як право на працю, безкоштовну освіту, медичне обслуговування, відпочинок, а також чимало форм регулювання соціально-трудових відносин. Багато позитивних моментів практичної реалізації соціальних принципів державної політики стали орієнтиром для вивчення й уточнення цілей і завдань соціальної держави.

Соціальна держава, завдання якої полягає у створенні умов існування, гідних людини, не тільки не заперечує, а й сприяє підтримці та розвитку добровільних об'єднань, груп взаємодопомоги. Намагається так впливати на ці групи, щоб ефективніше забезпечити допомогу тим, хто її потребує. Соціальна допомога являє собою різні види соціальних виплат, дотацій, пільг, субсидій, що надаються особам, які потребують соціального захисту [2].

Існування добровільних благодійних організацій, груп взаємодопомоги надає змогу зменшити державні витрати на соціальні потреби. В Україні держава недостатньо допомагає таким організаціям. Державні службовці пояснюють це не лише обмеженими фінансовими можливостями, а й тим, що відсутні механізми визначення корисної діяльності й регулювання використання соціальних послуг.

Головна мета соціальної політики в умовах ринкової економіки - зняти всі обмеження на шляху вільної економічної діяльності, надати можливість кожному працівникові, кожному трудовому колективу одержувати дохід відповідно до реального внеску в збільшення суспільного багатства, задоволення потреб суспільства та населення. За цих умов повинно відбуватися відродження людської гідності, віри в свої сили і соціальну справедливість, у свою спроможність досягти кращого життя.

Соціальні проблеми нині фіксуються в сфері економіки. Саме рівень життя - для більшості громадян є критерієм оцінки ефективності економічної і соціальної політики держави. Тому серед питань, які необхідно вирішувати в першочерговому порядку, найважливішим є досягнення незворотних позитивних зрушень у зростанні добробуту людей.

За своєю суттю ринковий принцип суперництва економічних суб’єктів має асоціальний зміст, оскільки не передбачає підтримки тих, хто з певних причин виявився нездатним до змагання. Водночас необхідною умовою стабільності господарської системи є відсутність соціальної напруги, і, зрештою, виявляється, що система соціальних гарантій, економічно чужа ринковий економіці, насправді об'єктивно їй необхідна. Соціальна політика є складовою процесу відтворення робочої сили, істотно впливає на її вартість та якість. Зростання ваги особистісного чинника відтворювального процесу наприкінці XX ст. висуває соціальну політику на рівень інших напрямів політики держави.

Соціальна інфраструктура, яка включає органи підтримки і розвитку культури, освіти, виховання, систему охорони здоров'я і фізичної культури, пенсії і різні соціальні виплати, політику робочої сили, сьогодні розглядається як обов'язкова умова повноцінного функціонування суспільно-економічної системи. В усіх розвинених країнах світу створено мережу «банків робочих місць2, стимулюється мобільність робочої сили, діють системи підготовки та перепідготовки кадрів, здійснюється система регулювання доходів тощо. Однак на порядок денний висувається і проблема пошуку балансу між розвитком економічної і соціальної сфер. Сучасна економічна наука виводить розвиненість соціальної сфери з досягнутого рівня розвитку продуктивних сил, який має бути достатнім для того, аби після відповідної винагороди активним економічним суб'єктам залишалась частина продукту, якої вистачить для підтримання пристойного рівня життя пасивної частини населення. Економічно такий рівень розвитку віддзеркалюється рівнем перерозподілу ВНП на соціальні потреби і ступенем розбалансованості державного бюджету. Іншим обмеженням соціальної політики держави є співвідношення соціальних виплат з доходами працюючих суб'єктів, яке не повинне пригнічувати

економічні стимули до праці. Оцінка оптимального співвідношення залежить від діючої суспільно-економічної моделі.

Проблема пошуку джерела коштів залишається актуальною і вирішується по-різному. Зокрема, одні спираються на приватну ініціативу, залучаючи до соціального страхування і фінансування соціальних програм кошти самих страхованих. Інші, навпаки, широко залучають кошти підприємців і застосовують бюджетний перерозподіл. Спільним в цих системах є наявність цілісної системи законів і засобів державного регулювання, які забезпечують населенню необхідний ступень соціальної захищеності. Участь підприємців у фінансуванні соціальних виплат забезпечується розгалуженою законодавчою системою, яка, окрім прямих вимог до виплати, передбачає пільги в оподаткуванні, амортизації, першочергову видачу держзамовлень тощо.

Соціальна політика реалізується через систему допомог тим категоріям громадян, які цього потребують, зокрема виплата допомог по вагітності та пологах, при народженні дитини, по догляду за дитиною до 3 років, малозабезпеченим сім'ям з дітьми, надання пільг ветеранам війни, військової та пожежної охорони, громадянам, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, фінансування установ соціальної інфраструктури необхідних для забезпечення належного рівня освіти та охорони здоров'я, духовного та фізичного розвитку людини та громадянина, відпочинку, захист непрацездатних людей, соціальний захист інвалідів.

Отже, загалом стан справ в соціальній сфері не є критичним, однак обсяги фінансування не відповідають сучасній економічній обстановці, потребам населення, але цьому є достатньо об’єктивні причини, усунення яких потребує значних обсягів ресурсів та часу. Так на даний момент держава просто об’єктивно не може в повній мірі забезпечити потребу в фінансових ресурсах програм соціального захисту населення та потреби установ соціальної інфраструктури для їх постійного розвитку та вдосконалення в зв’язку з недостатніми обсягами коштів, що перерозподіляються через бюджетну систему. Особливо це стосується місцевих бюджетів, які не мають достатніх фінансових можливостей для повного задоволення потреб соціальної сфери, в той час як на них покладено найбільшу частку витрат на утримання соціальної сфери.

За рахунок поступового впровадження системи заходів, реформування системи соціального захисту, зміни принципів організації соціальної інфраструктури можна досягти значних результатів в плані економічного зростання і відповідного вирішення великої кількості соціальних проблем. Економічне зростання зменшить кількість безробітних, малозабезпечених, збільшення надходжень до бюджету призведе до підвищення фінансової забезпеченості бюджетів і відповідно можливості збільшення фінансування програм соціального захисту населення і соціальної сфери.

Список використаних джерел:

1. Ганко А. А. Фінансовий механізм реалізації державної програми соціального захисту / А. А. Ганко // Соціальний захист. − 2014. − № 5. − С. 45−47.

2. Іванкевич В. М. Система соціального захисту, що діє в Україні / В. М. Іванкевич // Україна: аспекти праці. − 2014. − № 1-2. − С. 22−28.

УДК 336.143

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В УКРАЇНІ

Левченко І. А. – викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Бюджет є складовою системи фінансового регулювання економіки, його збалансованість, оптимальність є однією з основних умов економічного зростання. На сучасному етапі економічних перетворень необхідно підвищувати рівень обґрунтованості бюджетного планування з урахуванням особливості фінансово-бюджетних відносин у державі, посилювати вплив бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток країни. Модернізація бюджетного планування дозволить посилити важелі бюджетної політики як інструмента підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Серед сучасних українських вчених вагомий внесок у дослідження питань становлення та розвитку бюджетного менеджменту, зокрема бюджетного планування, та визначення напрямів удосконалення організації бюджетного процесу в Україні зробили С. А. Буковинський , О. Д. Василик , В. Г. Дем‘янишин , В. М. Геєць ,

Т. І. Єфименко , В. П. Кудряшов , Л. В. Лисяк , І. О. Луніна , І. О. Лютий , П. В. Мельник , Ц. Г. Огонь , В. М. Опарін , К. В. Павлюк , Л. Л. Тарангул , В. М. Федосов , І. Я. Чугунов , С. І. Юрій та інші.

Бюджетне планування є складовою загальнодержавного економічного планування. Рівень його організації, наукова обґрунтованість планових показників бюджету, їх збалансованість значною мірою визначають економічний і соціальний розвиток як окремих регіонів, так і держави загалом [1].

Бюджетне планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення та напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку [2]. Це своєрідний інструмент системи фінансового управління, спрямованого на підвищення ефективності, дієвості та прозорості державного сектору, що здійснюється шляхом встановлення бюджетних цілей не тільки на наступний (плановий) рік, а й на перспективу.

На дієвість бюджетного регулювання суттєво впливає функціональна структура видатків бюджету, яка відіграє вагому роль у розподілі ресурсів між різними секторами економіки, формуванні сукупного попиту та досягненні суспільного розвитку. Сьогодні в Україні бюджетне планування реально здійснюється на один бюджетний рік за допомогою таких методів: коефіцієнтів, або екстраполяції, нормативного, балансового програмування або математичного моделювання [16].

Формування видатків бюджету повинно здійснюватися із врахуванням циклічності економічного розвитку, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних перетворень економічного середовища, використання дієвих бюджетних механізмів, інтеграції у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, удосконалення системи моніторингу ефективності бюджетних програм.

Середньострокове бюджетне планування в більшості праць визначається як набір інституційних механізмів, що використовуються для формулювання, представлення та коригування цільових або граничних рівнів доходів і витрат держави в середньостроковому періоді. Ключовим аргументом на користь розширення традиційного однорічного планування бюджету є те, що проведення ефективної й відповідальної політики потребує наявності для її суб'єктів певного обсягу ресурсів упродовж тривалого часового періоду; лише за таких умов з'являється можливість зосередитися на досягненні бажаних результатів, оскільки саме на середньостроковому часовому проміжку простежується очевидний зв'язок між вкладеними ресурсами та отриманими результатами.

Основними функціями системи середньострокового бюджетного планування в міжнародній практиці вважаються:

1) підвищення стійкості державних фінансів та посилення фіскальної дисципліни;

2) формування дієвої системи міжчасового бюджетного планування, котра створює умови для ефективнішого використання бюджетних коштів, оскільки підвищує транспарентність фінансових потоків та надає розпорядникам бюджетних коштів більшої впевненості щодо наявності ресурсів у майбутньому [3].

На сьогодні середньострокове бюджетне планування в Україні не має відповідного статусу, який воно має в інших країнах, коли бюджет на наступний рік розробляється на основі спланованих на наступний рік показників.

Бюджетне планування, є однією із найсучасніших складових бюджетного менеджменту, спрямована на підвищення результативності процесу формування та витрачання бюджетних коштів. Воно пов'язане з розробкою та аналізом бюджетів, окремих кошторисів і державних програм на основі альтернативних варіантів. Подальші наукові розробки у цій сфері полягатимуть в обґрунтуванні необхідності запровадження довгострокового бюджетного планування у бюджетному процесі України з метою пошуку можливостей забезпечення підтримки макроекономічної стабільності, збалансованості та стійкості бюджетної системи, утримання бюджетного дефіциту та державного боргу в економічно безпечних межах.

Список використаних джерел:

1. Василик О. Д. Державні фінанси України: Підручник / О. Д. Василик , К. В. Павлюк . – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.

2. Шаповал С. Л. Напрямки розвитку системи бюджетного планування /С. Л. Шаповал // Фінанси, грошовий обіг, кредит. - Випуск № 32/1 . – 2017 . С. 204-210 .

3. Seiwald J Medium Term Budget Framework: Lecture in Joint Vienna Institute / IMF. Febr. 9 , 2016 .

УДК 338.23

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ КООРДИНАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ТА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Штефан Л. Б. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Сьогодні нам потрібна узгодженість дій між монетарною та фіскальною владою, насамперед для забезпечення ефективної державної економічної політики. Ситуація, коли уряд збільшує державні видатки, що сприяє зростанню обсягів виробництва, а центральний банк в той же час проводить жорстку антиінфляційну політику й обмежує пропозицію грошей, призводить до нестачі ліквідності та підвищення процентної ставки, і відповідно, до зменшення обсягів виробництва. Треба погоджувати такі цілі між собою, розробивши єдиний напрям економічного розвитку: забезпечити такий обсяг грошової маси, який би забезпечував потреби в обігу [1].

Між монетарною та фіскальною політиками спостерігається взаємний вплив, оскільки якщо збільшення грошової маси відповідає зростанню обсягів виробництва і не спричиняє інфляцію, підвищується платоспроможність населення, а отже зростає попит на облігації внутрішнього державного боргу, що полегшує покриття дефіциту бюджету. Водночас перевищення рівнем інфляції прогнозованого значення веде до зменшення прогнозованого дефіциту бюджету, якщо його дохідна частина зросла більше, ніж прогнозувалося [2].

При цьому головне завдання фіскальної експансії – збільшення обсягів виробництва та мінімізація ефекту заміщення, тому для забезпечення її ефективності в результаті стимулюючої політики попит на гроші повинен бути чутливим до ставки процента, а для мінімізації втрат від ефекту заміщення обсяги виробництва мають бути малочутливими до зміни цієї ставки [3]. Монетарна експансія ефективна лише тоді, коли інструменти грошово-кредитної політики справляють суттєвий позитивний вплив на економічну ситуацію, і чим потужніший цей вплив, тим вони ефективніші.

Всім нам відомо, що основним параметром, на який впливає монетарна політика, є пропозиція грошей. Відповідно, чим менше залежить попит на гроші від ставки процента (завдяки чому вона знижується у відповідь на збільшення пропозиції грошей), а також чим більше зростають обсяги виробництва у результаті її зменшення, тим ефективнішою буде монетарна політика. Тобто для монетарної та фіскальної експансії умови ефективності будуть протилежними.

З огляду на те, що українська економіка є малою та відкритою, а також функціонує в умовах значної волатильності світових цін, до координації грошово-кредитної та фіскальної політики висуваються надзвичайні вимоги [4]. Зважаючи на перехід до вільного курсоутворення та відповідно посилення ефективності саме монетарної складової кожен монетарний крок повинен враховувати дії фіскальних органів.

Однак саме в координації зазначених двох політик останнім часом спостерігається значний дисонанс. До його ознак можна віднести внесення змін до податкового законодавства, що істотно змінює умови функціонування економічної системи та потребує часткового коригування монетарних показників, а з огляду на лаговий ефект монетарної політики заходи грошово-кредитної політики повинні бути впроваджені заздалегідь до відповідних законодавчих змін в податковій політиці. Якщо суттєво адміністративно збільшується мінімальна заробітна плата, хоча обсяги ВВП в країні практично не збільшуються, то це спричиняє певні цінові ризики для вітчизняної економіки.

Крім того, під час прийняття одного з ключових нормативно-правових актів монетарної політики – Основних засад грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу не було вирішено низку питань. Так, наприклад, реалізація політики інфляційного таргетування, задекларована в Основних засадах грошово-кредитної політики, наразі має ряд суперечливих аспектів, зокрема щодо як можливості забезпечення зазначеного режиму, так і доцільності взагалі переходу до нього [5].

У межах інфляційного таргетування передбачається дотримання режиму плаваючого обмінного курсу, однак, враховуючи відкритий характер та малі розміри вітчизняної економіки, а також значну волатильність світових цін, де-факто забезпечити вільне курсоутворення при одночасному утриманні споживчої інфляції в майбутньому на цільовому рівні до 5% з допустимим діапазоном відхилень +/- 1 в.п. майже не можливо [8].

Виникають сумніви в збереженні курсової стабільності без втручання НБУ у 2019 р., адже через рік настає час повернення реструктуризованого у 2015 р. зовнішнього боргу. У 2019 р. виплати за облігаціями

зовнішньої державної позики зростуть майже у 2,6 раза, що істотно посилить навантаження на валютний ринок [5]. У таких умовах декларування політики вільного курсоутворення при втручанні регулятора в ринкові процеси у сфері валютного обігу є елементом, що призводить до зменшення і без того низького рівня довіри до регулятора.

Водночас важко досяжні цілі НБУ, задекларовані в Основних засадах грошово-кредитної політики, та, відповідно, послаблення довіри до регулятора негативно впливатимуть на ступінь довіри до національної грошової одиниці, що спричинить посилення процесів доларизації економіки та знизить можливості НБУ в контролі сфери грошового обігу, створивши додатковий бар'єр на шляху реалізації режиму інфляційного таргетування.

Як показує практика, у вітчизняній економіці у періоди жорсткої фіксації курсу НБУ спостерігається очікуване підвищення довіри до національної грошової одиниці та знижується рівень доларизації і навпаки [1].

Також виникають сумніви в спроможності НБУ успішно реалізувати політику інфляційного таргетування, зважаючи на низьку дієвість ключового каналу монетарної трансмісії у процесі реалізації інфляційного таргетування – процентного каналу.

Слід зазначити, що у період економічного відновлення у 2018-2020 рр. ключовим аспектом стане саме пожвавлення виробничої активності, динаміка якої може бути стримана намаганнями НБУ досягти цільових цінових параметрів та, відповідно, проведенням жорсткої монетарної політики в разі перевищення фактичного значення інфляції цільового параметра.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що в умовах значних як зовнішніх, так і внутрішніх викликів формуються вкрай високі вимоги до координації грошово-кредитної та фіскальної політики в державі хоча б на короткострокову перспективу. В той же час за стримуючої бюджетної політики важливо посилити роль монетарної політики. У контексті цього необхідно підвищити дієвість каналів монетарної трансмісії та реалізувати виважену курсову політику. Однак перешкоджає цьому низький рівень довіри до органів монетарної влади, підвищення якого можливе лише завдяки посиленню зворотного зв'язку між національним банком та суспільством.

Список використаних джерел:

1. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в Україні: проблеми та шляхи посилення взаємозв'язку : монографія / А. І. Даниленко, А. А. Гриценко, В. В. Зимовець та ін.; за ред. А. І. Даниленка. – Київ.: НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. - 2010. - 456 с.
2. Міщенко В. І., Кірєєв О. І., Шаповалова М. М. Вдосконалення координації грошово-кредитної та фіскальної політики: інформаційно-аналітичні матеріали. Київ: Центр наукових досліджень НБУ. - 2005. – 96 с.
3. Соколовська А. М. Фіскальна політика в Україні та її макроекономічні наслідки / А.М. Соколовська // Фінанси України. - 2014. - № 11. - С. 17-32.
4. Соколовська А. М., Райнова Л.Б. Інструменти політики фіскальної консолідації та їх вплив на макроекономічні процеси / А.М. Соколовська, Л.Б. Райнова // Фінанси України. - 2014. - № 4. - С. 61-82.
5. Штефан Л. Б. Основні напрями вдосконалення грошово-кредитної політики в Україні / Л. Б. Штефан, О. В. Москалюк // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2017. – Вип. № 17. - Режим доступу: http://www.global-national.in.ua
6. Ракул О. В. Фіскальна політика держави: проблеми розуміння. / О. В. Ракул // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2015. - № 1. - С. 44-50.
7. Башко В. Й. Ефект витіснення: аналіз причинно-наслідкових зв'язків. / В. Й. Башко // Економіка і прогнозування. - 2008. - № 4. - С. 82-96.
8. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua.

УДК 338.2 (477)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БАГАТОАСПЕКТНІСТЬ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Цуркан С. Ф. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Практика реформування вітчизняної фінансово-економічної системи продовжує зіштовхуватися із проблемою функціонування тіньової економіки. Подолання цієї дисфункції вимагає використання впровадження ефективних інструментів державного регулювання.

Не секрет, що нині масовими є явища, коли агенти ринку, здійснюючи широкий спектр діяльності, проводять тіньові економічні операції. Цілком очевидно і те, що тіньові економічні операції, по суті, це дії направлені на отримання користі від використання, як правило, суспільних ресурсів (власності). Саме тому, ключовою задачею для соціуму є створення та

забезпечення контролю балансу фінансово-економічних інтересів між сукупністю приватних інтересів. Вважаємо, що чим більше в нашій економіці буде різних приватних інтересів, тим більше вигод буде отримувати соціум в цілому, адже цілком логічно, що різноманіття інтересів може забезпечити економію фінансових ресурсів, які необхідно витрачати на контроль за діяльністю представників органів влади. Більш того, у разі виникнення конфліктів щодо реалізації фінансово-економічних інтересів, ворогуючі агенти ринку будуть здійснювати нагляд один за одним. Разом із тим, небезпека може виникнути тоді, коли інтереси зацікавлених груп стануть одновекторними. За таких умов, тіньові моделі поведінки неминуче набуватимуть узгодженого характеру і, як наслідок, сприятимуть виникненню корупції [1].

Хотілося б відзначити, що проблема тіньової економіки традиційно розглядається в рамках інституціональної економіки. У свою чергу, ефективні фінансово-економічні інститути ринкової економіки, на жаль, в Україні формуються неактивно. В багатьох випадках роль влади все ще залишається швидше «церемоніальною», аніж реальною. Це проявляється насамперед у тому, що органи влади практично не мають дієвих механізмів впливу на економічних агентів ринку, які здійснюють тіньові операції. Такі обставини зумовлюють виникнення наступних питань: як має бути організований організаційно-управлінський механізм боротьби з тіньовою економікою? Які економічні детермінанти слід контролювати владі під час цього процесу? На сьогодні, однозначних відповідей на ці питання не існує. І це не дивно, адже такі відповіді залежать від методологічних підходів впровадження тих економічних інститутів, які будуть визначати майбутнє нашої країни.

Немає сумніву, що саме до функцій органів влади повинна належати прерогатива щодо ідентифікації "правил економічної гри", тобто нормативно-правове поле взаємовідносин між основними економічними агентами. На нашу думку, формування такого поля об'єктивно коливається між станом повної фінансової лібералізації стосовно діяльності агентів ринку та жорстким державним регулюванням економіки. За таких умов, ми не повинні допустити те, щоб органи влади виступали в якості банальної неефективної екстерналії. Влада має бути повноцінними суб'єктом фінансово-економічних процесів.

Сьогодні можна констатувати, що інституційні зміни нашої економіки не спричинили очікуваного покращення, а навпаки, ускладнило і без того непросту ситуацію в регіонах. Серед базальних причин таких негативних наслідків інституційних процесів в Україні необхідно виділити те, що реформування проводилась поспіхом без запровадження попередніх «анти тіньових» заходів, а також в умовах зростання корупційних ризиків. Як наслідок, тіньова економіка стала невід'ємною частиною функціонування усієї фінансово-економічної системи. Чи можна якось запобігти таким дисфункційним процесам нині? Для цього необхідно терміново розробити та запровадити на центральному та регіональних рівнях заходи щодо протидії тіньовим економічним процесам, а також систему дієвого контролю за процесами корупції в органах влади.

Визначення «збудника», тобто фактору виникнення тіньової економіки є непростою задачею [2], оскільки, будь-який учасник економічних відносин здатний проводити дисфункційну поведінку у формі опортунізму. Так, наприклад, опортунізм влади може проявлятися у такій формі: високий рівень оподаткування (наявність та/або відсутність податкових пільг); адміністративні бар'єри (надмірна складність законодавства та зарегульованість ринку), що зумовлюють високий рівень корупції та ін.

Переконані, що органи влади повинні проводити постійну аналітичну роботу щодо ідентифікації учасників тіньових економічних взаємовідносин та детально розбиратися в причинах економічних правопорушень. Безперечно, ми ніякою мірою не намагаємося виправдати тіньові операції, наприклад, умисна несплата податків та зборів. Разом з тим не потрібно забувати і те, що окремі представники органів влади можуть виступати провокуючим фактором щодо виникнення як тіньової економіки, так і корупції. Очевидно, що існуюча система боротьби з тіньовою економікою направлена значною мірою на боротьбу лише із агентами ринку, тоді як внутрішній фактор – окремі представники органів влади і досі залишаються без відповідної уваги. За таких умов відбувається своєрідна «геміопія», влада вчасно не реагує на цілком вмотивовані вимоги бізнесу щодо необхідності проведення інституційних змін. Саме тому, наголошуємо, що детермінанти зародження тіньових економічних процесів, принаймні в нашій державі, є надзвичайно складними та суперечливими.

Здавалось би звичайна справа: необхідно дослідити закордонний досвід руйнування тіньових схем – і проблема вирішена. Проте на практиці такий підхід не спрацьовує. І причина

полягає не лише у тому, що тіньові схеми постійно модернізуються. Вона криється, як бачимо, в іншому. Процеси тінізації не відбуваються стихійно. Вони «породжуються» свідомими учасниками економічних відносин. Потрібно відзначити, що головний "двигун" тіньової економіки – реальне відображення формалізованих схем регулювання економічних відносин. І саме тут формалізуються ключові інституційні норми, які визначають суть тіньової економіки, а саме морально-етичне сприйняття самої можливості реалізовувати тіньову економічну модель, яка відрізняється від формалізованих на суспільному рівні [3].

Таким чином, аналізуючи стан проблеми тіньової економіки в Україні, можна стверджувати, що ідеологія державного регулювання економіки потребує суттєвого коректування. Інституційні реформи, які відбуваються в останній період, досить часто не узгоджуються між собою, а тому не лише не приносять бажаних результатів, але й створюють додаткові перешкоди учасникам фінансово-економічних відносин. Існуюча система протидії тіньовій економіці не гарантує забезпечення безпеки нашій державі. Очевидно, що найбільшим її недоліком є те, що вона не враховує специфіку окремих галузей національного господарства. Між тим недооцінка рівня небезпеки які приховує у собі тіньова економіка, на практиці неминуче призведе до соціально-економічних дисфункцій.

Список використаних джерел:

1. Авдийский В. И. Теневая экономика и экономическая безопасность государства : учеб. пособие / В. И. Авдийский, В. А. Дадалко. – 2-е изд., доп. – М. : Альфа-М : Инфра-М, 2010. – 496 с.
2. Семцов В. М. Тіньова економіка: структура, зміст та особливості функціонування / О. В. Мороз, В. М. Семцов // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 96 – 102.
3. Семцов В. М. Системна алгоритмізація руйнування тіньових економічних схем в Україні / В. М. Семцов // Тіньова економіка: генезис, джерела розвитку, перспективи подолання та цивілізованої інтеграції : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 23-24 травня 2013 р.). – Вінниця : НВЦ "Генеза", 2013. – С. 12 – 17.

УДК 658.152

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Руденко В. В. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Нестабільність умов фінансово-економічного, політичного та правового середовища в Україні, сучасні глобальні тенденції світової економіки, високий рівень конкуренції та ліквідності ринків товарів і послуг обумовлюють необхідність та актуальність постійного пошуку підприємствами джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності.

Інвестиційна діяльність підприємств забезпечується відповідними джерелами фінансування, що являють собою всі види капіталу (здебільшого у грошовій формі), які залучаються для реалізації вкладень в об’єкти інвестування. Джерела фінансування інвестиційної діяльності суб’єктів господарювання, на нашу думку, слід поділяти стосовно форми власності на власні, залучені та позикові, а за сферою залучення – на внутрішні та зовнішні.

До власних джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств належить капітал, який постійно знаходиться в обороті й кінцевий строк використання якого не встановлений: прибуток, що залишився після сплати податків та інших обов’язкових платежів; амортизаційні відрахування; мобілізовані внутрішні резерви (кошти від реалізації вибуваючого обладнання, непотрібних матеріалів, інструменту, інвентарю; кошти від ліквідації тимчасових будівель і споруд; кошти, отримані від продажу часток у статутному капіталі юридичних осіб).

Залучені джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств, на відміну від власних, до моменту їх надходження не носять титулу їх власності та вимагають від підприємств певних зусиль і витрат з їх залучення. Однак у міру надходження вони входять до складу власного капіталу підприємства та в подальшому використанні характеризуються відповідно як власні джерела: капітал, що залучається за рахунок емісії та розміщення цінних паперів (акцій); капітал, що виділяється власниками у вигляді додаткових пайових внесків; гранти та благодійні внески; капітал, що надходить у порядку перерозподілу з централізованих інвестиційних фондів – концернів, асоціацій та інших господарських об’єднань; державні дотації.

До позикових джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності відносять

капітал, який підприємства одержують на визначений термін, за плату й на умовах повернення: капітал, що залучається за рахунок емісії та розміщення цінних паперів (облігацій); банківські кредити та позики; кредити, та позики, що надаються небанківськими установами; державні кредити та позики; комерційні кредити (надані постачальниками необоротних активів; підрядниками); необоротні активи, що залучаються на основі лізингу.

При визначенні та оцінці можливостей використання того чи іншого джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств, варто враховувати низку ендогенних та екзогенних факторів, а саме [1, с.113]: вид економічної діяльності; масштаби господарювання; форми власності й організаційно-правові умови; фінансово-господарський стан; стан державних і місцевих фінансів; розвиток і кон'юнктуру фінансового ринку; вартість капіталу, що залучається; обсяги джерел фінансового забезпечення, необхідних для реалізації відповідних інвестицій; свободу вибору джерел фінансування; рівень оподаткування прибутку; рівень прийнятного для засновників (власників) підприємств ризику. Врахування перелічених факторів дозволяє цілеспрямовано вибирати схеми фінансового забезпечення та структуру джерел залучення капіталу.

Використання конкретних джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств пов'язане з певними обмеженнями та додатковими вимогами, які виникають у зв'язку з необхідністю залучення й обслуговування капіталу та які, залежно від сфери виникнення, можна поділити на внутрішні та зовнішні [2, с.52-53].

До внутрішніх обмежень включають:

1) параметри інвестиційного портфелю чи проекту (характеристика грошового потоку, внутрішня норма дохідності, строк окупності, необхідність залучення фінансових посередників, ризики);

2) фінансовий стан підприємств і доступ до джерел фінансування (наявність і достатність власних джерел фінансування, рентабельність діяльності, доступність позик, наявність застави, наявність кредитної історії);

3) корпоративне управління підприємств (структура власності, прозорість діяльності, можливість та бажання розкриття інформації, прийняття рішень самостійно або в рамках політики групи (корпорації).

До зовнішніх обмежень відносять [2, с.53]:

1) законодавчі обмеження (нормативні вимоги до структури капіталу, вимоги до процедури залучення фінансування);

2) галузеві особливості (можливості внутрішньогалузевої кооперації, життєвий цикл галузі та продукції, особливості технологічного процесу);

3) умови фінансування, яким надають перевагу інвестори (вибір ризику, доходності, ліквідності, структури інвесторів і кредиторів);

4) макроекономічні параметри (процентні ставки за кредитами, рівень інфляції, валютні курси, кон'юнктура фінансового ринку).

Такі обмеження можуть справляти суттєвий вплив на поточну господарську діяльність підприємств, прийняття стратегічних і оперативних управлінських рішень.

Зазначимо, що процес вибору джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств повинен базуватися на певних принципах, серед яких [3, с.216]: принцип врахування перспектив розвитку інвестиційної діяльності; принцип забезпечення відповідності обсягу залучених джерел фінансового забезпечення обсягу інвестиційних потреб; принцип забезпечення оптимальної структури джерел фінансового забезпечення із позицій ефективної інвестиційної діяльності; принцип забезпечення мінімізації витрат формування капіталу із різних джерел; принцип забезпечення високоефективного використання капіталу у процесі інвестиційної діяльності.

Всі джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств мають особливості, зумовлені напрямами їх використання з метою інвестування. Проте, існує суперечливість їх впливу на фінансово-господарську стратегію та загальну стратегію розвитку підприємств. Тому, вирішуючи проблеми фінансового забезпечення здійснення інвестицій необхідно розглядати джерела фінансування за такими ознаками: реальність використання джерела (його доступність); потенційна ємність джерела; економічна ефективність використання; рівень ризику джерела (з позицій повернення використовуваних коштів або можливої втрати контролю над підприємством).

Таким чином, визначення джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності є одним із найважливіших етапів формування й реалізації інвестиційної політики підприємств, від якого значною мірою залежать результати здійснення фінансових й реальних інвестицій. Між усіма джерелами інвестування простежується взаємозалежність щодо використання їх у сучасних умовах. Лише в сукупності вони утворюють систему фінансового

забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. Таким чином, у конкретних умовах сучасної України проблема полягає не у виборі одного з двох протилежних і взаємовиключних джерел інвестування, а в комплексному залученні та ефективному й раціональному їх використанні.

Список використаних джерел:
1. Ткачук І. Фінансове забезпечення інвестиційних проектів розвитку регіонів / І. Ткачук, Р. Щур // Світ фінансів. – 2014. – 2. – С. 111-117.
2. Кущев А. Б. Определение оптимальной структуры источников финансирования расширенного воспроизводства инноваций / А. Б. Кущев, Е. А. Кущева // ИнВестРегион. – 2008. – №4. – С 50-54.
3. Смолянська О. Ю. Теоретичні аспекти управління джерелами фінансування інвестиційної діяльності підприємств АПК / О. Ю. Смолянська, Ю. В. Смолянський // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 1 (4). – Т. 3. – С. 214-219.

УДК 336.221 (477)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Волощук Р. Є. – к.е.н., ст. викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В сучасних умовах майнові відносини визначають подальший соціально-економічний розвиток держави, адже від майнового забезпечення залежать галузі національної економіки та добробут громадян. Тому майнове оподаткування є важливим напрямом реформування податкової системи України.

Майнові податки являють собою особливий вид фіскальних платежів, відмінною рисою яких є наявність зв'язку з цінніснимі, фізичними, екологічними та різними поєднаннями зазначених характеристик об'єкта оподаткування [1]. Майнове оподаткування – процес, що є вираженням економічних відносин, які виникають між суб'єктами оподаткування з приводу елементів оподаткування, а також комплексу заходів, характерних для податкових правовідносин, відмінною рисою якого є вилучення частини коштів фізичної або юридичної особи за наявності правового зв'язку з немонетизованим майном, сума яких розраховується на основі фізичних, вартісних та інших характеристик об'єкта майна та не враховує фактичну платоспроможність даної особи як платника податків, за винятком низки передбачених законодавством випадків.

Сучасна система майнового оподаткування в Україні відповідно до Податкового кодексу включає в себе податок на майно, який містить у своєму складі податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плату за землю та транспортний податок [2].

На відміну від інших податків, майнові податки мають ряд характерних особливостей, що зумовлює їхню соціальну значимість для податкової і бюджетної системи країни. А саме, майнові податки мають немобільну та рівномірно розподілену податкову базу, прості в адмініструванні, протягом податкового періоду найменше схильні до змін, а разом з тим практично не чутливі до змін економічної кон'юнктури, що дає можливість розглядати їх як стабільні дохідні джерела бюджетів відповідних рівнів. У зв'язку з цим, в Україні відповідно до Бюджетного кодексу податок на майно закріплений за бюджетами місцевого самоврядування [3]. Віднесення податку на майно до доходної частини бюджетів місцевого самоврядування має підвищити відповідальність місцевої влади перед громадянами у частині надання локальних суспільних благ, дозволить прогнозувати діяльність місцевої влади в довгостроковій перспективі, а також дасть можливість регулювання майнової диференціації на відповідній території.

На сьогоднішній день застосовані в Україні способи обрахунку податкових зобов'язань та адміністрування податку на майно є недосконалими та не забезпечують ані справедливості, ані захисту від корупційних та інших зловживань, ані суттєвих надходжень до місцевих бюджетів. Зазначене пов'язане із наявністю низки негативних моментів. По-перше, законодавче обмеження прав органів місцевого самоврядування у встановленні елементів податку на майно знижує їх зацікавленість і відповідальність у розвитку податкової бази на відповідній території. Основний обсяг податкових повноважень концентрується на державному рівні. Органи місцевого самоврядування позбавлені можливості широко використовувати механізм податкового стимулювання та регулювання економічної діяльності на відповідних територіях. По-друге, у громадян відсутня зацікавленість в оформленні своїх прав на об'єкти нерухомості, а органи виконавчої влади не використовують ніяких відповідних

інструментів для спонукання до реєстрації об'єктів нерухомості та земельних ділянок. Ця проблема, зокрема, пов'язана зі значними витратами на ведення кадастрового обліку об'єктів нерухомості. Відсутність будь-яких заходів призводить до того, що окремі об'єкти не реєструються протягом певного періоду часу, і відповідно, за ними не сплачується податок. По-третє, оподаткування майна давно вимагає серйозного реформування в частині оцінки бази оподаткування, а також розміру податкових ставок. По-четверте, значна кількість наданих податкових пільг по податку на майно істотно скорочує надходження до місцевих бюджетів.

Діючий в Україні податок на майно на даний момент функціонує незадовільно, за винятком оподаткування сільськогосподарських земель, де, втім, теж є чимало проблем. Однак існує значний потенціал розвитку, як в частині полегшень та відновлення справедливості для платників, так і в частині збільшення надходжень.

До перспектив розвитку майнового оподаткування в Україні належать [4, с.19-20]:

1. Радикальне звуження поля для дискреції, як окремих представників держави, так і колегіальних органів. Це, своєю чергою, зменшить викривлення («відновить справедливість»), підвищить позитивні стимулюючі ефекти податків на майно, розширить базу та ліквідує можливості для корупції та інших зловживань.

2. Спрощення та надання прозорості оцінці вартості (розрахункової) майна.

3. Створення можливостей для збільшення надходжень від податку на майно до місцевих бюджетів у кілька разів, аби його можна було використати у якості компенсатора для зниження надходжень від прямих податків у межах «фіскального маневру».

4. Закладення на концептуальному та технічному рівнях таких механізмів, які б дозволили:

− з часом (і, відповідно, накопиченням даних) уточнювати оцінку майна, дедалі більше наближуючи її до реального ринкового рівня;

− на основі цього поступово підвищувати частку надходжень від податку на майно до місцевих бюджетів, аби разом зі скороченням державних видатків та удосконаленням адміністрування непрямих податків – зрештою знизити до мінімуму ставки прямих податків;

− забезпечити політичну підтримку цього процесу, або принаймні нейтральність широких верств населення.

Результатами вищезазначених заходів мають стати: прискорення економічного зростання; зменшення корупції; детінізація економіки; пожвавлення підприємництва, створення кращих умов для інвестицій; спрощення адміністрування податків, особливо для платників; прискорення структурної перебудови економіки на користь постіндустріального розвитку та технічна модернізація промисловості.

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні в системі майнового оподаткування існує низка проблем. Щоб змінити ситуацію, що склалася, необхідно усунути причини, які її викликають. Зокрема, надати більш широкі повноваження органам місцевого самоврядування з управління елементами податку на майно, що збільшить можливість впливу на формування власної податкової бази; переглянути порядок і умови надання податкових пільг; підвищити інформаційну обізнаність громадян щодо оподаткування об'єктів нерухомості; посилити контроль за недотриманням обліку земель та об'єктів майна; удосконалювати систему інформаційного обміну між реєструючими, інвентаризуючими та фіскальними органами. Поряд з уже реалізованими заходами, застосування цих заходів дозволить швидше досягти поставлених цілей щодо реформування майнового оподаткування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Зуйков А. В. Теория и практика имущественного налогообложения: проблемные вопросы и перспективы развития [Электронный ресурс] / А. В. Зуйков // Экономика и социум. – 2017. – №3 (34). – Режим доступа : http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_34/Zuykov%20A.V.%20(Ekonomika).pdf.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

4. Дубровський В. Як удосконалити податок на нерухоме майно в Україні? (Policy Research) / В. Дубровський, В. Черкашин. – К. : Європейський інформаційно-дослідницький центр, 2016. – 38 с.

УДК 336

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ЇЇ СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ

Постоловська О.П. – викладач, спеціаліст
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Фінансові відносини у країні, маючи різноманітні форми прояву, разом утворюють цілісну фінансову систему, кожна ланка якої є носієм певних властивих їй фінансових відносин, що реалізуються у створенні та використанні відповідних грошових фондів. Усі ланки фінансової системи в сукупності відображають державний устрій країни, характеризують ступінь розвиненості її грошових, кредитних, валютних та інших відносин.

Таким чином, фінансова система – це сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки (господарських суб'єктів), окремих фінансових інститутів і населення (домогосподарств) для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних і соціальних потреб.

Кожна ланка фінансової системи є і носієм властивих їй фінансових відносин, і водночас перебуває в певному зв'язку з іншими ланками системи. Тому фінансова система має певну чітку структуру, завдяки якій, розглядаючи кожну з ланок, можна отримати комплексне уявлення про фінансову систему загалом.

Фінансова система визначається як сукупність, з одного боку, певних сфер фінансових відносин, а з іншого – різних інститутів, що забезпечують функціонування і взаємодію всіх сфер, а також управління ними. В узагальненому вигляді фінансова система країни (відповідно до основних суб'єктів фінансових відносин – держави, підприємств і населення) – це сукупність трьох сфер фінансових відносин: державних фінансів, фінансів підприємств і фінансів населення.

Розглянемо узагальнену модель фінансової системи. Наведена модель визначає загальні взаємозв'язки основних сфер фінансових відносин. Але динамічні зміни в соціально-економічному житті ускладнюють фінансові процеси, що в свою чергу, позначається на складі фінансової системи, коли з'являються нові фінансові інститути, а також на змісті її окремих ланок.

У фінансовій системі окремі підсистеми відрізняються за такими ознаками:

- наявністю власної фінансової бази, що утворюється на основі первинних доходів суб'єктів економічних відносин;
- функціональним призначенням кожної підсистеми, що забезпечує фінансування витрат для досягнення конкретних специфічних цілей (для суб'єктів господарювання це виробництво та реалізація товарів і надання послуг з метою отримання прибутку та збільшення капіталу; для працівників – це задоволення матеріальних і культурних потреб індивіда; для держави – це задоволення суспільних потреб, соціальна підтримка і захист економічного неактивного населення та безробітних);
- єдністю та взаємодією підсистем, що визначаються спільністю джерела первинних доходів (ВВП) і фінансової політики, спрямованої на узгодження інтересів суб'єктів економічних відносин, а також взаємоузгодженістю їх фінансових планів і балансів.

В Україні нині фінансова система реформується в напрямку посилення суспільного значення соціальних страхових фондів та подальшого розвитку фінансового ринку.

Таким чином, фінансова система – це сукупність окремих її ланок, кожна з яких має свої особливості в створенні та використанні фондів фінансових ресурсів, які зосереджені в розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки, певних фінансових інститутів та домогосподарств для фінансового забезпечення економічних і соціальних потреб суспільства в цілому, господарських структур та населення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.2016 р. № 679-XIV.
2. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік [Електронний ресурс]. - www.bank.gov.ua/Rada_Nbu<#"justify">7. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посіб. / За ред. Косової Т.Д., Папаіка О.О. - К.: Центр учбової літератури, 2016. - С. 220-286.
3. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. - К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ. - 2014. – 404 с.
4. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича - К.: Знання, 2013. - С. 596-636.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

УДК 330.341:316.3

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В КОНЦЕПЦІЇ РОЗБУДОВИ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Погріщук Б.В. – д.е.н., професор,
Хвічія-Дуве Г.Р. – аспірант
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Для розбудови європейської держави та пошуку Україною гідного місця у світовому економічному просторі необхідна розробка та обґрунтування нової концепції суспільного розвитку, в основі якої – сталий розвиток економіки та високий рівень соціальних стандартів життя населення.

Нині тривають дискусії між провідними економістами держави щодо пошуку оптимальних моделей соціально-економічного розвитку. Відтак, пріоритетними завданнями вітчизняної економічної науки є дослідження питань розвитку суспільних формацій та вивчення досвіду соціально-економічного розвитку країн світу з метою впровадження у вітчизняну економічну систему.

Як системне явище, нова економіка формується в межах постіндустріального періоду економічного розвитку, на основі інтелектуалізації виробництва, трансформації усіх складових господарського устрою, шляхом впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інноваційних методів здійснення підприємницької діяльності. Оскільки нова економіка базується не на екстенсивному споживанні природних ресурсів, а на знаннях, де основним капіталом стає інтелектуальний капітал, розв'язання завдань, пов'язаних з переформатуванням пріоритетів у сферу виробництва знань та становлення творчого й ефективного бізнесу є важливою передумовою ефективного розвитку високотехнологічної економіки й інтелектуалізації суспільства.

Провідна роль інформаційних технологій у розвитку нової економіки пояснюється можливістю збільшення сил та інтелекту людини. За твердженням Р. Солоу, економічне зростання зумовлене технічним прогресом та впровадженням нових технологій не лише у виробничу сферу, а й у системи фінансів, освіти, охорони здоров'я та ін. [1].

Детальний аналіз теорій суспільних перетворень дає можливість здійснити диференціацію концептуалізації нової економіки:

1. Зміщення суспільних пріоритетів від виробничого до обслуговуючого сектору економіки.
2. Перехід від масового виробництва до спеціалізації виробничих систем, що зумовлено науково-технологічним розвитком;
3. Інтелектуалізація суспільства та розвиток економіки знань.

Характерними особливостями сучасного етапу формування нової економіки є: сприйняття знань не лише як виробничого чинника, а й стратегічного ресурсу, що формує наукомісткий тип економічного зростання.

В основу сучасної соціально-економічної стратегії будь-якої розвинутої національної економіки покладено такі пріоритети [2]:

– економічне зростання – забезпечення росту виробництва та підвищення якості товарів, тобто поліпшення життєвого рівня населення;

– повна зайнятість – надання адекватної роботи всьому економічно активному населенню;

– економічна ефективність – максимальний результат за обмежених ресурсів;

– економічна свобода виробників, споживачів та стабільний рівень цін;

– справедливий розподіл прибутків, мусить відновити належну вартість праці й покінчити з динамікою «дешевої робочої сили», оскільки це шлях до деградації;

– економічна забезпеченість існування непрацездатних членів суспільства.

Нестабільність соціально-економічного розвитку призвела до необхідності пошуку нових ринків збуту товарів, освоєння нових видів продукції та перепрофілювання виробництв [3, с.3]. Відбувається зміна галузевої спеціалізації регіональної економіки, зокрема напрямів експортоорієнтованого виробництва. Це є необхідним чинником задля зміцнення регіональних господарських комплексів та

надання їм нових стимулів до розвитку.

У цьому зв'язку необхідно змінити існуючу галузеву структуру і забезпечити великомасштабне технічне переоснащення підприємств, що дасть змогу досягнути конкурентних переваг, завдяки ефективному впровадженню новітніх досягнень у внутрішньо секторальний перерозподіл предметів та засобів виробництва. Відповідно, подальшого дослідження потребує розробка рекомендацій щодо забезпечення створення умов для зростання продуктивності праці насамперед у цій сфері. Оскільки в міру триваючого зменшення частки промислового виробництва в економіці її загальний розвиток буде все більше залежати від сфери послуг, економіки знань, інформації та технологій [4, с.67].

Як свідчить європейський досвід розвитку технологічних платформ, для подальшого їх формування в Україні слід: створити сприятливі умови для ефективної взаємодії держави, наукового та підприємницького секторів; удосконалити нормативно-правову базу соціально-економічного розвитку; розробити порядок реалізації технологічних платформ; визначити склад учасників, що підтверджують готовність до співпраці.

Зважаючи на потребу формування технологічних платформ, на мережевому характері нової економіки наголошує М. Кастельс, що вказав на такі найважливіші ознаки феномену розбудови нової економіки [5]: зміну в провідних країнах світу пріоритетів у виробництві і споживанні на користь всебічної інформатизації; демасифікацію виробництва; централізації у сторону формування мережевих зв'язків, переважання горизонтальних взаємодій, децентралізацію виробництва.

Розкриття соціального контенту розвитку нової економіки ґрунтується на зміні характеру й структури праці, а рівень освіти працівника впливає на його економічний і соціальний статус.

Окреслені трансформації мають на меті досягнення економічного добробуту, зростання життєвого рівня населення, збереження навколишнього середовища, ефективне використання та відтворення ресурсного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Berck P. Reflections on Solow's The Economics of Resources or the Resources of Economics Journal of Natural Resources Policy Research. URL: https:// www.tandfonline.com/doi/pdf/10.../19390450802504477
2. Павлов О.В. Перспективи та напрями державного регулювання соціально-економічної сфери в умовах криз URL: http://www.dy.nayka.com.ua/index. php?operation=1&iid=175.pdf.
3. Шевченко О.В. Тенденції розвитку регіонів України у 2017 році під дією внутрішніх та зовнішніх чинників. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https:// www.niss.gov.ua/articles/2724/
4. Мельник В.І. Внутрішньосекторальні імперативи забезпечення конкурентоспроможності в умовах поглиблення співпраці з ЄС. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2015. Вип. 1. С. 59-67.
5. Castells M. Network of Outrage and Hope: Social Movements in the internet age, 2nd Edition. Apr 2015, Polity. 328 p. URL: https://www.wiley.com/.../Networks+of+Outrage+and+Hope...

УДК 330.35.01

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Мельник В.І. – д.е.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Розвиток економічної системи ґрунтується на потребі задоволення зростаючих вимог населення у товарах і послугах, що реалізується на основі кількісних та якісних змін у напрямі збільшення обсягів виробництва готової продукції та є результатом дії сукупності організаційно-економічних чинників, які сприяють формуванню економічного потенціалу національного господарського комплексу.

Зростання, як інтегральна характеристика процесу розвитку відображає рівень розвитку продуктивних сил і техніко-економічних відносин, науки й технологій, відносин у сфері ринкових формацій, інноваційності, а також інших аспектів, що впливають на визначення місця держави у світовому економічному просторі. Економічне зростання є однією з найважливіших характеристик процесу розвитку будь-якої галузі економіки, оскільки пов'язане з досягненням позитивної динаміки зміни показників реального ВВП (валового внутрішнього продукту), з стимулюванням соціально-економічних зрушень й забезпеченням екологічних умов, що дозволить задовільнити зростаючі потреби людини та суспільства загалом. Чинниками економічного зростання можна визначити сукупність явищ та процесів, які впливають на обсяги збільшення ВВП,

можливості щодо підвищення ефективності та якості такого зростання й рівня підвищення добробуту населення.

Інституціональній структурі національного господарського комплексу належить важливе місце при створенні організаційних напрямів розвитку економічної діяльності та формуванні індикаторів економічного зростання. Економічні інститути впливають на темпи економічного зростання, шляхом формування мотиваційної системи та економічних зв'язків й взаємовигідних економічних відносин в процесі здійснення інвестиційної, інноваційної, інтелектуальної діяльності та соціально-економічного розвитку суспільства.

Серед сукупності організаційно-економічних складових розвитку економічної системи, провідна роль належить інституційному забезпеченню, що формується під впливом наступних чинників:

– домінуючої суспільно-історичної ідеї, що відображає загальну суспільну думку щодо економічного розвитку в ретроспективі;

– соціально-психологічних характеристик суспільства, що мають еволюційне підґрунтя та базуються на національній культурі, ментальності, особливостях етнічної поведінки та психологічних рисах певного соціуму;

– політичних (конституційні норми, методи взаємодії між державою та підприємницьким сектором, політичною культурою, традиціями, неформальними правилами);

– економічних (чіткі «правила гри», які визначають ефективні й неефектні види діяльності; права власності; функції і соціальні правила торгівлі; ефективність банківської та фінансової систем; відповідні методи управління ризиками і страхова система; загальноприйнята система податків; децентралізована економічна система; формальні економічні інститути, які позитивно впливають на довгострокове зростання) [1].

В цьому зв'язку доцільним є розгляд інститутів як норм, правил, визначених умов діяльності усіх учасників економічних відносин, форм взаємовідносин, взаємодії, інтеграції, що дозволяють їм формувати гнучкі структури, залучати необхідні ресурси, запроваджувати інноваційні технології.

У рекомендаціях ОЕСР (організація економічного співробітництва та розвитку), з погляду сталого розвитку, економічне зростання розглядається з позицій кількісних і якісних змін [2].

Мочерний С.В. наголошував на тому, що «сталий розвиток» пов'язаний із зміною характеру економічного зростання [3].

Сучасна модель розвитку ЄС ґрунтується на концепції «сталого розвитку», що направлена на своєчасне реагування на виклики сучасності, не загрожуючи можливостям майбутніх поколінь щодо задоволення їхніх потреб та поліпшення умов життя людини при збереженні життєвого простору в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Зазначена концепція була підтверджена і в прийнятому ЄС у 2010 році документі «Європа – 2020», який став стратегією розумного, сталого та інклюзивного зростання. Держави ЄС визначили п'ять амбітних цілей, які кожна країна має досягти до 2020 року. Ці цілі охоплюють такі сфери, як трудова зайнятість, інноваційний розвиток, освіта, соціальна інтеграція, клімат/енергетика розвитку [4].

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає чотири вектори руху для нашої держави та реалізацію 62 реформ й 25 ключових показників-індикаторів, за якими буде оцінено хід виконання реформ та програм, передбачених Стратегією [5]. Забезпечення ефективного впровадження положень Стратегії залежить від багатьох факторів, значне навантаження лягає на процедурні та інституційні аспекти управлінського процесу. Тому, досягнення стабільних темпів економічного зростання економіки України потребує поступової та виваженої зміни характеру державної політики – від застосування методів антикризового управління до впровадження комплексу стимулюючих заходів.

Список використаних джерел:

1. CJ Dalgaardt . Energy Distribution and Economic Growth. URL: https:// www.econ.ku.dk/ dalgaard/Work/Energy_long_version.pdf

2. Recommendations on sustainable development and economic growth. Organization of economic cooperation and development. URL: http:// www.oecd.org/

3. Мочерний С.В. Економічна теорія : навч. посіб. / С.В. Мочерний. – К. : Академія, 2008. – 640 с.

4. Сенчук А. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» – шлях до кращого майбутнього. URL: https://geostrategy.org.ua/images/files%20pdf/сенчук.doc

5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» / Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015

УДК 327.5:336.77(477)

НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ «ПЛАНУ МАРШАЛЛА» ДЛЯ УКРАЇНИ

Захарченко В.І. – д.е.н., професор
Черкаський державний технологічний університет

Політики, які зараз перебувають при владі в Україні, й далі намагаються реформувати національну економіку на основі рекомендацій Вашингтонського консенсусу. Однак, як вважають авторитетні вчені, це не дозволить подолати колапс української економіки, відродити промисловість. Ми абсолютно згідні з акад. Б. Данилишиним, який вважає, що подальша деіндустріалізація країни нічого доброго не віщує нашій країні не тільки в економічному плані, але і в плані збереження української державності: «… без виразної промислової політики наше суспільство … чекає подальша архаїзація, яка в перспективі цілком може привести до втрати державного суверенітету і до розпаду країни» [1].

Та й потрапити до клубу розвинених країн Україні без потужної промислової бази в принципі неможливо. В підтвердження цього Б. Данилишин пропонує прихильникам реформ за рецептами Вашингтонського консенсусу назвати приклад високорозвиненої країни, в якій відсутня розвинена промисловість. Таких країн, звичайно, немає, якщо не рахувати невеликі країни типу Ліхтенштейну, які є «фінансовими гаванями». Але для великих і середніх за розмірами країн такий тип розвитку неприйнятний. Навіть Швейцарія, яка могла б безбідно жити як «світовий банкір», і та розвиває саму сучасну промисловість, особливо фармацевтичну. Китайське «економічне диво» багато в чому відбулося завдяки тому, що інвестиції в обробну промисловість зростали «як на дріжджах». Тому справедливою є думка Е. Райнерта, що «… багатство народів створюється шляхом індустріалізації і технологічного прогресу» [2, с. 40].

На це, зокрема, вказує досвід відродження економіки післявоєнної Німеччини. Спочатку там передбачалося реалізувати план американського політика Г. Моргентау, який фактично передбачав деіндустріалізацію країни. Однак західні правителі швидко зорієнтувалися в його хибності, адже аграрна економіка (в силу нижчої продуктивності праці порівняно з індустріальною) не змогла б прогодувати численне населення Німеччини. Тому було вирішено реалізувати «план Маршалла», що став прикладом виключно правильного підходу до виходу з кризи на основі відродження промисловості.

На жаль, Україна пішла шляхом не індустріалізації, а деіндустріалізації. У ній, хоча і в неявному вигляді, реалізується «плану Моргентау». Про це свідчить і сировинна структура експорту, і масова трудова еміграція, і намічуваний продаж землі та експорт в Європу необробленої деревини. Тому Україна конче потребує розробки і реалізації «плану Маршалла». Його стратегічним пріоритетом має стати неоіндустріалізація країни, починаючи з прийняття відповідних законодавчих актів і закінчуючи розробкою та реалізацією масштабних проектів [3, с. 7].

Згідно «плану Маршалла» для України, запропонованого екс-прем'єром Литви А. Кубілюсом, в економіку країни в середньостроковій перспективі передбачається влити 5 млрд. дол. Навіть якщо така сума коштів буде надаватися Україні протягом 10 років, на який розрахований план, все одно цих коштів може виявитися замало. За оцінками Дж. Сороса, для стабілізації економіки України та старту до «економічного дива» необхідно від 100 до 150 млрд. дол. [4, с. 5]. Але й досі невідомо, які міжнародні інституції можуть виділити хоча б мінімальні суми коштів в рамках реалізації плану.

План Маршалла для України, запропонований урядом, має деякі відмінності від «плану Маршала» для Європи, але спільним і основним для них обох є розвиток реального сектору економіки й, зокрема, промисловості (табл.).

Як видно з табл., уряд в пріоритети виносить розвиток агропромислового комплексу та енергозбереження. Але, на нашу думку, головним пріоритетом плану має бути його третя позиція, за умови що вона передбачає розвиток видів промислової діяльності п'ятого й шостого технологічних укладів.

Реалізація «плану Маршалла» в Україні потребує посилення регуляторної ролі державних органів в українській економіці, адже сучасна економічна історія не знає позитивних прикладів, коли лише заходи дерегулятивного характеру породжували «економічне диво». Тому для успішного виконання міжнародної допомоги слід створити єдиний центр управління з реалізації «плану Маршалла» для України [5, с. 10].

Для підвищення ефективності регуляторних дій дуже важливо використовувати сучасні математичні протоколи управління економікою з використанням суперкомп'ютерів типу «Watson» (IBM) та технології big data (з обробки великих масивів даних), що дає змогу прогнозувати економічні процеси з небаченою досі точністю [1].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика «плану Маршалла» для Європи та України

«План Маршалла» для Європи	«План Маршалла» для України
1. Модернізація інфраструктури	1. Те саме
2. Збільшення обсягів виробництва у ключових галузях – металургії та енергетиці	2. Збільшення обсягів виробництва та його раціоналізація у сільському господарстві. Забезпечення енергоефективності промисловості. Диверсифікація джерел постачання енергоресурсів
3. Більш рівноправний географічний перерозподіл об'єктів важкої індустрії	3. Модернізація і розвиток ключових для України галузей промисловості та вмонтування їх у глобальні технологічні ланцюжки
4. Грошова і фінансова стабілізація	4. Те саме
5. Інституційне забезпечення реалізації «плану Маршалла»	5. Те саме

Джерело: [5, с. 7].

Оскільки в Україні панівною є приватна власність на засоби виробництва, то для реалізації «плану Маршалла» необхідним стане деякий примус приватних власників до необхідної економічної поведінки (як це було в Японії в 1947-1989 рр. або в Південній Кореї у 1962-1997 рр.). Це необхідно для того, щоб в національній економіці накопичити необхідну критичну масу змін (в т. ч. й через спрямування більшої частини прибутків великого бізнесу у державний бюджет), що через деякий час дозволять перевести її в ліберальний режим функціонування (так як це сталося в Японії і Південній Кореї, відповідно, в 1990-х і 2000-х рр.).

Для реалізації «плану Маршалла» в Україні влада має показати реальні результати у боротьбі з корупцією, створити сприятливі умови для інвестицій, забезпечити підтримку малого та середнього бізнесу, сприяти подоланню розриву в рівнях інфраструктурного розвитку з країнами ЄС тощо. Але перше, що слід зробити, це, як показав досвід реалізації аналогічного плану, наприклад у Австрії, – це оздоровити фінансову та монетарну систем країни [6, с. 15].

«План Маршалла» для України, орієнтований на її неоіндустріалізацію, дасть реальну надію і на успіх соціальних реформ (пенсійної, медичної, освітньої та ін.). Тому що в нинішньому варіанті їх реалізація більше схожа на переливання «пустого в порожнє». Бо не можна, наприклад, вилікувати важко хвору дитину з бідної сім'ї, якщо в державний бюджет не надійдуть додаткові кошти з промислового сектору економіки.

Таким чином, неоіндустріалізація країни в рамках реалізації «плану Маршалла» має стати для української влади стратегічним пріоритетом. Без цього українська державність буде під знаком запитання, а громадяни країни будуть позбавлені шансу мати привабливу роботу, гідну зарплату і краще майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Новая экономическая стратегия для Украины [Электронный ресурс] / Б. Данилишин // Новое Время. – 2016. – 17 мая. – Режим доступа: http://www.facenews.ua/columns/2016/306419/?utm_source=i.ua&utm_content=news-i.ua

2. Райнерт Э.С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / Эрик С. Райнерт ; пер. с англ. – М. : Изд. дом ГУ – ВШЭ, 2011. – 384 с.

3. Власюк О.С. План Маршалла для України: економічні, реформаторські та зовнішньополітичні аспекти / О.С. Власюк // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 3. – С. 5-13.

4. Онищенко В.П. Реалії та можливості економічної стабілізації та розвитку України / В.П. Онищенко // Економіка України. – 2015. – № 7. – С. 4-17.

5. Геєць В.М. До питання застосування підходів «плану Маршалла» для України / В.М. Геєць // Економіка України. – 2015. – № 4. – С. 6-11.

6. Шаров О.М. Уроки та перспективи «плану Маршалла» для України / О.М. Шаров // Економіка України. – 2015. – № 4. – С. 12-18.

УДК 336.64 : 657.1

ДИНАМІКА ОБСЯГІВ ВХІДНОГО, ВИХІДНОГО І ЧИСТОГО ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ЯК ПОШУК РЕЗЕРВІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГРОШОВИМИ КОШТАМИ

Іванюта П.В. – д.держ.упр., доцент, завідувач кафедри менеджменту
Вінницький кооперативний інститут

Аналіз грошових потоків за прямим методом зазвичай розпочинають з аналізу динаміки обсягу і структури формування його вхідного та вихідного потоків. Джерелами інформації для його проведення є дані поточного бухгалтерського обліку (обороти за відповідними рахунками, облікові регістри), а також Баланс та Звіт про рух грошових коштів [1].

Аналіз руху грошових коштів має бути спрямований на дослідження вхідного і вихідного грошових потоків у розрізі окремих джерел формування та напрямів використання грошових коштів за видами господарської діяльності. З цією метою спочатку встановлюють сукупність факторів, що вплинули на зміну чистого грошового потоку від того чи іншого виду діяльності, а потім детально вивчають причини зміни кожної складової надходжень і видатків грошових коштів за кожним видом діяльності. Цей аналіз дає можливість оцінити склад і структуру грошових потоків за джерелами отримання і напрямами використання коштів у таблиці 1, а саме: проаналізувати зміни, що відбулися, проранжувати джерела надходження та напрями використання коштів за їх вагомістю й порівняти отримані результати [2, с. 114].

Як видно з таблиці 1, чистий грошовий потік підприємства у 2014-2016 рр. має негативне значення – бо зменшився на суму 29246 тис. грн., тобто покриття надходжень із видатками відбувається нерівномірно, з великими інтервалами, особлива у 2016 р. він становив мінус 6494,00 тис. грн.

Таблиця 1

Динаміка обсягу і структури чистого грошового потоку за 2014 – 2016 р.

Показник	2014 р.		2015 р.		2016 р.		Відхилення (+, -)	
	сума, тис. грн.	структура, %	сума, тис. грн.	структура, %	сума, тис. грн.	структура, %	обсягу, тис. грн.	структури, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Операційна діяльність:								
надходження	2875956	12640,45	4442914	-939305,29	3437678	-52936,22	561722	19,53
видаток	2875956	12640,45	4240444	-896499,79	3634039	-55959,95	758083	26,36
чистий грошовий потік	786	3,45	202470	-42805,50	-196361	3023,73	-197147	-25082,32
Інвестиційна діяльність:								
надходження	124176	545,78	106094	-22430,02	250851	-3862,81	126675	102,01
видаток	141778	623,15	136984	-28960,68	48913	-753,20	-92865	-65,50
чистий грошовий потік	-17602	-77,36	-30890	6530,66	201938	-3109,61	219540	-1247,24
Фінансова діяльність:								
надходження	348407	1531,32	146214	-30912,05	80000	-1231,91	-268407	-77,04
видаток	308839	1357,41	318267	-67286,89	92071	-1417,79	-216768	-70,19
чистий грошовий потік	39568	173,91	-172053	36374,84	-12071	185,88	-51639	-130,51
Чистий грошовий потік підприємства	22752	100	-473	100	-6494	100	-29246	-128,54

Для оцінки рівня генерування грошових потоків у процесі господарської діяльності підприємства може бути використаний показник питомого обсягу грошового обороту на одиницю вартості активів підприємства, що його розраховують за формулою [3, с. 258 – 275]:

$$\gamma_{гоа} = \frac{ГП_{вх} - ГП_{вих}}{\overline{A}}, \qquad (1)$$

де γгоа - питомий обсяг грошового обороту підприємства на одиницю вартості активів;

ГПвх - сума вхідного грошового потоку (надходження грошових коштів) за період, що аналізується;

ГПвих - сума вихідного грошового потоку (видаток грошових коштів) за період, що аналізується;

$\overline{A}$ - середня вартість активів підприємства за період, що аналізується.

γгоа.2014 = (3348539 – 3326573) / ((820279+1299478)/2) = 0,0207.

γгоа.2015 = (4695222 – 4695695) / ((1298887+1346270)/2) = – 0,0004.

γгоа.2016 = (3768529 – 3775023) / ((1352673+1466966)/2) = – 0,00461.

Тобто на підприємстві показник питомого обсягу грошового обороту на одиницю вартості активів має негативне значення, хоча це значення суттєво поліпшується. А зростання цього показника в динаміці свідчить про інтенсифікацію генерування грошових потоків підприємства в процесі здійснення його господарської діяльності і навпаки.

Одним з факторів, що впливають на грошові потоки підприємства, є тривалість циклу грошового обороту (фінансового циклу) (Тфц) підприємства, що характеризує середню тривалість періоду між видатком грошових коштів у зв'язку зі здійсненням операційної діяльності та їх надходженням як фінансовим результатом цієї діяльності, що визначається за формулою:

$$T_{фц} = \frac{\overline{З} + \overline{ЗП}_n - \overline{КЗ}_n}{P_0}, \quad (2)$$

де $\overline{З}$ - середня сума запасів підприємства (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари) за період, що аналізується;

$\overline{ЗП}_n$ - середня сума заборгованості покупців або замовників за надану їм продукцію, (векселі одержані, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги);

$\overline{КЗ}_n$ - середня сума заборгованості підприємства постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги);

Ро - однодений обсяг реалізації продукції підприємства за період, що аналізується.

Тфц.2014 = ((118186+264595)/2 + (159506+250043)/2 – (185194+407973)/2) / 44350,10 = 2,2454.

Тфц.2015 = ((264576+196247)/2 + (250043+424215)/2 – (418538+635566)/2) / 50786,89 = 0,79722.

Тфц.2016 = ((196179+42181)/2 + (423971+594172)/2 – (635772+527412)/2) / 46815,68 = 0,99666.

Тобто на підприємстві показник тривалість фінансового циклу має також негативне значення, хоча це значення суттєво поліпшується.

Фінансовий стан підприємства визнається стійким, якщо забезпечується збалансованість надходження та видатку грошових коштів, певна (необхідна) пропорційність обсягів вхідного і вихідного грошових потоків. А рівень збалансованості грошових потоків оцінюють за допомогою коефіцієнта збалансованості (**k**згп), який розраховують за формулою:

$$k_{згп} = \frac{ГП_{вх}}{ГП_{вих}}, \quad (3)$$

де kзгп - коефіцієнт збалансованості вхідного і вихідного грошових потоків підприємства;

ГПвх - обсяг вхідного грошового потоку підприємства;

ГПвих - обсяг вихідного грошового потоку підприємства.

kзгп.2014 = 3348539 / 3326573 = 1,0066.

kзгп.2015 = 4695222 / 4695695 = 0,9999.

kзгп.2016 = 3768529 / 3775023 = 0,99828.

Якщо значення показника більше за 1,0, то це свідчить про перевищення надходження грошових коштів над їх виплатою. Значення коефіцієнта збалансованості, менше за 1,0 свідчить про дефіцитність вхідного грошового потоку, що може призвести до зниження рівня ліквідності і платоспроможності підприємства, до зростання заборгованості за фінансовими кредитами та поточними платежами, в результаті чого збільшуються суми фінансових витрат, знижується рентабельність використання власного капіталу і активів підприємства, зростає загроза його банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07 лют. 2013 р. [Електронний ресурс] / Верховна рада України – Офіц. вид. – Режим доступу: http//zakon3.rada.gov.ua.

2. Тимофеева Т.В. Анализ денежных потоков предприятия: учеб. пособие для студ. вузов / Тимофеева Т.В. - Изд. 3-е, перераб. и доп. - М. : Финансы и статистика: ИНФРА-М, 2010. – 368 с.
3. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз : Теорія і практика: Підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – За редакцією д.е.н., професора А.Г. Загороднього. – Львів: «Магнолія Плюс», 2006. – 428 с.

УДК 339.9:338.43

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВІТОВИХ АГРАРНИХ РИНКІВ

Ціхановська В М. – д.е.н., доцент; Логоша Р В. – к.е.н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

Ефективний розвиток вітчизняного АПК є пріоритетним напрямком розвитку національної економіки України. Проблеми розвитку ринку аграрної продукції перебувають в центрі уваги як науковців так і політичних сил, особливо зі зростанням цін на продовольство в умовах вільного ринкового ціноутворення на нього. Зміни в торговельній політиці зарубіжних країн світу впливають на торговельні відносини і на розвиток вітчизняного і світових аграрних ринків.

У зарубіжних країнах світу маркетингові дослідження світових аграрних ринків давно набули популярності, а їх результати успішно використовують у господарській діяльності підприємств АПК. У сучасних умовах глобалізації розвинуті країни світу мають практично необмежені можливості для стимулювання свого експорту та імпорту потрібної їм сировини і деяких готових виробів. Тому перед вітчизняними виробниками аграрної продукції постає потреба ефективнішого використання принципів міжнародної маркетингової діяльності, з метою підвищення рівня конкурентоспроможності на світових аграрних ринках.

На даному етапі світова економіка характеризується подальшим поглибленням глобалізаційних процесів. Те ж саме можна сказати і про сільське господарство, яке є її невід'ємною частиною. Особливо слід відмітити встановлення і укріплення тенденції, за якою одні країни є провідними виробниками, а отже і постачальниками аграрної продукції, в той час як інші є її споживачами і, відповідно, імпортерами. За таких умов для України є вкрай важливим визначити своє місце та пріоритетні завдання на світовому аграрному ринку. Для цього необхідно проаналізувати можливості вітчизняного сільського господарства з точки зору його конкурентноздатності на світовому ринку. На підставі такого дослідження можна сформувати рекомендації для проведення власної зовнішньоторгівельної політики, яка найбільше підходить для нашої країни.

При дослідженні проблемних питань формування кон'юнктури світових аграрних ринків доцільно розглядати і засади розвитку сільського господарства у різних регіонах світу, враховуючи вплив комплексу природних, економічних, науково-технологічних, соціальних та інших чинників. Водночас, складності з подоланням наслідків соціально-економічної кризи у сільському господарстві вимагають посилення та зміцнення зовнішньоторговельної складової у стратегічному розвитку аграрної економіки. У перспективі зовнішня економічна діяльність України спрямовуватиметься на подальшу інтеграцію у світове господарство, досягнення експортно-імпортної збалансованості економіки, послідовну перебудову товарної структури експорту та імпорту, створення стабільного експортного потенціалу, запровадження сучасних форм економічної співпраці з країнами світу [1, с. 6].

Актуальність проведення маркетингового дослідження світових аграрних ринків в умовах глобалізації підвищилася внаслідок формування у світі глобальної продовольчої кризи, яку в нинішньому періоді розвитку світової економіки і конкретних можливостей задоволення потреб населення у продовольстві в багатьох районах планети неможливо подолати без постачання на світовий ринок аграрної продукції з тих країн, які мають ресурси для виробництва її над потребами свого населення, як то має Україна в галузі рослинництва.

Розвинуті країни світу широко використовують маркетингові дослідження ринків аграрної продукції. Ці країни різноманітними методами захищають аграрні підприємства від іноземної конкуренції за допомогою субсидування національного аграрного бізнесу та використанням митних тарифів і нетарифних засобів. Проте, країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються, не можуть субсидувати національні аграрні підприємства для захисту, тому що є нижчими за рівнем економічного розвитку.

Маркетингові дослідження світових аграрних ринків передбачають визначення обсягів світового виробництва аграрної продукції, обсягів експорту та імпорту,

особливостей географічної та товарної структури експорту та імпорту ринків аграрної продукції.

Важливим завданням в умовах сучасних глобально-трансформаційних змін є проведення маркетингових досліджень світових аграрних ринків, що за сучасного ведення бізнесу полегшить координацію діяльності в умовах міжнародної диверсифікації, дасть змогу вносити зміни до маркетингових програм, швидко реагувати на запити ринку, знаходити оптимальні способи проникнення на міжнародні ринки та формувати власну систему показників для обґрунтування управлінських рішень [2, с. 66].

Проведення маркетингових досліджень сучасного розвитку світових аграрних ринків, здійснені за статистичними даними ФАО та ОЕСР по обсягах виробництва, експорту, імпорту, споживання аграрної продукції, а також аналітичні матеріали щодо агарної політики та законодавства у країнах і регіонах.

Головною особливістю розвитку світового ринку в останні понад тридцять років минулого століття і на початку нинішнього є стрімке зростання обсягів торгівлі. Загальний обсяг експорту за 1970-2016 рр. зріс у понад 45 разів [3]. Природно, що левова частка у торгівлі послугами припадає на розвинуті країни – понад 70%, але існує досить чітка тенденція поступового зростання питомої ваги країн, що розвиваються, – з 18,3% у 1980 році до 27,8% у 2016 році. Водночас помітна різниця між регіонами планети: зростання питомої ваги Азіатських країн при незначному країн Африки та Латинської Америки. Що стосується найбідніших країн світу, то при мізерній питомій вазі у 1980 році – 0,61% світових обсягів через 37 років вона знизилася аж до 0,13%.

Головна різниця в тому, що розвинуті країни експортують послуг більше, ніж імпортують, а бідні країни – навпаки. Крім того, потрібно зазначити такі характерні особливості: серед розвинених держав виділяється потужне об'єднання європейських країн – ЄС-15; на противагу періоду 1950-1990 рр. намітилась тенденція скорочення обсягів внутрішньої торгівлі між розвиненими країнами при посиленні ними імпорту із бідних країн; простежується превалювання темпів зростання обсягів торгівлі над темпами зростання ВВП; експорт все більше визначає обсяги виробництва товарів у цілому і конкретних товарів зокрема, впливаючи на розвиток виробництва в окремих регіонах і країнах світу; відбувається зростання відкритості економік як на регіональному рівні, так і по окремих країнах з різним рівнем розвитку.

Разом з тим намітилася тенденція поступового скорочення торгівлі розвинутих країн між собою. Хоча обсяги торгівлі розвинутих країн між собою залишаються занадто високими для сучасних умов глобалізації світової економіки, але якраз розвиток світової економіки, зокрема економіки бідних регіонів планети примушує розвинуті країни виходити на їхні ринки. Проте, на арені світової торгівлі спостерігається тенденція поступового зменшення питомої ваги торгівлі товарами і зростання торгівлі послугами.

Особливу увагу необхідно приділяти підвищенню обізнаності у відповідних напрямках аграрного експорту, а також вміло використовувати маркетингові механізми у відстоюванні національних позицій і інтересів у рамках міжнародного співробітництва країн ЄС або міжнародних торговельних організацій. Це є невід'ємною частиною маркетингової політики комунікацій щодо просування експорту аграрної продукції й закріплення позицій на нових аграрних ринках.

Список використаних джерел:

1. Волкова І.М. Кон'юнктура та перспективи світових аграрних ринків: монографія / І.М. Волкова, О.М. Варченко, В.Є. Данкевич [та ін.]; під ред. Т.О. Зінчук. – К. : Центр учб. літ-ри, – 2013. – 672 с.
2. Ковінько О. Міжнародні ринки аграрної продукції / О. Ковінько // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 2. – С. 65–76.
3. http://www.fao.org/faostat/ru/#data

УДК 687.1

МИРОВА УГОДА ЯК ЗАСІБ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА

Скрипник М. І. – д.е.н., доцент, Григоревська О.О. – к.е.н., доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

Відповідно до статті 4 Закону України виділяється чотири судові процедури, які застосовуються до підприємства боржника: розпорядження майном, мирова угода, санація та ліквідація [2].

При з'ясуванні сутності мирової угоди серед дослідників виникають суперечності в тому, чим є на справді мирова угода: цивільно-

правовим договором чи процедурою по відношенню до підприємства боржника? Залежно від зміни розуміння її сутності, може змінюватися її вплив на бухгалтерський облік неплатоспроможного підприємства.

Встановлення суті мирової угоди дозволило встановити загальні умови її функціонування, детально наведені Т. Ноур [3, с. 62] у свої дослідженнях. Зокрема, автор виділяє обов'язкові умови: відстрочка, розстрочка або прощення (списання) боргів (штрафних санкцій та основного боргу) або їх частини. Такі умови можуть поєднуватися в різних варіантах (наприклад, сторони можуть домовитися про відстрочення сплати 50%-вого боргу і списання решти 50 % боргу). Та додаткові умови: факторинг; обмін вимог кредиторів на активи або корпоративні права боржника; задоволення вимог кредиторів іншими способами.

Але відповідно до статті 37 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2] лише одне підписання мирової угоди не говорить про впровадження її у дію. Угода починає «працювати» з дня затвердження її судом та видання ухвали про припинення провадження справи про банкрутство.

Таким чином, процедура затвердження мирової угоди відповідає наступному порядку: 1. Затвердження судом мирової угоди або відмови в цьому (До заяви додаються: текст угоди; протокол засідання комітету кредиторів, на якому було прийняте рішення про укладання мирової угоди; список кредиторів із зазначенням їх реквізитів і суми заборгованості; зобов'язання боржника про відшкодування всіх витрат (мають на увазі першочергові вимоги); письмові заперечення кредиторів (якщо такі були). *2.* Призначення судом дати розгляду мирової угоди і повідомлення про це сторони. 3. Проведення засідання суду. На засіданні заслуховуються присутні кредитори. 4. Подання до суду заяви про затвердження мирової угоди (протягом 5 днів з дня її підписання сторонами) [3, с. 63].

З'ясувавши економіко-правову сторону мирової угоди розглянемо, як саме укладання мирової угоди впливатиме на обліково-економічну складову підприємства? Зупинимось на окремих об'єктах бухгалтерського обліку.

Відстрочка платежу. Якщо заборгованість підлягає поверненню, тоді від боржника кредитор вимагатиме її погашення. Отже, першим із об'єктів обліку, який виникає в даному випадку є зобов'язання, яке виникає у боржника та дебіторська заборгованість – у кредитора. Дані об'єкти виникають внаслідок договірної діяльності між сторонами.

Грошові кошти підприємства-боржника, повернення яких відстрочено кредитору. Так, підприємство-боржник отримує можливість відновити платоспроможність за рахунок додаткового часу, а також реалізувати активи з метою вивільнення коштів для розрахунків. Зауважимо, що дані заходи можуть забезпечити розрахунки з кредиторами та відновлення платоспроможності у майбутньому.

Списання усієї суми боргу або його частини. Так, як і у першому випадку до виникнення неплатоспроможності і, як наслідок, банкрутства призводять події, які супроводжують зростанням заборгованості підприємства. В даній ситуації це збільшення буде об'єктом обліку.

У даній ситуації Г. Корнійчук схиляється до нормативної бази, а саме П(С)БО 11 «Зобов'язання», яке визначає наступне: «Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягало погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду». Подібне записано й в П(С)БО 15 «Дохід». Оскільки борг виник у рамках операційної діяльності, то її списують на рахунок 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості».

Отже, списання кредиторської заборгованості, або її частини у боржника супроводжується зростанням доходу. У кредитора ж списання цієї ж суми супроводжується виникненням сумнівної та безнадійної заборгованості або ж її списання за рахунок резерву сумнівних боргів.

Витрати. За мирової угоди виникають, як правило, витрати на оприлюднення відомостей про процедури відновлення платоспроможності та банкрутства, витрати на виплату грошової винагороди арбітражному керуючому, відшкодування витрат арбітражного керуючого, пов'язаних з виконанням ним повноважень розпорядника майна, керуючого санацією або ліквідацією, витрати на проведення аудиту, на оплату інших послуг аудиторів, а також юристів, незалежних оцінювачів та інших експертів і спеціалістів. Розглянувши ряд підходів авторів можемо підтримати позицію А.В. Битківської, яка пропонує витрати з відновлення платоспроможності групувати на субрахунку 978 «Витрати, пов'язані з процедурами відновлення платоспроможності»: 9781 Витрати на оплату судового збору; 9782 Витрати на оприлюднення відомостей про процедури відновлення платоспроможності; 9783 Витрати на оплату грошової винагороди арбітражному

керуючому; 9784 Відшкодування витрат арбітражного керуючого; 9785 Витрати на оплату послуг сторонніх спеціалістів та експертів; 9786 Відшкодування витрат кредиторі [1].

Досліджуючи мирову угоду, можна зробити висновок, що це процедура досягнення домовленості між боржником та кредиторами щодо продовження строків сплати належних кредиторам платежів або щодо зменшення суми боргів. Також ми визначили обов'язкові та додаткові умови укладання мирової угоди. В ході дослідження визначили, які об'єкти обліку притаманні мировій угоді та як умови її укладання впливають на їх облікове відображення. На нашу думку найефективнішим є умова укладання мирової угоди зі списанням заборгованості, тому що таким чином неплатоспроможне підприємство матиме змогу відновити платоспроможність. Отже, мирова угода є одним зі шляхів відновлення платоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Битківська А.В Бухгалтерський облік витрат підприємства-боржника в процедурах відновлення платоспроможності та банкрутства / А.В. Битківська // «Молодий вчений» − № 4 (31) − 2016. − С. 12-19.
2. Закон України " Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" Верховна Рада України; Закон від 14.05.1992 № 2343-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12
3. Нору Т. Мирова угода у справі про банкрутство / Т. Ноур // Бібліотека Баланс. Банкрутство. – 2005. - №11. – С. 61-68

УДК 339.13

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Драбовський А.Г. – д.е.н., професор, Дибчук Л.В. – к.і.н., доцент
Вінницький кооперативний інститут

За сучасних умов посилення глобалізаційних економічних процесів в Україні діяльність вітчизняних підприємств неможлива без використання та вдосконалення маркетингової політики комунікацій. Сьогодні недостатньо виготовити новий якісний товар, встановити на нього оптимальну ціну і вибрати ефективні канали розподілу. Все більшого значення набувають ефективні методи просування товару, під якими розуміють сукупність маркетингових рішень, пов'язаних із комунікативністю.

Значний науковий доробок в теорії просування продукції на ринку належить таким науковцям як Т. Амблер, Г. Армстронг, Ф. Котлер, Г. Ассель, Х. Хершген, П. Дойль, Д. Сондерс, В. Вонг., І. Шулінг та іншим. Серед українських провідних фахівців питаннями маркетингових комунікацій займалися С. Гаркавенко, В. Герасимчук, В. Іванов, О. Єгошин, Н. Кушнір, А. Коваленко, М. Корнєва, О. Кузьмін, Б. Обридько, Т. Примак, Е. Ромат, В. Ткачук та інші. Разом з тим, оцінюючи вклад цих науковців в розвиток теорії маркетингу, існує необхідність більш детального вивчення особливостей маркетингових комунікацій на підприємствах.

Сьогодні у господарській діяльності підприємств збільшилась роль маркетингових комунікацій. Розробка та реалізація ефективної комунікаційної політики стає одним з ключових факторів успіху, а питання вибору та узгодження між собою комунікаційних засобів для досягнення максимальної ефективності є найбільш актуальними. При розробці плану маркетингу в частині комунікаційної політики обирається певний набір засобів комунікації, за допомогою яких буде доставлятися інформація до цільової аудиторії. На цьому етапі важливим є питання вибору засобів комунікації, здатних справити максимальний ефект, можливий при даному бюджеті маркетингу в цілому і бюджеті на просування зокрема. Підприємства спрямовують зусилля на задоволення потреб споживачів і клієнтів, при цьому намагаючись максимально проінформувати перспективних споживачів про свій продукт, послуги, умови продажів та переконати покупця віддати перевагу саме цим товарам та маркам. Також підприємства змушують покупця діяти – поведінка споживача спрямовується на те, що ринок пропонує в даний момент, а не на відкладення покупки на майбутнє. Дані цілі досягаються за допомогою просування через комплекс каналів маркетингової комунікації [1, с. 58].

Варто погодитись, що під маркетинговими комунікаціями слід розуміти діяльність підприємства, спрямовану на інформування, переконання і нагадування цільовій аудиторії про свої товари, стимулювання їх збуту, створення позитивного

іміджу фірми у суспільстві та налагоджування тісних взаємовигідних партнерських стосунків між підприємством і громадськістю, а також оцінювання ринкової ситуації через зворотний інформаційний потік із метою адаптації цілей фірми до ситуації, яка склалася [2].

Діяльність підприємства у сфері комунікацій можна вважати успішною лише тоді, коли вона значною мірою досягає поставлених цілей і завдань. У разі впливу на цільову аудиторію основною метою маркетингових комунікацій є зміна її відносин або поведінки, тобто переклад з одного стану в інший. Завдання, поставлені відповідно до вищевказаної мети, можуть стосуватися різних аспектів діяльності й бути дуже різноманітними.

Також слід відмітити, що маркетингові комунікації забезпечують зв'язок виробників послуг і їх споживачів, вони є одним із основних факторів конкурентоспроможності підприємства та допомагають створити його позитивний образ та розповсюджувати інформацію про продукцію чи послуги.

Загальна програма маркетингової комунікації підприємства називається комплексом просування і являє собою поєднання п'яти основних засобів просування [3, с. 423-424]:

1. Реклама – платна форма неособистісного представлення та просування ідеї, товарів та послуг, яку замовляє та фінансує певний спонсор.

2. Персональний продаж – презентація товару одному або декільком потенційним клієнтам, яка здійснюється в процесі безпосереднього спілкування та має на меті продаж та встановлення тривалих стосунків з клієнтами.

3. Стимулювання збуту – одноразові спонукальні заходи, які заохочують до придбання тих чи інших товарів або послуг.

4. Зв'язки з громадськістю (Public Relations) – налагодження стосунків між компанією та різноманітними контактними аудиторіями за допомогою створення вигідної для компанії репутації, позитивного корпоративного іміджу, з одного боку, та усунення чи попередження небажаних чуток, пліток та дій – з іншого.

5. Прямий маркетинг (Event Marketing) – використання різноманітних засобів комунікації для безпосереднього спілкування з покупцями, розрахованих на отримання певної реакції.

На сьогодні стає популярним використання інтегрованих маркетингових комунікацій. Інтегровані маркетингові комунікації – широке поняття, що охоплює всі інструменти. Вони призначені формувати звернення, спрямовані на цільову аудиторію, і здатні просувати продукцію підприємства до кінцевого споживача.

Варто погодитись з думкою, що економічна ефективність інтегрованих маркетингових комунікацій дає змогу оцінити ефективність вибраної загальної стратегії підприємства. В процесі здійснення цієї оцінки необхідно чітко виділити заходи, які приносять найбільший дохід, а також визначити і проаналізувати, в яких аспектах застосування інтегрованих маркетингових комунікацій не має абсолютно ніякого впливу [4, с. 287].

Отже, можна зробити висновок, що в сучасних умовах, в яких вимушені функціонувати підприємства, все більшого значення набуває питання широкого застосування маркетингових комунікацій, які з'єднують усі складові маркетингу, а також питання досягнення високого рівня економічної ефективності від впроваджуваних маркетингових комунікацій залежно від виду господарської діяльності підприємств задля забезпечення їхньої стійкості та ефективності функціонування. Застосування та формування ефективних маркетингових комунікацій сприяє не лише зміні економічних показників діяльності підприємств, але й збільшенню реалізованої продукції, отже, прибутку компанії, зміцненню її іміджу, гудвілу та конкурентоспроможності загалом.

Список використаних джерел:

1. Дибчук Л.В. Сутність та особливості формування інтегрованих маркетингових комунікацій / Л.В. Дибчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 5. – С. 58- 61.
2. Примак Т.О. Маркетинг: навч. посіб. / Примак Т.О. – К. : МАУП, 2004. – 228 с.
3. Армстронг Г. Маркетинг : загальний курс / Г. Армстронг, Ф. Котлер. – 5-те вид. – К. : Далектика, 2001. – 608 с.
4. Зоріна О.І. Вплив маркетингових комунікацій на діяльність підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс] / О.І. Зоріна, В.Ю. Фадєєнко // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2018. – Випуск 21. – Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/21-2018/57.pdf

УДК 338(075.8)

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В 2013-2016 РОКАХ

Козловський В.О. – к.е.н., професор, *Вінницький національний технічний університет / Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ;*
Левченко Д.О. – ст. 4-го курсу, *Вінницький національний технічний університет*

Загальновідомо, що в ринковій економіці провідною формою господарювання є підприємництво, яке повинно стати основою реформування української економіки, забезпечити збільшення обсягів виробництва, прискорення науково-технічного прогресу, зростання добробуту суспільства та кожного його члена.

Щоб переконатися в цьому, проведено порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності промислових підприємств України та підприємств оптової та роздрібної торгівлі протягом 2013-2016 років, що повинно дати нам відповідь на питання: працюють підприємства прибутково чи збитково. Інформацію з цього приводу для промислових підприємств наведено на рис. 1.1 [1].

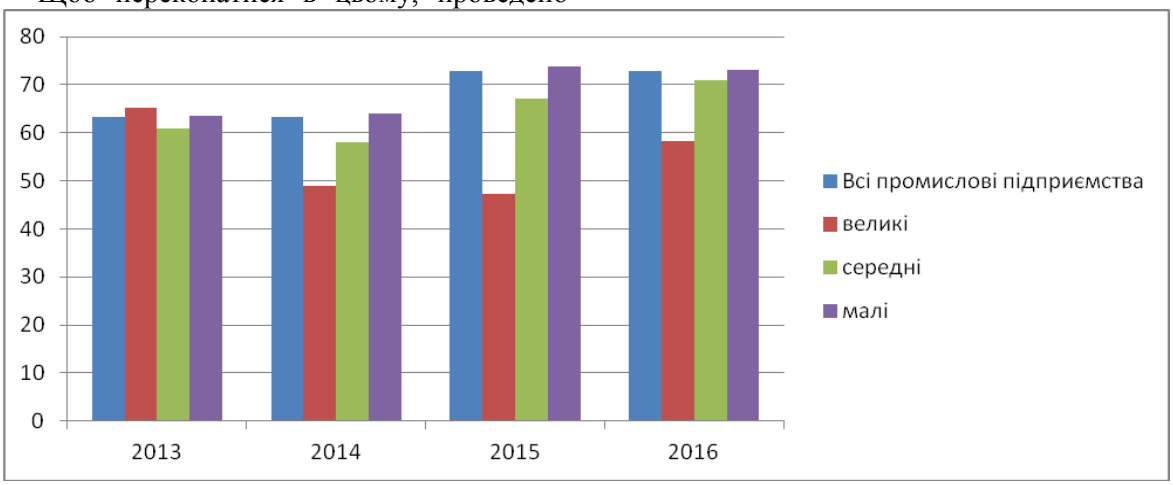

Рис. 1.1 – Частка (у %) промислових підприємств, які працюють з прибутком

Аналіз діаграм, наведених на рис. 1.1 показує, що протягом 2013-2016 років 62-67% всіх промислових підприємств України працювати з прибутком. Частка великих промислових підприємств, що працювали з прибутком, також знаходиться приблизно на такому ж рівні, а частка прибуткових середніх і малих промислових підприємств є дещо вищою і становить приблизно 68-72%, що є, на наш погляд, абсолютно обґрунтованим, оскільки засновники цих підприємств практично завжди є їх керівниками і особисто зацікавлені у розвитку створених ними суб'єктів підприємництва.

Але той факт, що більшість промислових підприємств працювало з прибутком, ще не означає, що розвиток підприємницької діяльності в Україні є ефективним. Таким висновок можна зробити, якщо проаналізувати величину абсолютного фінансового результату, який отримали промислові підприємства від своєї діяльності у 2013-2016 роках (див. рис. 1.2).

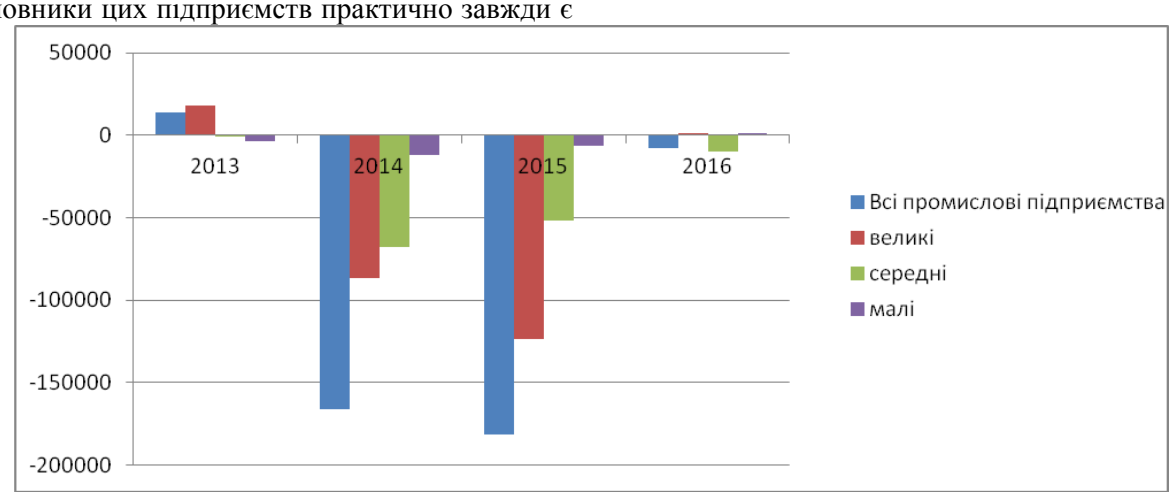

Рис. 1.2 – Фінансові результати діяльності промислових підприємств до оподаткування (млн. грн.)

Аналіз діаграм, наведених на рис. 1.2 показує, що тільки у 2013 році всі промислові підприємства України отримали від своєї діяльності додатний фінансовий результат (тобто прибуток), який до речі був не дуже великим і становив 13,698 млрд. грн. [1]. При цьому великі промислові підприємства отримали прибуток у розмірі 18,281 млрд. грн., а всі середні та малі промислові підприємства отримали збитки від своєї діяльності.

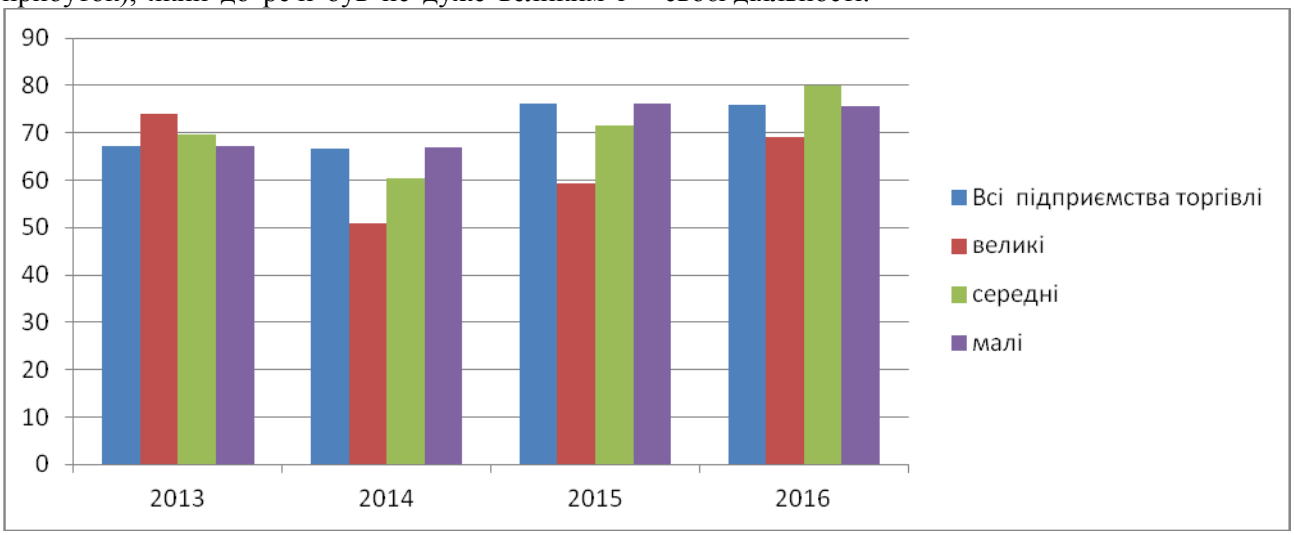

Рис. 1.3 – Частка (у %) підприємств оптової та роздрібної торгівлі, які працюють з прибутком

Абсолютний «провал» у діяльності всіх промислових підприємств відбувся у 2014-2015 роках, Так, у 2014 році збитки від діяльності всіх промислових підприємств становили 166,414 млрд. грн., а в 2015 році – 181,360 млрд. грн. (!). Для великих промислових підприємств ці збитки становили відповідно 86,308 та 123,36 млрд. грн.; для середніх – відповідно 68,097 та 51,55 млрд. грн., для малих – відповідно 12,0 та 6,449 млрд. грн. І тільки у 2016 році відбулися незначні позитивні зрушення у цьому питанні, коли діяльність всіх промислових підприємств принесла їм збитки всього-то у 7,569 млрд. грн., в той час, як великі промислові підприємства отримали прибутки аж у 1,4149 млрд. грн. (!), середні – працювали зі збитком у 10,1929 млрд. грн., а малі – отримали невеликий прибуток у сумі 1,2084 млрд. грн.

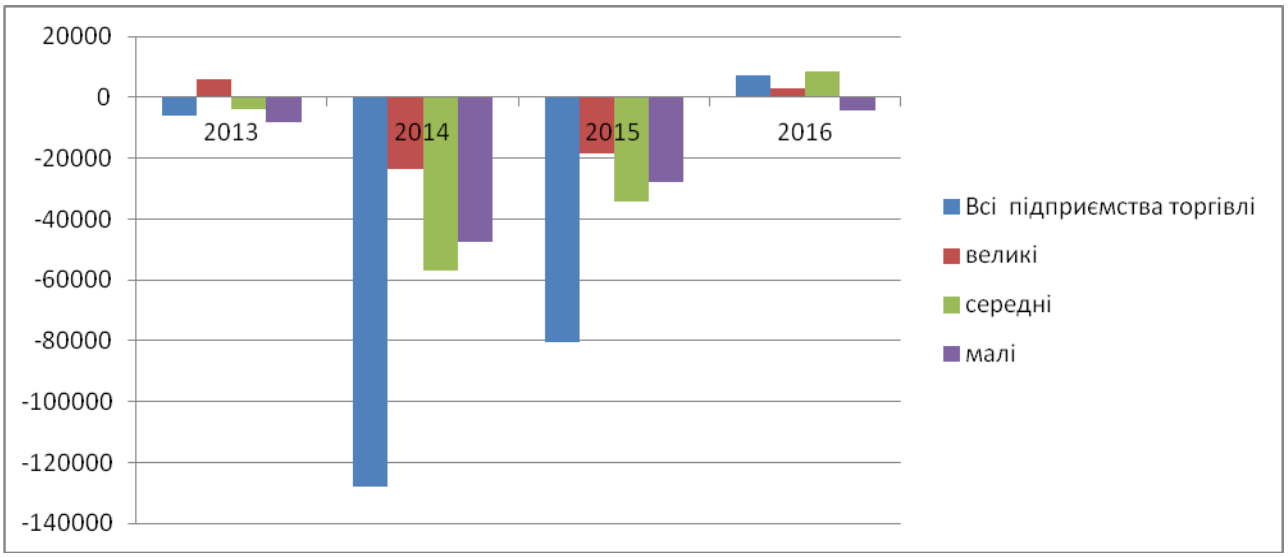

Рис. 1.4 – Фінансові результати діяльності підприємств оптової та роздрібної торгівлі (млн. грн.)

Для порівняння, проведено аналіз результатів фінансової діяльності підприємств оптової та роздрібної торгівлі протягом 2013-2016 років. Інформацію з цього приводу наведено на рис. 1.3 [1].

Аналіз діаграм, наведених на рис. 1.3 показує, що протягом 2013-2016 років 66-75% всіх підприємств оптової та роздрібної торгівлі

України працювати з прибутком. Цей показник є дещо вищим, ніж для промислових підприємств (62-67%). Разом з тим, не можна не звернути уваги та те, що частка великих підприємств торгівлі, що працювали з прибутком, є значно нижчою (окрім 2013 року), ніж в середньому по підприємствам торгівлі, і становить всього 50-69%. Частка середніх і малих підприємств оптової та роздрібної торгівлі, що працювали з прибутком, є дещо вищою, ніж в аналогічних за розмірами підприємствах промисловості, і становить приблизно 68-80%.

Далі проаналізуємо фінансовий результат, який отримали підприємства оптової та роздрібної торгівлі від своєї діяльності у 2013-2016 роках. Результати проведеного аналізу показано на рис. 1.4.

Аналіз діаграм, наведених на рис. 1.4 показує, що протягом 2013-2016 років фінансові результати діяльності підприємств оптової та роздрібної торгівлі є дещо кращими, ніж фінансові результати діяльності промислових підприємств. Найгірше спрацювали підприємства оптової та роздрібної торгівлі у 2014-2015 роках. Так, у 2014 році фінансові збитки від діяльності підприємств оптової та роздрібної торгівлі становили 128,1348 млрд. грн., а в 2015 році – 80,5643 млрд. грн. (!). Для великих підприємств оптової та роздрібної торгівлі ці збитки становили відповідно 23,587 млрд. грн. та 18,3695 млрд. грн.; для середніх – відповідно 56,8582 млрд. грн. та 34,4109 млрд. грн., для малих – відповідно 47,6895 млрд. грн. та 27,7839 млрд. грн.

І тільки у 2016 році відбулися незначні позитивні зрушення у цьому питанні, коли діяльність всіх підприємств оптової та роздрібної торгівлі принесла їм невеликий прибуток розміром у 7,277 млрд. грн., в той час, як великі підприємства оптової та роздрібної торгівлі отримали прибутки аж у 2,9021 млрд. грн. (!), середні – у 8,6961 млрд. грн., і тільки малі підприємства оптової та роздрібної торгівлі отримали збитки у сумі 4,3212 млрд. грн.

Хоча потрібно відзначити, що збитковість всіх підприємств оптової та роздрібної торгівлі є дещо нижчою, ніж на збитковість всіх підприємств промисловості, про що свідчать діаграми, наведені на рис. 1.5.

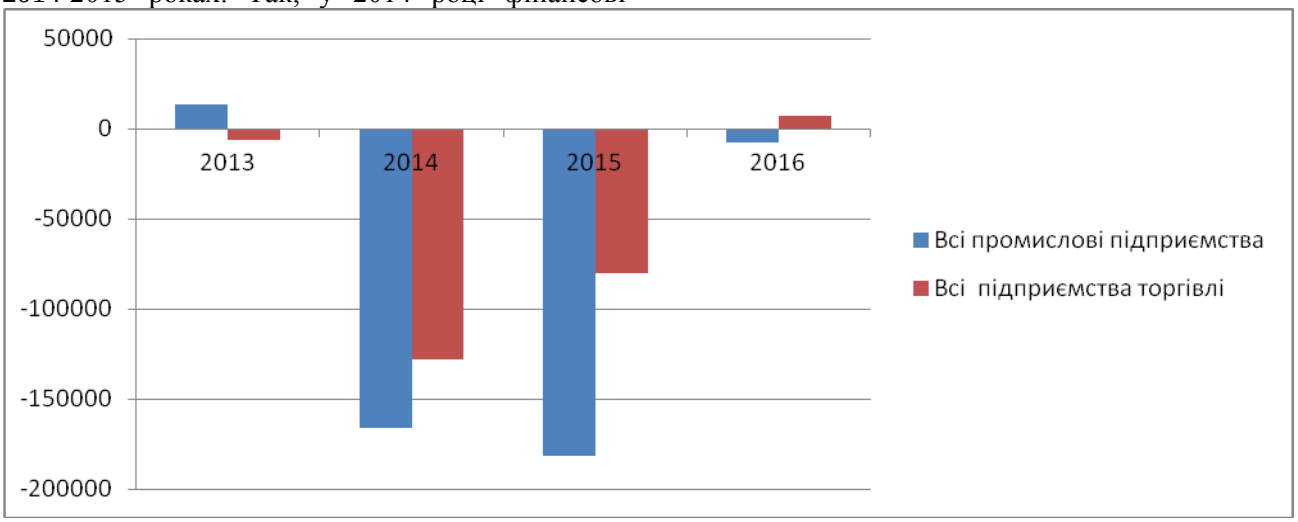

Рис. 1.5 – Порівняльний аналіз фінансових результатів діяльності підприємств промисловості та підприємств торгівлі (млн. грн.)

Висновок напрошується такий: або підприємства свідомо приховують свої доходи, використовуючи для цього різні схеми ухиляння від сплати податків, або покривають свої витрати за рахунок державних та місцевих бюджетів замість того, щоб навпаки наповнювати ці бюджети коштами, що є основною ознакою і головною задачею цивілізованого бізнесу та підприємництва.

Причини такого явища відомі, вони описані багатьма науковцями [2, 3]. Серед них: використання підприємствами, особливо великими, офшорів, які дають змогу мінімізувати сплату податків; це суттєві недоліки в оподаткуванні суб'єктів бізнесу; це наявність багатьох «дозвільних» бюрократичних процедур, які використовуються при регулюванні бізнесу та підприємництва; це часто не обґрунтований тиск силових структур на підприємницькі структури тощо.

Список використаних джерел:

1. Фінансові результати підприємств до оподаткування [сайт Державної служби зайнятості України]. Режим доступу [http://www.ukrstat.gov.ua/].

2. Козловський В. В. Основи підприємництва : навчальний посібник. У 2-х частинах. Частина I / Козловський В. О. – [Вид. 2-ге, переробл. та доповн.] – Вінниця : ВНТУ, 2017.– 119 с.
3. Козловський В. В. Основи підприємництва : навчальний посібник. У 2-х частинах. Частина II / Козловський В. О. – [Вид. 2-ге, переробл. та доповн.] –Вінниця : ВНТУ, 2017.–116 с.

УДК 332.1

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Турчак В.В. – к.е.н., доцент, Солоїд О.В. – к.е.н., доцент
Вінницький кооперативний інститут

У розвиненому демократичному світі мале підприємництво розглядається переважно як суб'єкт, що забезпечує становлення і розвиток демократії та водночас спрямований на вирішення соціальної політики зайнятості. Малий та середній бізнес (SME) в ЄС є єдиним конгломератом, в якому високу концентрацію робочої сили забезпечує малий бізнес, а значну частку ВВП країни – середній.

Значення малого підприємництва полягає в [1, с.126]:

- вирішенні проблеми зайнятості населення, в тому числі за рахунок самозайнятості підприємців, створенні нових робочих місць;
- наданні гнучкості економіці шляхом оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку;
- формуванні конкурентного середовища, в тому числі за рахунок обмеження можливостей монополій, стимулювання виробництва тих товарів та послуг, яких потребує споживач;
- визначенні темпів економічного зростання шляхом прискорення реалізації новітніх технічних і комерційних ідей, випуску наукоємної продукції;
- формуванні середнього класу суспільства, послабленні тенденцій до соціальної диференціації, пом'якшенні соціальної напруги і демократизації ринкових відносин.

Згідно чинного законодавства України суб'єктами малого підприємництва є [2]:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;
- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

У 2015 році в Україні налічувалося 1 974,3 тис. суб'єктів господарювання (рис. 2.1), у тому числі 3434 тис. підприємств та 1 630,9 тис. фізичних осіб-підприємців. 99,9% підприємств відносяться до категорії малих і середніх, з них 82,8% – це мікропідприємства з кількістю працівників до 10 осіб і річним доходом до 2 млн. євро. В цілому, середні та малі підприємства і суб'єкти середнього та малого підприємництва забезпечували роботою 79,1% від загальної кількості зайнятих працівників по суб'єктах господарювання. У 2014 році налічувалось 79 підприємств та 370 фізичних осіб-підприємців на 10 тис. населення [3].

У Вінницькому регіоні, як і в інших регіонах України, за кількістю суб'єктів найбільш розвиненим є мале підприємництво. За видами економічної діяльності найбільша частка припадає на сільське, лісове та рибне господарство; оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Частка надходжень до місцевих бюджетів від діяльності суб'єктів малого підприємництва у 2016 році складає 30,0%.

Лідерами рейтингу конкурентоспроможності регіонів України є великі регіони з добре розвиненою інфраструктурою та системою вищої освіти, технологічно підготовлені, з розвиненим бізнесом та розвиненою інфраструктурою для інновацій: м. Київ, Харківська, Одеська, Донецька і Дніпропетровська області [4]. Найпривабливішими для інвестицій, а на цій основі – і для розвитку підприємництва та бізнесу, регіонами (які лідирують у рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України) виявились Львівська, Івано-Франківська, Одеська, Вінницька області та м. Київ, а найперспективнішими галузями – сільське господарство, машинобудування та туризм.

Урядами різних країн приділяється велика увага розвитку ділової активності малих підприємств. Для малих підприємств практично

в усіх країнах світу існують винятки, які полягають у застосуванні спеціальних ставок оподаткування, чітко прив'язаних до обсягів їх обороту; суттєво спрощеному характері процедури ведення ними обліку і звітності; податковому стимулюванні розвитку певних секторів підприємницької діяльності; підтримці новостворених підприємств тощо.

Отже, підприємницька активність є складовою частиною економіки регіону, яка формує його конкурентоспроможність. Найбільш динамічним елементом структури економіки, що постійно змінюється, є мале підприємництво. Воно виступає одним із засобів усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення додаткових робочих місць і скорочення безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами та послугами в регіоні.

Список використаних джерел:

Войнаренко М.П. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки: [моногр.] / М.П. Войнаренко, Т.Г. Рзаєва. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 284 с.

Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. - №3. – С.23.

Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

Звіт про конкурентоспроможність України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf.

УДК 330.1:332.1

ВІДТВОРЮВАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Чернова Г.В. – к.г.н., доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

Традиційними «атрибутами» екологізації суспільного виробництва прийнято вважати очисні споруди, маловідходні технології, пристрої з переробки відходів. Також шлях української економіки до екологізації лежить через наукові і практичні засади раціонального природокористування. Мало хто ставить під сумнів, що найбільш справедливим принципом формування еколого-економічних стимулів варто визнати принцип «забруднювач сплачує», а найбільш ефективною формою його реалізації – платежі за забруднення середовища та використання природних ресурсів. Проте такий погляд на речі є ознакою своєрідного атавістичного пережитку, вплив якого все ще відчуває наше технократичне суспільство.

З метою зменшення значної кількості відходів, які щорічно накопичуються, особливо в гірничодобувній і переробній галузях господарства України, та раціонального використання сировинно-ресурсного потенціалу слід впроваджувати у виробництво ресурсозберігаючі технології. До основних напрямів ресурсозбереження зараховують:

- застосування безвідходних та маловідходних сучасних технологій з одночасною комплексною переробкою сировини;
- комплексну переробку газо-димових викидів у атмосферу та стічних вод з повторним використанням продуктів газо- і водоочищення;
- рекуперацію та утилізацію відходів виробництва;
- застосування замкнутих водооборотних циклів;
- раціональне використання енергоресурсів та енергозбереження;
- зниження їх питомої ваги у витратах на одиницю випускаємої продукції;
- розробка нових ефективних технологічних процесів, у тому числі й мікробіологічних;
- реорганізація господарських комплексів з урахуванням засад раціонального природокористування [5].

З метою зменшення кількості розсіюваних відходів, які забруднюють атмосферу, землю і воду, та більш ефективного використання первинних природних матеріальних ресурсів розробляються ефективні безвідходні та маловідходні технології. На промислових підприємствах споруджуються складніші і дорожчі очисні споруди для газо-димових викидів і стічних вод. Розробляються технології комплексної раціональної переробки сировини з мінімальним використанням енергетичних ресурсів та інших допоміжних матеріалів. Незважаючи на низку прийнятих заходів щодо оздоровлення навколишнього середовища, загальний обсяг шкідливих викидів в атмосферу зростає. Це пояснюється прогресуючим зростанням чисельності

населення на планеті, а отже і його потреб [4]. Найбільш ефективним шляхом вирішення проблеми зменшення кількості розсіюваних відходів (викидів у атмосферу) є використання безвідходних технологій. Це зумовлено ще й зростанням світових цін на сировину. Таким чином, для забезпечення раціонального природокористування потрібно використовувати екологічно чисті безвідходні та маловідходні технології. Європейською економічною комісією дається таке визначення поняття «безвідходна технологія» – це практичне застосування знань, методів і коштів для того, щоб забезпечити в межах людських потреб як найраціональніше використання природних ресурсів і енергії та захист навколишнього середовища [1].

Під маловідходною технологією розуміють спосіб виробництва продукції, за якого частина сировини і матеріалів переходить у відходи, однак шкідливий вплив на навколишнє середовище не перевищує допустимих санітарних норм. У широкому розумінні поняття «безвідходна технологія» охоплює і сферу споживання. Ця технологія передбачає, щоб виготовлені вироби служили довго, легко могли бути відновлені (відремонтовані), а після закінчення терміну служби поверталися в антропогенний ресурсний цикл після відповідної переробки або знешкоджувалися та захоронялись як неутилізовані відходи.

У відповідності з закономірностями розвитку довкілля будь-яка природна система розвивається лише за рахунок використання матеріально-енергетичних та інформаційних можливостей навколишнього середовища. Абсолютно ізольований саморозвиток неможливий – це висновок із законів термодинаміки. Із цього закону випливає наслідок: абсолютно безвідходне виробництво неможливе. Тому поняття «безвідходна технологія» є умовним і наповнюється змістом залежно від розвитку техніки на певному історичному етапі [3; 4].

Згідно з подальшим напрямом безвідходності технології відходи виробництва використовують як вторинні матеріальні ресурси, які після збирання і оброблення знову надходять у виробництво як вторинна матеріальна сировина. Сюди належать:

- залишки сировини і матеріалів, що утворюються у процесі виготовлення продукції;
- продукти фізико-хімічної переробки сировини;
- продукти, які отримують у результаті видобування й збагачення корисних копалин;
- продукти очищення газо-димових викидів і стічних вод;
- вироби й предмети, що вийшли з ужитку або морально застаріли;
- відпрацьована та побічна теплота, енергетичний потенціал якої можна використати в інших процесах.

У багатьох галузях виробництва велика кількість вторинних ресурсів переробляється, зокрема, металобрухт, склобій, макулатура, вироби з вовни, текстилю, частково вироби з пластмас, гуми, шкіри тощо. Таким чином, рекуперація відходів – це основа раціонального використання сировини та ресурсів. Враховуючи виснаження резервів первинної сировини, все більшого значення набуватиме проблема використання вторинної сировини. Наприклад, виробництво паперу з макулатури замість деревини потребує енергії на 60 % менше, зменшує забруднення повітря на 15 % і води на 60 %. Сталь, виготовлена з металобрухту, на 70 % дешевша від добутої з руди. При цьому на кожній тонні сталі економиться 1,5 т руди і 0,2 т коксу, зменшується величезна кількість відходів, що потрапляють у відвали [2].

Один із істотних напрямів зменшення витрат сировини і енергії, а також розсіюваних відходів виробництва є створення територіально-виробничих комплексів (ТВК) з метою організації комплексної переробки сировини. У ТВК здійснюється кооперування окремих підприємств, коли відходи одного з них є сировиною для іншого. Наприклад, золо-шлакові відходи теплових електростанцій використовуються для виробництва будівельних матеріалів (виробництва ніздрюватих стінових блоків, виробництва шлако-портланд цементу, як наповнювачів для бетону, будівництва шляхів). З доменних шлаків пропонують виробляти шлакоситал – склокристалічний матеріал з хорошими фізико-хімічними властивостями. Металургійні заводи в Україні практично перейшли на повне використання шлаків [6].

Через вичерпність видобувного палива та забруднення довкілля відходами енергетики зростає значення відновних джерел енергії. За прогнозами до 2025 р. ці джерела замінять близько 2,5 млрд. т палива, їх частка у виробництві електроенергії й теплоти становитиме 8 %. Таким чином, дедалі більше використовуватимуть енергію Сонця, вітру, геотермальної води, енергії течій, біогазу, геотермальних аномалій тощо.

Список використаних джерел:
1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Відомості Верховної Ради України (ВРР). 2011. №26. 128 с.
2. Варламова С. І., Варламова І. С. Екологізація промисловості в Україні: проблеми та перспективи. Ефективна економіка. 2016. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4753 (дата звернення 20.03.2018).
3. Мартусенко І.В. Корчевна К.Ю. Екологізація економічного розвитку: пріоритетні напрямки та перспективи для України: Материали за 10-а международна научна практична конференція «Бъдещите изследвания». 2014. Том 11. Икономики. София: «Бял Град-БГ» ООД, 2014. С. 17-20.
4. Мартусенко І.В. Напрямки екологізації економіки в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 11. С. 160-165. URL: http://global-national.in.ua/archive/11-2016/36.pdf (дата звернення 27.03.2018).
5. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підручник. Суми: ВДТ Університетська книга, 2003. – 346 с.
6. Туниця Ю.Ю., Семенюк Е.П., Туниця Т.Ю. Екологізація економіки: теоретико-методологічний аспект. Економічна теорія. 2011. № 2. С. 5-15.

UDC 338:630.1.33; 334.73

MARKET INFRASTRUCTURE OF OILSEED AND ITS PRODUCTS

Довгань Л.І. – к.п.н., доцент кафедри української та іноземних мов, Довгань Ю.В. – асистент кафедри маркетингу та аграрного бізнесу
Вінницький національний аграрний університет

Enhancement of the efficiency of competitive industries of Ukraine's national economy is an important factor in overcoming socio-economic crisis and providing conditions for increasing revenues and improving welfare of the country. Further effective development of oil and fat industry of Ukraine depends on solving of a number of current issues, including the improvement of organizational and economic mechanism of relations between the members of the agricultural market in order to seek directions of forming a rational resource base of oil and fat processing enterprises.

Food security of Ukraine requires maintenance of food supply of the population, which guarantees socio-economic and political stability in the society, stable development of the nation, families, individuals, and sustainable economic development of the country. Therefore, economic security of the state includes efficient functioning of competitive and export-oriented industries of the national economy of Ukraine [1]. Oil and fat industry of Ukraine is among such industries, and its effective functioning must be ensured by the complete, non-stop supply of the basic feedstock – oilseeds.

Economic motivation for the development of integration processes between participants of any production sub-complex is a need to satisfy economic interests of the integration entities. A key to effective and close cooperation of partners of agro-industrial integration is, above all, consistency and realization of their interests [2].

In fact, oil and fat industry is functioning under the conditions of organizational separation of its chains. Such conditions do not let processing enterprises form feedstock base, create a sustainable system of economic relations between agricultural and processing enterprises of the industry, which have the only economic interest, i.e. obtaining of a maximum profit following the principle "here and now".

The basis of economic relations between oilseed producers, its providers, processors and trade structures are product prices, tariffs for services (transportation, storage, processing), conditions of mutual settlements, material interests and responsibilities for the obligations taken and so on. That is what largely determines the possibility of profitable business activity, establishment of strong economic relations, and fulfillment of obligations.

Agricultural oilseed producers, intermediaries and processing enterprises of Vinnytsia region provide the operation of all the chains of the system "production- harvesting-processing-marketing of processed products" in oil and fat industry.

Market infrastructure of oilseed and its products also includes warehousing, information support, transport services, credit and financial and organizational support.

There are three groups of oil seed processing enterprises that operate within oil and fat industry. The first one is represented by the specialized companies producing vegetable oil and other products, i.e. oil and fat plants or industrial complexes. The second group includes small companies producing vegetable oil, i.e. oil mills that are departments of plants for which vegetable oil production is not the main activity and oil mills that operate independently. The third group consists of manufacturers of other fat products – margarine and soap factories and industrial complexes.

Feedstock base formation in oil and fat processing agricultural enterprises requires advancement of functioning of all parts in the system "production-harvesting-processing-

marketing of the processed products". The development of mutually beneficial economic relations between the companies of oil and fat industry is complicated by economic imbalances in the economic interests of oilseed producers, processors and intermediaries. Further studies should be devoted to the issues of investment support of the effective mechanism of organizational and economic relations in oil and fat industry of Ukraine.

References (transliteration):
1. Pro zatverdzhennya Metodyky rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny: nakaz vid 02.03.2007 r. # 60. – Ofits. vyd. – K.: Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2007. – # 10.
2. Parkhomets' M. K. Orhanizatsiyno–ekonomichni zasady pidvyshchennya efektyvnosti funktsionuvannya tsukroburyakovoho pidkompleksu APK. : monohr. / M. K. Parkhomets', O. R. Oliynyk. – Ternopil' : TNEU, 2013. – 260 s.

УДК 334.75

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

Ціхановська О.М. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Нині стан агропромислового виробництва характеризується кризовими явищами, які склалися ще на початку 90-х років минулого століття. Проблема забезпечення стійкого розвитку агропромислового виробництва в Україні є однією із першочергових завдань держави.

Одним із нових, перспективних шляхів розвитку агропромислового виробництва є кластерних підхід. Даний підхід передбачає ефективні інструменти для стимулювання розвитку агробізнесу, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції, виходу на міжнародні ринку, підвищенню рівня зайнятості населення.

Проблеми організації та розвитку кластерних структур знайшли своє відображення у наукових працях М. Портера, Є. Дахмена, Г. Метсона, І. Толенадо та інших.

Проблемам стійкого розвитку агропромислового виробництва та застосування кластерного підходу у регулюванні АПК присвячені праці зарубіжних та вітчизняних вчених: П. Антіла, В. Третяка, В. Письмака, О. Богми, П.Т. Саблука та інші.

У загальному розуміння кластерний підхід – це реалізація інтеграційних процесів у сфері виробництва, започаткування нових форм економічної активності, які функціонують на високому рівні агрегації, що забезпечує ефективність управління, цілеспрямоване використання сукупного виробничого потенціалу та організаційно-економічного ресурсу всіх учасників кластерного утворення [1].

Концепція досягнення стійкого розвитку агропромислового виробництва на основі кластерного підходу, базується на стійкому регіонально-галузевому партнерстві конкуруючих сільськогосподарських товаровиробників, переробних підприємств, наукових установ, що об'єднані між собою спільною програмою інтенсивного розвитку аграрного виробництва. Метою такої співпраці є підвищення обсягів виробництва, конкурентоспроможності учасників кластера та забезпечення продовольчої безпеки регіону в цілому, а також вихід на міжнародні ринки.

Як показує досвід багатьох країн світу (Італії, Німеччини, США, Японії та ін.) кластерний підхід спроможний принципово змінити напрям державної промислової політики. Кластерний підхід є не лише засобом досягнення цілей економічної політики держави, але й потужним інструментом для стимулювання регіонального розвитку, яке сприятиме збільшенню зайнятості населення, заробітної плати, відрахувань до бюджетів різних рівнів.

В Україні теж є перші спроби створення кластерних моделей господарювання. Сьогодні кластери розвиваються на Хмельниччині, в Івано-Франківській, Волинській, Вінницькій, Рівненській, Полтавській, Сумській, Харківській та інших областях.

Створення та розвиток агропромислових кластерів є одним із шляхів досягнення стійкого розвитку агропромислового виробництва, підвищення соціального благоустрою, рівня життя населення, а також підвищення рівня розвитку регіону та країни в цілому.

Характерною особливістю агропромислових кластерів є її направленість на інтенсивний шлях розвитку агропромислового виробництва, що дасть можливість виготовляти конкурентоспроможну продукцію, яку можна буде експортувати за межі регіону та за кордон [3].

Економічний розвиток агропромислового виробництва на основі кластерного підходу передбачає ініціативу та спільні зусилля адміністрації та бізнесу, які у майбутньому забезпечать стійкий розвиток агропромислового сектора економіки. Кластерний підхід спроможний змінити суть державної промислової політики. Всі зусилля держави мають бути направлені не на підтримку окремих підприємств та галузей, а на розвиток взаємовідносин між постачальниками і споживачами, кінцевими споживачами і виробниками, між виробниками та державними інститутами.

Прийняті державні програми, щодо кластерних ініціатив в агропромисловому секторі економіки, мають бути спрямовані на відбір певних типів продукції як кінцевого результату агропромислового кластера, визначення перспективних підкластерів для створення індустріальної бази підвищення конкурентоспроможності агропромислового сектору економіки регіону та країни. Для встановлення зв'язків між учасниками агропромислового кластера необхідно визначити стратегію кластерного розвитку на державному рівні [2].

Необхідність створення кластерної моделі відзначалася у постанові Кабінету Міністрів України від 14.05.2008 року «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки». Даною програмою передбачалося створення інноваційно-технологічних кластерів у складі науково-дослідних організацій, малих і середніх підприємств, центрів трансферу технологій за участю місцевих органів виконавчої влади. Проте програми підтримки кластерної моделі регіону із відповідним її фінансування в Україні і досі немає, а кластеризація сільського господарства є гострою необхідністю.

Створення агропромислових кластерів дозволить збільшити виробництво сільськогосподарської продукції та створити конкурентні переваги при виході на міжнародні ринки сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Портер М. Конкуренция пер. с англ.: учеб.пособие / М.Портер М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 496 с.
2. Каблук П.Т. Проблемы развития аграрного рынка Украины в контексте взаимодействия со странами СНГ / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С 3-8.
3. Управління інноваційною діяльністю в економіці України. Монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. С.А. Єрохіна. – К.: Національна академія управління. 2008. – 116 с.

УДК 631.158: 658.310/ 331.108

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ

Пономарьова М.С. – к.е.н, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

У всі часи праця була джерелом матеріальних і духовних цінностей, тому проблема спонукування людей до праці ніколи не втрачала своєї актуальності. Спроби пояснити поведінку людей і сприяти підвищенню мотивації трудової діяльності робилися вже на етапах зародження суспільного виробництва. Згодом під різними назвами і з різних позицій науковці і практики почали досліджувати те, що сьогодні називається проблемою стратегічного управління ефективним використанням трудового потенціалу, тобто різноманітні аспекти активізації, заохочення, стимулювання праці. У сфері праці і соціально - трудових відносин у зв'язку з переходом до економіки ринкового типу відбулися принципові зміни.

Процес формування трудового потенціалу підприємства є одним з напрямків його економічної стратегії і передбачає створення й організацію системи ресурсів і компетенцій таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був фактором успіху в досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей діяльності підприємства [1].

На сучасному етапі розвитку сільського господарства висуваються нові вимоги до формування і використання як трудового, так і кадрового потенціалу, що викликає необхідність створення дійових стимулів і механізмів активізації потенціалу особистості й суспільної праці [5]. Проблеми управління досліджуються фахівцями у багатьох країнах. Об'єктивна необхідність використання стратегічного підходу в управлінні підприємством є важливою умовою його оздоровлення й забезпечення стабільного розвитку. В економічній літературі впродовж XX

ст. з'явилися нові дослідження з проблематики, що стосується методів управління, засобів оздоровлення підприємств, поновлення їх діяльності в умовах кризових явищ.

Стратегічні цілі з управління персоналом мають бути узгоджені не лише з місією підприємства, його загальними та функціональними стратегічними цілями, але й відповідати конкурентній позиції підприємства, оскільки саме персонал є основним джерелом підвищення конкурентоспроможності підприємства. Процес стратегічного управління персоналом підприємства складається з основних етапів: стратегічне планування персоналом; стратегічна організація персоналу; стратегічний контроль персоналу [1].

Як відомо цілі зумовлюють призначення організації, види продукції та послуг, що виробляються і пропонуються організацією для задоволення потреб суспільства. Слід враховувати, що спільна діяльність людей — персоналу, працівників, які мають відповідну кваліфікацію, знання і навички, необхідні для досягнення визначених цілей. Ефективна спільна діяльність забезпечує синергетичний ефект для організації. Серед основних критеріїв розвитку і використання трудового потенціалу найзмістовнішими і показовими є такі: високий рівень конкурентоспроможності робочої сили; продуктивна зайнятість; високий рівень продуктивності праці; відповідність кількісно-якісних характеристик трудового потенціалу потребам розвитку виробництва; справедлива оцінка й оплата праці; максимально можливий рівень виробничої безпеки; мінімальний ризик для здоров'я і життя працівників; низький рівень виробничо обумовленої захворюваності; високий рівень організації праці, виробництва й управління [2].

Трудовий потенціал не є величиною постійною. Це змінна величина. В залежності від розвитку та ступеня удосконалювання знань і навичок трудових ресурсів, змін у стані здоров'я, умов праці і життєдіяльності відбуваються і зміни працездатності. Зокрема зниження або підвищення даного показника. Зниження працездатності може відбуватися в результаті несприятливих умов праці [3]. Стратегія управління персоналом (персонал-стратегія) полягає у визначенні системи добору, відбору, розвитку кадрів; планування, організування, контролю діяльності підприємства загалом і його підрозділів.

Стратегічні цілі персонал-стратегій передбачають вибір концепції персоналізації, персоніфікації стратегічного менеджменту підприємства; визначення місця і ролі підсистеми управління персоналом як частини загальної системи управління; формування кадрової стратегії, політики, «кар'єрних стратегій» з урахуванням особливостей трудового потенціалу підприємства; створення системи підготовки фахівців відповідно до специфіки діяльності і напрямів розвитку підприємства; тощо.

До типових стратегій управління персоналом відносять: стратегію добору і навчання, стратегію винагороди і мотивації; стратегію формування трудових відносин; стратегію управління персоналом.

Однією із найпоширеніших форм управління мотивацією працівників є матеріальне стимулювання. Матеріальне стимулювання - цілеспрямоване застосування матеріальних стимулів до працівника для впливу на його поведінку при вирішенні завдань, що стоять перед організацією. Також відповідно до Закону України "Про оплату праці", введеним з 1.05.95 року, заробітна плата трактується як винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виражені, яке за трудовим договором власник або уповноважений їм орган виплачує робітнику за виконану роботу. У відповідності до закону України «Про оплати праці існує два види оплати праці: основна та додаткова. До засобів матеріального стимулювання належать заробітна плата, премії, грошова винагорода, матеріальна допомога працівникам, участь їх у прибутках підприємства тощо. Заробітна плата - винагорода, розрахована, як правило, у грошовому еквіваленті, яку відповідно до трудового договору власник чи уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним.

Кожна людина повинна мати можливість отримувати за свою роботу зарплату, яка б забезпечувала його гідний рівень життя. На сьогоднішній день в країнах ЄС частка заробітної плати в собівартості виробничої продукції складає від 40 до 60%, в Україні - 10.7%. Низька зарплата гальмує зростання купівельної спроможності населення, стримує формування самодостатнього споживчого ринку і конкурентоспроможність української економіки [4]. З початку 2010 року в Україні заборгованість по виплаті заробітної плати збільшилася на 70,4 %, і на 1 січня 2018 року склала 2 млрд 368 млн. 4 тис. грн.

Система матеріального стимулювання являє собою досить складну сукупність економічних форм і методів, що спонукають учасників виробництва працювати з максимальною віддачею. Ця система спирається на

використання матеріальної заінтересованості людини в підвищенні рівня грошової оплати праці, одержанні додаткової винагороди в тій чи іншій формі.

Стратегічне управління ефективним використанням трудового потенціалу здійснюється в процесі виконання певних цілеспрямованих стимулюючих дій і передбачає основні напрямки роботи з персоналом; визначення засобів, форм і методів стимулювання; організація роботи щодо виконання прийнятих рішень; контроль виконання запланованих заходів; координація розроблених заходів.

Список використаних джерел:
1. Дубінський С.В. Проблеми формування трудового потенціалу підприємства / С.В. Дубінський. // Ефективна економіка. - 2013. - № 7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_66.
2. Шаульська Л.В. Стратегічне управління розвитком і ефективним використанням трудового потенціалу підприємства / Л.В. Шаульська // Економіка пром-сті. — 2004. — № 5. — С. 182-189.
3. Дегтярьова І.Б. Економічні проблеми формування трудового потенціалу підприємства / І.Б. Дегтярьова, Є.О. Сітак // Mechanism of Economic Regulation. - 2013. - № 2. - С. 136-141. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2013_2_17.
4. Пономарьова М.С. Матеріальне стимулювання праці в економічному механізмі розвитку сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / М.С. Пономарьова ; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х., 2011. — 20 с. — укр.
5. Гаврилюк Л.А. Політика доходів та організація оплати праці в розвитку соціально-трудових відносин на засадах інституційного забезпечення / Л.А. Гаврилюк, М.С. Пономарьова, І.І. Чернега // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 3. - С. 111-126. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2014_3_16.

УДК 330.1:332.1

ПРОСТІР ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Мартусенко І.В. – к.г.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Інтеграційні та глобалізаційні процеси розвитку суспільства стимулювали дослідження простору як економічної категорії. Фундаментом для простору є територія, вона первинна, а базовою відмінністю між цими категоріями є те, що простір ігнорує офіційно встановлені межі, що, в свою чергу, закономірно в умовах конкуренції, глобалізації, формування центрів впливу та ринків збуту, де роль національних кордонів зменшується.

Дослідження простору, як категорії економічної, переважає у працях західних науковців. Економічний простір (*space of economy*) являє собою насичену територію, що вміщує значну кількість об'єктів і зв'язків між ними: населені пункти, промислові підприємства, господарські й рекреаційні ділянки, комунікаційні мережі тощо [4, с. 52]. Територія інтегрує життя людей, задає структуру простору. Територія, регіон мають внутрішній простір і зв'язки із зовнішнім простором, які на сучасному етапі стають глобальними. Близькими до терміну «економічний простір» є поняття просторова (територіальна) структура економіки і просторова (територіальна) організація господарства. При цьому просторова організація трактується в першу чергу як природний порядок (облаштування) і потім – як діяльність з організації (упорядкування) простору [4, с. 52].

Вітчизняна наукова школа вивчала питання простору через призму адміністративного підходу, де поняття «регіон» та «область» досить часто розумілися як однозначні. Хоча визначення поняття «регіон» у наукових колах й досі триває так само, як і формування понять «регіональна економіка» та «просторова економіка», що концентрують увагу на закономірностях розміщення економічних агентів на території, зміщення акцентів у бік просторового аспекту регіональної економіки є незаперечним фактом.

Варто зазначити, що простір, як категорія економічна, передбачає наявність взаємозв'язків, тобто там, де є взаємодія явищ (суб'єктів), виникає їхній простір або середовище їхньої діяльності. Територія, у свою чергу, не залежить від взаємодії будь-кого, вона вже задана, тобто на визначеній території формується простір якогось суб'єкта. Взаємовідносини суб'єктів у просторі характеризуються або співробітництвом або конкуренцією. Тому, цілком справедливо вважати простір організованою територією, що характеризується конкретними геопросторовочасовими координатами, а економічний простір передбачає наявність ще й четвертого виміру – відстані.

Без сумніву «простір» є середовищем організованим і виникає як результат взаємодії

суспільних суб'єктів на території, а коли до цих відносин додається процес використання реально існуючих матеріальних і нематеріальних об'єктів згаданої території, тоді йдеться вже про економічний простір.

Категорія простору в економіку була запозичена з географічної науки й аналізувала розповсюдження явищ, об'єктів або процесів по земній поверхні; давала якісну характеристику економічних, природних, екологічних, суспільних та інших об'єктів і процесів. Але той факт, що в різних географічних координатах або на різній території ефективність життєдіяльності (виробництва) буде різною та існує її залежність від географічного положення, дозволяє говорити, що в природі простору існує економічна складова. Звідси формується просторовий методичний підхід в сучасній економіці, а теорії на базі ефектів масштабу стають об'єктом прогресивних наукових досліджень («Просторова економіка: міста, регіони і міжнародна торгівля» («*The Spatial Economy: Cities, Regions, and International Trade*»), автори П. Кругман, М. Фуджита, Е. Венейблс) [2, с. 25-26].

Сьогодні просторовою мобільністю характеризуються не лише фактори виробництва, а й організаційні структури, їх вплив одна на одну, завдяки інноваціям та новітнім технологіям системи управління можуть бути територіально віддаленими від об'єктів управління, а гіперконкуренція компаній в обмеженому просторі перестала бути феноменом. Визначальна роль простору проявляється нині практично у всіх формах економічної активності.

Серед науковців існує множина думок щодо трактування економічного простору, проте більшість вважають, що економічний простір є фактором цінності ресурсів, проявляється в розповсюдженні суспільства та його діяльності; як абстрактне поняття, економічний простір, по суті, безмежний або нескінченний, проте сегментується територіальними кордонами [1, с. 15]. Тобто простір, в якому здійснюється будь-яка економічна діяльність є економічним простором.

З категорією «економічний простір» тісно пов'язане поняття «просторова економіка» та «регіональна економіка». Західна наукова школа розділяє просторову економіку на дві складові – теорію розміщення (*location theory*) і теорію простору ринку (*theory of spatial market*), перша є розділом економічних досліджень, друга – досліджує форми і розміри ринкових просторів в умовах просторової конкуренції. Різниця між регіональною економікою й просторовою економікою в науковій літературі окреслена нечітко. Просторова економіка нерідко розглядається як синонім терміну «регіональна економіка», тобто конструктивна наука яка досліджує просторову організацію суспільства (галузей господарства, природно-ресурсного, демографічного, працересурсного, виробничого, фінансового потенціалу, соціальної та екологічної сфери, тощо) у відповідності до законів та закономірностей розміщення на всіх територіальних рівнях (регіональному, міжрегіональному, національному та міждержавному) в межах конкретних геопросторовочасових координат [2, с. 12]. Проте різниця існує, й полягає вона у векторі пізнання. Регіональна економіка розглядає територіальні економічні системи зсередини. Просторова економіка спрямовує вектор досягнення істини всередину і ззовні, аналогічно погляду із глобальної системи.

Якщо регіональна економіка є областю науки про: основи економіки регіону, розміщення продуктивних сил, регіональні відтворювальні цикли, то просторова економіка сучасний науковий напрям, що вивчає процес і результат діяльності суб'єктів просторового розвитку, що базуються на принципах саморозвитку, на економічних відносинах з територіальними соціально-економічними системами вищого порядку і новосформованими територіальними утвореннями (територіями з особливим статусом, в т.ч., вільними економічними зонами, технополісами, науковими й технопарками, глобальними містами) [3, с. 15]. Якщо регіональна економіка вивчає закономірності та принципи формування, функціонування й розвитку економічних районів (міжгалузевих комплексів) у просторі, то просторова економіка – досліджує економічні зв'язки, взаємовідносини, просторові трансформації, як у визначених межах (місто, район, область), так і в територіальних формаціях з нечіткими чи нестійкими кордонами (зони тяжіння та впливу великих міст, транскордонні території тощо). Поняття «просторова економіка» передбачає розширення горизонтів досліджуваних процесів та явищ, вона розвивається на території, якій уже притаманна певна економічна цілісність, та на якій відбуваються взаємопов'язані, взаємообумовлені процеси, пов'язані з пошуком додаткових ефектів від сукупності якостей простору. Також простір наділений унікальними утвореннями – «центрами впливу і тяжіння», які лежать в основі просторового каркасу розвитку країни.

Отже, просторовий підхід до регіонального розвитку сприятиме формуванню

центрів тяжіння і встановлення тісних взаємозв'язків між ними, їх прискореному розвитку на основі використання місцевих конкурентних переваг, формуванню економічного ефекту через просторовий ефект (ефект тяжіння) в глобальному економічному контексті.

Список використаних джерел:
1. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / Данилишин Б.М., Бистряков І.К., Дацій О.І. та ін.; за ред. Б. М. Данилишина. К.: РВПС України НАН України, 2008. 220 с.
2. Мартусенко І.В., Погріщук Б.В. Регіональна економіка: Підручник / І.В. Мартусенко, Б.В. Погріщук. – Тернопіль: Крок, 2015. – 626 с.
3. Пепа Т.В. Концептуальні основи розбудови економічного простору України / за ред. Б.М. Данилишина. Київ; Черкаси: Брама-Україна, 2007. 124 с.
4. Яскал І.В. Категорії "економічний простір" і "просторова економіка" в регіональних дослідженнях. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2016. № 2 (13). С. 48-55. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/_2016.pdf (дата звернення 26.03.2018).

УДК 330.341.1

ПЕРСПЕКТИВИ СТАРТАП-КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ЯК ПРОГРЕСИВНОЇ ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Харчук С.А. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В сучасних ринкових умовах неабияке значення має діяльність стартап-компаній, яка впливає на ВВП та є важливим аспектом у підвищенні привабливості інвестиційного клімату країни, рівня інноваційного розвитку та підтримці малого та середнього бізнесу.

Дослідженням діяльності стартап-компаній займались як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, а також бізнесмени, які починали власну діяльність із заснування стартап-компаній. Найбільш відомими є праці таких науковців як Бланк С., Райнер Л., Ріс Е., Грем П., Пітер Т., Дорф Б., Вонг Д., Бучацький Е., Казнок Б., Пономарев Д., Корнух О., Євсейчев А. І., Каширин А. І., Пікуль В. С., Мрихіна О. Б. і т.д. Підкреслюючи цінність отриманих результатів попередніх напрацювань, необхідно вказати на наявність ряду невирішених проблемних питань. Сучасні економічні умови висувають нові завдання й вимагають подальших досліджень з удосконалення теоретичної бази діяльності стартап-компаній, як прогресивної форми інноваційного підприємництва.

Історія виникнення терміна «стартап» бере свій початок з 1939 року. Саме тоді в долині Санта-Клара (США, штат Каліфорнія) стали з'являтися підприємства, що здійснювали розробки у сфері високих технологій (hi-tech).

У той самий час випускники Стенфордського університету William Hewlett (Вільям Хьюлетт) і David Packard (Девід Паккард) почали реалізовувати в гаражі власний невеликий проект, назвавши цей захід «стартапом». Пізніше «невеликий проект» став відомою IT-компанією. Назва цієї компанії була складена з прізвищ її засновників. Для того, щоб визначити, чиє прізвище буде першим, Вільям і Девід кинули жереб. У результаті виграв Вільям, а назва компанії звучить як Хьюлетт-Пакард (HewlettPackard), або просто HP. Саму ж долину Санта-Клара пізніше, в 1971 році, стали називати «Кремнієвою» або «Силіконовою». Саме вона є світовим центром високих технологій і місцем «прописки» найбільших світових стартапів [6].

Наприклад, відомий американський підприємець, творець восьми успішних стартапів, Стів Бланк вважає, що «стартап – це організація сформована для пошуку повторюваної і масштабованої бізнес-моделі» [7].

Гуру венчурного світу Пол Грем, засновник Y Combinator, творець Yahoo! Store і автор книги «Хакери та Художники» стверджує, що «стартап – це компанія, спроектована з метою швидкого зростання» [8].

Американський бізнесмен і блогер. Творець компанії Catalyst Recruiting і IMVU входив до наглядової ради за технологічними стартапами такими, як SpeedDate, KaChing, illumobile і pbWiki, відомий блогер в сфері бізнесу високих технологій Ерік Ріс, зазначає, що «стартап − це людський інститут, спроектований для створення нового продукту або сервісу в умовах критичної невизначеності» [4].

Однак у науковому вжитку цей термін з'явився порівняно недавно й має такі тлумачення: новостворені компанії, які знаходиться на стадії розвитку й будують свій бізнес на основі нових інноваційних ідей, або на основі технологій, які нещодавно з'явилися [2]; нова компанія (проект), що має обмежений набір

матеріальних, але значний потенціал інтелектуальних ресурсів, яка будує бізнес на основі інноваційної ідеї або інноваційних технологій і перебуває у фазі виходу на ринок [3].

На основі проведених досліджень вважаємо за необхідне окреслити власний підхід до визначення поняття «стартап-компанія»: створена компанія, яка перебуває у стадії розвитку, (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але планує стати офіційною), що проводить господарську діяльність пов'язану з ризиком, займаючись інноваційною діяльністю у будь-якій сфері (галузі) і прагне отримати прибуток.

Характерними особливостями новостворених стартап-компаній, є наступні: створення нового та унікального продукту, який буде задовольняти найважливіші потреби споживачів; швидкий розвиток (зазвичай, стартапи створюються за 3-4 місяці за вийнятком високо-технологічних стартапів, на впровадження яких необхідно більше часу); нестача початкових фінансових ресурсів для втілення ідеї в життя (у більшості випадків, початкові інвестиції є стартовим капіталом засновників проекту); великі ризики (згідно статистичних даних, близько 70% всіх стартапів «не виживають» на ринку вже у перший рік існування, а з решти – 40% не доживає до дворіччя компанії) [5].

За останні 5 років було інвестовано близько 400 млн доларів в українські стартами, а у 2017 році ця цифра склала – понад 350 млн доларів.

В останній час в Україні було відкрито близько 2 тис. стартапів. А 10 стартапів, змусили світ говорити про Україну в 2017 році (1. PassivDom – перший у світі цілком автономний будинок, що працює виняткова на сонячній енергії – розроблений в Україні; 2. Delfast – електровелосипеди Delfast, розроблені в Україні, можуть подорожувати далі, ніж Tesla Model 3, на одному заряді батареї – 367 кілометрів, і це світовий рекорд; 3. Стартап Grammarly – заснований у Києві, зібрав 110 мільйонів доларів інвестицій; 4. Еко-стартап Go To-U – бізнес-ідея українського стартапу увійшла до десятка кращих на конкурсі чистих технологій ClimateLaunchpad, проект обіцяє революціонізувати інфраструктуру зарядних пристроїв для електромобілів; 5. Стартап Ugears / «Юкрейніан Геарс», що виробляє незвичайні механічні 3Д-пазли з фанери для дорослих і дітей; 6. Український стартап UniExo переміг у міжнародному конкурсі інновацій та роботехніки Robot Launch 2017; 7. Український стартап Hochu Rayu – новина про пристрій диво-шолом, викликала жвавий інтерес в американських компаній, які захотіли випробувати цей диво-шолом у своїх офісах; 8. Senstonев – ще один пристрій українських розробників мав успіх на Kickstarter, зібравши 270 тисяч доларів – модний кулон Senstone, що виконує унікальну функцію перетворення голосових записів у текстові нотатки; 9. Стартап People.ai, заснований українцем О. Рогинським, зібрав інвестицій на суму 7 мільйонів доларів; 10. Українська технологічна компанія Petcube, виробник популярних у світі відеокамер для власників домашніх тварин). Про ці українські стартап-компанії писали західні видання, їхні продукти та послуги замовляють за кордоном, а кампанії збору коштів отримують величезні суми від людей зі всього світу.

Судячи зі зростання кількості вдалих стартапів українських авторів та кількості офіційно висвітлених у ЗМІ бізнес-ідей, стартап рух в Україні набирає обертів. Проте, слід зазначити, що таке явище, як стартап важко обмежити географічно. Стартапи можуть бути на 100% українськими, за умови не тільки фактичної праці, а і реєстрації в Україні, виступаючи при цьому не тільки джерелом поповнення держбюджету, а і фактором розвитку інноваційних економічних проектів.

Світовий досвід свідчить, що державна підтримка інноваційних стартапів відіграє ключову роль у їхньому зростанні та успішному розвитку. Керівництво ЄС та уряди її країн-членів: Німеччини, Франції, Фінляндії, Австрії, Ірландії, Швеції, Норвегії та інших, продовжують запроваджувати різноманітні програми підтримки інноваційних стартапів, надаючи компаніям кредити на пільгових умовах під проекти, податкові пільги, гранти для студентів, випускників і підприємців та створюючи сприятливе середовище для венчурних інвесторів.

Однак, в Україні дотепер відсутні не лише інструменти державної підтримки інноваційних стартапів, а й формалізоване визначення у нормативно-законодавчому полі терміну «стартап-компанія». Тому потрібно розробити сучасну законодавчу базу та в подальшому використовуючи досвід різних країн, зокрема, Ізраїлю. Можна суттєво збільшити додану вартість, що її генерує ІТ-індустрія, конвертуючи аутсорсерів в іноваційних підприємців. Можна також взяти за приклад програму із Франції, де для стартапів створено м'які умови для зростання: принцип єдиного вікна для реєстрації, підтримка депресивних регіонів, стартап-візи, лібералізація можливостей і умов для закордонних інвесторів, можливо навіть залучати інші іноземні проекти, які захочуть переїхати за умови вищезгаданої лібералізації податкового та інвестиційного клімату.

Зараз, коли в Україні є великий потенціал для розвитку стартапів, звісно потрібно створювати правові засади для їх підтримки, насамперед у вишах та наукових установах. МОН завершує підготовку законопроекту щодо стартапів – на часі його обговорення в експертному та бізнес середовищі. У законопроекті для стартапів передбачено встановлення нижчої податкової ставки на прибуток. Зокрема, на перші 2 роки – 30% від існуючої податкової ставки на прибуток, у третьому році – 50%, четвертому – 60%, п'ятому – 70%., прописуються алгоритми, які дозволять збільшити комерціалізацію українських розробок, кількість малих інноваційних підприємств, небюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності тощо.

У 2018 році Українським урядом планується створити фонд підтримки стартапів, тому що це за великим рахунком величезний успіх для всієї нашої країни", так як багато успішних стартапів в світі були створені саме українцями. На державному рівні необхідно створювати максимально комфортні умови для їх роботи у формі простих процедур реєстрації та лояльного оподаткування.

Діяльність стартап-компаній в Україні як прогресивної форми інноваційного підприємництва доцільно здійснювати шляхом формування грантів на стимулювання генерації нових бізнес-моделей і новаторства як з боку держави, так і через залучення приватного капіталу та інвестиційних вкладень.

Спрямування розвитку стартапів на науково-технічний прогрес гарантує економічне зростання держави в цілому та забезпечить трансформацію новостворених бізнес-структур у якості не тільки окремих функціональних економічних одиниць, а і вузькоспрямованих галузей національної економіки.

Важливим підходом до вирішення питань щодо економічної та правової оцінки пришвидшення темпів розвитку стартапів в Україні, має стати висока інформативність зацікавленних сторін через спеціалізовані видання, соціальні мережі, та інше, що дасть змогу привернути увагу до росту економічних показників результативності в сфері розробок інтелектуальних продуктів та спрощення процедурних, в тому числі юридичних питань запровадження будь-якої новаторської ідеї.

Тому варто відзначити, що необхідно створити належне правове поле для діяльності стартапів: розробити уніфікований законопроект, внести зміни до діючих нормативно-правових актів стосовно мотивації діяльності стартапів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Ганс Пітер Тіль. Від нуля – до одиниці / Т. П. Ганс. К. : Наш Формат, 2015. – 232 с.
2. Мрихіна О. Б. Перспективи стартап-компаній у контексті конкурентоспроможного розвитку українського ринку високих технологій / О. Б. Мрихіна, А. Р. Стояновський, Т. І. Міркунова // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 9. – С. 215–225.
3. Пікуль В. С. Що таке стартап? [Електронний ресурс] / В. С. Пікуль. – Режим доступу : http://3222.ua/article/scho_ta-ke_startap.htm.
4. Рис Э. Бизнес с нуля : метод Lean Startup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели / Э. Рис; [пер. с англ. А. Стативка]. – М. : Альпина, 2017. – 253 с.
5. Характерні риси стартапів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pro-biznes.com.ua
6. Збанацький В. Стартапи: юридичні та практичні аспекти. Ознайомча частина // Незалежний аудитор. – № 4 (15). – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/269?view=m aterial.
7 Steve Blank. What Founders Need to Know: You Were Funded for a Liquidity Event. – Start Looking, available [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https: //steveblank.com /category/venture-capital.
8. Paul Graham. Before the Startup, available at [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.paulgraham.com/before.html.

УДК 330.341

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Дончак Л.Г. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Глобалізація економічних процесів, посилення міжнародної конкуренції вимагають зміни парадигми управління конкурентоспроможністю, яка передбачає перехід на відносно нову економічну політику, побудовану на кластерному підході. Кластерні об'єднання сьогодні можна ввважати одними з найефективніших форм об'єднання наукових установ, виробничих одиниць та держави. Об'єднання у кластери дозволить зміцнити

економічний потенціал регіону та країни загалом, збільшити кількість робочих місць, прискорити темпи впровадження інновацій на виробництві, сприяти підвищенню конкурентоспроможності різних галузей економіки.

Варто відмітити, що запропонована тема є на даний час досить актуальною, оскільки, як свідчить передовий зарубіжний досвід, кластерний підхід є необхідною і навіть безальтернативною умовою суттєвого підвищення конкурентоспроможності країн та їх регіонів.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів формування кластерів отримало значного розвитку завдяки роботам А. Маршала, М. Портера, М. Енрайта, Е. Леммера, В. Базилевич, Є. Безвушка, З. Варналія, М. Войнаренка, Б. Губського, Б. Кваснюка, І. Михасюка, А. Мокія, С. Мочерного, В. Новицького, Ю. Павленка, А. Поручника, Є. Савельєва, В. Савченко, О. Сєріка, В. Сизоненка та інших.

Автором кластерного підходу в економіці вважають М. Портера, який визначає кластер як «сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних підприємств, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю некомерційних організацій та установ (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, торговельних об'єднань) у певних областях, що конкурують, але при цьому ведуть спільну роботу» [1, с. 206].

На думку сучасних авторів, кластер являє собою об'єднання, зосереджених на певній території, взаємопов'язаних підприємств, установ чи організацій, які є представниками бізнесу, науки та держави і доповнюють один одного, цим самим досягають максимального господарського ефекту від такого об'єднання та посилюють конкурентні переваги таких підприємств в межах галузі, регіону чи країни в цілому [2, с. 73].

Враховуючи зарубіжний досвід формування та розвитку кластерних утворень, слід акцентувати увагу на тому, що Україна має усі передумови впровадження кластерного підходу в країні, зокрема: загострення конкуренції, низька інноваційна активність господарюючих суб'єктів, низький рівень конкурентоспроможності підприємств, суперництво і співробітництво між суб'єктами тощо. Це вказує на те, що в Україні виникла нагальна потреба впровадження кластерного підходу з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів та національної економіки в цілому.

На сьогодні кластерними ініціативами охоплено майже всі регіони України, що свідчить про зацікавленість компаній у створенні бізнес-мереж та забезпечує надійну платформу для формування кластерної політики на державному рівні.

Варто зазначити, що до економічних регіонів, які є лідерами в області кластеризації економіки країни є Подільський (Хмельницька, Вінницька, Тернопільська області), Карпатський (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька області) та Причорноморський (Миколаївська, Одеська, Херсонська області).

Вперше ідея кластеризації економіки України на регіональному рівні почала реалізовуватись у Хмельницькій області з 1998 року, результатом чого з'явився перший кластер будівельної галузі «Поділля Перший». Він досяг успіхів на місцевому ринку та вийшов на будівництво об'єктів за межі свого регіону. Далі почали об'єднуватись представники інших галузей: так з'явились у переробно-харчові, туристсько-рекреаційні, логістичні, деревообробні, ІТ-кластери і зрештою, агрокластери.

Крім цього, до найвідоміших кластерів, які функціонують на території України можна віднести: Кам'янець-Подільський туристичний кластер, кластер сільського туризму «Оберіг» (с. Гриців, Хмельницька обл.), інноваційно-інвестиційний кластер (м. Тернопіль), Вінницький переробно-харчовий кластер, кластер виробництва сувенірів «Сузір'я», кластер Ліжникарства, транспортно-логістичний кластер Закарпаття, туристський кластер «Сім чудес України», Львівський кластер ІТ та бізнес-послуг, транспортно-логістичний кластер «Південні ворота України» (м. Херсон), кластер «Транзитний потенціал України» (м. Одеса) та інші.

Досліджуючи кластерний підхід, доцільним є визначення наступних його переваг у порівнянні з іншими формами організації економічної діяльності:

– функціонування кластеру, як системи дає змогу отримати синергетичний ефект, що проявляється у значно більшому економічному ефекті від функціонування кластеру у порівнянні з окремо взятими підприємствами;

– суттєве спрощення доступу підприємств-учасників кластеру до ресурсів;

– підвищення ефективності реалізації виробленої продукції за рахунок сформованості більш стійких логістичних зв'язків між підприємствами, що входять в кластер;

– значне зниження фінансових і

кредитних ризиків;

– спрощення можливості планування та прогнозування щодо впровадження інновацій;

– підвищення стабільності та прогнозованості грошових потоків;

– кластерний підхід дає можливість визначити підприємства, які можна віднести до того чи іншого кластеру, частку кожного підприємства у формуванні кінцевого продукту і сукупного економічного ефекту;

– можливість визначення, яким чином інвестиції, що залучені на конкретний кластер, впливають на формування регіонального бюджету [3, с. 133-134].

Як показав аналіз, основними перешкодами ефективного формування кластерів в Україні є:

– відсутність досконалої законодавчої бази щодо формування кластерів;

– недосконаліть дієвої державної підтримки;

– низький рівень навичок та недостатність досвіду для формування кластерних утворень;

– низька мотивація учасників кластеру до спільної співпраці тощо.

Отже, сьогодні формування кластерних систем в Україні є необхідною умовою для відродження вітчизняного виробництва, підвищення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів, досягнення високого рівня економічного зростання конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Портер М. Международная конкуренція : пер. с англ. / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

2. Левченко А. О. Зарубіжний досвід функціонування кластрених утворень та шляхи його використання в Україні / А. О. Левченко, І. О. Ціренко / Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – 2017. – Випуск 31. – С. 71-79.

3. Некрасова Л. А. Формування кластеру, як напрямку інноваційного розвитку економіки / Л. А. Некрасова, О. С. Попенко // Економіка: реалії часу. –2014. – № 2 (12). – С. 132-138.

УДК 338.5

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Семчук І.В. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

За сучасних ринкових умов господарювання перед підприємствами України стоять завдання підвищення конкурентоспроможності, стабільності й стійкості. Ефективне управління витратами є надзвичайно важливим, оскільки від величини витрат залежить прибутковість підприємства. У зв'язку з цим існує необхідність у формуванні ефективної системи управління витратами, яка дозволить досягти раціонального використання усіх видів ресурсів підприємства та оптимізувати витрати.

Дослідженням проблем управління витратами на підприємстві займалися багато вчених як у нашій країні, так і за кордоном. У своїх роботах різні аспекти проблеми висвітлювали науковці Ясінська А.І., Цал-Цалко Ю.С., Череп А.В., Голов С.Ф., Нападовська Л.В., Лук'янова В.В., Палій В.Ф., Грещак М.Г.,Чумаченько М.Г., Рясних Є.Г. та ін. Відзначаючи цінність отриманих результатів попередніх досліджень, необхідно визнати наявність ряду невирішених проблем.

Проблемні питання теоретичного напряму, пов'язані з необхідністю теоретичного обґрунтування сутності поняття «витрати» та різноманітністю підходів до класифікації витрат. Проблемні питання практичного напряму, пов'язані з необхідністю удосконалення організації та методики здійснення внутрішнього контролю витрат на підприємстві.

Ефективне управління витратами відіграє найважливішу роль в процесі відтворення. Адже покриття витрат на виробництво продукції дозволяє відновлювати і розширювати масштаб виробництва. Величина прибутку підприємства залежить безпосередньо від його витрат, оскільки витрати впливають на ефективність виробництва, ціноутворення і конкурентоспроможність продукції на ринку. Крім того, вивчення витрат дозволяє прийняти рішення про доцільність функціонування підприємства [2, с. 206].

Розглядаючи витрати як економічну категорію, дослідники з економічної теорії виділяють наступні концепції та підходи до розкриття їх сутності:

1. маржиналістська (неокласична) і трудова концепції витрат;

2. економічний і бухгалтерський підходи до визначення витрат;

3. класичний (технологічний) та інституційний підходи до визначення природи фірми і витрат;

4. податковий підхід.

Слід зауважити, що в умовах ринкової економіки у формуванні ціни і, відповідно, доходів підприємств не менш важливу роль відіграють такі фактори, як попит, пропозиція, конкуренція тощо (на всіх етапах суспільного відтворення).

Отже, розглядаючи витрати об'єктом управління та контролю доцільно під «витратами» розуміти вартісне вираження абсолютної величини споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети.

Методологія та методика дослідження ефективності управління витратами повинна базуватись насамперед на обґрунтованій цілеспрямованій класифікації витрат за певними ознаками, що дасть змогу забезпечити виокремлення різновидів витрат залежно від встановлених цілей обліку на підприємстві та сформувати базу для планування, контролювання і регулювання відповідних пріоритетних груп витрат [3, с. 219].

Систематизувавши підходи вчених до класифікації витрат, вважаємо за доцільне запропонувати класифікацію витрат підприємства для потреб управління. Дана класифікація витрат містить оптимальну кількість ознак, розкриває цільове призначення та економічний зміст окремих видів витрат. Відповідно, необхідно класифікувати витрати за такими напрямами: для визначення собівартості і фінансового результату, для прийняття управлінських рішень та для контролю і регулювання.

Розглянемо фінансово-господарську діяльність ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» для виявлення особливостей управління витратами на даному підприємстві та визначення шляхів підвищення ефективності управління витратами на підприємстві.

Одним із шляхів підвищення ефективності управління витратами на підприємстві є удосконалення організації та методики здійснення внутрішнього контролю витрат на підприємстві. На ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» доцільно створити службу внутрішнього контролю. Причиною цього є наявність на підприємстві протягом 2016 р. непродуктивних витрат таких як штрафні санкції і компенсації за порушення законодавства в розмірі 335 тис. грн. Крім того досліджуване підприємство є велике за розміром, має наявність достатніх фінансових ресурсів і матеріальної бази та складну організаційну структуру.

Таким чином, запропоновано організацію служби внутрішнього контролю на підприємстві здійснювати в наступному порядку:

- прийняття рішення про створення служби внутрішнього контролю;
- визначення функціональної сфери внутрішнього контролю;
- окреслення суб'єктів проведення внутрішнього контролю;
- визначення місця служби внутрішнього контролю в організаційній структурі підприємства;
- визначення внутрішньої організації служби внутрішнього контролю та розробка регламентного забезпечення служби внутрішнього контролю;
- підбір кадрів, навчання спеціалістів і підвищення кваліфікації.

Обґрунтовано для досліджуваного підприємства ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» методичні прийоми та способи, які можна використовувати з метою здійснення внутрішнього контролю витрат на підприємстві. Розкрито основні етапи процесу здійснення внутрішнього контролю витрат підприємства:

- *перший етап:* розробка стандартів діяльності, бюджетів, правил, інструкцій, показників, критеріїв, граничних значень (лімітів) витрат;
- *другий етап:* вимір різних видів витрат та поточних результатів діяльності;
- *третій етап:* виявлення відхилень витрат від установлених правил діяльності, їх причин, розробка способів впливу на ситуацію;
- *четвертий етап:* здійснення коригування діяльності підприємства, окремих його ланок і працівників стосовно витрат.

Отже, визначено, що поняття "витрати" певним чином пов'язане з поняттям «ресурси», тому що будь-яка діяльність підприємства неможлива без витрат ресурсів. Спочатку мають місце витрати ресурсів, а потім – результати, пов'язані з цими витратами.

Обґрунтовано доцільність створення служби внутрішнього контролю на ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика», що обумовлене економічною ефективністю такого заходу, а вигоди від впровадження в організаційну структуру підприємства нового підрозділу перевищать витрати, що здійснюються на організацію діяльності служби внутрішнього контролю. Розкрито основні етапи процесу здійснення внутрішнього контролю витрат підприємства для удосконалення системи управління витратами.

Список використаних джерел:
1. Філіп Л.В. Економічний зміст і класифікація витрат /Філіп Л.В. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 36. – С. 206-211.
2. Дідик А.М. Класифікація витрат для цілей управлінського та бухгалтерського обліків / А.М. Дідик, С.Б. Гнатів // Логістика. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво НУ «ЛП», 2007. – № 594. – С. 219 - 228.

УДК 336.1:351.72(477)

АНАЛІЗ ГРАНИЧНОЇ ВЕЛИЧИНИ ЗРОСТАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Іващук О.О. – к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет
Пінь А.М. – аспірант
Тернопільський національний економічний університет

Зовнішня заборгованість характеризує величину залучених зовнішніх фінансових ресурсів з метою стимулювання економічного зростання та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. З іншого боку, нагромадження зовнішньої заборгованості може набути неконтрольованого характеру та нести загрозу економічний безпеці як індивідуальних економік, так і інтеграційних об'єднань. Проблема надмірної зовнішньої заборгованості характерна як розвинутим країнам, так і країнам, що розвиваються. Економіки, що розвиваються, частіше використовують фінансово-кредитні ресурси нерезидентів для пожвавлення економічного зростання, так як недостатньо розвинуті фінансові ринки та фінансові системи даних країн слугують бар'єрами для залучення фінансових ресурсів на міжнародному ринку капіталів. Проте, ефект запозичених коштів досягає екстремуму у випадку ефективного управління залученими фінансовими ресурсами. Управління зовнішньою заборгованістю є складним процесом зважаючи на спектр факторів, які детермінують темп акумуляції та величину тиску зовнішньої заборгованості на економіки країни. Виходячи з цього, ефективність реалізації залучених фінансових ресурсів визначається збалансованістю стратегій управління зовнішньою заборгованістю та економічного зростання.

Починаючи з 1980х років, боргова криза стала макроекономічною проблемою для багатьох економік світу, а особливо для країн, що розвиваються. Причини виникнення кризових явищ пов'язаних із зовнішньою заборгованістю корелювалися із економічною та політичною нестабільністю характерною багатьом країнам з високим рівнем бідності та низьким доходом [3, с. 345]. Передумовою для розвитку боргових кризових явищ в країнах, що розвиваються у 1980х рока було значне розширення доступу до приватних фінансових та комерційних кредитів, а також збільшення витрат державного сектору економіки. Крім цього, багато країн, що розвивається були неспроможні провести ефективно відреагувати на енергетичну кризу 1979 р., яка була спричинена суттєвим зниження пропозиції нафти на ринку внаслідок виникнення Іранської революції. На початку 1980х років економічна рецесія світового масштабу спричинена енергетичною кризою 1979 р. зумовила підвищення процентних ставок та скорочення кредитних можливостей країнами-позичальниками. Як наслідок, зниження доступу та до кредитних ресурсів нерезидентів та збільшення вартості капіталу створили несприятливі умови для соціально-економічного розвитку у розрізі країн світу, особливо для країн з низьким рівнем доходу та високим рівнем бідністю.

Відповідно до результатів дослідження Світовим Банком ендогенних та екзогенних факторів впливу економічне зростання країн, що розвиваються, а особливо країн Африки на південь від Сахари, посилення приросту населення, низький рівень розвитку людського капіталу, низька якість інфраструктури суттєво погіршили тенденції економічного зростання та соціально-економічного розвитку [1]. Спостерігався проциклічний рух капіталу. Водночас, суттєве підвищення процентних ставок (екзогенні фактори) ініційоване нерезидентами-позичальниками суттєво погіршило платоспроможність та ліквідність даних країн. Інші дослідники пояснюють цикл боргових криз 1980х років надмірними запозиченнями державного сектору економіки з метою обслуговування наявної зовнішньої заборгованості. Наявність обернено-пропорційного зв'язку між темпом приросту реальної процентної ставки на міжнародних ринках капіталу, включаючи ринки позичкових фінансових ресурсів, та загальним темпом

приросту ВВП в африканських країнах з значним рівнем бідності та зовнішньої заборгованості відображає причинність зовнішніх боргових криз в даних країнах. Впродовж 1970х року реальна довгострокова процентна ставка у розвинутих країнах значно знизилася порівняно з темпом реального економічного зростання в африканських країнах із значним рівнем бідності та зовнішньої заборгованості. Як наслідок, державний сектор економіки у даних країнах здійснював фінансування наявних зовнішніх боргів шляхом залучення нових кредитних ресурсів зважаючи на зменшення їх вартості. Варто зазначити, що додаткові зовнішні кредитні ресурси можуть стимулювати економічне зростання країни-позичальника, якщо остання використає дані фінансові ресурси для обслуговування наявного рівня зовнішньої заборгованості [3, с. 356]. Якщо гранична продуктивність доступних зовнішніх ресурсів більша або дорівнює обсягу регулярних процентних платежів та платежів за тілом боргу, то залучення фінансових ресурсів на таких умовах матиме позитивний економічний ефект на економіку країни позичальника. Проте, для досягнення позитивного економічного ефекту країна-позичальник повинна ефективно розподілити залучені фінансові ресурси між пріоритетними галузями економіки, стимулювання економічної активності в яких спричинить ланцюгову реакцію для інших галузей. За таких умов витрати на обслуговування зовнішньої заборгованості не обтяжують економіку та не сповільнюють темп економічного зростання. На противагу, невиправданість економічної стратегії щодо реалізації залучених зовнішніх фінансових ресурсів призведе до зниження кредитної довіри та доступу до зовнішніх кредитних ресурсів [4, с. 23].

Важливим аспектом для врахування при розробці стратегії управління зовнішньою заборгованістю орієнтованої на забезпечення позитивного економічного ефекту від залучених зовнішніх фінансових ресурсів є визначення допустимої межі зростання рівня зовнішньої заборгованості країни. Дослідження впливу зовнішньої заборгованості на економіку країн, що розвиваються, проведені Міжнародним валютним фондом вказують на те, що подвоєння співвідношення валової зовнішньої заборгованості до економічних активів у (національне багатство) країнах із середнім рівнем валової зовнішньої заборгованості призводить до зниження річного темпу економічного зростання у розрахунку на одну особу на 0,5-1% [5]. Крім цього, якщо співвідношення валової зовнішньої заборгованості до експорту перевищує 160-170%, а співвідношення валової зовнішньої заборгованості до ВВП перевищує 35-40%, то такий рівень зовнішньої заборгованості з імовірністю 50% здійснюватиме негативний вплив на економіку країни [5].

Інше дослідження МВФ було спрямоване на виявлення каналів впливу зовнішньої заборгованості на країни, що розвиваються. Результати дослідження виявили нові пороги для рівня валової зовнішньої заборгованості: 100-105% для співвідношення валової зовнішньої заборгованості до експорту та 20-25% для співвідношення валової зовнішньої заборгованості до ВВП [1]. Крім цього, зниження витрат на обслуговування зовнішньої заборгованості на 6% від ВВП призведе до збільшення державних інвестицій на 0,75-1% від ВВП, що у свою чергу призведе до збільшення доходу на одну особу на 0,2% [1]. Варто зауважити, що визначення допустимої межі зростання валової зовнішньої заборгованості в даних дослідженнях здійснювалося із використанням аналогічної методики. На противагу, результати інших досліджень свідчать про те, що високий рівень зовнішньої заборгованості може пришвидшувати темп економічного зростання [2, с. 273]. Збільшення рівня валової зовнішньої заборгованості на 1% призведе до зростання ВВП на 0,25% [2, с. 273].

Зважаючи на широкий спектр особливостей розвитку окремої економіки світу зумовлений різною ресурсною базою та геополітичним положенням, неможливо точно визначити безпечний рівень зовнішньої заборгованості для усіх економік світу, перевищення якого призводить до виникнення негативних наслідків для економічного зростання та соціально економічного розвитку. Різниця в забезпеченості ресурсами та людським капіталом є детермінантою безпечного рівня зовнішньої заборгованості як для розвинутих країн так і для економік, що розвиваються.

Список використаних джерел:

1. Clements B. ExternalDebt, Public Investment, and Growth in Low-Income Countries / B. Clements, R. Bhattacharya, T. Nguyen. // IMF Working Paper. – 2003. – №249.
2. Jayaraman T. Does External Debt Lead to Economic Growth in Pacific Island Countries / T. Jayaraman, E. Lau. // Journal of Policy Modelling. – 2009. – №31. – С. 272–288.
3. Krumma K. The External Debt of Sub-Saharan Africa: Origins, Magnitude and Implications for action / Kashie

Krumma. // World Bank, Staff Working Papers. – 1985. – С. 741.
4. Mjema G. The Impact of Foreign Debt Servicing in the Economy of Tanzania: A Simultaneous equation approach / Mjema. // African Journal of Economic Policy. – 1996.
5. Pattillo C. External Debt and Growth / C. Pattillo, H. Poirson, L. Ricci. // IMF Working Paper. – 2002. – №2.

УДК 631.15 : 339.13.017

ВИЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В АНАЛІЗІ КОН'ЮНКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ

Должикова І.С. – здобувач
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Ринкова діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства обумовлена впливом зовнішнього і внутрішнього середовища. Зовнішнє середовище утворюється із мікро- та макросередовища, які являються зовнішніми факторами, не контролюємі підприємством. Зміна будь-кого з них приводить до зміни зовнішнього середовища, що потребує швидкого реагування і оптимального пристосування. За допомогою факторів внутрішнього середовища підприємство пристосовується до зміни середовища внутрішнього [1]. Під кон'юнктурою ринку розуміють умови, що складаються у продовж певного періоду часу на відповідному товарному ринку. Головними її показниками є попит, пропозиція та ринкові ціни як результат їх співвідношення. У сучасних умовах більшість ринків характеризується присутністю конкуренції [8]. Підприємству варто планувати свою роботу відповідно до потреб споживачів, які є конкретними елементами ринку [7]. Визначення маркетингової стратегії є пошук комплекс заходів стратегічного й тактичного характеру, спрямованих на ефективне здійснення ринкової діяльності підприємства та досягнення його основної мети – задоволення потреб споживачів товарів і послуг [2].

Виявлення на основі різноманітного аналізу тих видів сільськогосподарської продукції, що можуть забезпечити організації найбільш високий рівень прибутку, та орієнтація діяльності через планування на продаж саме таких видів продукції є найважливішим завданням маркетингової діяльності підприємства.

Управління маркетингом – процес планування і реалізації політики ціноутворення, просування і розвитку ідей, продуктів і послуг, спрямований на здійснення обміну, який задовольняє як окремих осіб, так і підприємство. Воно має за мету також розв'язання завдань впливу підприємства на рівень і структуру попиту у певний проміжок часу, визначення оптимального співвідношення попиту і пропозиції, щоб підприємство досягла поставленої мети [3]. По суті, воно є управлінням попитом і пропозицією і здійснюється тоді, коли одна із сторін потенційного обміну розробляє і використовує засоби досягнення бажаної дії (відгуку) інших сторін.

До основних принципів маркетингової стратегії відноситься: орієнтація на споживача, адаптивність і гнучкість, спрямованість на перспективу, вплив на споживача, комплексність, системність, свобода споживача і виробника, обмеження потенційного збитку, задоволення базових потреб, економічна ефективність, інновації, навчання та інформування споживача, захист споживача. Зміст функцій маркетингу визначається масштабами виробництва і збуту, умовами конкуренції, товарним асортиментом, особливостями споживання і попиту на продукцію підприємства, характером зв'язків з товаропровідною мережею тощо [5,6,12].

Загальними функціями удосконалення маркетингом на підприємстві є аналіз, планування, організація виконання, контроль. Специфічними ж функціями – розробка цілей і завдань підприємства, основних стратегічних принципів його діяльності; розробка стратегії підприємства, визначення ринків; планування продукції; підготовка планів закупівель матеріально-технічних ресурсів; формування виробничого плану; планування й реалізація комплексу маркетингових комунікацій; формування каналів розподілу; формування та реалізація цінової політики; планування фінансового забезпечення; підбір службовців; формування структури управління маркетинговою діяльністю; формування та реалізація системи керівних впливів; організація

збирання й обробки маркетингової інформації.

Підприємство, що запроваджує у своїй діяльності удосконалення маркетинговою діяльністю, забезпечує, завдяки цьому, для себе: цільова орієнтація ринкової діяльності підприємств; компетентність маркетингової діяльності; максимальне наближення асортименту ринкових потреб та умов споживання; аналіз ринку; мотивація; контроль і аналіз виконання маркетингових заходів [4].

Основними завданнями стимулювання споживачів є : заохочення інтенсивного використання товарів; заохочення за його придбання у більшій розфасовці; стимулювання за спонукання осіб, які не користуються товаром, випробувати його; стимулювання за залучення тих, хто купує товари конкурентів. Відомо, що формування та розвиток в Україні «ринку покупця», який є втіленням концепції маркетингу, відбувається у складних умовах. Однак вже створено нормативно-правову базу, яка регламентує маркетингову діяльність українських підприємців.

Кожне підприємство намагається продати продукцію власного виробництва дорожче, дешевше, мати найбільший економічний результат з найменшими витратами. Для цього вони застосовують інтенсивні технології виробництва продукції, високоврожайні сорти посадкового матеріалу. Підприємство обирає для себе ті канали реалізації, які є найбільш вигідними для них. До них відносять: заготівельні організації, переробні підприємства, біржі, ринки, бартерні угоди. Необхідно добре оволодіти питанням стимулювання збуту, тобто використання різноманітних засобів стимулюючого впливу, покликаних прискорити й посилити відповідну реакцію ринку.

Стимулювання збуту найбільш ефективне при поєднанні з рекламою. Вирішивши стимулювати збут, підприємство повинно визначити його завдання, засоби стимулювання, розробити відповідну програму, організувати попереднє випробування та контроль за її ходом, провести оцінку досягнутих результатів.

Продукція що виробляється підприємством користується великим попитом на ринку, так як захищає продовольчу безпеку країни. Так, пшениця використовується в хлібопекарській промисловості; соняшник, плоди, ягоди та продукція тваринного походження використовуються в харчовій промисловості; ячмінь, жито, кукурудза використовуються як в харчовій промисловості так і для корму тварин. Також, якісне зерно може реалізуватися як насіннєвий матеріал. Так, як існує світова продовольча криза, та існує потреба в продуктах харчування то продукція підприємства буде користуватися попитом і надалі. Це дасть можливість виходу підприємства з збитковості та розвиватися високими темпами. Тому, що з аналізу результатів виробничої діяльності видно, що на збитковість підприємства впливає збитковість галузі тваринництва, яка в свою чергу залежить від низьких цін.

Список використаних джерел:

1. З початку року в Україні провели 4445 продовольчих ярмарків – [Електронний ресурс] / Урядовий портал – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/ article?art_id=245999753&cat_id=244276429
2. Завгородняя А.В., Маркетинговое планирование. – СПб.: Питер, 2002. – 352 с.
3. Зайцев Ю.О. Інноваційна маркетингова діяльність в системі управління конкурентоспроможністю суб'єктів агробізнесу / Ю.О. Зайцев // Актуальні проблеми інноваційної економіки. - 2017. - № 3. - С. 64-71. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2017_3_11.
4. Знис Б.М. Классика маркетинга. – СПб.: Питер, 2001. – 752 с.
5. Богомолова В.В. Організація управління маркетинговою діяльністю підприємства / В.В. Богомолова: Матеріали XV Міжнародної наукової конференції молодих науковці «Наука і вища освіта». У 3 ч. / м. Запоріжжя, 17-18 травня 2010 р. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2010. – Ч. 2. – С. 54-55.
6. Бурлаков О.С. Маркетингова діяльність підприємств аграрного сектора економіки / О.С. Бурлаков // Вісник КПНУ імені Івана Огієнка. Економічні науки. - 2008. - Вип. 1. - С. 126-127. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2008_1_53.
7. Рябуха І.С. Маркетингова стратегія в системі удосконалення маркетингової діяльності /І.С. Рябуха // Теоретико-методологічні засади ефективного розвитку аграр. вир-ва: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 24–25 квіт. 2014 р.: у 2 ч. Ч. 1 / ХНАУ. – Х., 2014. – С. 81–83.
8. Рябуха М.С., Цицоріна А.Є. Конкуренція як категорія ринкових відносин і конкурентоспроможність як предмет наукових досліджень //Вісник ХНАУ. Серія: економіка АПК і природокористування.–Харків: ХНАУ. – 2007. – №. 6. – С. 96-100

УДК 65.014.1

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ВЛАДИ

Мазур В.Г. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів в Україні актуалізує проблему побудови механізму взаємодії громадянського суспільства та влади. Стрімкий розвиток наукового прогресу, інформаційних технологій сприяють появі нових форм участі громадян у здійсненні публічної влади, що є визначальним чинником у побудові демократичної держави. Однією з сучасних форм звернення громадян до влади є електронна петиція.

Дослідження питань подання електронних петицій стало об'єктом вивчення таких вчених, як: С. Деревянко, А. Мєзєнцева, С. Закірової, В. Решоти, А. Барікової, В. Головко, А. Крижановської, О. Лукашевої, Я. Собків, Б. Страшун, К. Шустрової та інших. Незважаючи на доробки науковців, все ж варто констатувати, що в Україні відсутній дієвий механізм взаємодії громадськості та влади через подання електронних петицій.

Загострення державотворчих процесів на сьогоднішній день в Україні, що значною мірою пов'язано з активними політичними подіями в країні, суттєво підвищило рівень недовіри суспільства до влади. Український народ, який тисячоліттями наділений вагомим культурним спадком та правовими традиціями, не в змозі «достукатись» до органів державної влади з метою вирішення того чи іншого питання. Разом з цим, Україна й надалі залишається демократичною державою, що вимагає значної ролі народної волі у розвитку держави, домінування прав і свобод людини над усіма іншими явищами. Вагомим у цьому контексті є процес реформування апарату держави, який повинен бути спрямований на зміцнення демократичних засад державного управління, принципів громадянського суспільства, національної безпеки та підвищення міжнародного авторитету країни.

Сьогодні чимало демократичних держав використовують електронні комунікації, що дає змогу ефективно налагоджувати зв'язки органів влади з громадянами країни. У 2015 році, коли Верховна Рада внесла зміни до Закону України «Про звернення громадян», Україна приєдналася до переліку світових держав, що використовують такий інструмент комунікації влади і суспільства як електронні петиції. Відтак громадяни отримали можливість комунікації з органами влади за допомогою електронних петицій.

Варто погодитись, що запровадження електронних петицій умовно можна визначити як окремий етап у становленні електронної демократії, якому передують створення: законодавчої бази; електронного документообігу та інформаційних порталів (інтернет-ресурсів) в центральних та регіональних органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування; електронних сервісів надання адміністративних послуг [1, с. 45].

Згідно з Законом України, електронна петиція – це колективне звернення в електронній формі у вигляді тексту скарги (протесту) та/або пропозиції, на яку адресат (суб'єкт владних повноважень) публічно оголошує про свою позицію щодо згоди чи незгоди по суті петиції, інформує про аргументи у разі незгоди та організовує спільну з авторами та їх прихильниками роботу з розроблення та втілення плану реалізації петиції у разі згоди [2].

Доцільно погодитись з думкою Решоти В.В., що електронні петиції мають на меті зменшити соціальне напруження, відновити діалог між органами публічної адміністрації та громадянами, сприяти оперативному реагуванню органами держави й органами місцевого самоврядування на суспільні виклики та ініціативи. Автор та його однодумці важать, що із запровадженням електронних петицій у громадян з'явиться новий інструмент спілкування з державою й органами місцевого самоврядування з метою вирішення суспільно значущих питань [3, с. 45].

Серед вищих органів державної влади безумовним лідером за кількістю отримання електронних петицій є Президент України. Саме на сайті адміністрації Президента із серпня 2015 року запрацював перший в Україні сервіс електронних петицій. І саме на сайт Президента були спрямована перша хвиля електронних звернень, тематика яких була і залишається вкрай різнобарвною [4].

Дослідження кількості поданих петицій на офіційний сайт інтернет-представництва Президента України [5] було зведено в таблицю 1.

Таблиця 1

Динаміка подання електронних петицій на офіційному інтернет-представництві Президента України

Показники	Роки				Всього петицій
	2015 (з серпня)	2016	2017	2018 (січень-березень)	
Кількість поданих петицій, з них:	16720	7760	4200	820	29500
петиції з відповіддю	33	2	1	-	39

Як показують дані таблиці 1, за весь період роботи системи електронних петицій було подано до представництва Президента України 29500 звернень від громадян. Варто акцентувати увагу на тому, що відповідно до світових тенденцій та міжнародного досвіду, після 10 тис. поданих петицій кількість звернень громадян повинна зменшитись в міру зменшення загальноважливих для суспільства проблем.

Проведені дослідження підтвердили світову практику, в результаті чого активність подання петицій істотно зменшилась. Так, за перших пів року було подано до Президента 16720 петицій, з них 33 звернення набрали понад 25 тис. голосів. За весь 2016 рік (7760 петицій) необхідну кількість голосів набрали лише дві петиції. А за 2017 рік лише одна з 4200 петицій набрала необхідну кількість голосів.

Проаналізувавши динаміку подання електронних петицій, можна було б говорити про дієвість та ефективність даної системи. Проте, чимало українських експертів зазначать протилежне. Так, на їх думку, основною причиною тенденції зменшення звернень громадян до Президента України є недосконаліть законодавства та відсутність адекватної реакції влади.

Якщо ж говорити в розрізі регіонів країни, то варто відмітити, що у місцевих громад України завдяки електронним петиціям з'явилася додаткова можливість контролю за діяльністю влади. Водночас у органів місцевої влади завдяки цьому механізму створюється певний індикатор висвітлення найгостріших і найважливіших питань з точки зору жителів громади [4].

Проведений аналіз використання електронних петицій в Україні дозволяє виокремити ряд проблем, що перешкоджають дієвості та ефективності даної системи взаємодії громадян та влади, зокрема: недосконаліть чинного законодавства; відсутність адекватної реакції влади на петиції громадян; погана обізнаність громадян у роботі держави і державних органів влади; відсутність культури ініціювання електронних петицій тощо.

Отже, електронна петиція виступає важливим інструментом довіри громадян до влади, що передбачає встановлення стійкого зв'язку владних структур із громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Дерев'янко С. Електронні петиції до органів влади України як інструмент електронної демократії / С. Деревянко // Вісник Прикарпатського університету. – 2016. – Випуск 10. – С. 43-53
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» від 8 листопада 2017 р. № 797-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80
3. Решота В.В. Електронна петиція як новий інструмент звернення громадян до органів публічної адміністрації / В.В. Решота // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 15. – С. 91-94
4. Закірова С. Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного досвіду / С. Закірова // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2992:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-dosyagnennya-i-problemi-dvorichnogo-dosvidu&catid=8:golovni-temi&Itemid
5. Електронні петиції. Офіційне інтернет представництво Президента України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://petition.president.gov.ua/.

УДК 339.7

РОЗВИТОК РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Ксенжук О.С. – здобувач
Тернопільський національний економічний університет

Процеси глобалізації породжують нові виклики для національних та світових ринків, змінюючи їхню кон'юнктуру, встановлюючи нові правила гри. Ринок дорогоцінних металів залишається одним із тих, розвиток якого залежить не лише від економічних, але й низки

інших факторів, зокрема, й політичних. Незважаючи на проведення демонетизації, такі дорогоцінні метали як золото і срібло не втратили важливої ролі в світовій економіці. У періоди біметалізму та монометалізму золото і срібло було загальним еквівалентом вимірювання вартості та виконувало усі функції, притаманні грошам, включаючи функцію світових грошей. Зміни світової валютно-фінансової системи, у системі міжнародних економічних відносин, інтенсивний розвиток нових технологій призвели до перегляду властивостей та монетарних функцій золота [1]. Дорогоцінні метали, виконуючи такі функції як засіб нагромадження та збереження вартості, за своєю економічною сутністю є продуктом природи і людської праці – товаром. Таким чином, сучасні тенденції ринку дорогоцінних металів зумовлені функціональними та структурними змінами, які відбуваються впродовж останніх десятиріч у світовій економіці.

Розвиток ринку дорогоцінних металів є важливим для України зважаючи на те, що окрім засобу збереження ліквідності та надійним інвестиційним активом, золото і срібло виконують функцію сировинного компоненту, вони активно використовуються в медицині, комп'ютерній індустрії та електроніці загалом. В умовах науково-технічного прогресу та глобалізації забезпечення формування ринку дорогоцінних металів в Україні та його інтеграція у світову індустрію залишається важливим завданням, яке потребує нових підходів до вирішення.

Успішне формування та розвиток ринку дорогоцінних металів в Україні вимагають використання та адаптацію міжнародних практик ціноутворення та регулювання руху дорогоцінних металів у товарній формі. Так як дорогоцінні метали вважаються банківськими металами, то важливими суб'єктами ринку дорогоцінних металів є банки. Так, золото, срібло та інші дорогоцінні метали доведені до найвищих проб у відповідності з світовими стандартами у порошках і зливках та підтверджені сертифікатом якості вважаються банківськими металами [2].

Процес формування ринкової ціни дорогоцінні метали характеризується багатофакторністю впливу на динаміку цін. Чинники впливу на ціноутворення варіюються та можуть мати політичний, економічний, спекулятивний та інший характер. Висхідний тренд цін на дорогоцінні метали стимулюється зростанням промислово-побутового попиту, в тому числі й сезонне підвищення рівня споживання, збільшенням зацікавленості ринкових агентів в дорогоцінних металах як інвестиційних об'єктах, інфляційні процеси, політична та економічна нестабільність. В теперішніх умовах в Україні ключовим фактором розвитку ринку дорогоцінних металів має стати використання технічного та фундаментального підходів до його аналізу. Зважаючи на поступове зниження рівня видобування дорогоцінних металів в Україні з огляду на рідкість даного вичерпного ресурсу, необхідно запровадити ефективну політику ціноутворення для збільшення обсягу руху дорогоцінних металів в Україну та підвищення їхньої рентабельності. Разом з тим, важливо оцінювати й інституційне середовище ринку дорогоцінних металів в Україні, його залежність від світових тенденцій, особливості структури ринку, розвиненість бірж (важливе місце відіграє Українська біржа дорогоцінних металів [3]) та інші чинники. Разом з тим, необхідно врахувати трансформаційні процеси на окремих секторах ринку дорогоцінних металів, передусім на ринку золота [4]. Так, на світовому та вітчизняному ринку дорогоцінних металів спостерігається зростання попиту на паладій і срібло [5, с. 89; 6; 7]. Проте, основний акцент потрібно робити на ринку золота, так як його якісні характеристики обумовлюють надійність даного металу як інвестиційного активу.

Список використаних джерел

1. Доскочинська Л.С. Золото – фінансовий актив в умовах фінансової глобалізації / Л.С. Доскочинська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.11. – С. 234-239.
2. Положення про здійснення операцій з банківськими металами [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0749-03.
3. Офіційний сайт Української біржі дорогоцінних металів / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gold9999.ua
4. World Gold Council [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.gold.org/data
5. Walid M. Time-varying volatility spillovers between stock and precious metal markets with portfolio implications / M. Walid, H. Khamis, S. Kang. // ResourcesPolicy. – 2017. – №53. – С. 88–102.
6. World Silver Survey 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.silverinstitute.org/site/WSS2017.pdf
7. GFMS Platinum Group Metals Survey 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://financial-risk-solutions.thomsonreuters.info/GFMS

УДК 331.5

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Чорна З.Ф. – викладач
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Характерний сучасному суспільству низький рівень розвитку соціально-трудових відносин в Україні стримує процес забезпечення продуктивної зайнятості населення. Такий незадовільний стан спричинений неналежним виконанням державою своєї регулюючої функції, недостатньою кількістю та якістю трудових ресурсів, відсутністю мотивації у населення, посиленням еміграції, збереженням нераціональної диференціації розміру заробітної плати тощо. Тому сфера соціально-трудових відносин займає важливе місце у справі врегулювання національного ринку праці на засадах його соціалізації.

Проблеми аналізу процесів становлення та розвитку соціально-трудових відносин досить активно досліджують у своїх працях провідні учені: Амоша О.І., Бандур С.І., Антонюк В.П., Гнибіденко І.Ф., Грішнова О.А., Данюк В.М., Заяць Т.А., Колот А.М., Лібанова Е.М., Онікієнко В.В., Савченко В.А., Семикіна М.В. та ін. Незважаючи на високий рівень активності досліджень у цьому напрямі, питання побудови ефективного механізму формування та розвитку соціально-трудових відносин залишаються недостатньо розробленими.

Під соціально-трудовими відносинами прийнято розглядати комплекс взаємовідносин між суб'єктами (найманий працівник, роботодавець, держава), пов'язаних із залученням працівників, використанням та оплатою їхньої праці, відтворенням робочої сили та спрямованих на забезпечення високої якості життя та ефективності економічної діяльності [1, с. 26].

Дещо глибше визначення пропонує Войтович Н.Г., на думку якого соціально-трудові відносини – це комплексний систематизований взаємовигідний процес співпраці між роботодавцями та найманими працівниками за участі держави та зацікавлених сторін, що пов'язаний з найманням, використанням, розвитком робочої сили, винагородою за працю та спрямований на інтенсифікацію використання людського капіталу та підвищення якості життя [2, с. 850].

Доцільно відмітити, що сфера соціально-трудових відносин містить широке коло питань – проведення колективних і індивідуальних переговорів, укладення договорів і угод, визначення умов праці і розміру її оплати, вирішення трудових конфліктів і участь працівників в управлінні виробництвом. Разом з цим, такі відносини мають одночасно об'єктивний і суб'єктивний характер, оскільки відображають процес об'єктивної взаємодії учасників і факт їх суб'єктивної взаємозалежності. Формування ефективних соціально-трудових відносин можливе за умови узгодженості інтересів усіх суб'єктів – працівників, роботодавців та держави, тобто за умови впровадження соціального партнерства.

Заслуговує уваги думка, відповідно до якої криза соціально-трудових відносин в Україні, яка обумовлена неспроможністю держави до застосування системних цілеспрямованих та послідовних заходів до подолання соціально-економічної кризи, за подальшого поглиблення може безповоротно зруйнувати трудові відносини, тому що вже й зараз велика частка населення не може відтворювати свій трудовий потенціал [3, с. 103].

Варто погодитись, що на трудові відносини впливають: дисбаланс між попитом і пропозицією праці, високий рівень безробіття, низька ефективність праці, заробітна плата, масові зовнішні трудові міграції населення, неформальна зайнятість, молодіжна незайнятість, сільське та родинне безробіття, регіональні диспропорції у зайнятості населення. Виходячи з цього, автор пропонує розглядати два блоки проблем: проблеми зайнятості та проблеми організації й оплати праці, які, виступають центром соціально-трудових відносин [4].

Невідкладність оптимізації зайнятості та вирішення проблем розвитку соціально-трудових відносин в Україні вимагають вдосконалення державного регулювання, зокрема, таких його аспектів як:

1) вдосконалення системи оплати праці;

2) соціальна підтримка окремих груп, а також розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів;

3) підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили;

4) сприяння ефективним і доцільним

переміщенням працездатного населення;

5) запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування;

6) надання пільг підприємствам з високою часткою сільського населення;

7) залучення роботодавців до фінансування підготовки та перепідготовки фахівців тощо.

Отже, розвиток національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності можливі за умови розв'язання однієї з актуальних проблем – реформування сфери соціально-трудових відносин. Вирішення проблем зайнятості населення та проблем організації й оплати праці направлене на оптимізацію та гармонізацію трудових відносин, забезпечення соціальної рівності і справедливості у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Назаренко О.М. Основні принципи та проблеми державного регулювання соціально-трудових відносин в Україні / О.М. Назаренко // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. – №2 (50). – С. 25-30

2. Войтович Н.Г. Теоретичні основи удосконалення системи соціально-трудових відносин/ Н.Г. Войтович // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – Випуск 8. – С. 848-852

3. Мельниченко О.Б. Розвиток системи соціально-трудових відносин як передумова економічного зростання / О.Б. Мельниченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Випуск 7. – С. 102-105.

4. Коваль Л.А. Особливості розвитку соціально-трудових відносин в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Л.А. Коваль // Ефективна економіка. 2015. – № 2. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3805

СУЧАСНІ НАПРЯМИ, КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

УДК 657.37

ПРИНЦИПИ ТА ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ

Крупка Я.Д. – д.е.н., професор кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

В останній час вітчизняний бухгалтерський облік постійно зазнає суттєвих змін. В умовах інтеграційних процесів, входження України у світовий економічний простір розробляються та вдосконалюються форми і показники фінансової та іншої звітності підприємств. Зазнають змін концептуальні підходи до формування облікової інформації й на міжнародному рівні.

Раніше облікова та звітна інформація була зорієнтована в основному на компетентного споживача. Однак серед споживачів інформації зустрічаються як висококваліфіковані керівники, менеджери, експерти, так й ощадливі інвестори, кредитори. Останні, зазвичай, не повною мірою розуміли основні концепції бухгалтерського обліку, недостатньо орієнтувалися в економічній та фінансовій ситуації на підприємстві.

В теперішніх умовах пріоритети мають надаватися якісним характеристикам інформації з позиції прийняття управлінських рішень. Фахівці визначають декілька якісних критеріїв, на які має опиратися облікова інформація при прийнятті рішень. Основними з таких властивостей вважається доречність та вірогідність облікової та звітної інформації.

Доречною вважається облікова інформація, що дає змогу впливати на прийняття рішень. Вірогідність означає, що обліково-звітна інформація повинна бути точною, неупередженою та може бути перевірена. Виділяють також такі якісні параметри як зрозумілість і достовірність. Але ці характеристики більше орієнтовані на споживача інформації, ніж на прийняття управлінських рішень.

Серед важливих якісних ознак на заході виділяють також релевантність інформації, що повинна мати пряме відношення або корисне використання у діях, для яких вона призначена, з метою забезпечення бажаного результату.

При виробленні принципів вітчизняного обліку немає чіткого визначення принципу релевантності інформації. В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» цій важливій якісній ознаці інформації може відповідати хіба що принцип повного висвітлення. За ним фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі. Водночас некоректним, на наш погляд, є акцент на те, що звітність повинна містити «всю інформацію». Принцип релевантності повинен враховувати ще й певні обмеження порогу визнання інформації. Тому цілком справедливим є те, що, за вимогами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, що впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому.

У вітчизняній практиці підвищення якості облікової та звітної інформації спрямоване в основному на вирішення двох важливих завдань:

- наближення національних облікових стандартів з метою трансформації вітчизняної звітності до міжнародних стандартів;
- розробки нових концепцій стосовно публічної звітної інформації з врахуванням динаміки розвитку світової економіки, суспільних запитів, а також можливих ризиків і загроз.

Важливим прикладом таких дій є прийняття змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 5 жовтня 2017 року, що в основному базуються на Директиві про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність і пов'язану звітність певних типів підприємств, затвердженій Європарламентом і Радою ЄС 26.06.13 р. № 2013/34/ЕС. Проте й надалі спостерігаються певні розбіжності у зміненому вітчизняному законодавстві та загальносвітових концепціях і принципах ведення обліку та складання фінансової звітності, що подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Якісні характеристики облікової та звітної інформації

Якісні характеристики	Концептуальна основа фінансової звітності 2010 р.	Проект Концептуальної основи фінансової звітності 2015 р.	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
Основоположні якісні характеристики				
Повнота	+	+	-	+
Доречність	+	+	+	-
Достовірність	-	-	+	+
Правдиве подання	+	+	-	+
Суттєвість	+	+	+	-
Нейтральність	+	+	-	-
Неупередженість	-	-	+	+
Превалювання сутності над формою	-	+	+	+
Обачність	+	+	+	-
Вільний від помилок	+	+	-	-
Посилювальні якісні характеристики				
Зрозумілість	+	+	+	-
Своєчасність	+	+	+	-
Зіставність	+	+	+	-
Можливість перевірки	+	+	-	-
Загальні обмеження				
Вартісне обмеження	+	+	-	-

Уточнюючи принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, цілком закономірно, що з їх складу вилучено принцип історичної (фактичної) собівартості, оскільки він не враховував, що вартість активів може змінюватися в часі, та унеможливлював реальну оцінку майнового потенціалу підприємства. У міжнародній практиці уже давно спостерігається тенденція скорочення оцінки за історичною собівартістю та застосування методу оцінки за справедливою вартістю.

Вилучення принципу обачності може означати лише відхід України від більш консервативної континентальної (особливо німецької) облікової школи та прийняття американських правил ведення обліку та подання звітної інформації. Такий підхід не можна вважати в достатній мірі обґрунтованим, оскільки вітчизняний бізнес є більш ризиковим, ніж американський, як для інвесторів, так й для кредиторів. Зважаючи не тільки на економічні чинники, але й на політичні, соціальні (найбільше, на корупційну складову бізнесу, військові дії), варто було б ще на деякий період залишити такі важелі захисту від системних та несистемних ризиків, як дотримання принципу обачності.

Проте найбільш складно зрозуміти вилучення із якісних ознак обліку та звітності принципу відповідності доходів і витрат. За нашою уявою, цей принцип має бути основоположним, оскільки вимагає чіткого зіставлення доходів і витрат за періодами як основних критеріїв прибутковості і, загалом, оцінки ефективності діяльності підприємства. Прибутковість, поряд з фінансовою стійкістю, є одним із двох напрямів оцінювання діяльності, на які найбільшу увагу звертають потенційні та реальні інвестори, а також інші користувачі облікової та звітної інформації.

З врахуванням принципу відповідності в системі бухгалтерського обліку здійснюється капіталізація і декапіталізація витрат. Наприклад, у підприємствах з видобування та переробки природних ресурсів значна частина витрат, пов’язаних з одержанням дозволів на пошукові роботи і розробку родовищ (бурінням свердловин, будівництвом шахт, облаштуванням кар’єрів) капіталізується в необоротні активи з наступною їх амортизацією, деякі з них відображаються у складі витрат майбутніх періодів з послідуючим списанням частинами на поточні операційні витрати. З іншого боку, на покриття витрат, пов’язаних із закриттям родовищ і приведенням земельних ділянок до природного стану, має здійснюватися

резервування коштів і створення відповідних забезпечень, оскільки на даному етапі такі місця видобування уже не дають доходів. Ігнорування у цьому випадку принципу відповідності може призвести до суттєвих викривлень та необ'єктивного подання інформації в обліку і звітності.

Загалом, підвищення якості облікової та звітної інформації має базуватися як на міжнародних підходах та концепціях, так й з врахуванням вітчизняних особливостей ведення бізнесу, конкретних ситуацій, що склалися на даний час та визначають перспективи його ведення в країні.

УДК 332.13 : 330.13

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Пуцентейло П. Р. – д.е.н., професор,
професор кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу
Тернопільський національний економічний університет

Нині відбувається зміна парадигм регіонального економічного розвитку і регіональної політики, здійснюється пошук шляхів підвищення ефективності управління територіальним розвитком, нових форм, методів і механізмів участі регіональних органів влади в управлінні територією. Замість традиційних теорій розвитку регіону обґрунтовуються і стають теоретичною базою сучасної регіональної політики міжрегіональна конкуренція, інноваційний розвиток регіонів, територіально-кластерний підхід. Тобто розвиток регіонів розглядається як відображення всього процесу розвитку в цілому. При цьому враховується країна або група країн спільно з регіональними наслідками і результатами перетворень в економічній сфері. Інший підхід до розвитку регіону має на увазі, що розвиток дасть змогу забезпечити позитивну динаміку якості і рівня населення, створить умови для сталого, збалансованого відтворювального процесу в регіоні з урахуванням оцінки його потенціалу і взаємовпливу низки чинників. Розглядаючи регіон, як підсистему національної економіки, можна сформулювати поняття стратегічного управління розвитком регіону як процес зміни економічної системи, спрямований на підвищення добробуту населення, що забезпечує стійкість системи в сьогоденні і майбутньому, сприяє посиленню конкурентоспроможності регіону.

Однією з умов забезпечення позитивного характеру динаміки розвитку економіки регіону є управління цим процесом. Як об'єкт управління економічний розвиток регіону характеризується винятковою складністю і багатоаспектністю, а також високою залежністю від впливу чинників зовнішнього порядку. Специфіка управління подібними об'єктами полягає в тому, що одночасно потрібно забезпечувати підтримку окремих її параметрів в певному стабільному стані, здійснювати антикризовий вплив на інші параметри, забезпечувати динамічний розвиток у контексті вирішення головного завдання регіонального розвитку – досягнення рівня якості життя населення, котре відповідає прийнятим в суспільстві соціальним стандартам, і забезпечення внеску регіону в розвиток економіки країни, через систему міжрегіонального поділу праці. Призначення системи стратегічного управління розвитком економіки регіону полягає в тому, що, як важлива складова державної системи регіонального управління, вона здійснює формування стратегічних цілей економічного розвитку регіону та механізму їх реалізації таким чином, щоб задовольнити потреби об'єкта управління, з одного боку, і забезпечувати умови та обмеження, що накладаються на розвиток економіки регіону, з іншого.

Особливістю сучасної парадигми управління економічним розвитком регіону є те, що, по-перше, управління стає стратегічним, а по-друге, економічний розвиток території та ефективне управління цим процесом стають завданнями не тільки управлінської підсистеми регіону, а й окремих суспільних груп населення. Розгляд регіону як складної економічної системи, що функціонує на принципах адаптації та самоорганізації, управління якої залежить не тільки від оптимальної внутрішньої структури, а й від того, наскільки чітко вона зможе адаптуватися до свого факторного зовнішнього оточення, що дасть змогу сформулювати і обґрунтувати нові алгоритми і інструменти стратегічного управління регіональним економічним розвитком. Тобто, стратегічне управління розвитком регіону – це процес зміни соціально-економічної системи, спрямований на підвищення добробуту населення, що забезпечує стійкість системи і сьогодні і в майбутньому, сприяє посиленню конкурентоспроможності регіону. Погоджуємося з Ф. Котлером, що у центрі такої системи управління повинна знаходитися людина, з її потребами та інтересами, правами і свободою, з умовами для гідного життя [2, с. 52].

Стратегічне управління розвитком регіону в сучасних реаліях політико-економічного життя України полягає в цілеспрямованій діяльності всіх зацікавлених суб'єктів управління і господарювання під керівництвом органів влади і управління регіону по досягненню намічених цілей і завдань розвитку на основі ефективної адаптації до постійно змінюваних параметрів зовнішнього середовища. Важливим чинником стратегічного управління розвитком є технологія його реалізації. Стратегічне управління розвитком залежить від географічної, економічної, соціальної та політичної складових регіону. Трансформація економічної структури регіону в певному напрямку вимагає від регіональних органів державної влади і управління чіткого бачення перспективи розвитку і стримуючих його чинників, при цьому зростає значення процедури визначення мети й самого процесу формування концепції розвитку регіонів в сучасних умовах, що характеризуються високим динамізмом розвитку і глобальністю фінансово-економічних криз. Динамічний і стабільний економічний розвиток регіональної системи повинен бути обумовлений її раціональною організацією, зростанням ефективності використання і залученням всіх видів ресурсів. На основі контролю і оцінки змін, що відбуваються в регіоні з метою підтримки здатності до виживання і ефективного функціонування в умовах нестабільного зовнішнього і внутрішнього середовища. Сталий економічний розвиток регіональної системи має визначатися раціональною організацією, підвищенням ефективності використання всіх видів ресурсів. Тобто, стратегія управління – це управлінська діяльність, спрямована на досягнення поставлених цілей в умовах нестабільного, конкурентного середовища, як сукупність програм, принципів, методів, за допомогою яких планується розвиток економічної системи на середньострокову або довгострокову перспективу.

Стратегічне управління регіоном розглядається як динамічна сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних управлінських процесів, а саме:

– аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища регіону;

– визначення місії регіону, цілей стратегії його розвитку;

– вибору стратегії функціонування і розвитку регіону;

– реалізації стратегії розвитку регіону;

– оцінки реалізації стратегії розвитку регіону, контроль за виконанням.

Стратегічне управління економічним розвитком регіону необхідно виконувати з урахуванням таких характерних особливостей:

– регіон розглядається як складна система, методологією дослідження якої є системний аналіз: наявність великої кількості складних взаємопов'язаних причинно-наслідкових зв'язків між чинниками, котрі розглядаються в описі складної системи, результат дії яких не завжди є очевидним при прийнятті рішень; необхідність дослідження стохастичних систем в умовах невизначеності, неоднозначності;

– регіон – соціальна система, тому в ній домінують і враховуються природні і психологічні (пов'язані з інтересами людей). При прийнятті рішень необхідно враховувати довгострокові інтереси суспільства. Рівень розвитку регіону покликаний в першу чергу забезпечувати умови відтворення людського життя;

– регіон – динамічна система. Необхідно вивчати динаміку розвитку системи, проводити аналіз процесів зростання, з урахуванням загального життєвого циклу регіону та його складових (населення, суб'єкти господарювання, житловий фонд та ін.);

– регіон є адаптивною саморегулюючою системою. Управління здійснюється через внутрішньоорганізаційні процеси саморегулювання і базується на зміні законів і методів внутрішнього управління;

– існує конфлікт між цілями стратегічного, довгострокового планування і короткостроковими рішеннями; умовою нормального розвитку в системі є підтримка економічної рівноваги (балансу ресурсів в системі).

Стратегія соціально-економічного розвитку регіону, спрямована на підтримку регіональних галузей і виділення найбільш пріоритетних з них, була і залишається базисом у прийнятті рішень владою. Нині економічна ситуація в світі диктує необхідність здійснення продуманого комплексу заходів і дій, що дають змогу реалізовувати стратегію сталого розвитку суспільства, забезпечувати динамічний розвиток соціально-економічного потенціалу країни і її регіонів, що також підвищує відповідальність влади за рішення, що приймаються в соціально-економічній сфері регіону.

Таким чином, на сучасному етапі для забезпечення сталого розвитку регіонів необхідно поєднання трьох основних складових: створювати умови для розвитку стратегічного партнерства влади і бізнесу на взаємовигідній основі; організаційні перетворення в адміністративному апараті; забезпечення всебічного аналізу ефективності та результативності управління на основі створення комплексної системи показників, що дозволяють оцінити характер і наслідки взаємовпливу чинників на регіональний розвиток.

Список використаних джерел:
1. Богуславська С. І. Ключові елементи стратегічного управління розвитком регіональних соціально-економічних систем. Глобальні та національні проблеми економіки URL : http://global-national.in.ua/archive/11-2016/118.pdf.
2. Kotler P. What Consumerism Means for Marketers [Text]. Harvard Business Review. 1972. Vol. 50. pp. 48 – 57.
3. Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2020 року / URL: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/20090/strateg2020z.pdf

УДК 657.37 (075.8)

ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ КІЛЬКОСТІ ЇЇ ФОРМ І ПОКАЗНИКІВ

Дерій В.А. – д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет

Кожне підприємство зобов'язане періодично звітувати про свою економічну діяльність перед державою, громадянським суспільством, власниками, інвесторами, кредиторами, своїми працівниками тощо. Кількість форм, показників і терміни їхнього подання мають диктуватись об'єктивною необхідність та готовністю і фінансовими, трудовими, фаховими можливостями підприємств успішно справлятись з відповідним обсягом вхідної інформації, її належною інтерпретацією та вихідною звітною інформацією з подальшим її пересиланням (представленням) усім зацікавленим юридичним і фізичним особам у встановлені для звітності терміни.

Обсяги звітності економічного типу, у зв'язку зі сталим збільшенням питомої ваги підприємств, які повністю або частково комп'ютеризовані, постійно збільшуються. На нашу думку, позитивним є той факт, що питома вага інформації, яку користувачі можуть отримувати в режимі реального часу (будь-коли, у разі потреби в одержанні для них економічних показників з метою подальшого ухвалення управлінського рішення), також невпинно збільшується, відповідно з'являються передумови для розвитку неформального контролю за діяльністю функціонуючих підприємств.

Проблеми теорії та методології звітності підприємств в даний час є надзвичайно актуальними і відображені у наукових працях багатьох сучасних українських вчених-економістів в галузі бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту (за видами економічної діяльності), зокрема К. В. Безверхого, М. І. Бондара, Т. В. Бочулі, Ф. Ф. Бутинця, Ю. А. Вериги, С. Ф. Голова, А. П. Грінько, В. М. Жука, З.-М. Задорожного, С. Я. Зубілевич, В. М. Костюченко, А. С. Крутової, П. О. Куцика, Т. Є. Кучеренко, С. О. Левицької, С. Ф. Легенчука, М. Р. Лучка, А. В. Озеран, В. П. Пантелеєва, М. С. Пушкара, Н. В. Семенишеної, О. В. Харламової, П. Я. Хомина, Ю. С. Цал-Цалка, Л. В. Чижевської та інших. Перелічені вище вчені-економісти зробили відповідний внесок у розвиток облікової науки, проте чимало проблем звітності підприємств чекають своїх майбутніх дослідників.

Кількість форм та показників обов'язкової (зовнішньої) звітності економічного типу, переважно, регламентується Міністерством фінансів України, Державною фіскальною службою України, Державною службою статистики України і т. д. Нині ці центральні органи виконавчої влади декларують свої наміри щодо зменшення кількості форм і показників обов'язкової (зовнішньої) звітності. Однак, на практиці усе відбувається дуже повільно, адже вимагає багато довготривалих процедурних і погоджувальних моментів внаслідок яких системна проблема спрощення обов'язкової звітності залишається нерозв'язаною.

Кількість форм та показників необов'язкової (внутрішньої) звітності визначається керівником і менеджерами підприємства, а організаційна робота щодо підготовки, формування та передавання звітних даних залишається за головним бухгалтером і підпорядкованими йому бухгалтерами. Вважаємо, що перші зацікавлені в тому, щоб кількість форм та показників необов'язкової (внутрішньої) звітності була максимальною, а головний бухгалтер підприємства зі своєю командою бухгалтерів прагне до мінімізації згаданих вище форм і показників. Якщо спробувати оптимізувати значення форм та показників, то потрібно вивести щось середнє між максимальним і

мінімальним значеннями.

Визначальне завдання головного бухгалтера та його команди полягає якраз в аргументованому доведенні того, що частина форм звітності та показників у них є такими без яких керівник та менеджери можуть, в принципі, обійтись.

З одного боку, свою відмову від окремих форм і показників необов'язкової (внутрішньої) звітності головний бухгалтер може аргументувати значними затратами часу на їхнє одержання або ж неоправданими витратами, які не можна повністю перекрити отриманими матеріальними або нематеріальними вигодами (доходами).

З іншого боку, керівник та менеджери підприємства повинні добре розуміти, що додаткова інформація про яку вони запитують в бухгалтера і його підлеглих не є безоплатною, бо для її отримання потрібні додаткові трудові (людино-годин, людино-днів) та матеріальні затрати (електроенергії, паперу, фарби, запасних частин і т. д.). Отже, керівник та менеджери підприємства не повинні наполягати на складанні певних форм і показників щодо яких бухгалтери мають особливу думку та які принесуть не стільки користі, скільки зайвих, малоефективних клопотів для облікової служби.

На наш погляд, у тому разі, коли керівнику, менеджерам і бухгалтерам підприємства та іншим зацікавленим особам не вдається досягти між собою консенсусу, тоді усім їм потрібно сідати за стіл перемовин з метою формування «Переліку єдиного узгодженого між зацікавленими сторонами форм необов'язкової (внутрішньої) звітності» з виокремленням таких показників: назва та номер звітної форми; максимально допустима кількість звітних показників у формі; відповідальні особи (хто відправляє звітність і хто її отримує; терміни подання звітності); примітки. Вважаємо також, що не рідше одного разу на календарний рік цей «Перелік …» необхідно переглядати, уточнювати та доповнювати, про що треба зазначити в Наказі про облікову політику того або іншого підприємства.

Таким чином, організація звітності функціонуючих підприємств має бути постійно спрямована на оптимізацію кількості форм і показників, що дасть змогу значно загалом підвищити коефіцієнт корисної дії для звітності підприємства і, насамперед, для необов'язкової (внутрішньої).

УДК 657.1

НОВЕ РОЗУМІННЯ ОБЛІКУ В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ

Пушкар М.С. – д.е.н., професор; Семанюк В.З. – к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет

Люди вже давно зрозуміли необхідність обліку,
але ще не зовсім розуміють,
що і як треба обліковувати.
Харрінгтон Емерсон

Перед науковим співтовариством давно пора поставити питання: «Що таке бухгалтерський облік і якою є наука про бухгалтерський облік ?», – яка, через надмірний консерватизм наукового співтовариства, константна у своїй основі і не має перспектив розвитку внаслідок утрати зв'язку з тим предметом, який вона повинна вивчати, а саме з інформаційними процесами, що відбуваються у різноманітних сферах багатоаспектної діяльності підприємства у просторово – часових вимірах. Аналіз наукової і практичної літератури з проблем обліку доводить, що більшість українських науковців розуміють облік лише в його процедурному аспекті, як стереотипний набір алгоритмів для рутинного збору даних та їх обробки такими методами, які відомі ще з часів середньовіччя (фіксація фактів господарської діяльності в документах, оцінка фактів, групування їх за певними критеріями, записи у стандартні регістри на основі складеної кореспонденції рахунків та відображення згорнутої (узагальненої) інформації у фінансовій звітності із стандартним набором економічних показників) [1]. Якщо неупереджено оцінити роботу, виконану бухгалтером на основі «традиційного теоретичного базису» науки, то виникає питання, а чим відрізняється просте ремесло записів у книги, що здійснює Buchhalter (нім. - бухгалтер), від облікової науки в «економіці знань» ?

Для з'ясування цього питання необхідно звернутися до фахівців, які присвячують своє життя пошукам істини і проблемам розвитку науки

(філософам та наукознавцям), оскільки бухгалтери, в силу специфіки свого мислення, не приділяють уваги філософії та методології обліку, перетворюючи, тим самим, облікову науку на ремесло.

Облік, без будь – яких застережень, доцільно включити до числа інформаційних наук, оскільки ця наука генерує інформацію про діяльність кожного окремого підприємства, хоча й обмеженого вартісним вимірюванням обсягу незначної кількості фінансових показників у відповідності до законодавства. Проте, у найближчій перспективі, за умови формування нової парадигми облікової науки, яка повинна бути зорієнтованою на інформаційне обслуговування системи менеджменту на основі комп'ютерної техніки, застарілу назву обліку закономірно треба поміняти на таку, яка розкривала б онтологічну сутність обліку, трактувала його як вчення про інформацію, а не процедуру опису окремих явищ зі збирання даних та маніпулювання ними, підміняючи таким чином науку емпіричним опрацюванням отриманих фактів господарської діяльності.

Облік в постіндустріальному суспільстві – це складна інформаційна система, яка формує інформаційне поле підприємства. У випадку, коли наука переходить до вивчення складних систем, змінюється спосіб мислення науковців, формується нова категоріальна основа науки, створюється адекватний часу і потребам теоретичний базис. В іншому випадку, нові об'єкти обліку, появу яких ми спостерігаємо в сучасному економічному житті, сприйматимуться через неадекватну структуру категорій, що не дозволяє розкрити їх суть. Саме тому, в теорії обліку надважливим завданням є розробка і приведення у відповідність часу категоріального апарату, включення у нього визначень усіх можливих об'єктів обліку (в т.ч. об'єктів зовнішнього середовища), як передумова розуміння усіх об'єктів обліку.

В традиційній обліковій теорії ми не знаходимо категоріальної матриці, яка дозволяє вивчати принципово нові об'єкти, адже ця теорія сформована для умов індустріального суспільства, а, отже, стає недостатньою для наукового пізнання в постіндустріальному суспільстві. Сучасний категоріальний апарат обліку повинен формуватися в умовах розширення традиційного способу мислення та розуміння об'єктів обліку, з врахуванням філософського способу мислення і пізнання.

Лише філософськими методами, за умов трансформації філософсько-світоглядних основ науки, можливо оцінити сучасні проблеми облікової науки та сформувати нові категоріальні поняття, які стануть евристичними для майбутньої теорії обліку. Складна інформаційна система має розглядатися теорією обліку як динамічний процес, а в сукупності взаємодій між елементами цієї системи спостерігаються певні властивості, притаманні цілісній системі.

Розвиток будь-якого знання це нескінчений процес його перегляду і трансформації, спроба використання нових методів і підходів, експериментів, врахування різних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Широкий методологічний і соціокультурний резонанс від трансформації обліку робить його надзвичайно цікавим об'єктом загальнонаукового та філософського аналізу. Об'єктивна зумовленість зміни теорії обліку, або її формування в умовах постіндустріального суспільства пов'язана з сучасними реаліями розвитку суспільства та економіки. Потрібна нова методологія, яка змінить основні принципи побудови облікової системи, основоположні підходи до вирішення дослідницьких завдань, сприятиме формуванню нової парадигми облікової науки [2].

Інформаційна детермінанта всесвітнього суспільного розвитку формує логіку становлення інформаційного вектору людства та нову інформаційну картину світу. Докібернетичне розуміння інформації змінюється на розуміння та усвідомлення впливу інформації на процеси управління та функціонування і розвиток будь-яких систем. Інформаційна парадигма світового суспільного розвитку в своїй основі має інформацію як важливу універсальну субстанцію всесвіту, поряд з матерією та енергією. Інформація стає методологічною системою розвитку всіх наук, стає основою організації метаструктур та ноосфери. Розвиток нової теорії обліку мусить опиратися на складну систему зв'язків між менеджментом і зовнішнім середовищем для створення унікальних конкурентних переваг. Інформація це унікальна перевага, поряд з ресурсною, фінансовою, енергетичною, синергійною тощо.

Відбувається переоцінка цінностей та формування принципово нових поглядів на проблеми та методи їх вирішення. В економічній науці переважає суб´єктивно-психологічний підхід до аналізу економічних процесів і явищ, дослідження та тлумачення перебігу подій на основі їх суб'єктивної оцінки господарюючими індивідами [3]. Економіка трактується як наука про поведінку, яка вивчає схильності, бажання, інтереси та очікування суб'єктів господарювання. В цьому контексті облік, як складову економічної науки, можна вважати точною гуманітарною наукою. І тут ми спостерігаємо певний дисонанс, або поєднання непоєднуваного. Проте облікова наука є тією ланкою в системі економічних наук,

яка використовує концепції та апарат точних наук, методи математичного моделювання та інформатики в процесах оцінки поведінки та вибору, або результатів вибору та його наслідків, оскільки на структуру та функції господарської діяльності впливає поведінка суб'єктів економіки. Саме тому, облік як частину циклу економічних наук, можемо вважати поведінковою наукою, яка стає цілісною економічною дисципліною, що пов'язує між собою такі науки як економічна теорія, менеджмент, теорія управління і теорія інформації, теорію прийняття рішень і кібернетику, психологію і соціологію тощо.

Список використаних джерел:

1. Пушкар М.С. Актуальність розробки сучасної парадигми обліку / М.С. Пушкар, В.З. Семанюк // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. – Випуск 1-2.– 2017 – С. 7-20.
2. Semanyuk V. Necessity And Problems of Formation of Alternative Paradigm of The Development of Accounting Science / Vita Semanyuk // International Journal of Accounting and EconomicsStudies/ Vol 5, No 2 (2017) – pp. 169-172 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.sciencepubco.com/index.php/IJAES/issue/view/237 : DOI: 10.14419/ijaes.v5i2.8332
3. Базилевич В.Д. Історія економічних учень: Навчальний посібник / В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай, П.М. Леоненко, А.П. Нестеренко – К.: Знання, 2004.- 1300 с.
4. Эмерсон Г. Двенадцать принципов продуктивности. / Г. Эмерсон – М. "Бизнес Информ", 1997. – 200 с.

УДК 651.1: 005.934

НІКЧЕМНІ УГОДИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Малюга Н.М. – д.е.н., професор
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Системна побудова сучасного бухгалтерського обліку в ризик-орієнтованому середовищі управління неможлива без врахування фіскального фактору, який суттєвим чином здатний впливати на показники платоспроможності, фінансової стійкості та економічної безпеки суб'єктів господарювання в цілому.

Важливого значення набуває розгляд податкових ризиків, які становлять загрозу економічній безпеці підприємств, особливо зважаючи на посилену дію дестабілізуючих економічних факторів, пов'язаних з фінансовими кризами в країні, а також частими змінами податкового законодавства.

Одним із інструментів реалізації таких податкових ризиків, який набув широкого поширення в останні роки, виступає оголошення податковими органами господарських угод нікчемними, в результаті чого податковий кредит з ПДВ або витрати з податку на прибуток не визнаються, що, в свою чергу, тягне донарахування та накладення штрафних санкцій та порушення налагодженої комунікаційної взаємодії контрагентів та їх економічної безпеки.

Висновки податкового органу про нікчемність угод базуються, як правило, на актах перевірки контрагентів, якими встановлено відсутність підприємства за своїм офіційним місцезнаходженням; протоколах допиту свідків – керівника та / або засновника, головного бухгалтера контрагента, який дав пояснення щодо непричетності до роботи контрагента; висновках експертизи, згідно з якими первинні бухгалтерські документи не підписувалися тими чи іншими особами; відсутності необхідних умов для здійснення господарських операцій і т.п. Відповідно до частини 2 статті 215 Цивільного кодексу України нікчемною є угода, недійсність якої встановлена законом, а недотримання передбачених статтею 203 Цивільного кодексу України вимог стосується недійсності оспорюваних угод, тобто тих, недійсність яких прямо не встановлена законом, а підлягає визнанню судом. У разі відсутності відповідних судових рішень посилання податкової служби на недійсність і фіктивність угод є необґрунтованими.

Серед найбільш розповсюджених податкових ризиків, що з великою ймовірністю призведуть до визнання податковими органами господарських угод нікчемними, можна назвати наступні:

– виявлення наявності в схемі руху товару підприємств-контрагентів, які підпадають від ознаки фіктивності чи сумнівності («вигодонабувач», «транзитер», «податкова яма», «конверт»), що призведе до визнання правочинів нікчемними та

відсутності права на податкові витрати і податкові доходи;

– виявлення помилок при складанні первинних документів, у т.ч. реквізитах податкової накладної, відсутність реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних чи їх реєстрація з порушенням порядку реєстрації, що вплинуло на формування податкового кредиту з ПДВ та застосування штрафних санкцій;

– виявлення відсутності персоналу відповідної кваліфікації, основних засобів, у тому числі, транспортних засобів, складів зберігання продукції, якщо такі основні засоби необхідні при здійсненні конкретної господарської операції, відсутність необхідних ліцензій, дозволів, необхідних для ведення господарської діяльності;

– сумнівність зв'язку між фактом господарської операції платника податків і його господарською діяльністю.

Але таких податкових ризиків можна уникнути, якщо передбачити у договорах поставки певні податкові застереження. Запропонований зміст податкових застережень в цілях мінімізації податкових ризиків суб'єктів комунікаційної взаємодії наведено нижче.

Збитки означають витрати, понесені будь-якою стороною, у зв'язку з втратою або пошкодженням її майна, а також неодержанням нею доходів, які така сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання іншою стороною.

У разі настання обставин, передбачених Договором поставки, або у разі порушення інших умов Договору, що призведе до того, що покупцю буде завдано збитків, постачальних зобов'язаний відшкодувати покупцю збитки, завдані таким порушенням.

Розмір збитків визначається як сума:

– збільшення податкових зобов'язань щодо будь-якого податку;

– зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування податком;

– нарахованих штрафів та пені;

– інших витрат, понесених стороною у зв'язку з порушенням умов договору іншою стороною.

Належним підтвердженням заподіяння збитків стороні, зокрема, є:

1) у випадку зменшення від'ємного значення будь-якого податку:

– акт про результати камеральної, планової чи позапланової (не) виїзної перевірки відповідного податкового органу;

– податкове повідомлення-рішення податкового органу;

2) у випадку збільшення податкових зобов'язань щодо будь-якого податку та нарахування штрафів:

– акт про результати камеральної, планової чи позапланової (не) виїзної перевірки відповідного податкового органу;

– податкове повідомлення-рішення податкового органу;

– платіжне доручення з відміткою банку про сплату, який підтверджує сплату збитків;

3) в інших випадках – документи, що підтверджують завдані збитки.

Сторона, що зазнала збитків, направляє іншій стороні відповідну вимогу про відшкодування та додає докази, що підтверджують їх розмір. Сторона, що отримала таку вимогу, зобов'язана її розглянути та сплатити протягом 10 робочих днів з дати її отримання або надати заперечення у письмовій формі з відповідними поясненнями протягом 7 робочих днів з дати її отримання».

Суттєвим виступає розмежування обов'язку сторони відшкодовувати збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань, та позадоговірної шкоди (такий характер мають вищерозглянуті збитки). Останні повинні відшкодовуватися винною особою, якою може бути інша особа за ланцюгом постачальників або й сам державний орган (податкова інспекція). Крім того, обсяг цих збитків не обмежується лише укладеним договором, а включає в себе й інші втрати чи витрати, а також доходи, які покупець мав би здійснити (чи отримати), якби продавець виконав умови договору з дотриманням вимог чинного законодавства.

Врахування таких податкових застережень в договірній політиці суб'єкта господарювання служить зменшенню можливих витрат, пов'язаних з веденням претензійної роботи, виступає інструментом захисту прав та інтересів контрагента через поновлення чи визнання права на задекларовані у податковій звітності суми, й в кінцевому підсумку інструментом подолання необачності у виборі контрагента й забезпеченню належного рівня економічної безпеки вітчизняних підприємств в умовах невизначеності й частих змін податкового законодавства.

УДК 338.24

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МСФЗ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Іонін Є.Є. – д.е.н., професор
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Бухгалтерський облік як потужна система, яка формує до 70% інформації про суб'єкт господарювання, є обов'язковим критерієм визнання статусу юридичної особи. Базисний контур цієї системи включає концепції та принципи, які покладено в основу бухгалтерського обліку. Базовою є концепція безперервної діяльності, яка передбачає, що підприємство буде діяти і далі, управлінський персонал не має намірів його ліквідувати чи припинити діяльність. Це в свою чергу передбачає реалізацію короткострокових та довгострокових цілей. Іншими словами, підприємство не повинно стати банкрутом, тобто припинити свою діяльність, а з іншого боку, повинно орієнтуватись на ефективність діяльності з метою витримки тиску конкурентів у тривалій перспективі.

Таким чином, необхідно визначити аналітичну складову цієї базової концепції у короткостроковому та довгостроковому періоді часу, виходячи з пріоритетності того чи іншого показника. У короткостроковому періоді на перше місце виходить показник платоспроможності, невиконання вимог якого - прямий шлях до можливого банкрутства. Необхідність своєчасного та повного виконання суб'єктом господарювання своїх зобов'язань є своєрідним Дамокловим мечем, який уособлює постійну загрозу його життєдіяльності і ставить риторичне питання «бути чи не бути?».

Безперервність діяльності суб'єкта господарювання передбачає адекватне виконання ним певних зобов'язань. Це вказує на залежність функціонування підприємства від його платоспроможності, тобто своєчасного і повного погашення (оплати) своїх зобов'язань: суб'єкти господарювання найчастіше припиняють свою діяльність через брак грошових коштів, тобто при недостатньому рівні платоспроможності, ніж при недостатній рентабельності [1, с. 192].

Системний підхід до формування аналітичного забезпечення концепції безперервної діяльності у короткостроковому періоді з урахуванням значущості платоспроможності дає можливість виокремити наступні абсолютні та відносні показники:

1. Робочий капітал як різницю між оборотними та поточними зобов'язаннями, який базується на потенційних вхідних та вихідних грошових потоках. Позитивне значення цього показника є підтвердженням потенційної платоспроможності, а також фінансування частини оборотних активів за рахунок власного капіталу.

2. Система фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як співвідношення оборотних активів (усіх або частини) до поточних зобов'язань.

3. Позитивний чистий грошовий потік в цілому по підприємству, в тому числі по операційної діяльності.

У довгостроковому періоді підвищується значення концепції збереження фізичного та фінансового капіталу, яка орієнтована по можливості на збільшення капіталу. Аналітичним індикатором реалізації цієї концепції є:

1) відносно фізичного капіталу - коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності;

2) відносно фінансового капіталу - коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), рекомендоване значення якого повинно бути не менше 0,5.

Збереження власного капіталу є необхідною умовою фінансової незалежності і перспективної платоспроможності. Власний капітал разом із довгостроковими кредитами формує капітал тривалого використання.

При визначенні джерел фінансових ресурсів, їх формуванні та розподілі обов'язково дотримуватися наступного правила: довгострокові кредити мають цільове призначення - покриття необоротних активів. Власний капітал покриває решту необоротних активів. Оборотні активи покриваються за рахунок решти власного капіталу і усієї величини поточних зобов'язань. Це відповідає агресивній та компромісній моделі управління оборотними активами підприємства.

При таких фінансових розрахунках слід враховувати рекомендоване значення розподілу джерел фінансування, яке знайшло відображення у коефіцієнті забезпеченості власними оборотними коштами

$$K_{\text{за}} = \frac{\text{НВОК}}{\text{ОА}} > 0{,}1 \qquad (1)$$

де НВОК – наявність власних оборотних коштів; ОА – оборотні активи.

Інтерпретація цього коефіцієнта наступна: більше 10% оборотних активів повинно бути покрито за рахунок власних коштів, що відповідає нормальному типу фінансової стійкості. При збільшенні цього коефіцієнту має місце перехід від агресивної до

компромісної моделі управління оборотними активами.

По відношенню до власного капіталу ця мобільна частина є також значимою. Аналітичним індикатором цієї вимоги є коефіцієнт маневреності

$$K_{\text{М}} = \frac{\text{НВОК}}{E} > 0{,}2 - 0{,}25 \qquad (2)$$

де Е – власний капітал.

Інтерпретація цього коефіцієнта наступна: 20-25% власного капіталу повинно знаходитися у мобільній формі. Саме для визначення цієї мобільної форми і для наступного покриття оборотних активів в обліково-аналітичній практиці широко використовується показник наявності власних оборотних коштів як різниця між капіталом тривалого використання (власний капітал + довгострокові кредити та позики) і необоротними активами.

Позитивне значення показника наявності власних оборотних коштів є нормальною вимогою для бізнесу, свідчить про розмір власних коштів, який буде використано для фінансування оборотних активів. Негативне значення свідчить про розмір поточних зобов'язань, який буде використано для фінансування необоротних активів.

Інтерпретація позитивного та від'ємного значення повинна бути використана при довгостроковому плануванні розподілу джерел фінансування. Цілком очевидно, приємним є варіант, коли НВОК має позитивне значення.

Доцільність прийняття рішень стратегічного характеру передбачає дотримання наступних вимог:

1) збалансованість економічних ресурсів та джерел їх формування;

2) ефективність діяльності на основі методу нарахувань і касового методу;

3) платоспроможність і фінансова стійкість підприємства у перспективі.

Важливим є не тільки отримання чистого прибутку, але і його використання для капіталізації.

Для аналітичної оцінки процесу тезаврування прибутку доцільно використовувати коефіцієнт стійкого економічного росту

$$K_{\text{сер}} = \frac{NP - D}{E} \qquad (3)$$

де NP – чистий прибуток;
D – дивіденди.

Збільшення цього коефіцієнту за рахунок чисельника формули відповідає цільовий стратегії бізнесу і ґрунтується на базових концепціях міжнародних стандартів фінансової звітності. Збільшення коефіцієнту за рахунок зменшення чисельника формули вступає в протиріччя з базовою концепцією збереження фінансового капіталу.

Факторне моделювання дає можливість представити функціональну залежність коефіцієнта стійкого економічного росту від чотирьох факторів: політики використання чистого прибутку (дивідендної політики), рентабельності продажу, оборотності активів, коефіцієнта фінансової залежності.

Таким чином, можливість реінвестування прибутку передбачає ефективність діяльності, тобто отримання чистого прибутку, що є метою підприємницької діяльності і підґрунтям максимізації ринкової вартості.

Список використаних джерел:

1. Іонін Є. Є. Фінансова аналітика сучасного бізнесу: монографія / Є. Є. Іонін, М. М. Овчинникова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 304 с.

УДК: 338:37

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОСЛУГИ

Парасій-Вергуненко І.М. – д.е.н., професор
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

У зв'язку з посиленням глобалізаційних процесів у світовій економіці важливого значення для соціально-економічного життя країни набуває розвиток національних освітніх систем, які формують висококваліфікованих спеціалістів в усіх сферах діяльності. В контексті реформування вищої освіти в країні на перший план виходять проблеми підвищення якості освіти та ефективності управління вищими навчальними закладами. Враховуючи це, актуалізується проблема розроблення сучасної методики визначення орієнтовної середньої вартості підготовки одного фахівця. Саме від того, скільки коштує навчання одного студента або підготовка одного аспіранта чи докторанта, а також від їх чисельності залежить обсяг необхідного фінансування та структура його джерел, а отже, й визначення політики розвитку освіти в Україні й ролі в цьому процесі держави.

Затверджена у 2013 році Методика

розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта [1] була першою спробою застосування базових принципів нормативного фінансування освітніх послуг. Згідно з цією методикою, ВНЗ повинні, використовуючи певні складові витрат, визначати орієнтовну вартість підготовки одного студента і надавати ці розрахунки державним замовникам та Мінекономіки для орієнтиру при визначенні загальних обсягів державного замовлення. Перевагою даної методики було нормування витрат на одиницю освітньої послуги, а не в розрахунку на одну установу. Проте головним її недоліком стало формування інформації про склад витрат за елементами на основі кошторисної класифікації видатків, яка не дозволяє виокремити склад прямих і непрямих матеріальних витрат та витрат на оплату праці, які складають основну частину витрат, що в свою чергу ускладнює механізм калькулювання собівартості освітньої послуги та унеможливлюють контроль за економічно обґрунтованими видатками.

Визначення орієнтовної вартості підготовки одного фахівця необхідно для формування державного замовлення на підготовку таких фахівців на основі цільового підходу і прогнозу потреб ринку праці та запровадження принципу фінансової самостійності вищих навчальних закладів, насамперед шляхом законодавчого врегулювання переходу від утримання таких закладів до оплати за рахунок бюджетних коштів виключно вартості освітянських послуг за державним замовленням і надання цим закладам статусу небюджетних установ [2, с.18].

Така методика, заснована на нормуванні витрат за окремими складовими в розрахунку на одного студента, має стати основою для формування концепції нормативного фінансування освітніх послуг і повинна бути однаковою для всіх вищих навчальних закладів з диференціацією за спеціальностями та напрямами підготовки. Формування методики розрахунку вартості освітніх послуг за різними спеціальностями та напрямами підготовки передбачає прозоро сформований, передбачуваний обсяг бюджетних коштів на їх фінансування, встановлення рівних умов конкуренції з метою формування стратегії розвитку вищих навчальних закладів з урахуванням дохідності реалізації різних освітніх програм.

Основою розроблення методики розрахунку вартості освітніх послуг є обґрунтування її складових. Згідно чинної методики [1] заклади освіти розраховують вартість підготовки за державним замовленням одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта, слухача за освітньо-кваліфікаційним рівнем, науковим ступенем, спеціальністю, напрямом підготовки, галуззю знань, видом економічної діяльності (для професійно-технічного навчального закладу), професією та формою навчання на плановий рік згідно з порядком, затвердженим МОН разом з Мінекономрозвитку та Мінфіном, в розрізі таких складових: 1) оплати праці працівників, які забезпечують підготовку одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта, слухача; 2) нарахувань на оплату праці; 3) витрат на виплату академічної стипендії; 4) витрат на соціальне забезпечення для надання державних пільг та гарантій окремим категоріям учнів, студентів; 5) витрат на оплату комунальних послуг та енергоносіїв у межах встановлених норм споживання; 6) витрат, безпосередньо пов’язаних з навчанням учнів, студентів, аспірантів, докторантів, слухачів; 7) витрат, опосередковано пов’язаних з навчанням учнів, студентів, аспірантів, докторантів, слухачів; 8) капітальних витрат; 9) витрат на утримання гуртожитку з розрахунку на одного мешканця гуртожитку, який є учнем, студентом, аспірантом, докторантом, слухачем і навчається за державним замовленням; 10) розміру соціальних гарантій, передбачених проектом Державного бюджету України на плановий рік.

Розрахунок вартості здобуття освіти має бути проведений відповідно до вимог освітніх стандартів, а отже визначення мінімальних економічно обґрунтованих витрат повинне базуватися на стандартах. Згідно із ст. 9 Закону України «Про вищу освіту», стандарт освітньої діяльності визначається як сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу й наукової установи. Відповідно до ст. 10 Закону, стандарт вищої освіти - це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [3].

Враховуючи це, вважаємо, що не всі елементи витрат, запропоновані чинною

методикою, є економічно обґрунтованими, оскільки за своїм економічним змістом і функціональним спрямуванням не відносяться до освітнього процесу, а мають більше соціальний характер. Дискусійними є питання щодо доцільності включення окремих елементів витрат, які необґрунтовано завищують вартість освітньої послуги. Зокрема, пропонуємо виключити зі складу витрат на підготовку одного фахівця такі елементи: витрати на виплату академічної стипендії; витрати на соціальне забезпечення для надання державних пільг та гарантій окремим категоріям учнів, студентів; витрати на утримання гуртожитку з розрахунку на одного мешканця гуртожитку, який є учнем, студентом, аспірантом, докторантом, слухачем і навчається за державним замовленням; соціальні гарантії, передбачені проектом Державного бюджету України на плановий рік; капітальні витрати.

Вони мають інші джерела фінансування, або інші коди бюджетної класифікації в рамках загального фонду, що призводить до викривлення середньої вартості освітньої послуги.

Отже, до складу основних компонентів вартості освітньої послуги пропонуємо включати такі елементи витрат: витрати на оплату праці працівників, які забезпечують підготовку одного студента; нарахування на оплату праці (на соціальні заходи); матеріальні витрати, безпосередньо пов'язані з навчанням учнів, студентів, аспірантів, докторантів, слухачів; матеріальні витрати, опосередковано пов'язані з навчанням учнів, студентів, аспірантів, докторантів, слухачів; витрати на оплату комунальних послуг та енергоносіїв у межах встановлених норм споживання.

Підсумовуючи вище викладене, слід констатувати, що запропонований підхід до визначення компонентів вартості освітньої послуги враховує специфіку освітнього процесу, і має бути покладений в основу визначення орієнтовної вартості освітньої послуги підготовки одного фахівця, який в свою чергу, може бути застосований як на рівні окремого вищого навчального закладу, так і на рівні Міністерства освіти України при виборі бази розподілу бюджетних коштів на фінансування освіти.

Список використаних джерел:

1. Методика розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 346. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/346-2013-п.
2. Ловінська Л. Г. Визначення вартості освітніх послуг / Л.Г.Ловінська // Фінанси України. – 2017.- №2. –С.12-26.
3. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/ 1556-18/page

УДК 658.5.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ БІОЕНЕРГЕТИКИ

Правдюк Н.Л. – д.е.н., професор
Вінницький національний аграрний університет

Стрімке зростання цін на енергоносії, наявність перебоїв у їх постачанні, продиктованих політичними проблемами, продемонстрували слабкість сучасної енергетичної системи України, яка є основою соціально-економічного розвитку держави. Водночас альтернативні джерела енергії можуть компенсувати недоліки існуючої енергетичної системи, адже запаси енергії сонця, води, вітру та біологічної сировини в країні практично невичерпні та сприятимуть економічному зростанню за рахунок скорочення витрат на енергію в усіх сферах господарювання. Крім того, це має привести до скорочення викидів вуглекислого газу, адже альтернативні джерела енергії значно зменшують його викиди, сприяють вирішенню проблем щодо охорони довкілля та покращують екологічну ситуацію в державі [1].

Енергозбереження є однією з найважливіших складових проблеми «енергетичної безпеки», яка властива практично всім країнам світу. Не тільки внутрішня необхідність, але і зовнішні чинники з'явилися поштовхом до того, що «Національна програма енергозбереження України» була ратифікована Верховною радою 6 лютого 1998 року [2].

Ефективне енергозбереження неможливо уявити без застосування альтернативних джерел енергії. Енергетична незалежність, економічна вигода і постійно поновлювані ресурсні джерела - ось той короткий перелік комфорту, який отримує

щасливий володар незалежних енергогенеруючих потужностей [3]

Одним з перспективних напрямків альтернативної енергетики є біоенергетика. Цей напрямок об'єднує способи отримання енергії з відходів, біопалива з рослин, використання нетрадиційних видів палива.

Аналіз статистичних даних свідчить, що частка біоенергетики у альтернативній енергетиці упродовж 2015-2017 рр. становила понад 80%, тоді як у 2010 р. була 57%. За даними Енергетичного балансу [4] (таблиці 1, 2), за 2016 рік було вироблено 63600 тис. т нафтового еквіваленту енергії, з яких на біопаливо та відходи припадає 5,26%. У загальному постачанні енергії в обсязі 91658 тис. т на біоенергетику припадає 3,1%.

Таблиця 1

Виробництво, тис. т нафтового еквіваленту енергії у 2016 та 2010 роках

Вугілля й торф	Сира нафта	Природ-ний газ	Атомна енергія	Гідро-електро-енергія	Вітрова, сонячна енергія	Біопаливо та відходи	Тепло-енергія	Усього
2016								
20146	2304	15172	21247	660	124	3348	599	63600
31,68	3,62	23,86	33,41	1,04	0,19	5,26	0,94	100,00
2010								
33716*	3590	15426	23387	1131	4	1458	-	78712
42,83	4,56	19,60	29,71	1,44	0,01	1,85	-	100,00

Таблиця 2

Загальне постачання, тис. т нафтового еквіваленту енергії у 2016 та 2010 рр.

Вугілля й торф	Сира нафта	Нафто про-дукти	Природ-ний газ	Атомна енергія	Гідро-електро-енергія	Вітрова, сонячна енергія	Біо паливо	Ел. енергія	Тепло-енергія	Усього
2016										
29727	2806	8387	25598	21247	660	124	2832	-323	599	91658
32,43	3,06	9,15	27,93	23,18	0,72	0,14	3,09		0,65	91,20
2010										
38251	11497	1682	55229	23387	1131	4	1476	-349	-	132308
28,91	8,69	1,27	41,74	17,68	0,85	0,00	1,12			98,99

Експерти звертають увагу, що, у структурі постачання первинної енергії нові потужності біоенергетичного комплексу дозволили замістити 3,5 млрд м^3 природного газу, тоді як у 2010 році - заміщували лише 1,1 млрд м^3 газу на рік [5].

Практичне втілення концепції ефективного енергозбереження потребує удосконалення системи управління в сфері відновлювальної енергетики, однією із складових якої є розробка відповідної моделі інформаційного забезпечення управління процесами виробництва біомаси, споживання біологічного палива, формування ринку біоенергетики.

Інформаційне забезпечення розвитку альтернативної енергетики має охоплювати дослідження потенціалу розвитку альтернативної енергетики, можливостей розвитку та майбутніх перспектив [6].

Таким чином, за нашими дослідженнями та висновками інших учених [1 - 8] інформаційне забезпечення розвязання проблем біоенергетики включає наступні напрямки:

– аналіз стану і розвитку світового та вітчизняного ринку біоенергетики;

– аналіз тенденцій розвитку і обґрунтування пріоритетних напрямків розвитку біоенергетики в АПК;

– науково-інформаційне забезпечення реалізації науково-технічної політики та моніторинг реалізації перспективних розробок і проектів;

– розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо реалізації інноваційних проектів,

– ведення обліку та звітності на підприємсвтах виробництва і постачання біоенергії.

Список використаних джерел:
1. Волошин О.Л.Розвиток альтернативної енергетики в Україні : сучасний стан та результативність механізмів державного регулювання. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 1 (47).С.176-181
2. Белопольський М.Г. Аналіз вирішення проблем ефективності використання альтернативних джерел енергій. Теоретичні і практичні аспекти економіки і інтелектуальної власності.2013.Випуск 1.Том 3.С.13-18
3. Альтернативні джерела енергії. URL: http://ecoenergy.dilovamova.com (дата звернення : 13.03.18)
5. Ярощук О. «Зелений» резерв - річні підсумки альтернативної енергетики в АПК та плани на 2018. URL : https://agropolit.com/spetsproekty/ 396-zeleniy-rezerv-richni-pidsumki-alternativnoyi-energetiki-v-apk-ta-plani-na-2018 (дата звернення 01.03.2018).
6. Когут У. І. Альтернативна енергетика в Україні: стан, фінансово-інституційне забезпечення та перспективи розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. – 2017. – Вип. 27(2). – С. 11-16
7. Козлова А. І. Ітерація інституційної детермінанти розвитку підприємств альтернативної енергетики. Наукові праці МАУП. - 2014. - Вип. 43. - С. 152-157.
8. Федоренко В.Ф. Информационно-аналитическое обеспечение развития биоэнергетики: Материалы 2-го Междунар. конгресса «Биоэнергетика-2007». — М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2008. — С. 83-88.

УДК 657.446:657.6

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Петренко Н.І. – д.е.н, професор
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»

Для України характерною є складна система оподаткування, суперечливість податкового законодавства, наявність великої кількості спірних судових справ з податкових питань, значні адміністративні, фінансові і кримінальні санкції за порушення податкового законодавства. Така ситуація зумовлює потребу в послугах, спрямованих на мінімізацію податкових ризиків.

Актуальність проведення податкового аудиту пов'язана з тим, що податки є частиною відносин економічного суб'єкта з контролюючими органами і порушення в даній сфері можуть спричинити за собою негативні наслідки для економічного суб'єкта. Невірне обчислення або несвоєчасна сплата податків призводить до штрафних санкцій і пені, що спричиняє погіршення фінансового стану компанії, а також може призвести до кримінальної відповідальності не тільки головних бухгалтерів і керівників компанії, але і їх власників.

Під податковим аудитом розуміють незалежну перевірку стану бухгалтерського і податкового обліку, а також всіх розрахунків за податками і зборами замовника з метою виявлення податкових ризиків і розробки рекомендацій щодо їх усунення.

Отже, проведення податкового аудиту дозволяє не тільки зробити висновок про правильність обчислення і сплати податків, а й мінімізувати податкові ризики і потенційні санкції за порушення податкового законодавства.

Незважаючи на прийняття нового Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1] і наявністю положень про питання аудиту податків в МСА 800 «Особливі положення - аудити фінансової звітності, складеної відповідно до концептуальних основ спеціального призначення» [2] недоліками податкового аудиту продовжують залишатися: недосконаліть нормативно-правової бази і методологічного інструментарію контролю, відмінність методик податкового аудиту за формою і змістом, відсутність єдиних критеріїв оцінки результатів контролю якості роботи.

В теоретичному плані неврегульованими залишаються ряд суттєвих питань податкового аудиту:

– не визначене місце податкового аудиту в системі контролю взагалі і в сучасній системі аудиту зокрема;

– не дано визначення податкового аудиту як науки і практики;

– не сформульовані предмет і метод податкового аудиту як науки;

– не визначений зв'язок податкового аудиту з оцінкою ефективності господарської діяльності;

– не розроблена технологія проведення податкового аудиту.

У той же час аудиторські фірми стикаються з безліччю неврегульованих питань і проблем, що ускладнює сьогодення і майбутнє податкового аудиту. Серед проблем податкового аудиту є його забезпечення: методичне, організаційне, інформаційне, методологічне, нормативно-правове. Крім того податковий аудит потребує базових положень системного та комплексного підходів до наукового

дослідження. Це сприятиме виробленню ефективної стратегії їх вивчення.

За допомогою системного підходу повинні вирішуються складні проблеми податкового аудиту. Системний підхід повинен базуватися на багатосторонньому вивченні об'єкта дослідження, виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину. Отже, при використанні системного підходу як методології наукового пізнання передбачає розгляд податкового аудиту як системи. Елементи такої системи вносять свій внесок і впливають на підсумковий результат функціонування і використання податкового аудиту. Системний підхід передбачає, що кожен об'єкт в процесі його дослідження повинен розглядатися як велика і складна система і одночасно як елемент більш загальної системи.

При комплексному підході акцент повинен робиться на одночасному охопленні всіх аспектів податкового аудиту, дослідженні їх сукупного впливу в даний момент.

До проблем організаційного забезпечення податкового аудиту належать:

– відсутність наукових досліджень щодо визначення суттєвості і оцінки аудиторського ризику при проведенні податкового аудиту;

– відсутність в переважній більшості аудиторських організацій внутрішньофірмових стандартів, що регулюють дану діяльність;

– відсутність встановленого переліку питань, що підлягають обов'язковому розгляду в процесі податкового аудиту;

– визначення відповідальності аудиторських фірм за результати неякісно проведеного податкового аудиту.

Серед проблем методичного забезпечення податкового аудиту слід виділити:

– відсутність методик податкового аудиту в різних видах економічної діяльності;

– відсутність розробок щодо аналізу податкової звітності та інформації про економічний суб'єкт, необхідних для ефективної організації податкового аудиту;

– недостатність аудиторських процедур щодо вимог до розгляду розкриття інформації про замовника в податковій звітності;

– відсутність або недостатність аудиторських процедур щодо розуміння діяльності замовника і оцінки аудиторського ризику;

– відсутність переліку питань, що підлягають обов'язковій перевірці під час податкового аудиту;

– недостатність вимог до форми і змісту висновку та звіту за результатами проведеного податкового аудиту, принципи і вимоги, яких повинен дотримуватися аудитор при здійсненні податкового аудиту.

Інформаційне забезпечення податкового аудиту має наступні проблеми:

– низька якість робочої документації аудитора, що не дозволяє підтвердити факт проведення аудиту, і зокрема обгрунтувати професійні судження, висновки і думки, виражені в аудиторському висновку;

– потреба в однозначному розумінні завдань, що стоять перед аудиторами при проведенні податкового аудиту.

У нормативно-правовому забезпеченні податкового аудиту слід виділити такі проблеми:

– відсутність належного законодавчого регулювання питань, пов'язаних з проведенням податкового аудиту;

– відсутність єдиного розуміння значення, функцій, ролі податкового аудиту;

– розмежування регулювання податкового аудиту та інших супутніх послуг, в тому числі і податкового консультування;

– суперечливість думок з приводу доцільності і статусу податкового аудиту;

– відсутністю в складі МСА окремого стандарту, присвяченого аудиту податків;

– дискусійним залишається питання, пов'язане зі статусом документа, яким би регламентувалися питання податкового аудиту.

У сучасних умовах розвитку аудиту в цілому і податкового аудиту зокрема наявність документа, що регламентує і регулює порядок проведення податкового аудиту, є вкрай необхідним та обумовлено потребою визначення підходів до перевірки правильності обчислення і сплати податків

.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Верховна Рада України; Закон від 21.12.2017 № 2258-VIII [Електронний ресурс] режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2258-19

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2015 року. Частина 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/ article/ 1038/Part_1_2015.pdf

УДК 657.1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Даньків Й.Я. – к.е.н., професор, Шуліко А.О. – к.е.н., доцент
ДВНЗ « Ужгородський національний університет»

За умов світової глобалізації та інтеграції, нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні характеризується постійними змінами, доповненнями та уточненнями. Це стосується переважно сфер правового регулювання фінансового обліку, а також оподаткування. Прийняття змін у фінансовому обліку має на меті зблизити правила національного бухгалтерського обліку і звітності з міжнародними стандартами та законодавством Євросоюзу.

Зміни у фінансовому обліку, які були прийняті Верховною Радою України 5 жовтня 2017 р. [2], введені в дію з 1 січня 2018 року. Основні нововведення цього Закону полягають у наступних положеннях.

Введено нове поняття таксономія фінансової звітності, якого не було в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. У відповідності до його визначення – це склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю. Таксономія фінансової звітності затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку.

З 2018 року вводиться в дію новий звіт «Звіт про платежі на користь держави». Його призначення надавати деталізовану інформацію про податки, збори й інші платежі підприємств, належні до сплати на користь держави відповідно до закону. Даний звіт буде подаватись підприємствами, що провадять діяльність із видобутку корисних копалин загальнодержавного значення або заготівлю деревини і при цьому становлять суспільний інтерес.

Поняття «підприємствами, що становлять суспільний інтерес» є новим. Крім зазначених, підприємствами, що становлять суспільний інтерес, визнаються підприємства - емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи (крім інших фінансових установ та недержавних пенсійних фондів, що належать до мікропідприємств та малих підприємств) та підприємства, які відповідно до Закону про бухгалтерський облік належать до великих підприємств.

Призначення звітності про платежі на користь урядів полягає у сприянні транспарентності (прозорості) та підвищенні ефективності управління використанням природних ресурсів держави. Тож, для запровадження її в Україні важливо розуміти, як компанії країн-членів ЄС сприймають запровадження такої звітності, що певним чином розкриває їхню комерційну таємницю, які санкції передбачаються за викривлення показників цієї звітності.

При цьому важливо звернути увагу на те, що головним бухгалтером підприємства, що становить суспільний інтерес, може бути призначена особа, яка має повну вищу економічну освіту, стаж роботи у сфері фінансів, бухгалтерського обліку та оподаткування не менше 3 років, не має непогашеної або не знятої судимості за вчинення злочину проти власності та у сфері господарської діяльності. Решта законів можуть визначати й інші вимоги до головного бухгалтера такого підприємства.

Ще один новий звіт це «Звіт про управління». Він містить фінансову та не фінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики й невизначеності його діяльності. Подають таку звітність великі та середні підприємства. Середні підприємства мають право не відображати у такому звіті не фінансову інформацію.

У контексті поділу підприємств на мікропідприємства, малі, середні чи великі теж відбулись зміни. Призначення цієї класифікації у підтримці та розвитку малого та середнього бізнесу. У таблиці 1 наведено показники, за якими визначають, до якої категорії належить підприємство відповідно до Закону України [2].

На новоутворених підприємствах, визначаючи відповідність критеріям, застосовують показники на дату складання річної фінансової звітності.

Якщо підприємство однієї з наведених категорій за показниками річної фінансової звітності протягом двох років поспіль не

відповідає наведеним критеріям, воно переходить до відповідної категорії підприємств (тобто визнається більшим або меншим).

Оскільки в законодавстві України поділ підприємств на великі та малі використовується досить часто, одночасне існування кількох класифікацій може призвести до конфліктних ситуацій.

Таблиця 1

Показники, за якими визначають, до якої категорії належить підприємство

Підприємства за розміром	Балансова вартість активів	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Середня кількість працівників
Мікропідприємства	До 350 тис. євро	До 700 тис. євро	До 10 осіб
Малі підприємства	До 4 млн євро	До 8 млн євро	До 50 осіб
Середні підприємства	До 20 млн євро	До 40 млн євро	До 250 осіб
Великі підприємства	Понад 20 млн євро	Понад 40 млн євро	Понад 250 осіб

Зазначимо, що відповідно до оновленої ст. 13 [2] звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік, а проміжна фінансова звітність складається за результатами першого кварталу, першого півріччя, дев'яти місяців. Крім того, відповідно до облікової політики підприємства звітність може складатися за інші періоди.

Відбулися зміни і стосовно переліку осіб, які підписують звітність. Внесені уточнення, що в разі, коли бухгалтерський облік веде підприємство, яке провадить діяльність у сфері бухгалтерського обліку або аудиторської діяльності, то фінансову звітність мають підписувати керівник підприємства або уповноважена особа, а також керівник підприємства, що провадить діяльність у сфері бухгалтерського обліку або аудиторської діяльності. При цьому відповідальність підприємства, що веде облік, визначається законом та договором про надання бухгалтерських послуг.

Відповідно до Закон України [1], фінансова звітність підприємств не становить комерційної таємниці, не є конфіденційною інформацією та не належить до інформації з обмеженим доступом, крім випадків, передбачених законом. На фінансову звітність не поширюється заборона стосовно поширення статистичної інформації.

Підприємства можуть подавати уточнену фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність на заміну раніше поданої фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності за результатами проведення аудиторської перевірки з метою виправлення самостійно виявлених помилок або з інших причин.

Внесені окремі спрощення щодо документального оформлення бухгалтерських операцій, зокрема, запроваджується норма, відповідно до якої неістотні недоліки в документах, що містять відомості про господарську операцію, не є підставою для невизнання господарської операції. Однак, це можливо лише за умови, що ці недоліки не перешкоджають ідентифікації особи, яка брала участь у здійсненні господарської операції, та містять відомості про дату складання документа, назву підприємства, від імені якого складено документ, зміст та обсяг господарської операції тощо. Також з'явилась норма, відповідно до якої права і обов'язки сторін, що виникають за результатами здійснення господарської операції, оформленої первинним документом відповідно до вимог цього закону, не залежать від факту відображення її в регістрах та на рахунках бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 16.07.99 року № 996-XIV „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні": [Електронний ресурс].- Режим доступу до докум.: http://zakon4.rada.gov.ua

2. Закон України Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (щодо удосконалення деяких положень) від 05.10.2017 р. №2164–VIII //[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

УДК 658

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОЦІНКИ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Саченко С.І. – к.е.н., доцент; Панасюк В.М. – к.е.н., доцент;
Черешнюк О.М. – к.е.н, старший викладач
Тернопільський національний економічний університет

Формування облікової політики підприємства передбачає вибір конкретного методу чи процедури ведення бухгалтерського обліку з декількох альтернативних варіантів, які пропонуються національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку чи Міжнародними стандартами фінансової звітності. Однак у зв'язку із гармонізацією бухгалтерського обліку в Україні та необхідністю підвищення якості інформації про об'єкти обліку, наведеної у фінансовій звітності, положення облікової політики потребують подальшого удосконалення і деталізації, особливо щодо необоротних активів [1, с. 25].

Зокрема, одним з найважливіших питань, які мають бути висвітлені в наказі про облікову політику, є необхідність визначення застосування підприємством МСФЗ або П(С)БО при складанні фінансової звітності, оскільки норми цих стандартів, які регулюють питання методики ведення обліку не тільки необоротних активів, але й усіх об'єктів, різняться між собою. Також одним з найважливіших елементів облікової політики є визначення рівня суттєвості, оскільки саме суттєва облікова інформація може впливати на прийняття управлінських рішень [1, с.27].

В цьому контексті МСФЗ рекомендують застосовувати існуючі стандартизовані підходи та тлумачення. А у випадку відсутності таки, керуватися Концептуальною основою фінансової звітності та професійних суджень. Наприклад, п. 9 МСБО 16 «Основні засоби» [4], вказує на необхідність власного судження бухгалтера щодо визначення облікової одиниці основних засобів і інших питань.

На практиці це проявляється через механізм вибору того чи іншого обліково-оціночного підходу на підставі власної позиції бухгалтера. Дотримання такої позиції щодо облікової політики пов'язане з її означенням, яке подається МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» (§ 5): облікова політика – це конкретні принципи, основи, угоди, правила та практика, прийняті підприємством для підготовки та подання фінансової звітності [3].

Мета МСФЗ щодо активів, в тому числі необоротних, полягає у визначенні підходів до бухгалтерського обліку, їхньої оцінки, порядку визнання тощо. Однак існують певні відмінності між такими підходами щодо активів – майна суб'єкта господарювання та активів, що утримуються для продажу, в т.ч. щодо подання та розкриття інформації при припинення діяльності. Щодо останніх в МСФЗ сформовано дві основні вимоги, а саме щоб:

а) активи, які відповідають критеріям, що дозволяють класифікувати їх як утримувані для продажу, оцінювалися за меншою з величин – балансовою вартістю чи справедливою вартістю мінус витрати на продаж – та щоб амортизація цих активів була припинена; та

б) активи, які відповідають критеріям, що дозволяють класифікувати їх як утримувані для продажу, подавалися окремо у звіті про фінансовий стан, а результати припиненої діяльності – у звіті про сукупні доходи [2].

В такому разі при формуванні облікової політики необхідно врахувати, що вимоги МСФ З, а саме МСФЗ 5 щодо класифікації необоротних активів, призначених для продажу застосовуються лише до визнаних непоточних активів. При цьому такими активами є активи, що включають суми, які очікується відшкодувати протягом понад дванадцять місяців після звітного періоду, а також усі ліквідаційні групи суб'єкта господарювання [2].

Суб'єкт господарювання зобов'язаний класифікувати непоточний актив (або ліквідаційну групу) як утримуваний для продажу, тільки у випадку, якщо його балансова вартість відшкодовуватиметься шляхом операції продажу, а не поточного використання. Для цього актив (або ліквідаційна група) має бути придатним для негайного продажу в тому стані, у якому він перебуває на момент продажу, на умовах, яких зазвичай дотримуються при продажі таких активів (або ліквідаційних груп), і цей продаж повинен бути високо ймовірним.

Підвищення ймовірності продажу належить до обов'язків управлінського персоналу відповідного рівня, котрий має для цього скласти не лише план продажу активу (або ліквідаційної групи), а й ініціювати визначення (ідентифікацію) покупця. Крім того, актив (або ліквідаційну групу) мають активно просувати для продажу на ринку за ціною, поміркованою з огляду на його поточну справедливу вартість. Щодо останньої в обліковій політиці мають бути задекларовані відповідні вимоги щодо методики її визначення і тих критеріїв, які мають бути при цьому застосовані.

Оскільки суб'єкту господарювання

надається право оцінювати непоточний актив (або ліквідаційну групу), віднесений до складу утримуваних для продажу, за нижчою з оцінок (або за балансовою або за справедливою чи вартістю з вирахуванням витрат на продаж), то в Наказі про облікову політику ці альтернативи також слід прописати, обґрунтувавши доцільність застосування чи перевагу якоїсь із вищеперерахованих оцінок (у випадку, якщо вони співпадатимуть).

Зазвичай суб'єкт господарювання оцінює непоточний актив (або ліквідаційну групу), класифікований як утримуваний для розподілу власникам за вартістю, нижчою від його балансової вартості і справедливої вартості, мінус витрати на розподіл.

Витрати на розподіл є додатковими витратами, які прямо відносяться до розподілу, виключаючи фінансові витрати і витрати на податок на прибуток.

Щодо основних класів активів, в тому числі необоротних, які належать до складу утримуваних для продажу підприємство повинно подавати інформацію (розкривати) окремо у звіті про фінансовий стан чи в примітках. Виняток складають випадки, дозволені п. 39 МСБО 5.

Пунктом 14 МСБО 8 передбачено, що у зв'язку з прийняттям нового (нових) стандарту чи у випадку перегляду будь-яких положень існуючого стандарту або його тлумачення, може бути змінена і облікова політика. Її перегляд в таких випадках обов'язків. Якщо в новому стандарті не прописано правила перехідного етапу, то рекомендується застосовувати ретроспективний перерахунок.

Не вважаються змінами в обліковій політиці такі випадки:

1) застосування облікової політики щодо операцій, інших подій або умов, котрі відрізняються за своєю сутністю від операцій, інших подій або умов, що раніше мали місце;

2) застосування нової облікової політики щодо операцій, подій або умов, які раніше не виконувалися або були несуттєвими.

При цьому первісне застосування політики переоцінки необоротних активів класифікується як зміна в обліковій політиці.

Таким чином, розробка облікової політики підприємства при переході на міжнародні стандарти обліку вимагає врахування всіх існуючих стандартів і тлумачення до них. А якщо стандарти для деяких операцій відсутні, дозволяється застосування професійних суджень. В цьому випадку фахівцям слід орієнтуватись на чине українське законодавство або галузеві норми.

Список використаних джерел:

1. Дерун І. А. Напрями вдосконалення облікової політики в частині необоротних активів промислових підприємств (на прикладі заводів залізобетонних конструкцій) / І. А. Дерун // Облік і фінанси. – 2013. – № 4 (62). – С. 24-31.
2. Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність [Електронний ресурс]: Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 / Міжнародний документ від 01.01.2012 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_023.
3. Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки [Електронний ресурс]: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 // IASB; Міжнародний документ №929_020 від 01.01.2012 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_020.
4. Основні засоби [Електронний ресурс] : міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – К., 2010. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО 16.pdf.

УДК 657.471

АУДИТОРСЬКА СИНЕРГІЯ У РОЗВ'ЯЗАННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО АУДИТУ

Назарова К.О. – д.е.н., доцент,
завідувач кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Київський національний торговельно-економічний університет

Якісний та ефективний аудит є факторами економічного зростання. Для вирішення низки завдань національної економіки, підвищення довіри інвесторів та інших користувачів інформації до результатів діяльності суб'єктів господарювання, участі вітчизняних суб'єктів господарювання у міжнародних ринках капіталу, праці, інших формах макроекономічної діяльності, для зростання їх ділової активності, оголошення ними стратегічних планів щодо підготовки та здійснення IPO, M&A власники та CEO потребують надійного джерела якісної, максимально достовірної та підтвердженої інформації, яким може бути аудит (внутрішній, зовнішній). Окремо внутрішній та зовнішній аудит не в змозі надати таку інформацію, яку очікують від аудиту її

користувачі.

Ретроспективність та певну «разовість» зовнішнього, так званого, незалежного аудиту власники намагаються заповнити засобами внутрішнього аудиту, але, поряд з власними перевагами, він залишає невирішеними низку питань. Оскільки і внутрішній, і зовнішній аудит спрямовані на вирішення різних циклів завдань, але, зрештою, на покращання фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, виникає потреба в їх ефективній взаємодії.

Можливості внутрішнього та зовнішнього аудиту мають власні межі, що потребує пошуку інноваційних підходів до виявлення шляхів їх ефективної взаємодії. Одним із таких інноваційних шляхів є аудиторська синергія.

Аудиторська синергія- це ефективна взаємодія внутрішнього та зовнішнього аудиту, відповідно до якої отриманий результуючий ефект будь-якої природи перевищує алгебраїчну суму його складових і виявляється в точках аудиторської емерджентності, що утверджує системний синергічний підхід до підсилення переваг двох видів аудиту та сприяє визначенню синергічного ефекту від їх взаємодії.

Принципово важливим і з теоретичної, і методологічної, і практичної точок зору є те, що синергія внутрішнього та зовнішнього аудиту (аудиторська синергія) здатна надавати відчутно надійнішу інформацію, яка посилюється перевагами обох видів аудиту. Вона стає інструментом забезпечення якості результуючої інформації, оскільки передбачає перевірку не лише даних обліку, фінансової звітності, а й самої фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання

Для користувачів інформації (в першу чергу, професійних) необхідно враховувати таку концептуальну особливість аудиторської синергії, як розмежування процесу синергії (власне, яка і є аудиторською синергією) та її результату - синергічного ефекту.

Еволюція аудиту в цілому, а також внутрішнього та зовнішнього аудиту, як його складових, внесла суттєві корективи у змістовне наповнення низки категорій, понять і термінів. Так, поняття синергії у процесі еволюції зазнало відчутної трансформації: від свого першоджерельного значення «ті, що діють разом; співпраця; співдружність» до його сучасного варіативного тлумачення в різних сферах людської діяльності.

У світову економіку поняття синергії прийшло з фізичних, природознавчих сфер, де під синергією розумілася взаємодія будь-яких органів та систем у живому організмі. З часом застосування терміну, що досліджується, поширилося, серед іншого, на економічну сферу, причому абсолютно переважного застосування це поняття набуло для M&A. Крім того, почалась активна синонімізація цього поняття з його результатом, синергічним ефектом.

Якісною особливістю запропонованої концепції є двовекторність напряму її дії, оскільки вона спрямована на задоволення потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів інформації, що принципово відрізняє її від інших концепцій аудиту (рис.1).

Сучасна економіка в цілому та економічна ефективність суб'єкта господарювання, зокрема, вимагають підвищення якості аудиту, оскільки якісний аудит є фактором економічного зростання. Відчутні прагнення вітчизняних суб'єктів господарювання до участі у міжнародних ринках капіталу, праці, фінансових ринках, а також в інших формах макроекономічної діяльності, зростання ділової активності вітчизняних суб'єктів господарювання на зазначених ринках, оголошення ними стратегічних планів щодо підготовки та здійснення IPO, сформовані запити стосовно залучення адресних інвестицій, спонукають власників та CEO шукати надійне джерело максимально достовірної та підтвердженої інформації, яку може надати аудит, але, через незадовільну його якість, не надає. Зовнішній аудит, як обов'язковий, так і ініціативний, в Україні замовляє незначна частка суб'єктів господарювання – юридичних осіб.

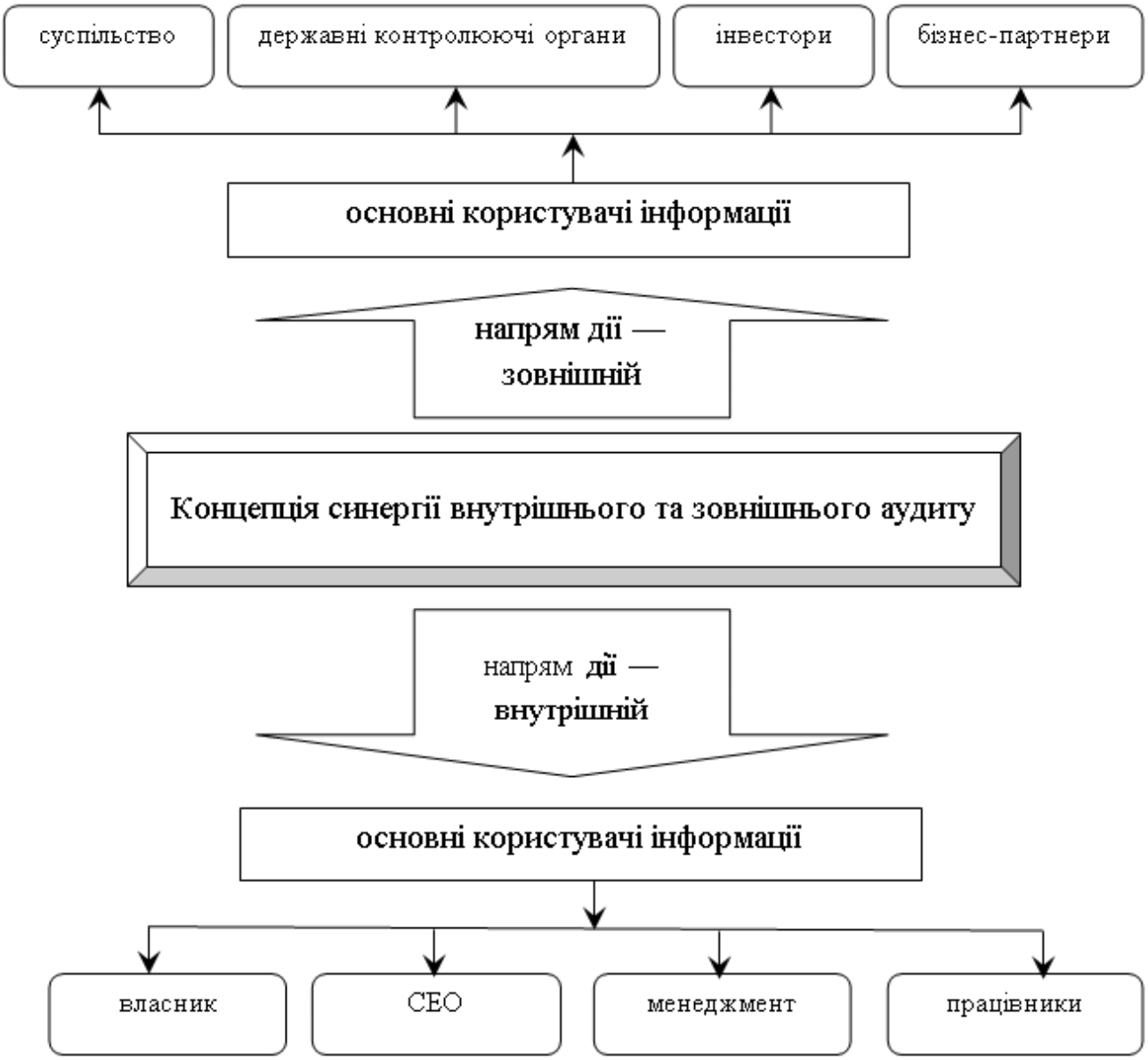

Рис. 1. Двовекторна спрямованість синергії внутрішнього та зовнішнього аудиту

Джерело: розроблено автором

Роль інституту аудиту зростає в реалізації соціальних очікувань та запитів суспільства. Підвищується реакція держави й суспільства на процеси та явища, які спостерігаються в сфері аудиту, зокрема, недостатній рівень довіри до результатів аудиту, доволі низька, не зіставна із станом національної економіки, частка негативних аудиторських висновків (звітів) тощо. Впродовж останніх років формується стадія соціальної відповідальності аудиту, яка характеризується зменшенням його саморегуляції, формуванням суспільного нагляду за аудиторською професією, запровадженням низки правових актів щодо контролю якості аудиту.

Перебуваючи у постійному пошуку інвесторів, власники суб'єктів господарювання, усвідомлюючи необхідність підвищення рівня їх інформаційної прозорості, шукають шляхи для кількісного та якісного удосконалення механізмів розкриття фінансової та нефінансової інформації. Транспарентний вектор розвитку аудиту корелюється з обґрунтованими прагненнями держави гарантувати значній кількості юридичних та фізичних осіб побудову системи національних рахунків на підставі перевіреної, підтвердженої та якісної інформації, оскільки на сьогодні достовірність своєї фінансової звітності підтверджено незначною частою суб'єктів господарювання.

Отже, аудиторська синергія повною мірою відповідає транспарентному вектору розвитку аудиту, який обумовлений усвідомленням транспарентності як загальної ідеї сучасної цивілізації, збільшенням обсягів потоків капіталу та стрімким розвитком засобів масової комунікації.

УДК 657.1

ЕЛЕМЕНТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПІДХОДУ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Пилипенко Л.М. – д.е.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

В умовах динамічного розвитку інформаційно-інтелектуальної економіки особливої гостроти набуває проблеми своєчасного та якісного інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання та економічними процесами. На думку більшості експертів і науковців з предметної сфери знань основним джерелом інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання є система бухгалтерського обліку та звітності. Проте, не зважаючи на переваги формалізації, стандартизації й верифікації, облікова інформація має й недоліки, обумовлені недосконалістю бухгалтерської методології. А різноманітні корпоративні скандали, пов'язані з приписками у фінансовій та нефінансовій звітності, ще більше загострюють проблему якості облікової інформації та низького рівня довіри до неї.

Якість облікової інформації була об'єктом дослідження чималої кількості науковців, серед яких Д. Александер, М.Ф. Ван Бреда, В.І. Воськало, Н.М. Воськало, С.Ф. Голов, Р. Гор, З.В. Гуцайлюк, Н.Ю. Єршова, А.Г. Загородній, Д. Зіммерман, М.В. Корягін, Я.Д. Крупка, С.А. Кузнецова, П.О. Куцик, С.Ф. Легенчук, К. Ноубус, Н.А. Остап'юк, Т.Ф. Плахтій, Н.Л. Правдюк, М.В. Правдюк, І.Б. Садовська, Е.С. Хендріксен, М.М. Шигун, І.Й. Яремко та багато інших. У їхніх працях досліджувалися підходи до розуміння сутності якості облікової інформації, її критерії, методи оцінювання, а також якісні характеристики фінансової звітності. Проте мало дослідженою залишається проблема забезпечення якості облікової інформації.

Дослідження проблеми забезпечення якості облікової інформації у контексті управлінського підходу потребує визначення факторів якості облікової інформації та методів реалізації її забезпечення. За результатами проведених наукових досліджень фактори якості облікової інформації запропоновано класифікувати за двома ознаками – походженням та характером впливу. За походженням фактори якості облікової інформації доцільно поділити на об'єктивні, які походять із зовнішнього середовища суб'єкта господарювання та неконтрольовані з боку його менеджменту, та суб'єктивні – фактори внутрішнього середовища, зокрема пов'язані з організацією систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, а також функціонуванням системи корпоративного управління.

За ознакою характеру впливу доцільно виокремити нормативні та позитивні фактори якості облікової інформації. Нормативні фактори встановлюють вимоги до якості облікової інформації, їхня сутність визначається здебільшого змістом імперативних та законодавчо-нормативних документів у сфері бухгалтерського обліку та звітності. Вплив позитивних факторів на якість облікової інформації пов'язаний з реаліями економічної діяльності суб'єктів господарювання та економічними процесами в суспільстві.

Методи забезпечення якості облікової інформації запропоновано об'єднати у чотири групи:

- нормативні, які встановлюють вимоги до якості облікової інформації;
- організаційні, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку;
- обліково-методологічні, які передбачають підвищення якості облікової інформації шляхом покращення й адаптації бухгалтерської методології;
- контрольні, що забезпечують належний рівень якості облікової інформації завдяки проведенню її верифікації.

Застосування вказаних пропозицій щодо класифікації факторів якості облікової інформації та методів її забезпечення дасть змогу удосконалити практичні підходи до управління такою якістю та посилити заходи щодо відновлення довіри до системи бухгалтерського обліку і звітності як суспільного інституту.

УДК 657 : 659. 126

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ

Ясишена В.В. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Необхідно зазначити, що відображення торгових марок в системі обліку на сьогодні має ряд нез'ясованих питань. Одним з проблемних питань є формування первісної вартості торговельної марки при її створенні, а також порядок і дата встановлення торгової марки як об'єкту обліку у складі нематеріальних активів на балансі підприємства. На сьогодні існує ряд розбіжностей у підходах стосовно даних питань, тому виникає потреба у встановленні порядку обліку торговельної марки відповідно до чинного законодавства.

Відповідно до п. 11 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» первісна вартість придбаного нематеріального активу складається з ціни (вартості) придбання (крім отриманих торговельних знижок), мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з його придбанням та доведенням до стану, у якому він придатний для використання за призначенням [2]. Згідно з п. 17 П(С)БО 8 первісна вартість нематеріального активу, створеного підприємством / установою, включає прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані із створенням цього нематеріального активу та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням (оплата реєстрації юридичного права, амортизація патентів, ліцензій тощо). Але паралельно з цим у п. 9 П(С)БО 8 зазначено, що не визнаються нематеріальним активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені: витрати на підвищення ділової репутації підприємства / установи, вартість видань і витрати на створення торгових марок (товарних знаків) [2].

Постає питання, які саме витрати входять до вартості торговельної марки для визнання її у якості нематеріального активу, а які необхідно відображати у складі витрат відповідного звітного періоду. В П(С)БО 8 немає однозначного, чітко прописаного положення стосовно даного питання, що викликає ряд різних поглядів викладених в наукових працях, яким чином необхідно розуміти і трактувати пункти П(С)БО 8. У п. 10 П(С)БО 8 зазначено, що придбані (створені) нематеріальні активи зараховуються на баланс підприємства/установи за первісною вартістю, а у п. 9 П(С)БО 8 витрати на створення торгових марок (товарних знаків) відображати у складі витрат відповідного звітного періоду. Постає питання чому? Якщо підприємство має намір створити і зареєструвати торговельну марку і поставити її на баланс, то яким чином воно має це зробити керуючись п. 9 П(С)БО 8. Всі методичні підходи, що розкриті в п. 9, 10, 11 продубльовано в п. 2.3, 2.4, 2.11 Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів.

В наукових працях існує ряд різних тлумачень, але найбільш поширеним є виокремлення трьох методичних підходів щодо відображення торговельних марок при створенні в обліку: 1) капіталізація витрат на створення торговельної марки; 2) списання витрат на створення торговельної марки у витрати звітного періоду; 3) витрати на дизайн торговельної марки списують на витрати звітного періоду, а витрати на реєстрацію об'єкта права капіталізують. Абзац шостий п. 9 П(С)БО 8 необхідно доопрацювати і внести уточнення, які стосуються витрат на створення саме тих торговельних марок, на які підприємство не планує встановлювати право власності.

У п. 64 МСБО 38 «Нематеріальні активи» вказується, що видатки на внутрішньо генеровані бренди, заголовки, назви видань, переліки клієнтів та інші подібні своєю сутністю об'єкти не можна відокремити від витрат на розвиток бізнесу в цілому. Отже, такі об'єкти не визнаються як нематеріальні активи [1]. Даний пункт, теж треба розуміти як такий, що стосується тих внутрішньо генерованих брендів, на які підприємство не планує встановлювати право власності.

Отже, при формуванні первісної вартості торговельної марки витрати пов'язані з її створенням необхідно відображати на субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». На підставі виконання п. 17 П(С)БО 8 первісна вартість торговельної марки буде включати такі витрати:

– вартість послуг дизайнера за розробку знака для товарів і послуг;

– збір за подання заявки та проведення експертизи, яку проводить Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»;

– державне мито за видачу свідоцтва;

– збір за публікацію про видачу свідоцтва, в установленому порядку, публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність»;

– вартість послуг представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), зареєстрованих відповідно до закону.

Вищезазначені витрати накопичені на субрахунку 154 переносять на субрахунок 123 «Права на комерційні позначення». Необхідно зазначити, що лише після одержання свідоцтво на знаки для товарів та послуг з'являється можливість визначити суму всіх витрат понесених на створення торговельної марки і установити її балансову вартість. До одержання свідоцтва знак для товарів та послуг буде обліковуватися як капітальна інвестиція. Тобто, відносити до нематеріальних активів і відображати на субрахунку 123 торговельну марку будуть лише після одержання свідоцтва на знаки для товарів та послуг.

Реєстрація торговельної марки (знака для товарів і послуг) і одержання свідоцтва України дає його власнику майнові права інтелектуальної власності на даний об'єкт, що засвідчено ст. 495 Цивільного кодексу України. Також, відповідно до ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» встановлено права власника свідоцтва, а саме:

– право на використання знака;

– право забороняти іншим особам використовувати знак, або позначення, яке можна сплутати із знаком без його згоди;

– передавати будь-якій особі право власності на знак повністю або відносно частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг, на підставі договору;

– право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання знака на підставі ліцензійного договору;

– право проставляти поряд із знаком попереджувальне маркування, яке вказує на те, що цей знак зареєстровано в Україні [3].

Права, що випливають із свідоцтва, діють від дати подання заявки, що дає відповідь на ряд питань. Встановлення дати подання заявки, є підставою того, що інший суб'єкт, який подав заявку пізніше, не має права зареєструвати подібний знак. Тобто використання знака на товари і послуги можливе на підставі поданої заявки на реєстрацію знака на товари і послуги, до одержання свідоцтва. Підприємство може використовувати знак з розміщенням попереджувального маркування «ТМ», що є підтвердженням знаходження знака на реєстрації. На практиці права засвідчені свідоцтвом можливо одержати через 12 місяців після подання заявки на реєстрацію. Видача свідоцтва здійснюється Установою у місячний строк після державної реєстрації знака.

Право власності на знаки для товарів та послуг підлягає амортизації. Відповідно до п.п. 38.3.1. ПКУ розрахунок амортизації нематеріальних активів здійснюється відповідно до НП(С)БО або МСФЗ з урахуванням обмежень, встановлених п.п. 14.1.138 п. 14.1 статті 14 розділу I ПКУ, п.п. 138.3.2-138.3.4 цього пункту. При такому розрахунку застосовуються методи нарахування амортизації, передбачені НП(С)БО, крім «виробничого» методу. Строк нарахування амортизації торговельної марки встановлюється відповідно до правовстановлюючого документа.

Необхідно уточнити, що дата нарахування амортизації на торговельну марку, буде встановлюватися від дати одержання свідоцтва про реєстрацію. Заявка на реєстрацію торгової марки не є підставою для нарахування амортизації, тому що знак може бути не зареєстрований і права не будуть засвідчені свідоцтвом.

Спірним також є питання: чи підлягають амортизації права на знаки для товарів і послуг? Деякі економісти вважають, що амортизація не повинна нараховуватися на об'єкти права, вартість яких з часом не зменшується, а також ті, що будуть приносити підприємству прибуток протягом усього періоду існування підприємства. До нематеріальних активів з невизначеним строком використання можна віднести: права на знаки для товарів і послуг, комерційні (фірмові) найменування, комерційні таємниці, захист від недобросовісної конкуренції тощо. У П(С)БО 8 також зазначено, що нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання амортизації не підлягають та те, що перелік таких активів має бути встановлено підприємством. На нашу думку, підприємству на свій розсуд необхідно індивідуально й обґрунтовано підходити до визначення об'єкта нематеріального активу у т.ч. на торговельну марку (знаки для товарів і послуг), на який недоцільно нараховувати амортизацію.

На сьогоднішній день є поширеною ситуація, коли підприємства використовують об'єкти інтелектуальної власності без відображення їх у фінансовій звітності, що суперечить принципу повного висвітлення. Відображення торговельної марки у фінансовій звітності дає підприємству ряд переваг, а саме: об'єктивна оцінка вартості торговельної марки збільшує вартість підприємства; залучення кредитних коштів під заставу права власності на знаки для товарів та послуг дає можливість користуватися позиковими коштами; зменшення бази оподаткування відбувається за рахунок нарахованої амортизації на право власності на знаки для товарів та послуг тощо.

Список використаних джерел:
1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». Міжнародний документ від 01.01.2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_050/page2.
2. П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Затверджено Наказом МФУ від 18.10.1999р. № 242: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99.
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1995 №3689-XII: [Електронний ресурс]. – Режим доступ: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12.

УДК 336:334.02

БАГАТОРІВНЕВИЙ ЗАХИСТ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Слатвінський М.А. – к.е.н, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Одним із перспективних напрямів ризик-менеджменту, який дозволяє сформувати високий рівень захисту фінансових установ, є впровадження моделі їх багаторівневого захисту. Вона відповідає принципам ефективності використовуваних ресурсів та дозволяє підвищити прибутковість фінансових установ шляхом зосередження уваги на зонах підвищеного ризику та формування декількох кіл захисту, що спроможні забезпечувати високий рівень протистояння зовнішнім загрозам.

В цьому контексті ризик-менеджмент має розглядатись як процес планування, організації, регулювання, координації та контролю, що враховує на основі постійного моніторингу різного ступеня впливу на ризики з метою перешкоджання їх виникнення або зведення до мінімуму їх негативного впливу на фінансову установу. Ефективного застосування цих дій потребує формування системи менеджменту на основі побудови багаторівневої системи захисту.

Окремим етапом, який потребує окремої уваги, є система внутрішнього контролю у фінансовій установі. Це процес, який здійснює її менеджмент або інші уповноважені особи, призначений для гарантування досягнення поставлених цілей, дотримання процедур та належного формування звітності. Внутрішній контроль є невід'ємною частиною системи ризик-менеджменту, оскільки дозволяє менеджменту фінансової установи скористатися можливостями ризикових ситуацій, та протистояти загрозам, пов'язаними з ними.

Взаємозв'язок ризик-менеджменту та внутрішнього контролю проявляється в тому, що перед прийняттям рішень необхідно враховувати ризики, на виявлення яких контроль і має бути спрямований. Однак контроль має бути гнучким, тобто адаптованим до змінних умов оточуючого середовища, для того щоб організація відреагувавши на ризики, змогла досягнути поставлених цілей. Оскільки ризиком повністю неможливо управляти, то існуюча система контролю має надавати можливість адекватно реагувати на зміни, підвищити стійкість організації до негативних обставин та готовність до непередбачуваних ситуацій.

Необхідний результат система ризик-менеджменту та внутрішнього контролю можуть дати, будучи інтегровані в систему управління фінансовою установою. Для цього необхідне:

– використання системи ризик-менеджменту у відповідності зі стандартами та/або рішенням керівництва фінустанови;

– встановлення критеріїв ризику та визначення системи внутрішнього контролю на основі виробленої стратегії ризик-менеджменту;

– забезпечення врахування ризиків на всіх рівнях планування та контролю фінустанови;

– спостереження за змінами у внутрішньому та зовнішньому середовищі установи, визначення їх впливу на цілі установи і перегляд рішень у відповідності із принципами політики ризик-менеджменту;

– перевірка ефективності системи ризик-менеджменту на постійній основі;

– використання ризик-менеджменту та системи внутрішнього контролю для досягнення організацією власних стратегічних та тактичних цілей, для чого вони мають бути вбудовані в систему управління установою.

Для поєднання системи ризик-менеджменту із засобами внутрішнього контролю фінансової установи можуть бути використані моделі багаторівневого захисту від ризиків. Найбільш відомими є дві: модель трьохлінійного захисту ACCA [2] та модель COSO, яка включає п'ять взаємопов'язаних компонентів [3].

Як можна побачити в табл. 1, незважаючи на доведену їх ефективність, вони в

процесі застосування мають суттєві відмінності, що може забезпечити прийнятність їх використання відповідно до сфери діяльності організації, її цілей та умов функціонування.

Отже, на основі розгляду моделей ACCA та COSO можна стверджувати, що ефективний ризик-менеджмент для фінансових установ має включати систему ризик-менеджменту як складову управління установою у взаємозв'язку із внутрішнім контролем (рис. 1). Ця система має підпорядковуватись цілям та особливостям функціонування організації.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз моделей багаторівневого захисту

Моделі / Ознаки	ACCA	COSO	ISO 31000
Концепція ризик-менеджменту	Загальний підхід до управління ризиками	Власна система ризик-менеджменту	Загальний підхід до управління ризиками
Механізм ризик-менеджменту	Єдина система ризик-менеджменту	Єдина система ризик-менеджменту	Загальна концепція та лінійний процес ризик-менеджменту
Типи ризиків	Негативні	Негативні	Позитивні та/або негативні
Ймовірність виникнення ризику	Виходить з наявності ризику	Виходить з наявності ризику	Виникнення ризику залежить від досягнення поставлених цілей
Наявність вигід від ризику	Ризик настання негативних подій	Ризик і можливості	Можливості є джерелом ризику
Характер процесу ризик-менеджменту	Послідовний процес	Послідовний процес	Повторюваний процес

Джерело: розроблено автором на основі [2; 3; 4]

Рис. 1. Взаємозв'язок між ризик-менеджментом та внутрішнім контролем

До моделі має бути включено два блоки: ризик-менеджмент (містить визначення ризикових подій, оцінювання ризиків, управління ризиками) та елементи внутрішнього контролю (контроль оточуючого середовища, управління, інформаційні комунікації та моніторинг).

Бухгалтери з управлінського обліку в більшості фінансових установ мають відігравати ключову роль при плануванні, реалізації, виконанні, оцінці та вдосконаленні ризик-менеджменту і внутрішнього контролю:

1) завдяки їх місцю та ролі у системі менеджменту фінустанов вони спроможні налагодити взаємодію ризик-менеджменту та внутрішнього контролю у всій організації, а також забезпечити їх інтеграцію в організаційну структуру управління відповідної установи;

2) будучи відповідальними за надання релевантної та достовірної інформації для прийняття рішень та процесів контролю, можуть надавати належну інформаційно-аналітичну підтримку лінійного управління в системі взаємодії ризик-менеджмент – внутрішній контроль;

3) несучи відповідальність за стан

управління та контролю фінансової діяльності, можуть відігравати провідну роль у впровадженні ланки ризик-менеджмент – внутрішній контроль в систему управління фінансовою установою та реалізацію заходів на цій основі, спрямованих на досягнення фінансових цілей установи;

4) проводячи аудит діяльності фінустанови можуть підвищувати ефективність ризик-менеджменту і вдосконалювати структуру та функціонал внутрішнього контролю.

Розглянута структура та функціональність багаторівневого захисту дозволяє ефективно управляти ризиками та здійснювати внутрішній контроль, що є основою стійкого розвитку фінустанови, що обумовлює необхідність подальших досліджень в частині розробки концепції та методичних інструкцій з корпоративного управління, ризик-менеджменту та внутрішнього контролю.

Список використаних джерел:
1. Burden P. Three lines of defense model, ACCA IA Bulletin, February, 2008, http://archive.newsweaver.com/accaiabulletin/newsweaver.co.uk/accaiabulletin/e_article00102615464e4.html.
2. Anderson D. J., Eubanks G. Leveraging COSO across the three lines of defense – Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2015, https://www.coso.org/Documents/COSO20153LOD.pdf
3. Менеджмент ризику. Методи оцінки ризику (IEC 31010 Risk management – Risk assessment techniques), https://www.iso.org.

УДК 336.74:[005.3:658.15

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гордополов В.Ю. – к.е.н., доцент; Петрина І.В. – студентка
Київський національний торговельно-економічний університет

Необхідність проведення аналізу грошових потоків зумовлено обмеженістю грошових ресурсів на підприємствах, нестійким фінансовим станом багатьох підприємств, ризиком втрати платоспроможності й іншими внутрішніми і зовнішніми факторами.

Теоретичному обґрунтуванню й практичному вирішенню питань аналізу грошових потоків підприємств присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних економістів таких, як Є. Брігхема, Е. Нікхбахта, А. Гроппеллі, Т. Райса, В.В. Бочарова, Л.Н. Павлової, Г.В. Савицької, а також праць вітчизняних вчених, як І.О. Бланка, О.В. Єрмошкіної, Г.Г. Кірейцева, Л.О. Лігненко, А.М. Поддерьогіна, О.О. Терещенка, Р.Б. Тяна та інших економістів. Інтерес до дослідження питань аналізу грошових потоків підприємств пов'язаний із їх надзвичайною важливістю в забезпеченні стабільної діяльності та фінансової стійкості підприємств, впливом на функціонування всіх структурних підрозділів підприємства, високою чутливістю до багатьох факторів. (1)

Метою статті є удосконалення методики аналізу грошових потоків підприємства обґрунтування доцільності систематизації сукупності показників, що використовуються при здійсненні.

Сутність грошового потоку безпосередньо пов'язана з витрачанням та надходженням коштів під час роботи підприємства, у процесі якої потрібно забезпечити ефективне використання цих коштів та своєчасне погашення боргових зобов'язань.

Грошовий потік підприємства - це сукупність розподілених за окремими інтервалами певного періоду часу надходжень і виплат коштів, що генеруються його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний із факторами часу, ризику та ліквідності. (2)

Дослідження діяльності з позиції охоплення грошовими потоками всіх напрямів та аспектів роботи суб'єкта господарювання має надзвичайно важливе значення для його стабільного та результативного функціонування, що обумовлює широкий спектр критеріїв класифікації грошових потоків.

Необхідно відзначити, що вчені по-різному оцінюють необхідність і значимість систематизації грошових потоків за певною класифікаційною ознакою. Так, наприклад, Бланк І.О. (3) у своїх публікаціях виділяє найбільшу кількість подібних ознак (дев'ятнадцять), включаючи деякі нестандартні критерії, які не зустрічаються в роботах інших авторів. (4) Вважаємо за доцільне додати класифікаційну ознаку - за напрямом використання у фінансово-господарській діяльності підприємства. Грошовий потік відповідно до цієї ознаки розподіляється за основними напрямками діяльності, яка безпосередньо фінансується для забезпечення оптимізації виробничо-управлінських процесів (придбання матеріалів, розрахункові і кредитні операції, оплата праці персоналу (виробничого,

управлінського тощо), розрахунки з бюджетом та ін).

Важливою складовою аналізу грошових потоків є розрахунок та дослідження відповідних коефіцієнтів. Використання коефіцієнтного методу полягає у визначенні теоретично обґрунтованих критеріїв оцінки, за якими існує можливість зробити цінні з практичної точки зору висновки щодо діяльності та стану підприємства. У контексті аналізу грошових потоків виділяють такі групи коефіцієнтів:

– показники якості грошових потоків підприємства; – показники результативності використання грошових коштів; – показники ліквідності та платоспроможності, що розраховуються на базі грошових потоків.

Велика кількість показників та коефіцієнтів, яких на сьогоднішній день виділяють більше 30, використовуються при аналізі грошового потоку. При загальній оцінці ефективності грошового потоку суб'єкта господарювання виникають складнощі, оскільки показники мають різне направлення, тобто для одних показників збільшення є позитивним, для інших - негативним. Тому, доцільним буде їх систематизувати для точної інтерпретації та інтегральної оцінки грошових потоків підприємства. (табл. 1)

Таблиця 1

Характеристика показників грошових потоків підприємства відповідно до направлення

Збільшення	Зменшення
частка позитивного грошового потоку від операційної діяльності у сукупному позитивному грошовому потоці	частка позитивного грошового потоку від фінансової діяльності у сукупному позитивному грошовому потоці
коефіцієнт фінансування інвестиційної діяльності у процесі операційної	коефіцієнт зовнішнього фінансування інвестиційної діяльності
коефіцієнт внутрішнього фінансування інвестиційної діяльності	коефіцієнт співвідношення амортизаційних витрат та чистого грошового потоку від операційної діяльності
коефіцієнт співвідношення фінансового результату від звичайної діяльності та чистого грошового потоку від операційної діяльності:	показник синхронності надходження та витрат грошових коштів
коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів	коефіцієнт синхронності надходження та витрат грошових коштів
коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів від операційної діяльності	показник рівномірності надходження грошових коштів:
коефіцієнт ефективності грошового потоку за підприємством	показник рівномірності надходження грошових коштів від операційної діяльності
коефіцієнт ефективності грошового потоку за операційною діяльністю	показник рівномірності витрат грошових коштів
коефіцієнт грошової віддачі доходу за операційною діяльністю	показник рівномірності витрачання грошових коштів у процесі операційної діяльності
Коефіцієнт грошової продуктивності фінансового результату від операційної діяльності	коефіцієнт рівномірності витрачання грошових коштів
коефіцієнт грошової віддачі власного капіталу в процесі операційної діяльності	коефіцієнт рівномірності витрачання грошових коштів від операційної діяльності
коефіцієнт грошової віддачі активів підприємства у процесі операційної діяльності	період погашення заборгованості
коефіцієнт грошової віддачі інвестиційного капіталу в процесі операційної діяльності	
коефіцієнт ліквідності грошового потоку	
коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	
коефіцієнт грошового покриття виплат за відсотками	
коефіцієнт грошового покриття поточних зобов'язань	
коефіцієнт грошового покриття зобов'язань	

Відповідно до результатів дослідження, було розроблено таблицю, у якій показники, що при зростанні характеризують позитивні зміни розташовані у колонці «Збільшення», а при негативній динаміці позитивні зміни у грошовому потоці будуть характеризувати показники, що відображені у колонці «Зменшення».

Отже, аналіз грошових потоків є важливою складовою процесу управління рухом грошових коштів, що забезпечує якісну обробку інформації з метою подальшого прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень, прогнозування та планування грошових потоків, адже складність аналізу грошових потоків полягає у великій кількості розрізнених показників, що ускладнюють процес отримання повної та достовірної інформації про стан грошових потоків підприємства, а також вірно їх інтерпретувати для забезпечення потреб користувачів. Було запропоновано систематизувати сукупність показників та коефіцієнтів, що є важливим для інтегральної оцінки грошового потоку підприємства, а також актуальною темою подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ясишена, В. В.Методика проведення аналізу грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена, І. М. Сисоєва // Інноваційна економіка. – 2012. – № 2.
2. Фінансовий мененджмент: елект. навч. посібник / І.А.Бігдан, Л.І. Лачкова, В.М. Лачкова, О.В. Жилякова – Х.:ХДУХТ, 2017. 197–с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / д.э.н. И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – 656 с.
4. Заремба Є.М. Грошові потоки підприємства: сутність і класифікація / Є.М. Заремба // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 2 (23). – С. 87–92. 7.
5. Харченко В. А. Система управління грошовими потоками підприємства/В. А. Харченко // Формування ринкових відносин в Україні – 2011 - №1 – с. 61-65

УДК 368:339.13(477)(043.2)

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Чвертко Л.А. – к.е.н., доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Становлення та розвиток страхового ринку України характеризується поступовою розбудовою системи його суб'єктів інфраструктури, зокрема й таких, що надають професійні посередницькі послуги. Страхові посередники є важливими учасниками страхового ринку, що вказують на ступінь його розвитку, зрілість та ефективність функціонування. Неабияку роль у просуванні страхових послуг відіграють страхові брокери, які належать до групи прямих посередників та здійснюють консультаційний супровід споживача на етапі укладання, виконання, модифікації і припинення договору страхування або перестрахування.

Брокерську діяльність в Україні, як і в інших країнах, можуть здійснювати фізичні або юридичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку суб'єктами підприємницької діяльності і діють на страховому ринку від свого імені на підставі доручень страхувальника або страховика. В країні станом на початок 2018 р., за даними Державного реєстру фінансових установ, оприлюдненим Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [1], функції страхового та перестрахового посередництва на ринку виконують лише 54 брокери (в т. ч. 9 представництв). Водночас, слід зазначити, що останнім часом на вітчизняний страховий ринок прийшло багато закордонних фінансових установ. Нині про намір надавати посередницькі послуги у страхуванні та перестрахуванні на території України повідомили 19 брокерів-нерезидентів з таких країн, як Чехія – 5 установ, Латвія – 4, Швейцарія – 3, Австрія – 2, Великобританія – 1, Італія – 1, Естонія 1, Литва – 1, а також одна фінансова установа з Німеччини.

Кількісні показники діяльності страхових та перестрахових брокерів інституту посередників страхового ринку України, на думку дослідників, неспівставні з відповідними показниками розвинутих страхових ринків. Зокрема, співвідношення страховиків і брокерів в Україні складає трохи більше ніж 4:1, тоді як в економічно розвинутих країнах на одну страхову компанію припадає декілька десятків брокерських установ, що її обслуговують або працюють із нею [4, с. 44].

Аналіз офіційної статистичної інформації про надання посередницьких послуг у страхуванні та перестрахуванні в Україні засвідчує відсутність системності та публічності у цій сфері. Незважаючи на позитивну динаміку деяких показників діяльності цих суб'єктів страхового ринку, в цілому взаємодія страховиків, страхувальників і страхових та перестрахових брокерів перебуває тільки на початковому етапі розвитку. Наочним підтвердженням цього є незначні показники (у 2016 р. – 6,15%) частки договорів страхування, укладених брокерами зі страховиками-резидентами на користь

страхувальників у загальній кількості договорів (крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті), що представлені на рис. 1. Це свідчить про низький рівень поінформованості потенційних страхувальників про переваги співпраці зі страховими посередниками

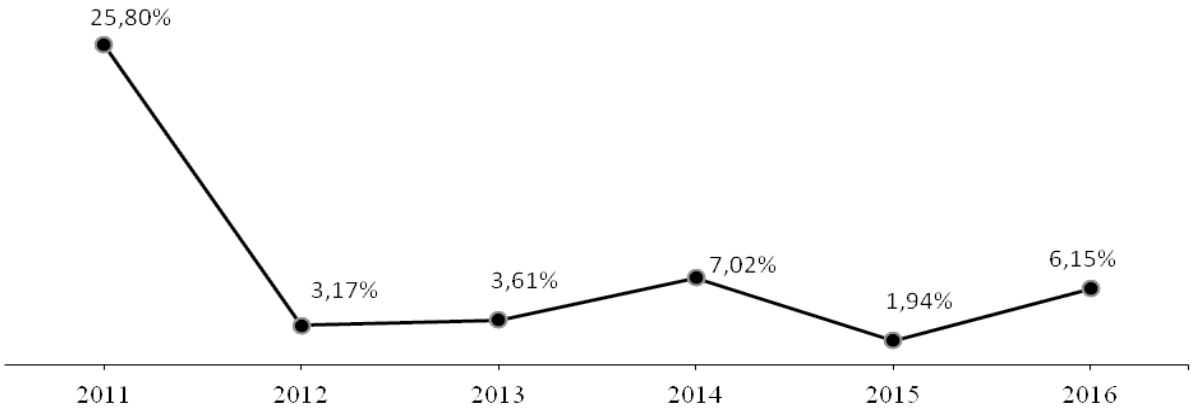

Рис. 1. Динаміка частки договорів страхування, укладених брокером із страховиками-резидентами на користь страхувальників у загальній кількості договорів страхування (крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті)

Невеликими є обсяги платежів, отриманих страховиками-резидентами та перестраховиками-резидентами за договорами страхування та перестрахування, що укладені брокерами. Зокрема, впродовж 2012–2016 рр., згідно з розрахунками, що здійснені за даними Нацкомфінпослуг [2, 3], частка таких надходжень у валовому обсязі в середньому складає 0,18%.

Зауважимо, що на страховому ринку України переважають посередницькі послуги брокерів у перестрахуванні, обсяги надходжень за якими у 2012-2016 рр. характеризуються чітко вираженою тенденцією до зростання (рис. 2). На кінець аналізованого періоду вони склали понад 93 % від сукупних премій. При цьому значно більшими є показники перестрахових премій, отриманих перестраховиками-нерезидентами за договорами перестрахування, що укладені брокерами: у 2015-2016 рр. їхні значення перевищують показники надходжень перестрахових премій, отриманих перестраховиками-резидентами, більше як у сотню разів.

Рис. 2. Динаміка обсягів страхових та перестрахових премій,
отриманих страховиками та перестраховиками за договорами, які укладені брокерами, тис. грн.

Як показують дослідження, брокери здебільш укладають договори на користь перестрахувальників з перестраховиками-нерезидентами [5, с. 223], передаючи у перестрахування великі ризики з незначною імовірністю настання страхового випадку, в той час як дрібні ризики з незначним перерозподілом відповідальності та мізерними розмірами

платежів перестраховуються українськими перестраховиками. Це обумовлено низькою місткістю вітчизняного перестрахового ринку і призводить до втрати ним значної суми надходжень.

Отже, становлення посередницьких відносин в Україні відбувається в умовах економічної нестабільності та недосконалості законодавчої бази у сфері страхування. Кількість страхових брокерів на страховому ринку України не відповідає тенденціям ринків економічно розвинених країн, а показники їхньої діяльності – вимогам вітчизняного страхового ринку. Ситуація, що склалася у цьому секторі страхового посередницького ринку України, обумовлює необхідність підвищення рівня поінформованості потенційних споживачів страхових послуг про переваги страхового посередництва, постійного моніторингу діяльності страхових брокерів з метою підвищення її ефективності і у такий спосіб підвищення якості надання страхових послуг в цілому.

Список використаних джерел:

1. Державний реєстр фінансових установ [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/ua/Inshi-reiestry-ta-pereliky.html
2. Інформація про посередницькі послуги у страхуванні та/або перестрахуванні [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-poserednytski-posluhy-u-strakhuvanni-taabo-perestrakhuvanni.html
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html
4. Нестерова Д. Розвиток страхового посередництва в розвинутих європейських країнах / Д. Нестерова, Н. Кудрявська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2016. – № 3(180). – С. 42-47.
5. Чвертко Л. А. Особливості діяльності посередників на страховому ринку України / Л. А. Чвертко // Економіка і управління: проблеми науки та практики : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 12-13 груд. 2013 р. – Дніпропетровськ : ФОТ Дробязко С. І., 2013. – С. 223-226.

УДК 657

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Шестерняк М.М. – к.е.н.
Тернопільський національний економічний університет

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки, що характеризується дефіцитом джерел фінансування, періодичними фінансовими кризами, перенасиченням неперевіреної інформації, обмеженістю ресурсів, потребує якісної інформації. Економічний аналіз як одна з важливих складових економічних наук з'ясовує достовірність та надійність висновків. Роль економічного аналізу в процесі управління в умовах нестабільності та непрогнозованості змін вітчизняної економіки суттєво зростає, оскільки економічний аналіз є дієвим засобом доцільності прийняття правильних управлінських рішень для стійкого та ефективного функціонування підприємства.

Як відомо, аналіз процесів та явищ господарської діяльності здійснюють ще на початку виникнення людства. Найперші прийоми аналізу прийшли до нас з Давньої Греції. У XIX ст. аналіз поглиблено та розширено в таких країнах, як Англія, Німеччина та Франція. На початку XX ст. економічний аналіз розпочинає свій розвиток в Україні. На практиці економічний аналіз широко застосовують для комплексного системного вивчення економіки підприємств та пошуку резервів збільшення виробництва продукції. Стрімко розвивається теорія економічного аналізу та вдосконалюються його методики. Так, у практичну діяльність впроваджують способи і прийоми аналізу для пошуку резервів скорочення витрат, зростання продуктивності праці, збільшення обсягу продукції.

Теорія, методологія, методика, способи та прийоми економічного аналізу сформувалися на основі таких дисциплін, як балансознавство, бухгалтерський облік, фінанси та статистика, розвивалися поступово, пройшли певні етапи розвитку від найпростіших способів аналітичного дослідження до сучасних методик та розрахунків.

Вагомий внесок у дослідження теоретичної та методологічної бази економічного аналізу зробили видатні вчені, зокрема: М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, І.П. Житна, Г.І. Кіндрацька, І.Д. Лазаришина, Б.М. Литвин, Є.В. Мних, Ю.С. Цал-

Цалко, М.Г. Чумаченко, С.І. Шкарабан та інші [1-8].

Зміни, що відбуваються в сучасних ринкових відносинах, висувають нові вимоги до організації та проведення економічного аналізу. Зокрема, розширюється сфера застосування економічного аналізу, посилюється роль аналізу фінансових позицій суб'єктів господарювання, маркетингового та інноваційно-інвестиційного аналізу. Економічний аналіз стає вагомим інструментом в оптимізації облікової, податкової, інвестиційної, кредитної та маркетингової політики підприємств. Разом з тим, значна кількість підприємств повною мірою не реалізують можливості економічного аналізу для вирішення вищезазначених проблем.

Сучасні комп'ютерні технології, що використовують підприємства для автоматизації системи управління фінансово-господарською діяльністю, створюють необхідні умови для вдосконалення оперативного аналізу. Саме оперативний аналіз дозволяє своєчасно втрутитись в господарські процеси та спрямувати їх в потрібний напрямок, у короткі терміни отримати інформацію про своєчасне виконання договірних зобов'язань, стан розрахунків, виконання виробничої програми тощо.

Практика свідчить, що за попередні роки збільшилась кількість підприємств, які в результаті ефективного управління своєю діяльністю почали володіти значним капіталом для інвестування в діяльність інших фірм. Сьогодні, серед великої кількості видів інвестицій перед підприємством постає питання вибору правильного варіанту інвестиційного рішення. При цьому, потрібно врахувати фактори, які мають вплив на прийняття інвестиційного рішення, а саме: вид інвестиції, вартість інвестиційного проекту, обмеженість фінансових ресурсів, доступних для інвестування, ризик, пов'язаний з прийняттям того чи іншого рішення тощо. Особливої актуальності набувають методи аналізу та оцінки ефективності інвестиційних проектів. Як наслідок, перспективним напрямком економічного аналізу стає інвестиційний аналіз. Реалії вітчизняної економіки потребують розробки власних комплексних методик інвестиційного аналізу та впровадження і адаптації зарубіжного досвіду в цій галузі.

Впровадження інновацій є рушійним чинником ефективного розвитку як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому. Високий рівень економічного розвитку країни залежить від рівня інноваційної діяльності кожного господарюючого суб'єкта. Тому, політика держави потребує побудови інноваційної економіки. Облік інновацій, розкриття інформації про них у фінансовій звітності, оцінювання результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, обґрунтування системи показників інноваційної діяльності, розробка комплексних методик її аналізу вимагають нових концептуальних підходів та необхідність розвитку ще одного напрямку економічного аналізу – інноваційного аналізу.

Одна з найбільш актуальних проблем сучасної ринкової економіки – проблема неплатоспроможності, банкрутства боржника, не спроможного виконувати свої зобов'язання та погасити кредит. Виникає потреба у виявленні факторів та причин фінансової неспроможності суб'єкта господарювання, об'єктивної ідентифікації ознак банкрутства за допомогою діагностичного аналізу. Саме діагностичний аналіз спрямований на обґрунтування ефективних заходів щодо фінансового оздоровлення підприємства. Проте, методика діагностичного аналізу недосконала та потребує уточнень системи показників, методів та процедур аналізу.

В сучасних ринкових відносинах вагоме місце займає аналіз власного фінансового стану та його ділових партнерів. Головним джерелом інформації є бухгалтерська (фінансова) звітність. Відповідно, виникає потреба у розробці методичних положень її аналізу, спрямованого на удосконалення аналітичних можливостей окремих звітних форм, створення механізмів усунення негативних факторів та вживання своєчасних заходів щодо його оздоровлення.

Розглянуті вище напрямки економічного аналізу: оперативний, інвестиційний, інноваційний, діагностичний, аналіз власного фінансового стану та його ділових партнерів, надають інформацію, яку використовують для прийняття обґрунтованих управлінських рішень як зовнішні аналітики (інвестори, кредитори, фіскальні органи, органи державного управління, аудиторські фірми, контрагенти, тощо), так внутрішні аналітики (власники, апарат управління, інший персонал суб'єкта господарювання).

Перспективи розвитку економічного аналізу та його напрямків в сучасних умовах є актуальними та потребують розробки власних комплексних методик і подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Житна І.П. Економічний аналіз: [навчальний посібник] / І.П. Житна, І.В. Тацій, П.Є. Житний. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2006. – 296 с.

2. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: [підручник] / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній; за ред. проф. А.Г. Загороднього. - Львів: Магнолія Плюс, 2006. – 428 с.

3. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 336 с.
4. Мних Є. В. Сучасна парадигма економічного аналізу в Україні / Є. В. Мних // Вісн. Львів. комерц. акад. Сер. економічна. – 2004. – Вип. 16. – С. 76-79.
5. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – К. : Знання, 2011. – 630 с.
6. Шкарабан С. І. Характеристика стану економічного аналізу в Україні / С. І. *Шкарабан*, І. Д. Лазаришин // *Економічний аналіз* : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2010. – Вип. 5. – С. 10-13.
7. Економічний аналіз: [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»] / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. - Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
8. Економічний аналіз: [навчальний посібник]/ М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М. І Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. — 556 с.

УДК 657

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ТА ПОДАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ЗВІТНОСТІ

Волинець В.І. – к.т.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В сучасних умовах все більшого поширення набуває формування та подання електронної звітності завдяки ряду суттєвих переваг в порівнянні з традиційним способом формування та подання звітності у паперовому вигляді. Різні питання, пов'язані з формуванням та поданням електронної звітності, розглядались в працях таких науковців як Мельник Т., Очеретько Л.М., Тофан І.М., Гудзенко Н.М., Волот О.І. та інших.

Метою даної роботи є дослідження нормативно-правового регулювання в сфері формування та подання електронної звітності.

Для нормативно-правового регулювання в сфері формування та подання електронної звітності використовуються такі нормативно-правові документи: Закон України «Про інформацію» [1], Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [2], Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [3], Закон України «Про електронний цифровий підпис» [4], Інструкція з підготовки і подання податкових документів в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку [5], Порядок подання звітів до Пенсійного фонду України в електронній формі [6], Порядок подання електронної звітності до органів державної статистики [7].

Закон України «Про інформацію» встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, визначає систему інформації та її джерела, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону. Цим законом визначено поняття інформації, під якою розуміють документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі; принципи інформаційних відносин, які включають об'єктивність, повноту і точність інформації; галузі, види та джерела інформації, де основними галузями інформації є політична, економічна, духовна, науково-технічна, соціальна, екологічна та міжнародна галузі, основними видами інформації є статистична, адміністративна, масова, правова, соціологічна, довідково-енциклопедична та особистісна інформація, а основними джерелами інформації є документи та інші носії інформації, які зберігають інформацію; поняття документу як матеріальної форми одержання, зберігання, використання і поширення інформації; режими доступу до інформації, за якими інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом (конфіденційну і таємну).

Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» регулює відносини у сфері захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах. Цим законом визначено поняття інформаційно-телекомунікаційної системи як сукупності інформаційних та телекомунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле; шкідливих дій в інформаційно-телекомунікаційних системах, до яких відносять виток, блокування, знищення, порушення цілісності та режиму доступу до інформації; захисту інформації в системі як діяльності, спрямованої на запобігання шкідливим діям щодо інформації в системі; криптографічного захисту інформації як виду захисту інформації, що реалізується шляхом

перетворення інформації з використанням спеціальних (ключових) даних з метою приховування/відновлення змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо; технічного захисту інформації як виду захисту інформації, спрямованого на забезпечення за допомогою інженерно-технічних заходів та/або програмних і технічних засобів унеможливлення шкідливих дій.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначає основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. Цим законом визначено поняття електронного документа як документа, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа, та електронного документообігу як сукупності процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при його використанні. Цим законом визначено поняття електронного підпису як даних в електронній формі, які додаються до інших електронних даних електронних документів або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувачів електронних документів, та електронного цифрового підпису як виду електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення електронних даних електронних документів, які додаються до цих електронних даних або логічно з ними поєднуються і дають змогу підтвердити цілісність електронних документів та ідентифікувати підписувача.

Інструкція з підготовки і подання податкових документів в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку визначає загальні принципи організації інформаційного обміну під час подання платниками податків податкової звітності до органів державної фіскальної служби України в електронній формі із використанням електронного цифрового підпису.

Порядок подання звітів до Пенсійного фонду України в електронній формі визначає загальні принципи організації інформаційного обміну під час подання страхувальниками звітів до Пенсійного фонду України в електронній формі із використанням електронного цифрового підпису.

Порядок подання електронної звітності до органів державної статистики визначає послідовність подання електронних звітів до органів державної статистики суб'єктами системи електронної звітності.

Формат електронних документів для подання до Державної фіскальної служби України, Пенсійного фонду України та Державної служби статистики України затверджений наказом Державної податкової адміністрації України від 29.11.13 р. № 729.

Таким чином, в роботі розглянуто нормативно-правові документи, на підставі яких здійснюється нормативно-правове регулювання в сфері формування та подання електронної звітності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інформацію» від 02.10.92 р. № 2657-XII, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: // http://zakon0.rada.gov.ua/ laws/show/2657-12.
2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.94 р. № 80/94-ВР, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: // http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80.
3. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.03 р. № 851-IV, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/851-15.
4. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.03 р. № 852-IV, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15.
5. Інструкція з підготовки і подання податкових документів в електронному вигляді засобами телекомунікаційного зв'язку: Затверджено наказом Міністерства доходів і зборів України від 10.04.08 р. № 233 [Електронний ресурс] / Міністерство доходів і зборів України. – Режим доступу: // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0320-08.
6. Порядок подання звітів до Пенсійного фонду України в електронній формі: Затверджено Постановою правління Пенсійного фонду України 19.04.2007 р. № 7-7 [Електронний ресурс] / Правління Пенсійного фонду України. – Режим доступу: // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/z0436-07.
7. Порядок подання електронної звітності до органів державної статистики: Затверджено наказом

Держкомстату 12.01.2011 р. № 3 [Електронний ресурс] / Правління Пенсійного фонду України. – Режим доступу: // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0408-11.

УДК 657.432.012.5

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ В УПРАВЛІННІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

Гордополова Н.В. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Однією з важливих передумов успішної діяльності підприємства є процес постачання, що тісно пов'язаний з розрахунковими операціями, які можуть призводити до утворення зобов'язань. Від величини кредиторської заборгованості підприємства залежить його фінансова стійкість, незалежність та платоспроможність. Причиною виникнення значної кредиторської заборгованості часто стає недосконаліть розрахунків з постачальниками та підрядниками. Як наслідок – порушення фінансової та розрахункової дисципліни. Тому правильне, ефективне та своєчасне ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками, достовірне відображення облікової та аналітичної інформації набуває великого значення, що свідчить про необхідність їх вдосконалення.

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є необхідною умовою ефективної співпраці з контрагентами, оскільки забезпечує дотримання розрахункової дисципліни, що, в свою чергу, впливає на платоспроможність підприємства та фінансово-господарську діяльність. Тому потрібно удосконалювати облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, його ефективне та своєчасне ведення з умовою отримання достовірної інформації для прийняття економічних обґрунтованих рішень та попередження ризику у фінансовій діяльності підприємства.

Дослідженню проблем обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема таких як: Л.А Бернстайн, Л.М. Братчук, Ф.Ф. Бутинець, М.Ф. Ван Бред, Г.В. Власюк, Е.С. Хендріксен та ін. Проте ряд питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює актуальність подальшого дослідження.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги може бути як позитивним елементом фінансово-господарської діяльності, так і негативним. Порівняно із зобов'язаннями за отриманими кредитами банків, векселями, облігаціями, вона є «дешевшою» заборгованістю. Також виникає можливість користування коштами інших підприємств. З іншого боку, якщо величина кредиторської заборгованості є досить великою, то відбуватиметься зниження платоспроможності суб'єктів господарювання. Це може стати причиною відмови інших підприємств та фінансових структур від співпраці.

Процес постачання є невід'ємною ланкою кругообігу засобів. Покупець купує у продавця (постачальника) сировину і матеріали, пальне і мастильні матеріали, мінеральні добрива, запасні частини та інші матеріальні цінності, необхідні для здійснення господарської діяльності. Підрядні організації виконують для замовників будівельні роботи, а також роботи і послуги виробничого характеру - ремонтні роботи, внесення добрив, технічне обслуговування тощо. Взаємовідносини між підприємствами регулюються двосторонніми угодами. При організації обліку потрібно забезпечити виконання умов, зазначених в угодах.

Задача управлінця в даному аспекті полягає в тому, щоб вчасно отримати економічні блага (продукцію, роботи, послуги), та вчасно і в повному обсязі провести за них розрахунки.

Як правило, дієвим цивільно-правовим способом узаконення та забезпечення виконання постачальниками та підрядниками взятих зобов'язань є господарський договір. В ньому повинні бути чітко визначені графік поставки товарів (виконання робіт, надання послуг), умови розрахунків та штрафні санкції на випадок невиконання сторонами своїх зобов'язань за договором.

Основними видами договорів, які укладаються з постачальниками є: договір поставки, договір купівлі-продажу, бартеру тощо. З підрядниками - договір підряду. Від правильного оформлення змісту договору залежить виконання обох сторін своїх обов'язків та наслідки у разі їх порушення, що безпосередньо може вплинути на діяльність підприємства та його фінансовий стан. Відповідальність за своєчасну і якісну підготовку необхідних матеріалів та оформлення договірних відносин а також облік, реєстрацію зберігання договорів рекомендується покладати на службу відповідальну за підготовку і

оформлення договірних відносин відповідно до покладених на неї функцій (матеріально-технічного забезпечення, збуту, комерційну, маркетингу, менеджменту, технічного контролю, реклами, капітального будівництва, фінансів, транспорту та інші служби відповідно до їх функцій в порядку визначеному на підприємстві). Особливу увагу при оформленні договору та при його виконанні в частині вартості і порядку фінансування робіт; термінів розрахунків, ризиків та фінансових гарантій, потрібно приділити відділу бухгалтерії.

Ключова роль і місце бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками для управління підприємством полягає у налагодженні системи своєчасного інформування управлінців про момент настання виконання зобов'язань як з боку контрагентів, так і з боку самого підприємства з метою прийняття рішень та вжиття оперативних заходів.

Методика ведення бухгалтерського обліку зобов'язань в Україні визначається П(С)БО 11 «Зобов'язання» [1], а в міжнародній практиці – стандартом МСФЗ 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [2].

Облік розрахунків з постачальниками та підрядчиками ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядчиками» за трьома субрахунками: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками», 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

До наведених субрахунків доцільно відкривати наступні аналітичні рахунки:

- 631/1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»,
- 631/2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»,
- 631/3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»,
- 632/1 «Заборгованість перед іноземними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»,
- 632/2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками»,
- 632/3 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками».

Застосування цих рахунків в обліку сприятиме посиленню контролю за кредиторською заборгованістю, термінами її сплати.

Щодо заборгованості за надані послуги, то її доцільно акумулювати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

З метою удосконалення розрахунків з постачальниками та підрядниками пропонується вести документ, який дозволить контролювати кредиторську заборгованість за кожним рахунком постачальника та підрядника [4]. Він повинен містити інформацію про те, за що платить підприємство, терміни та умови погашення заборгованості за графіком та фактично, відображати заборгованість кожного постачальника за кожним рахунком в розрізі договорів на кінець дня і накопичувальну інформацію на кінець місяця.

Впровадження пропозицій буде сприяти вдосконаленню організації розрахунків та їх обліку, зниженню кредиторської заборгованості і зміцненню фінансового стану підприємства.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237 [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.dtkt.com.ua/debet/ukr
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua
3. Киян А.В., Ярмолюк О.Ф. Облік і контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками / А.В. Киян, О.Ф Ярмолюк // «Молодий вчений». - № 9 (24). – Ч. 1. – вересень, 2015 р. – с. 77-80.
4. Власюк Г.В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками / Г.В. Власюк // Держава та регіони / Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 5. – С. 40–44.

УДК 657.471[005.93:640.43

ОБЛІК ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Гордополов В.Ю. – к.е.н., доцент; Кусевич О.М. – студентка
Київський національний торговельно-економічний університет

Сфера ресторанного господарства в Україні є важливою складовою індустрії із харчування та відпочинку. Галузь ресторанного бізнесу має низку особливостей, адже поєднує виробничу, торговельну і сервісну функції одночасно. Саме це зумовлює різноманітні

проблеми при підготовці облікової інформації про операційну діяльність. Для будь-якого підприємства є важливим отримання позитивного фінансового результату, проте за сучасних умов спостерігається значне скорочення чисельності підприємств ресторанного господарства або часто такі підприємства є збитковими, і том змушені виходити з ринку, тому гостро виникає необхідність удосконалення обліку витрат операційної діяльності в системі управління підприємства ресторанного господарства.

Питання управління витратами підприємства розглядали у своїх працях багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, найбільший вклад в дослідження витрат підприємств ресторанного господарства зробити такі вчені як М. Баканов, П. Безруких, О. Бородкін, Стенлі Л. Брю, І. Буфатіна, Н. Власова, С. Голон, М. Грещак, Н. Дуляба, О. Іванілов, Т. Карпова, О. Коцюба, А. Мазаракі, Г. Партін, А. Череп, Л. Фролова. Незважаючи на велику кількість досліджень, залишаються невирішеними проблеми, що стосуються різних підходів до побудови системи комплексного управління витратами операційної діяльності підприємств ресторанного господарства, науково-обгрунтованого облікового забезпечення та стратегічного управління витратами.

В економічній літературі існують дискусії щодо підходів до визначення сутності та методики обліку основних показників операційної діяльності в закладах ресторанного господарства. Окремі експерти зазначають, що «основне призначення підприємств – продаж власної продукції і покупних товарів. Вони і є підприємствами торгівлі, що суміщують деякі виробничі функції, пов’язані з приготуванням страв» [1]. Методичні рекомендації по введенню національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в сфері громадського харчування [2] передбачають облік запасів, витрат і доходів без урахування виробничої діяльності закладів ресторанного господарства.

До витрат ресторанного господарства належать витрати виробництва, витрати обігу та витрат з організації споживання. Це і є вагома особливість цієї галузі на ринку.

До витрат виробництва (приблизно 50 – 55 % усіх витрат) належать витрати на заробітну плату робітникам кухні, на амортизацію основних виробничих засобів, оренду й утримання виробничих приміщень, на газ і електроенергію для виробничих потреб й інші виробничі витрати. На відміну від інших галузей економіки, в ресторанному господарстві вартість сировини та матеріалів у витрати виробництва не входить. Отже, витрати виробництва є не повною собівартістю готової продукції, а тільки затратами, що пов'язані з ходом її виготовлення.

Витрати обігу (10-15 %) - це грошова форма витрат живої і уречевленої праці з реалізації товарів й доведення їх до конкретного споживача: витрати на заробітну плату буфетникам, касирам і частково офіціантам, на амортизацію та утримання торговельного обладнання, витрати на рекламу тощо.

До витрат з організації споживання належать витрати на оренду, амортизацію і утримання приміщень і обладнання обідніх залів, на заробітну плату робітників, що пов'язані з організацією споживання та ін.

Деталізація витрат не дає можливості зосередитися на найважливіших напрямках витрат. Зокрема ми вважаємо за необхідне поділити витрати галузі ресторанного господарства у найважливіших аспектах. Зокрема, існує потреба поділу виробничих витрат на основні та накладні. При цьому об’єктом обліку виступають статті собівартості (сировина і матеріали, заробітна плата основних працівників, закупівельні вироби та напівфабрикати). При цьому необхідно враховувати значення витрат, частоту застосування, важливість під час планування.

Особливістю підприємств ресторанного господарства є те, що порядок розрахунку собівартості та калькуляції цін відрізняються від калькуляції цін у промисловості. В організаціях даної галузі діє така система обліку, що не дає визначити собівартість окремо кожної страви. Саме тому на підприємствах такого типу розраховується повна собівартість кулінарної продукції загалом, яка включає вартість сировини і матеріалів за відпускними цінами, витрати виробництва та обороту, прибуток, податки й обов’язкові платежі. Виходячи з цього, визначається не собівартість, а продажна ціна страви або виробу.

Сировина, яка постачається в заклади ресторанного господарства для виробництва страв, суттєво різниться за сортами, видами, категоріями, видами кулінарної обробки [3, с.190]. При цьому повинна змінюватися і продажна ціна страви. Таким чином, ціни на ідентичні страви є непостійними та часто можуть змінюватися. За такої ситуації рекомендуємо підприємствам ресторанного господарства використовувати середньозважені ціни протягом певного періоду (місяця, сезону). Такі ціни встановлюватимуться за певною групою продуктів (наприклад, риба), що відрізняється за сортами, розмірами або ж

способом обробки.

На підприємствах ресторанного господарства цілком ймовірною є ситуація, за якої працівники часто можуть нехтувати нормами, на підприємствах існують крадіжки продуктів, адже немає систематизованої системи, яка б показувала, яку кількість тих чи інших продуктів витрачено для кожної страви. Тому актуальним залишається питання автоматизації процесів обліку витрат виробництва на підприємствах ресторанного господарства.

Як показало дослідження, одним із найвдаліших шляхів автоматизації та відповідно й оптимізації витрат на підприємстві ресторанного господарства є встановлення спеціального програмного продукту, який дасть змогу контролювати кількість продуктів, що прийшли, та суму тих, що були відпущені. Дана система повинна складатися із трьох основних компонентів : база даних, розрахунки та контрольні звіти.

«База даних» буде складатися із статей калькуляції, елементів витрат, варіантів обліку витрат, списків матеріальних цінностей та інших складових, що необхідні для конкретного підприємства. Пункт «Розрахунки» міститиме в собі розрахунки сум випуску продукції та калькуляції. «Контрольні звіти» - звіти про фактичний випуск продукції, звіт зі зведення витрат (зведення за статтями калькуляції, витратами, відхилення від плану та факту, звіт по калькуляціях витрат окремого цеху або ж підрозділу. Для розрахунку калькуляцій фактичної собівартості виробів необхідно використовувати коди аналітичного обліку. Розподіл прямих витрат і фактичних кошторисів витрат на одиницю кожного виробу виконується на основі фактичних обсягів випуску продукції за місяць. Таким чином, саме таке аналітичне забезпечення дасть змогу для фактичного ведення витрат на виробництво, фактичних калькуляцій собівартості виробів, та розрахунок суми витрат по цехах та в цілому на підприємстві ресторанного господарства.

Отже, облік витрат операційної діяльності підприємства ресторанного господарства має чимало особливостей, при цьому залишається вагома проблема оптимізації витрат та автоматизації обліку шляхом створення програмного продукту, що буде підходити під конкретні умови здійснення операційної діяльності підприємства ресторанного господарства. Разом із цим рекомендуємо використовувати середньозважені ціни за певною групою продуктів, що встановлюватимуться за конкретною групою продуктів.

Список використаних джерел:

1. Лисюк О. Облік виробництва, сировини і товарів у підприємствах громадського харчування: рахунок 23 чи 28 / О. Лисюк, Ю. Чацкіс / // Бухгалтерських облік і аудит. – 2012. - №8. – с. 28-31.
2. Методичні рекомендації по введенню національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в сфері громадського харчування та побутових послуг, гармонізованих з міжнародними стандартами: Наказ Мін-ва економіки та з питань європейської інтеграції України від 17.06.2003 р. №157.
3. Шкварчук Л.О. Ціноутворення / Шкварчук Л.О. – Київ: Кондор, 2016. – 460 с.

УДК 657.1

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Головай Н.М. – к.е.н., доцент; Біланенко В.М. – магістрант
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В сучасних умовах правового регулювання, коли вітчизняне законодавство створює необхідні юридичні підстави для ведення підприємствами господарської діяльності, визначає обов’язковість її відображення в системі бухгалтерського обліку на основі встановлених принципів, а також уможливлює вільний вибір суб’єктам господарювання методів ведення бухгалтерського обліку, на мікроекономічному рівні виникає необхідність розробки методики обліку, яка найбільш повною мірою відповідала б особливостям їх діяльності. Мова йде про обґрунтований вибір правил, способів та прийомів ведення обліку, які мають на меті забезпечувати суцільний обліковий процес та всебічно відображати ідеологію діяльності відповідного окремого підприємства.

Необхідно відмітити, що теоретико-методичні проблеми щодо формування облікової політики вітчизняних підприємств та організацій, незважаючи на значні здобутки в цій сфері, залишаються дискусійними та знаходять широке висвітлення в науково-практичній літературі. Незважаючи на велику кількість робіт, в яких висвітлені проблеми з регламентації облікового процесу, окремі питання щодо формування

облікової політики підприємства залишаються дискусійними і не розв’язані остаточно: не обґрунтовано у повній мірі змістове наповнення окремих складових Положення про облікову політику; у більшості робіт висвітлення проблеми здійснюється, як правило, з позицій бухгалтерського обліку без ув'язки з проблемами управління в цілому і без орієнтації на цілі забезпечення конкурентоспроможності та подальшого економічного розвитку підприємства; не враховані сучасні вимоги щодо формування цілісної моделі облікової політики.

Необхідно відмітити, що в системі вітчизняного законодавства окремого нормативного документа з питань регулювання облікової політики немає. За таких обставин, посилаючись на міжнародний досвід та з метою усунення спірних моментів, пропонуємо розробити такий документ у форматі П(С)БО. Крім того, оскільки на сьогодні не розроблено Концептуальної основи до НП(С)БО, що ускладнює їх розуміння та порядок застосування суб’єктами господарювання облікової політики, необхідно відмітити важливість розробки і цього документу.

На основі проведеного аналізу чинної нормативно-законодавчої бази з питань облікової політики, визначено, що облікова політика будь-якого підприємства повинна бути оформлена документально у вигляді Наказу про облікову політику, який має містити такі розділи:
1. Організація роботи бухгалтерської служби;
2. Методика бухгалтерського обліку;
3. Організаційно-технічні аспекти організації обліку. Наказ про облікову політику складається в довільній формі та має містити опис методичних принципів, питань техніки та організації бухгалтерського обліку конкретного підприємства. Проте Наказ про облікову політику не повинен стати єдиним, а лише основним щодо питань регулювання й узгодження правил ведення бухгалтерського обліку, формування фінансової звітності у підприємстві. Пропонуємо доповнювати Наказ внутрішніми правилами, положеннями, інструкціями, зразками типових документів, рішеннями власників тощо. Крім того, у підприємстві має бути розроблена та затверджена відповідна проектна документація з побудови бухгалтерського обліку, до якої належать план організації бухгалтерського обліку, графіки документообороту, проект організації автоматизованого бухгалтерського обліку, що забезпечуватимуть документальне оформлення способів ведення бухгалтерського обліку, складання фінансових звітів та засобів їх реалізації.

Досліджуючи наказ про облікову політику будь-якого підприємства, можемо відмітити, що хоча під час формування облікової політики визначаються методи ведення саме бухгалтерського обліку, однак, фактично вони впливають не лише на обліковий процес, а й на процес реалізації інших управлінських функцій, зокрема планування, контролю, економічного аналізу тощо. Тобто можемо дійти до висновку, що облікова політика - це сукупність принципів, методів та процедур, що використовуються системою обліку для складання звітності, а також формування всебічного інформаційного забезпечення для ефективної реалізації функцій управління.

Вибір окремих методів обліку так чи інакше впливає на реальні процеси відтворення капіталу підприємства. Так, зокрема застосування прискорених методів нарахування амортизації необоротних активів. Завдяки вибору методів прискореної амортизації, уможливлюється прискорене повернення інвестованого капіталу та відбувається створення умов для прискореного оновлення відповідних об'єктів. Водночас, використання цих методів може призвести й до негативних наслідків у вигляді зростання собівартості продукції та інших витрат, а також зниження рівня рентабельності підприємства у перші роки використання відповідних засобів праці.

Вплив на показники фінансової звітності мають не тільки методи нарахування амортизації, а й методи оцінки вибуття запасів, методи формування резерву сумнівних боргів, методи створення забезпечення майбутніх витрат і платежів тощо. У кінцевому підсумку це призводить до того, що розмір прибутку (збитку), який відображається у фінансовій звітності підприємства, носить певною мірою суб'єктивний характер, так як залежить від вибору тих чи інших облікових процедур та методів обліку.

Система бухгалтерського обліку повинна формувати інформацію, що задовольняє потреби широкого кола зацікавлених користувачів. Сучасний бухгалтерський облік є інформаційною базою, на основі якої можлива підготовка різних видів бухгалтерської й іншої звітності, зокрема фінансової, управлінської, податкової, статистичної звітності перед державними органами контролю й ін. При цьому варто враховувати, що підсумкова (звітна) інформація тісно зв'язана з нормуванням, плануванням, контролем і аналізом. Виходячи з цього до складу звітної інформації повинні входити, крім фактичних даних, планові, нормативні, кошторисні показники, а також показники відхилення від них як в абсолютних, так і у відносних величинах. Отже можемо зробити

висновок про необхідність зміни процесу формування облікової інформації з акцентуванням уваги на інтеграцію системи бухгалтерського обліку із підсистемами управління. Це обумовлено необхідністю задоволення як внутрішніх так і зовнішніх користувачів облікової інформації, що впливає на ефективне функціонування системи управління підприємством [1].

Підсумовуючи вище викладене, можемо зробити висновки, що формування облікової політики є ґрунтовним процесом, який вимагає наявність організаційних, кадрових і технічних можливостей та не завершується на етапі затвердження Наказу про облікову політику, а має безупинно продовжуватися й удосконалюватися аж до моменту припинення діяльності підприємства. Керівники повинні бути зацікавлені ефективно налагоджувати аналітичну роботу у підприємстві, що забезпечить проведення всебічного аналізу та надасть змогу використовувати його результати, особливо для формування власної ефективної облікової політики.

Список використаних джерел:

1. Головай Н.М. Удосконалення облікової політики в умовах функціонування інтегрованої системи обліку // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 30, частина 2. – С. 242-245.
2. Головай Н.М., Гордополова Н.В., Гордополов В.Ю. Перспективи розвитку вітчизняної системи бухгалтерського обліку // Фінанси, облік і аудит: збірник наукових праць / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – Київ, 2013.– Випуск 20/1. – С. 96-99.
3. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація [монографія] / П.Є. Житний. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2007. – 351с.
4. Крупка Я. Економічна безпека підприємства та її реалізація через систему облікових принципів / Я. Крупка // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 57–60.

УДК 657: 65.012.32.001.32

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Балазюк О.Ю. – к.е.н.; Сисоєва І.М – к.е.н.
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Сучасні тенденції розвитку глобальної економіки свідчить про зміни типів економічних систем. Майже два десятиліття тому Європейська Рада визначила для Європейського Союзу завдання стати найбільш конкурентоспроможною та динамічною економікою, що базується на знаннях та здатна до постійного зростання. Основним орієнтиром економічного прогресу є, безумовно, інноваційний шлях розвитку. Досвід розвинутих передових країн довів, що єдиною ефективною методологією впровадження інновацій є методологія управління проектами.

За визначенням Світового банку: «проект - це комплекс взаємозв'язаних заходів, спрямованих на досягнення у проміжку визначеного періоду часу і при встановленому бюджеті поставлених завдань з чітко визначеними цілями».

Управління проектами (project management) являє собою процес створення, планування, реалізації та контролю за ресурсами проекту за допомогою специфічних методів, завдяки яким проект завершується успішно і досягає своєї мети.

Обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної діяльності досліджувалось багатьма авторами, зокрема це праці І. Бланка, М. Боднара, З. Задорожного, Я. Крупки, Б. Литвина, А. Пересади, О. Петрик, П. Рогожина, В. Шевчука. Однак, дослідженням облікових аспектів сучасних методів проектного менеджменту займалось досить обмежене коло авторів, серед них варто виділити В. Буркова, С. Стоянову-Коваль, М. Бутко.

Беззаперечним є факт, що стан обліку інвестиційної діяльності на українських підприємствах не задовольняє потреби управління. Причиною цього є недооцінення потенціалу його функцій, невикористання його усіх його можливостей, а також відсутність інтеграції у самій обліковій системі.

На основі раціональної побудови облікового процесу така робота забезпечує своєчасну і повну підготовку даних про інвестиційну діяльність, підвищує їхню ймовірність, створює можливості повнішої реалізації зовнішніх корисних функцій обліку в процесах підготовки, прийняття інвестиційних рішень, контролю та оцінки виконання.

При використанні методології управління проектами в розвитку бізнесу слід мати на увазі: якщо проект інвестицій містить кілька видів робіт, то всі вони мають бути враховані на

одному субрахунку в розрізі видів витрат, що забезпечить додаткові можливості їхнього аналізу, обліку відхилень від кошторисів і оцінки фінансових результатів від капіталовкладень у конкретні проекти. [1]

Безсумнівним є факт, що саме система обліку є визначальною інформаційною базою для обґрунтування прийнятих управлінських рішень. Але обмеження поняття «обліково-аналітичне забезпечення» однією лише інформацією, що продукується підсистемою фінансового обліку, тобто фіксацією та накопиченням стандартної синтетичної та аналітичної інформації на рахунках, а також узагальненням її у фінансовій звітності, не зовсім справедливе.

Можна припустити, що аналітична складова інформаційного забезпечення менеджменту гарантується веденням аналітичного обліку на підприємстві, і ніяк не пов'язана з методами економічного аналізу. Але, якщо відстежити розвиток управлінського обліку, то стає зрозумілим, що він є системою, яка включає, окрім накопичення та систематизації інформації, ще й її аналіз.

Критеріями додаткового аналітичного розподілу витрат капітального характеру в рамках управлінського обліку, на наш погляд, можуть слугувати:

а) ознаки аналітичності.

б) регламентування безпосередньої організації обліку. [1]

Стосовно регламентування організації обліку, вона визначається саме методами які використовуються при управлінні проектами.

Важливо відмітити, що сьогодні є ряд новітніх методик управління проектами, що відповідають вимогам часу та активно використовуються в певних галузях. Тут важливо відмітити, що однією з таких галузей є галузь створення інформаційних технологій. І саме в ній зародилась методологія Scrum, яка була запропонована японськими і американськими дослідниками. Дана методологія ефективно використовується для управління інформаційними проектами, тобто управління розробкою інформаційних систем та програмного забезпечення. Особливістю розробки програмного та інформаційного забезпечення є те, що розробка виконується покроково, поступово удосконалюючи новий продукт, при цьому узгоджуючи з замовником його функціональність.

Зважаючи на особливість даної методології та вимоги управління до інформаційного забезпечення вбачаємо за необхідне продовжити дослідження в даному напрямку та визначити параметри облікової інформації та особливості організації облікової системи за умови управління проектами за scrum-методологією .

Список використаних джерел:

1. Стоянова-Коваль С. С. Облік інвестицій за умов проектного менеджменту [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ic.faaf.org.ua/pdf/86-oblik-investiciy-za-umov-proektnogo-menedzhmentu.pdf
2. Крупка Я.Д. Облік інвестицій : монографія / Я.Д. Крупка. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 302 с.

УДК 657.6:657.28:369.046

КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ЗА СОЦІАЛЬНИМ СТРАХУВАННЯ

Михальчишина Л.Г. – к.е.н., доцент; Галущак О.П. – студентка
Вінницький національний аграрний університет

Основним завданням соціального страхування є забезпечення високого рівня захисту населення України, поліпшення його добробуту та забезпечення надійності соціальної сфери. Для виконання цих завдань соціальне страхування повинно дотримуватися принципів прозорості та публічності діяльності фондів соціального страхування; уніфікованості бази нарахування страхових внесків; контролю за всіма фінансовими потоками, які надходять до фондів соціального страхування, а саме за їх подальшим використанням та інших [1, с. 132].

Контроль розрахунків із соціальними фондами є одним із методів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємств та організацій, головною метою проведення розрахункових операцій по соціальному страхуванню є контроль правильності, повноти та своєчасності здійснених відрахувань до соціальних фондів, встановлення наявності фактів порушень чинних нормативно-правових актів при обліку соціальних операцій та розробка заходів з їх ліквідації та запобігання.

Правильне використання коштів соціального страхування залежить від своєчасного і достовірного ведення бухгалтерського обліку, основними завданнями якого є своєчасне нарахування і перерахування внесків на загальнообов'язкове державне

соціальне страхування, достовірність виплат за рахунок фондів соціального страхування, правильне складання звітності про нарахування, використання і перерахування коштів соціального страхування, забезпечення прозорої системи соціального страхування [2].

Розрахунки з обов'язкового державного соціального страхування тісно пов'язані із розрахунками по оплаті праці, тому при проведенні контролю операцій по соціальному страхуванню використовуються джерела інформації, пов'язані із нарахуванням та виплатою заробітної плати і встановлені форми звітності (звіт щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування).

Здійснювати контроль за дотриманням платниками єдиного соціального внеску вимог Закону «Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 р. № 2464-VI (Закон про ЄСВ) уповноважені органи доходів і зборів.

Пенсійний фонд та його територіальні органи мають право брати участь у планових перевірках, які проводяться органами доходів і зборів, для перевірки достовірності відомостей, поданих до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру, та у випадках, передбачених законом, проводити позапланові перевірки бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів страхувальників щодо достовірності відомостей, поданих до реєстру застрахованих осіб або для призначення пенсій, отримувати необхідні пояснення, довідки і відомості з питань, що виникають під час таких перевірок [3].

Згідно з ч. 12 ст. 9 Закону про ЄСВ єдиний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника. У разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати єдиного внеску до платника застосовуються фінансові санкції, передбачені законом, а посадові особи, винні в порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність.

Законом № 406 виключений п. 4 частини 11 ст. 25 Закону про ЄСВ, яким передбачалося застосування штрафних санкцій до платника єдиного внеску за неподання, невчасне подання, подання за невстановленою формою звітності, передбаченої цим Законом [4]. Але згідно ст. 165^1 КпАП порушення порядку нарахування ЄСВ, неподання, невчасне подання, подання за невстановленою формою звітності по єдиному внеску або представлення недостовірних відомостей, що використовуються в Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування, іншої звітності та відомостей, передбачених Законом про ЄСВ, спричиняють за собою накладення штрафу на посадових осіб від 20 до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 340 до 510 грн.). Ті ж дії, скоєні особою, яка протягом року піддавалася адміністративному стягненню за одне з вищезгаданих правопорушень, ведуть до накладення штрафу на посадових осіб від 30 до 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 510 до 680 грн.) [5].

Сума ЄСВ, своєчасно не нарахована та/або не сплачена у строки, встановлені Законом, є недоїмкою та стягується з нарахуванням пені та застосуванням штрафів. За несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску накладається штраф у розмірі 20% своєчасно не сплачених сум (п. 2 ч.11 ст.25 Закону про ЄСВ). Крім того, на суму недоїмки нараховується пеня з розрахунку 0,1% суми недоплати за кожний день прострочення платежу (ч.10 ст. 25 Закону про ЄСВ). [3].

Отож, підсумовуючи все вищесказане, варто зазначити, що в сучасних умовах ринкової економіки важливу роль відіграє функціонування Фонду соціального страхування України, адже це важлива складова частина соціального захисту населення, центром якого є людина та її потреби, а якість їх задоволення впливає на соціально-економічний розвиток держави.

Список використаних джерел:

1. Лебедик Г.В., Криуліна А.С. Сучасний стан та перспективи розвитку розрахунків з органами соціального страхування. *Економіка і регіон.* 2015. №6 (55). С. 131-135.
2. Ковалевич Д. А. Про деякі аспекти обліку і контролю розрахунків за соціальним страхуванням / Д. А. Ковалевич, І. Д. Дутчишин // *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки.* 2010. Вип. 2. С. 318-325.
3. Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 04.07.2013 р. № 406-VII.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X

УДК 657.372

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Пилявець В.М. – к.е.н.
Вінницький навчально – науковий інститут економіки ТНЕУ
Пилявець Є.М. – викладач
Вінницький торговельно-економічний коледж КНТЕУ

Ефективне управління фермерським господарством залежить передусім від якості отриманої інформації, цінність якої визначається достовірністю та здатністю комплексно характеризувати його господарську діяльність. Джерелами такої інформації є дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які забезпечують потреби внутрішніх і зовнішніх користувачів щодо результатів господарювання як окремого фермерського господарства, так і галузі в цілому.

Для успішного функціонування підприємства у сучасних умовах господарювання необхідна ефективна інформаційна система, яка б забезпечувала менеджмент своєчасними та якісними даними про суттєві факти господарської діяльності. Вирішення цього завдання покладене на бухгалтерський облік, який повинен не просто фіксувати господарські операції, а й надавати оперативну аналітичну інформацію.

Н. Л. Правдюк та О. С. Кривоконь стверджують, що для фермерських господарств облік є основним джерелом оперативної і об'єктивної інформації про розвиток виробництва та здійснення господарських операцій. Обсяг і ступінь її точності визначаються метою господарювання, виробничою необхідністю і економічною доцільністю [1].

О. Д. Радченко вважає, що бухгалтерський облік фермерського господарства сприяє досягненню мети та успішному його розвитку, є засобом самоконтролю за економічним і фінансовим станом господарства, його платоспроможністю, індикатором економії, сприяє формуванню ділової активності, дає змогу поєднати сукупність економічних процесів, оцінити результати, виявити позитивні та негативні сторони діяльності [2, с. 94].

Як стверджує Н. В. Данік, успішна діяльність фермерських господарств та ефективні ділові відносини з ринковим середовищем потребують забезпечення їх керівників чіткою системою облікової інформації. Крім того, їм як юридичним особам потрібно обов'язково складати фінансову звітність.

Діяльність фермерського господарства як предмет обліку можна визначити як сукупність господарських процесів та їх результатів, що забезпечуються відповідними господарськими засобами і джерелами їх формування, які виступають об'єктами обліку. [3, с. 102].

Таким чином, об'єктами бухгалтерського обліку господарської діяльності фермерського господарства є господарські засоби та джерела їх утворення, а також доходи, витрати та фінансові результати.

Важливим є визначення мети і завдань бухгалтерського обліку у фермерському господарстві. Згідно з Методичними рекомендаціями з організації та ведення бухгалтерського обліку в фермерських господарствах № 89 метою ведення обліку в фермерському господарстві є визначення фінансових результатів, здійснення розрахунків з бюджетом і складання звітності [4].

Ширше окреслює мету ведення обліку в фермерському господарстві І. О. Белебеха, він вважає, що метою є визначення результатів господарської діяльності та отримання економічної інформації для потреб управління, контролю, аналізу і планування; обґрунтування суми податків до бюджету, своєчасність складання бухгалтерської та статистичної звітності [5].

Так, О. Д. Радченко доповнює, що бухгалтерський облік у фермерському господарстві виконує такі завдання: запис господарських фактів, правильне і своєчасне складання первинної документації; зведення і групування первинної інформації та її систематизацію в регістрах бухгалтерського обліку; накопичення даних про витрати і доходи, визначення фінансового результату господарської діяльності; складання звітності на основі бухгалтерського обліку; оцінка економічної діяльності, аналіз результатів господарювання, своєчасне запобігання негативним фінансовим явищам і прийняття ефективних виробничих та управлінських рішень [2, С. 95].

На основі наукових джерел можна

окреслити основні завдання обліку фермерських господарств, систематизовані за об'єктами обліку їх господарської діяльності наступні

Господарські засоби :

– Забезпечення обліку наявності та руху основних засобів, біологічних активів, насіння, кормів, мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів, отрутохімікатів, запасних частин, малоцінних та швидкозношуваних предметів тощо на будь-яку дату

Власний капітал

– Забезпечення обліку даних та узагальнення інформації про стан і рух власного капіталу

– Контроль за правильністю і законністю формування власного капіталу

– Своєчасне, повне, правильне відображення розміру і всіх змін власного капіталу

Зобов'язання

– Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за придбані товарно-матеріальні цінності або надані послуги (виконані роботи), а також по сплаті кредитів і податків

– Налагоджена система обліку праці та її оплати

– Забезпечення належної системи обліку зобов'язань за позиками

Доходи

– Облік і контроль за дотриманням договірних зобов'язань щодо обсягів та строків реалізації сільськогосподарської продукції (продуктів переробки), її якості, за повнотою проведення оплати за реалізовану продукцію

– Облікове забезпечення контролю доходів та аналіз їх рівня, структури і динаміки

Витрати

– Достовірне відображення витрат виробництва, повне оприбуткування виробленої продукції, правильна її калькуляцію й оцінка в разі переробки та реалізації як основи для визначення прибутку

Фінансові результати

– Облікове забезпечення формування фінансових результатів, визначення і розподіл прибутку; отримання оперативної, об'єктивної та аналітичної інформації за операціями, які формують прибуток (збиток), у поточному періоді та на перспективу

Отже, облік у фермерських господарствах має бути організований так, щоб забезпечити фермера необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень, а також забезпечити складання і подання точної, повної, своєчасної звітності для відповідних користувачів.

Список використаних джерел:

1. Правдюк Н. Л. Вдосконалення аналітичного обліку витрат у фермерських господарствах / Н. Л. Правдюк, О. С. Кривоконь // Наукові доповіді НАУ. – 2006–1(2). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nd.nubip.edu.ua/2006-1/06pnleaf.pdf

2. Радченко О. Д. Особливості бухгалтерського обліку в фермерських господарствах / О. Д. Радченко // Економіка АПК. – 2001. – № 8. – С.90–96

3. Данік Н. В. Особливості ведення обліку фермерських господарств / Н. В. Данік // Інноваційна економіка. – 1'2011/ – № 20. – 101 –104.

4. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах, затв. наказом від 02.07.2001 р. № 189 [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.dtkt.com.ua.

5. Белебеха І. Проблеми удосконалення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах / І. Белебеха // Наукові записки. – 2006. – Випуск 15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.library.tane.edu.ua

УДК 657:346.24

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

Сисоєва І.М. – к.е.н.; Балазюк О.Ю. – к.е.н.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Важливим елементом національної системи підприємництва є державний сектор економіки і державне підприємництво. Отже, одним з аспектів державної підприємницької політики є управління державним сектором для забезпечення ефективності та конкурентноздатності національної економіки.

Державний сектор економіки - це комплекс господарських об'єктів, які повністю або частково належать центральним або місцевим органам державної влади і використовуються державою для виконання економічних, соціально-культурних та політичних функцій.

Сьогорічні зміни в бухгалтерському обліку змусили пригадати і переосмислити ще раз його призначення та базові принципи. Впроваджені з 01.01.2017 р. новий План рахунків, Порядок його застосування і Типова кореспонденція є системними документами, але все різноманіття операцій, що можуть виникнути в діяльності установ, звісно, не може охопити

жоден нормативно-правовий акт.

Організація бухгалтерського обліку в державному секторі економіки розпочинається із формування облікової політики.

В своїх роботах Джога Р. Т. зазначає, що бюджетні установи мають замкнену систему обліку і ведуть облікову політику, спрямовану не на зіставлення витрат і результатів праці та отримання прибутку, а на облік видатків у процесі надання нематеріальних послуг.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика - це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Таблиця 1

Перелік НП(С)БОДС та рік введення в дію [3]

з 01.01.2015 року	з 01.01.2016 року	з 01.01.2017 року
121 «Основні засоби»	102 «Консолідована фінансова звітність»	101 «Подання фінансової звітності»
122 «Нематеальні активи»	103 «Фінансова звітність за сегментами»	105 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»
123 «Запаси»	124 «Доходи»	134 «Фінансові інструменти»
125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок»	126 «Оренда»	135 «Витрати»
127 «Зменшення корисності активів»	129 «Інвестиційна нерухомість»	
128 «Зобов'язання»	131 «Будівельні контракти»	
130 «Вплив змін валютних курсів »		
132 «Виплати працівникам»		
133 «Фінансові інвестиції »		

У таблиці 1 наведено національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку державного сектору (далі – НП(С)БОДС), які гармонізовані з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку в державному секторі (далі – МСБОДС).За МСБОДС 3 «Чистий надлишок або дефіцит за період, суттєві помилки та зміни в облікові політиці», під обліковою політикою розуміють конкретні принципи, основи, домовленості, правила та процедури, прийняті суб'єктом господарювання для складання та подання фінансових звітів.

Згідно із НП(С)БОДС 125 облікова політика суб'єкта державного сектора визначається розпорядчим актом, у якому мають бути встановлені методи обліку, оцінки, процедури котрі має застосовувати суб'єкт та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більше ніж один варіант. Основна мета облікової політики – сформувати методи та принципи обліку, які б забезпечили складання прозорої, достовірної фінансової звітності, що відповідала б вимогам НП(С)БОДС.

Формування облікової політики та зміни обраної облікової політики з урахуванням особливостей діяльності суб'єкта державного сектора та технології оброблення облікових даних покладене на головного бухгалтера [2], з подальшим затвердженням наказу про облікову політику керівником установи і з погодженням із головним розпорядником бюджетних коштів. Головні розпорядники бюджетних коштів самостійно затверджують облікову політику на підставі розпорядчого документа керівника. Облікова політика має враховувати галузеві особливості діяльності суб'єкта державного сектору [3]. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» первинною складовою облікової політики є принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності (рис. 1). Принцип послідовності передбачає постійне (із року в рік) застосування обраної облікової політики.

Зміна облікової політики суб'єкта державного сектору повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності та може відбутися з початку року у таких випадках:

1. Змінюються вимоги органу, який здійснює функції з державного регулювання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

2. Зміни облікової політики забезпечать більш достовірне відображення подій (операцій) у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності.

Рисунок 1 – Принципи бухгалтерського обліку

Не вважається зміною облікової політики: прийняття облікової політики для подій і господарських операцій, які відрізняються за змістом від попередніх; прийняття нової облікової політики для подій або господарських операцій, які не відбувалися раніше або не були суттєвими.

Облікова політика застосовується щодо подій і господарських операцій із моменту їх виникнення, окрім випадків, коли коригування фінансового результату попередніх періодів на початок звітного року неможливе.

Згідно із НП(С)БОДС 125 вплив зміни облікової політики на події та господарські операції минулих періодів відображається у звітності шляхом:

1. Коригування сальдо фінансових результатів попередніх періодів на початок звітного року.

2. Подання порівняльної інформації щодо попередніх звітних періодів.

Суб'єкт держсектора додає до річної фінансової звітності змінену облікову політику у формі опису чи копію розпорядчого документа.

Таким чином, на даному етапі реформи бухгалтерського обліку в державному секторі для того, щоби продовжувати рух вперед, потрібно вивчити нові правила і дотримуватись їх.

Слід також врахувати, що державний сектор орієнтований на вирішення економічних, соціально-культурних та політичних проблем. Це вимагає розробки критеріїв ефективності не лише для суб'єктів господарювання, в особі яких держава виступає як «підприємець», а й структур, діяльність яких безпосередньо задовольняє суспільні потреби.

Список використаних джерел:

1. Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements. 2014 Edition. International federation of Accountants – New York 10017 USA. – P.847

2. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI/ Верховна рада України // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ (дата звернення: 01.09.2017).

3. Сисоєва І.М., Пославська Л.І., Балазюк О.Ю. Облік в державному секторі економіки: навч. посіб. Тернопіль.Крок, 2017-418 с.

УДК 657

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Покиньчереда В.В. – к.е.н.
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Тенденції розвитку сучасного суспільства обумовлюють зміну підходів до управління багатьма економічними явищами та процесами, що відбуваються на підприємствах. Закономірно

перед вітчизняними менеджерами постають нові виклики, які пов'язані з адаптацією існуючих інструментів і методів управління до сучасних реалій розвитку економічних відносин. За таких обставин зростає попит на якісне обліково-аналітичне забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємств.

Дослідження нинішнього стану обліково-аналітичного забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємств свідчить про необхідність поглиблення та розробки організаційних та теоретико-методичних положень, орієнтованих на генерування адекватного сучасним умовам інформаційного забезпечення, здатного задовольнити зростаючі інформаційні потреби користувачів облікових даних. Тому поряд із проведенням виваженої інвестиційної політики необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на удосконалення теоретико-методичних положень обліку та аналізу як основи інформаційного забезпечення управління інвестиційним процесом.

Облікова та аналітична інформація є найважливішим елементом системи управління інвестиційною діяльністю, яка покликана створювати умови для досягнення цілей і завдань, що ставляться на різних етапах життєвого циклу інвестиційних проектів. Основний масив інформації в системі обліково-аналітичного забезпечення управління формує бухгалтерський облік, який, як зазначав М.В. Кужельний, є основою, ядром інформаційного забезпечення, у його системі формується приблизно 80 % усього обсягу інформації про діяльність підприємства [3, с. 21].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [6] під інвестиційною діяльністю розуміють сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. У НП(С)БО 1 [5] під інвестиційною діяльністю розуміють придбання та реалізацію необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Інвестиційна діяльність на підприємстві включає три етапи:

1) передінвестиційний етап визначає напрямки реального інвестування, обґрунтування стратегії та тактики інвестування, джерела покриття інвестицій та формування портфеля фінансових інвестицій;

2) інвестиційний етап передбачає реальне та фінансове інвестування. Реальне інвестування здійснюється при фінансуванні проектно-пошукових і будівельно-монтажних робіт, придбанні машин і устаткування, введенні об'єктів в експлуатацію, матеріально-технічному постачанні та поповненні обігових коштів. Фінансове інвестування здійснюється через внески до статутного капіталу інших суб'єктів, придбання акцій та інших цінних паперів, банківські вклади, депозити та інші фінансові інструменти;

3) післяінвестиційний етап передбачає формування інформації про одержані від експлуатації інвестиційних проектів доходи, розрахунок фактичної ефективності інвестицій, обґрунтування рішень про реінвестування одержаних доходів [2, с. 42].

Аналіз сучасного стану облікового забезпечення інвестиційної діяльності підприємства вказує на невідповідність між класифікацією доходів і витрат від здійснення інвестиційної діяльності та відображенням цієї інформації в системі рахунків бухгалтерського обліку. Так, інформація про отримані від інвестиційної діяльності доходи відображається на кількох рахунках бухгалтерського обліку (72 «Дохід від участі в капіталі» та 74 «Інші доходи»). Це стосується також відображення витрат від інвестиційної діяльності, які обліковуються на синтетичних рахунках 96 «Витрати від участі в капіталі» і 97 «Інші витрати». Розосередженість інформації про доходи та витрати від інвестиційної діяльності підприємства, яка формується на різних рахунках обліку, створює перешкоди у своєчасному формуванні обліково-інформаційної бази, що значно ускладнює, а інколи унеможливлює оперативне реагування на внутрішні та зовнішні зміни в реалізації інвестиційного проекту та ускладнює процес формування фінансової звітності підприємства в частині узагальнення інформації про інвестиційну діяльність господарюючого суб'єкта (ф. № 2 «Звіт про фінансові результати» та № 3 «Звіт про рух грошових коштів»).

На сьогодні підприємства неспроможні ефективно функціонувати та конкурувати без належного управління інвестиційною діяльністю. У процесі реалізації управлінських функцій для керівників є неприпустимим покладання винятково на свої інтуїтивні навички. Повна, адекватна та достовірна інформація про доходи та витрати від інвестиційної діяльності – це ті дані, на основі яких мають обґрунтовуватися стратегії та прийматися тактичні рішення. Роль такого генератора інформації для потреб управління, крім бухгалтерського обліку, виконує економічний аналіз.

Проведення аналітичних досліджень має орієнтуватися на досягнення якісно змістовних знань, використання яких при реалізації

інвестиційних проектів помітно знижує ризик невизначеності. Зокрема, в процесі проведення інвестиційного аналізу вирішуються такі завдання:

– підвищення науково-економічної обґрунтованості інвестиційних планів підприємства;

– об'єктивна й всебічна оцінка інвестиційних планів підприємства й показників їхнього виконання;

– оцінка динаміки й структури реальних і фінансових інвестицій підприємства;

– визначення економічної ефективності інвестиційних проектів і вкладень у цінні папери;

– оцінка інвестиційного ризику реальних і фінансових інвестицій підприємства;

– виявлення й вимірювання внутрішніх інвестиційних резервів підприємства;

– обґрунтування привабливості господарюючого суб'єкта для потенційних інвесторів [1].

Аналітично-дослідницький процес має бути націлений не тільки на оцінку й декларування сучасного стану та ефективності здійснення інвестиційної діяльності як результату раніше прийнятих рішень, а бути перспективним, стратегічно орієнтованим, спрямованим на розробку рекомендацій і пошук оптимальних рішень щодо покращення можливостей використання ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності в умовах нестабільної економічної ситуації.

Таким чином, виходячи з вищенаведеного відзначимо, що під обліково-аналітичним забезпеченням управління інвестиційною діяльністю підприємства необхідно розглядати процес поєднання інформаційних потоків, що генеруються системами обліку та аналізу з метою формування достовірних даних для прийняття управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання інвестиційного потенціалу підприємства та зниження ризику невизначеності при реалізації інвестиційних проектів.

Список використаних джерел:

1. Гайдай Г.Г. Механізм формування інвестиційної стратегії АТП в умовах ринкової економіки [Електронний ресурс] / Г.Г. Гайдай. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua.
2. Ілляшенко К.В. Інвестиційна діяльність підприємств: обліково-аналітичний аспект / К.В. Ілляшенко // Молодий вчений. – 2017. - № 1.1 (41.1). – С. 41-44.
3. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. – К.: КНЕУ, 2001. – 534 с.
4. Мельничук І.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційною стратегією підприємства / І.В. Мельничук // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 11. – С. 528-534.
5. Національне (положення) стандарт бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12.

УДК 657.4

БРАК ТА ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ ДЛЯ ПОТРЕБ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Пилявець І.М. – викладач; Мельник Т.А. – викладач

Брацлавський агроекономічний коледж Вінницького національного аграрного університету

В процесі виробництва продукції на підприємствах часто зустрічаються з таким питанням як брак, оскільки брак виявляється на різних стадіях господарювання. Брак виробництва є одним із важливих елементів втрат виробництва. Тому, для чіткого розуміння облікового розуміння та правильності відображення в обліку браку, розглянемо, що являє собою дане поняття та які особливості його класифікації.

Вагомий внесок у визначення економічної категорії браку та ведення його обліку зробили такі вчені, як Коблянська О.І., Бутинець Ф.Ф., Швець В.Г., Лень В.С., Гливенко В.В., Кучерак Д.Д. та інші.

Як відомо брак - це економічне поняття, яке відображає обсяг матеріальних витрат у вигляді відсутності потрібного кінцевого результату виробництва, які неможливо компенсувати в процесі реалізації без здійснення додаткових витрат, які виникають в результаті порушення технології виробництва. Брак у виробництві - це продукти, вироби, напівфабрикати, деталі, які не відповідають за своєю якістю встановленим стандартам або технічним умовам і не можуть бути використані за прямим призначенням або можуть бути використані лише після їх перероблення або виправлення. При цьому не є браком товари, виготовлені за особливими підвищеними технічними вимогами, коли вони не відповідають

цим вимогам на аналогічні продукти або вироби для загального вжитку [1, с. 584].

Під браком П.С. Безруких розуміє характеристики порушень, які призводять до неможливості використання деталей, вузлів чи виробів (відхилення від розмірів і допусків, хвилястість поверхонь й ін.), а причини характеризують як допущені порушення технологічної та виробничої дисципліни (несправності обладнання та інструменту, порушення технологічної документації, недостатня кваліфікація виконавців, дефекти в сировині, матеріалах і напівфабрикатах) [2, с. 222].

Розглянемо існуючі наукові підходи до класифікації браку у виробництві. Так, дослідивши фахову літературу, встановлено, що брак поділяють за трьома основними ознаками:

– за місцем виявлення: зовнішній та внутрішній

– за причиною: випадковий та неминучий

– за характером дефектів: виправлений та остаточний

Такі вчені як О.А. Мірошниченко та К.О. Осіння [3] розрізняють брак внутрішній та зовнішній. Внутрішній брак - це брак, що виявлений виробником у процесі виробництва, зовнішній - виявлений споживачем та пред'явлений для відшкодування збитків. Проте зазначають, що зовнішній брак є більш негативний із-за необхідності здійснення додаткових витрат з перевезення несправної продукції або на відрядження бригади ремонтників, а також із-за морального збитку підприємству у вигляді антиреклами продукції.

Даний підхід не можна вважати правильним, оскільки не можна стверджувати, що зовнішній брак є більш негативним. Встановлення розміру зменшення економічних вигод від використання продукції з дефектами, які були виявлені ззовні чи внутрі підприємства залежить від особливостей технологічного процесу виробника та умов приймання продукції відповідно до договорів у споживача.

Досить поширеною є класифікація браку залежно від характеру дефектів, зокрема розрізняють виправний та невиправний. Проте досить часто виправний брак називають частковим, а невиправний - остаточним.

На думку В.М. Пархоменка, виправний брак вимагає додаткових витрат для доведення продукції до заданої якості. Невиправний брак і витрати на нього - це втрати для підприємства. В обох випадках підприємство частково покриває витрати на брак через утримання з винуватців браку (робітників, постачальників), через вартість оприбуткованих відходів від забракованої продукції [4, с. 201-202].

Не менш важливою є класифікація браку залежно від причин виникнення. Так, під причинами браку Ю.А. Єгупов розуміє недоліки або помилки, що виникли в ході виробничого процесу (наприклад, неправильне налагодження устаткування, порушення технологічного процесу, поганий контроль отриманих зі сторони напівфабрикатів та ін.). Тобто підприємство повинно скласти перелік можливих причин виникнення браку (він може виникнути через неякісні матеріали, недосконалу технологію, перебої в енерго та водопостачанні, низьку кваліфікацію або халатність працівників, з інших причин), включаючи технологічні втрати, винуватців браку (працівники, постачальники тощо) [5, с. 382].

В.С. Лень та В.В. Гливенко трактує поняття технологічно неминучого браку. Причина виникнення даного виду браку, пов'язана з недосконалістю технологічного процесу. У кожному виробництві існує певний відсоток виробів, які через недоліки технології виявляються бракованими. Зменшити втрати від цього виду браку можна лише за рахунок вдосконалення технологічного процесу [6, с. 209].

Вищенаведені класифікації браку у виробництві не є повними, оскільки для цілей бухгалтерського обліку необхідна більш ширша та деталізована класифікація, яка допоможе суб'єкту господарювання забезпечити взаємозв'язок між різними категоріями браку, оцінити їх поведінку, систематизувати дефекти, які зустрічаються при виробництві продукції, а також забезпечити аналітичною інформацією, в розрізі кожного виду браку, менеджерів для прийняття оперативних рішень.

Отже брак є досить важливою категорією у виробництві, що впливає на ефективність діяльності підприємства, а отже, має бути висвітлений у бухгалтерському обліку та фінансовій і статистичній звітності для прийняття ефективних рішень.

Список використаних джерел:

1. Маланчак В.Є. Вирішення судово-економічною експертизою питань, пов'язаних з документуванням у бухгалтерському обліку виробничого браку / В.Є. Маланчак, П.В. Тимкович / Судово-економічна експертиза – 2010. – Випуск 10. – 583-588 с.

2. Безруких П.С. Бухгалтерский учет: [учеб.] / П.С. Безруких, А.Н. Кашаев А.Н., Д.А. Рогулин. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: «Финансы и статистика», 1982. – 456 с.

3. Мірошниченко О.А. Облік браку у виробництві [Електронний ресурс] / О.А. Мірошниченко, К.О. Осіння //

Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vpabia/2011_6-7/18.pdf.
4. Пархоменко В.М. Бухгалтерський облік, внутрішній контроль і економічний аналіз витрат на поліпшення якості продукції: проблеми теорії та методології. / монографія / В.М. Пархоменко. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 560 с.
5.Єгупов Ю.А. Організація виробництва на промисловому підприємстві: [навч. посіб.] / Ю.А. Єгупов. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
6.Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: [навч. посібн.] / В.С. Лень, В.В. Гливенко – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 576 с

УДК 330.341.1

ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Гриник О.І. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Розвиток організації шляхом інновацій надає системне представлення про інноваційний процес, його зв'язок із комерційною діяльністю, створює більш комплексне бачення інноваційних продуктів, формує повний розвиток і використання ресурсів організації. В рамках інноваційного розвитку, що покликані створити та реалізувати ланцюжок цінностей для кінцевого споживача, участь в інноваційному процесі приймають всі ланки. Такий ланцюжок представлений потоком потреб (споживачів), постачання (постачальників) та потоком конкурентів, що функціонують на ринку. Таким чином, інноваційну активність формують не тільки самі організації, що здійснюють інноваційну діяльність, але й її споживачі, постачальники і конкуренти. Як відомо, інноваційний процес - це процес, який охоплює весь цикл перетворення наукового знання, наукових ідей, відкриттів і винаходів на інновацію.

Вивчення, аналіз і систематизація наукових публікацій показують, що дослідженням особливостей протікання інноваційних процесів на підприємстві займалися зарубіжні та вітчизняні фахівці: Б. Андрушків, Л. Антонюк, М. Йохна, В. Кабаліна, С. Кларк, О. Кузьмін, С. Князь, Л. Мельник, А. Поручник, Р. Ротвелл, П. Розенберг, В. Савчук, Б. Санто, В. Стадник, П. Харів та інші. Проте деякі аспекти залишаються не дослідженими, а дані публікації створюють умови для ґенерації нових рішень за визначеною проблематикою.

Хлібопекарська промисловість сучасної України є спадкоємицею радянської системи хлібопродуктів і внаслідок чого наділена деякими особливостями, що прямо впливають на розвиток інноваційної діяльності на підприємствах галузі. Територіальне розміщення хлібопекарських підприємств зосереджено головним чином у великих містах та обласних центрах і базується на крупних і середніх підприємствах - хлібозаводах і комбінатах.

Ознакою сучасного ринку хлібопродуктів є концентрація хлібовиробництва в руках потужних бізнес-груп і пов'язані із цим захоплення підприємств. Значно поширилося закриття «безперспективних» хлібозаводів, відповідно, зі звільненням робітників. Як правило, це малопотужні й малорентабельні підприємства в приміських зонах, проте закривають навіть цілком рентабельні виробництва в центрі мегаполісів (в останніх випадках їх нерідко ліквідують для вивільнення земельної ділянки) [1].

Поняття інновації зводиться до техніко-технологічного нововведення, що не досить точно виражає сутність останнього. Нововведення - це оформлений результат фундаментальних чи прикладних досліджень, розробок або робіт експериментального характеру у будь-якій сфері діяльності, спрямованих на підвищення її ефективності.

Таким чином, інновація - це сполучення нововведення та досягнутої ефективності (економічної, соціальної, технічної чи екологічної).

Слід зазначити, що на хлібопекарських підприємствах найчастіше використовується поділ інновацій на процесні та продуктові.

Процесні інновації - це інновації, для впровадження яких застосовують новітні технологічні процеси з метою виробництва як нових, так і традиційних товарів. До них відносять: нові ощадні технології у виробництві продукції; розробку та використання технологічних процесів, що дозволяють зменшити тривалість виробничого процесу при дотриманні відповідної якості продукції та нових ліній для пакування; внесення змін до способів транспортування та тари тощо [2].

Продуктові інновації передбачають можливість створення нових товарів для виробничого та невиробничого використання та включають: заходи з розробки продукції для дітей та певних категорій споживачів; проходження стандартизації та сертифікації продукції, покращення якості продукції; виробництво продуктів при дотриманні новітніх медикосанітарних вимог для лікувально-профілактичного призначення; розробку продуктів масового споживання з екологічно безпечної сировини та ін.

Отже, інновація характеризується такими властивостями, як: науково-технічна новизна; практичне використання у виробництві; можливість її комерційної реалізації. Період, під час якого ідея втілюється у винахід та проходить шлях до завершення часу використання нововведення, являє життєвий цикл інновації. На стадії розробки та створення нововведення, як і на стадії комерціалізації, невизначеність є найвищою (незрозуміло, чи буде ідея перетворена на інновацію, чи буде вона у подальшому реалізована споживачам та чи знайде практичне використання у господарській діяльності власників прав на неї) [1].

Інноваційна продукція - це результат виконання інноваційного проекту, виготовлений в Україні вперше або має переваги за техніко-економічними характеристиками над аналогічною існуючою продукцією; може бути представлена як результат використання інноваційного продукту. Інноваційна продукція виробляється підприємством як для власного використання, так і з метою реалізації на ринку [2].

Сукупність дій щодо створення або впровадження інновації у виробництво на певній стадії інноваційного процесу визначають як поняття інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність - складова інноваційного процесу, який охоплює:

– етап розробки - фундаментальні наукові та прикладні дослідження, спрямовані на створення нововведення (зародження ідеї, втілення певного продукту, технології, що використовують у виробництві);

– технічний етап, тобто надання конструкторським та експериментальним розробкам матеріальної форми;

– комерціалізацію - впровадження інновації у виробничий процес та реалізація на ринку.

Стадію комерціалізації проходять лише 10-12% зі всіх створених нововведень.

Інноваційні процеси є стратегічним напрямком, здатним:

– забезпечити продовольчу безпеку України;

– збільшити економічний потенціал країни;

– підвищити конкурентоздатність продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках;

– поліпшити якість і підвищити рівень життя населення.

Отже, інноваційна діяльність - комплекс заходів науково-технологічного, організаційно-економічного, виробничого та фінансового характеру, що призводить до виготовлення нових або покращення існуючих товарів та послуг внаслідок використання інноваційного потенціалу підприємства.

Найбільш активними учасниками інноваційних процесів є підприємства, що безпосередньо здійснюють інноваційну діяльність. Проте не слід нівелювати можливості і державних структур та відомств, наукових установ, адже результат розробки та використання інновацій напряму залежить від технічного та технологічного забезпечення підприємств, їх інвестиційної підтримки та законодавчого підґрунтя. З вищенаведеного можна зробити висновок, що найбільш вигідним та перспективним є створення у складі крупних підприємств комплексних наукових центрів з використанням передових технологій, науково-технічного потенціалу та відповідного фінансування. Саме налагоджена співпраця сприятиме підвищенню ефективності інноваційних процесів в країні та допоможе вивести вітчизняну продукцію на світовий рівень.

Список використаних джерел:

1. Україна – асоційований учасник програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт–2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/03/20/ ukrayina-%E2%80%93-asoczijovanij-uchasnik-programi-es-zdoslidzhen-ta-innovaczij-%C2%ABgorizont-2020%C2%BB.

2. Хусаінов Р.В. Глобалізація інноваційної сфери економіки: фактори, стан та наслідки для України / Р.В. Хусаінов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2015. – Вип. 10. – С. 94–98.

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Толмачова А.М. – аспірант
Львівський торговельно-економічний університет

Неприбуткові організації відносять до третього сектору економіки поряд із державними органами і комерційними підприємствами. Господарська діяльність, яку здійснюють неприбуткові організації не є підприємництвом згідно з п. 2 ст. 3 Господарського кодексу України. Вона має назву «некомерційна господарська діяльність» [1].

Під час проведеного дослідження було встановлено, що нарощування варіантності у способах ведення бухгалтерського обліку неприбутковими небюджетними організаціями, характерне для сучасного етапу його розвитку, обумовлює значне зростання інтересу до такого аспекту обліку, як облікова політика.

Зміст терміну «облікова політика» розкрито в ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [11]: «облікова політика – це сукупність принципів, методів та процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності».

На наш погляд, облікова політика неприбуткової небюджетної організації передбачає застосування сукупності внутрішніх стандартів ведення бухгалтерського обліку, в яких детально розкриті та обґрунтовані способи і методи ведення бухгалтерського обліку. При цьому облікова політика в цих установах може бути затверджена як одним наказом, так і комплексом документів, які визначатимуть обрані організацією способи та прийоми ведення бухгалтерського обліку.

Разом з тим, ведення бухгалтерського обліку передбачає перелік питань, які повинні бути визначені і затверджені при прийнятті неприбутковою організацією облікової політики. В даний час в економічній літературі різними авторами пропонується велика кількість різноманітних варіантів по складанню облікової політики економічних суб'єктів, в тому числі і неприбуткових організацій. Варто відзначити, що до цих пір немає єдиної методики, тому кожен економічний суб'єкт вільний самостійно розробити основні положення, що включаються в облікову політику неприбуткової організації. Крім того, немає і однозначного розуміння, що таке облікова політика для економічного суб'єкта.

Однак, застосовуючи для формування облікової політики принцип економічної доцільності, необхідно відмітити, що для економічних суб'єктів, що мають малі розміри, розробка декількох нормативних документів може бути необґрунтованою. Тому для такого роду суб'єктів облікова політика може бути представлена виключно одним документом, як це і робиться в практиці більшості організацій, в тому числі і неприбуткових організацій.

При формуванні облікової політики економічного суб'єкта, в тому числі і неприбуткової організації , особа, відповідальна за її формування, має виходити з свого професійного судження і бачення основ некомерційної діяльності. Виходячи з цього, вибрані бухгалтером неприбуткової організації способи ведення обліку повинні відповідати загальноприйнятим правилам обліку і максимально точно відображати результати господарської діяльності неприбуткової організації, надаючи повну, об'єктивну і достовірну інформацію зацікавленим користувачам. Облікова політика неприбуткової організації затверджується наказом (розпорядженням) керівника організації, при цьому затверджуються наступні її розділи: робочий план рахунків бухгалтерського обліку, що містить синтетичні та аналітичні рахунки, необхідні для ведення бухгалтерського обліку; форми первинних облікових документів, регістрів бухгалтерського обліку, а також документів для внутрішньої бухгалтерської звітності; порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань організації; способи оцінки активів і зобов'язань; правила документообігу і технологія обробки облікової інформації; порядок контролю за господарськими операціями; інші рішення, необхідні для організації бухгалтерського обліку.

На нашу думку, крім специфіки діяльності неприбуткової організації на вибір і обґрунтування облікової політики роблять вплив наступні фактори: організаційно-правова форма; види і масштаби діяльності організації; стратегія розвитку (довгострокові перспективи розвитку організації тощо); рівень матеріальної

бази і інформаційного забезпечення (наявність і рівень комп'ютерної техніки та оргтехніки, програмного забезпечення, баз даних); масштаби управлінської структури організації (в цілому) і бухгалтерії (зокрема); рівень кваліфікації керівництва організації, бухгалтерського та економічного персоналу.

Об’єктами бухгалтерського обліку в неприбуткових небюджетних організаціях, як і у комерційних бізнес-структурах, є активи, зобов'язання, капітал, господарські процеси та операції, а також витрати та доходи. Водночас, основною особливістю об'єктів бухгалтерського обліку у неприбуткових небюджетних організаціях є суттєва обмеженість їх складу, а саме: серед активів досить часто є відсутніми капітальні інвестиції та довгострокова дебіторська заборгованість, обмежені операції з фінансовими інвестиціями, не визначаються відстрочені податкові активи; як правило, відсутні статутний капітал, а також резервний, неоплачений та вилучений капітали; в ході діяльності практично не виникають довгострокові зобов'язання, досить рідко виникають зобов'язання за банківськими позиками, заборгованість постачальникам характеризується незначною часткою, не визначаються відстрочені податкові зобов'язання, водночас має місце суттєвий рівень і різноманітність операцій з цільового фінансування; практично відсутні господарські процеси, що притаманні комерційним підприємствам, зокрема процеси виробництва та реалізації; процес постачання займає незначне місце в частині придбання канцелярського приладдя та інших запасів для обслуговування власної діяльності; специфічний склад доходів і витрат (для неприбуткової організації особливе значення має організація обліку витрат і доходів. Облік цільових доходів і витрат відноситься до найбільш спірних і складних проблем обліку неприбуткових організацій. Реалізувати будь-які рекомендації даної ділянки обліку можливо тільки в обліковій політиці конкретної неприбуткової організації).

Отже, облікова політика для неприбуткової організації повинна являти собою сукупність принципів, методів, способів, прийомів обліку, які можуть варіюватися, відображаючи специфіку діяльності конкретної неприбуткової організації. Все це слід грамотно, з урахуванням принципу професійної компетентності розкривати в обліковій політиці неприбуткової організації.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15
2. Гура Н., Методика бухгалтерського обліку в неприбуткових не бюджетних організаціях / Н. Гура // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. - № 12. – С.3-8.
3. Іваненко Ю., Економічне визначення поняття «некомерційна організація» / Ю. Іваненко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - № 5 (167). – С.8-19.
4. Кірсанова Ю В. Бухгалтерський облік для неприбуткових організацій: нові стандарти – нові можливості // К.: Центр інновацій та розвитку. – 2000. – с. 81-85.
5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:// www.zakon.rada.gov.ua.
6. Левицька С.О. Облік та контроль діяльності неприбуткових організацій: *:* [Монографія] / С.О. Левицька - Рівне: НУВГП – 2005.
7. Левицька С.О. Облік, контроль та аналіз діяльності непідприємницьких організацій // Автореферат дис… д-ра екон. наук: 08.06.04. – 2005.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua.
9. Олійник Я.В. Проблемні положення методології та організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності неприбуткових організацій / Я.В. Олійник // // Бізнес-інформ. – 2012. - № 5. – С.234-236.
10. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua.
11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.
12. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: моногр. / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
13. Толмачова А. Концептуальні основи бухгалтерського обліку в профспілкових організаціях / А. Толмачова, Ю. Панченкова, Н. Головай // Економіка і суспільство. – 2017. – № 11. – С. 561-565.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // ВВР.- 2003.-№ 41-44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:// www.zakon.rada.gov.ua.

УДК 336.22

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Бабій Л.С. – викладач вищої категорії; Грибанова О.О. – викладач вищої категорії
Вінницький торговельно–економічний коледж КНТЕУ

Перетворення в соціально-економічній сфері, що відбуваються в Україні вимагають вдосконалення податкової системи. Мета податкової політики формується під впливом цілого ряду факторів, найважливішими з яких являються економічна і соціальна ситуація в країні. Використовуючи економічні регулятори, держава повинна прагнути забезпечити ефективне функціонування податкової системи, забезпечити соціальну орієнтацію перетворень.

Головною проблемою є неготовність економіки України до адекватної відповіді як на зовнішні, так і на внутрішні виклики та загрози. За даними звіту Всесвітнього економічного Форуму про глобальну конкурентоспроможність 2016-2017 років Україна займає лише 85 місце серед 138 країн, поступаючись Литві (53 місце), Росії (63 місце), Казахстану (67 місце), Латвії (68 місце) та деяким іншим пострадянських країнам. Найнижчий результат (129 місце) Україна має за показниками "якості інституцій". Зокрема, для нашої країни проблемними залишаються "ефективність використання державного бюджету (114 місце), тягар державного регулювання (108 місце), прозорість ухвалення урядових рішень (107 місце) та довіра суспільства до політиків (105 місце)". Негативну оцінку Україна має також за показниками ефективності товарного ринку (108 місце), рівня розвитку фінансового ринку (106 місце), макроекономічної стабільності (106 місце) та удосконалення бізнесу (91 місце), що свідчить про необхідність координації зусиль на посиленні конкурентних переваг, пов'язаних зі створенням сприятливих умов для стабілізації економічного розвитку в країні, формуванні сприятливого підприємницького середовища та ефективних конкурентних ринків, а також умов інноваційного розвитку, що дасть змогу підвищити продуктивність виробництва. Найгіршими інституційними індикаторами є захист міноритарних акціонерів (132) та прав власників (127) [1]

За останні роки відновлювального зростання економіка України так і не позбулася глибоких структурних деформацій і значно відстає від економік розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та відповідно – рівнем добробуту населення. Більшість підприємств залишилися технологічно відсталими, енергоємними, із слабкою продуктовою та ринковою диверсифікацією виробництва, що зумовлює низьку адаптивність до негативних зовнішніх впливів і призводить до різкого падіння виробництва.

Вирішення більшості проблем економічного розвитку і модернізації нашої країни неможливі без оптимізації системи оподаткування.

На сучасному етапі податкова система держави являється не тільки інститутом, який забезпечує доходи бюджету, вона також повинна сприяти розвитку виробництва, зростання благостану і зниженню соціального розшарування населення.

Податки являються головним регулятором процеса відтворення економічних благ, який впливає на основні характеристики функціонування сучасної економіки. Розрізняють три основних типи реалізації податкової політики в державі: 1) яскраво виражена фіскальна політика. Така політика висмоктує максимум із господарюючих суб'єктів; 2) встановлення помірного розміру податків. Така політика створює благприємні умови для розвитку підприємництва в країні, що з часом сприяє і зростанню податкових надходжень; 3) сильна централізація всіх фінансів країни шляхом встановлення високих розмірів податків, але при цьому передбачається і високий рівень соціального забезпечення громадян. Така модель нерідко називається "шведським соціалізмом". Як правило, в економічно розвинутих країнах реалізуються другий або третій типи податкової політики, на відміну від України, для якої характерний перший тип.

Тому існує гостра необхідність в реформуванні податкової системи країни, тому що, така політика зовсім не сприяє підвищенню податкових надходжень, як може здатися на перший погляд. Навпаки, в такому випадку господарюючі суб'єкти уходять в тіньову сферу економіки.

Діюча в даний час система оподаткування не повністю виконує фіскальну функцію і майже не виконує стимулюючу, розподільчу і соціальну функції. Причин цього багато, виділимо лише деякі.

Головним проблемами податкової системи України, на наш погляд, являються: 1) відсутність стабільності в здійснюваній податковій політиці; 2) все таки високий рівень податкового тиску, який лежить на платниках податків; 3) перевищення розумної кількості

податкових пільг, що приводить до суттєвих втрат бюджетів бюджетної системи; 4) недостатнє стимулювання реального сектору економіки.

Також існують проблеми податкового законодавства країни. Серед таких проблем можна виділити наступні: 1) практично повністю відсутня економіко-правова документація, яка підкріплює введені податки; також відсутні посилання на конституційні положення при встановленні різних податків; бюджетні інтереси практично ніяк не пов'язані з інтересами платників податків; 2) така функція податків як забезпечення діяльності органів державної влади і місцевого самоуправління не прокоментована в офіційних документах; 3) фіскальна функція податків грає домінуючу роль в податковій системі України. Важливо відмітити, що дуже великий потенціал для збільшення податкових доходів міститься в тіньовій економіці. Однак, капіталам, захованим від оподаткування, навіть при бажанні практично нереально вернутися в легальну виробничу сферу, так як значний притік інвестицій, як правило, визиває увагу податкових органів до джерел коштів. Тому капітали, які попали в тіньову сферу економіки, у більшості випадків в ній і лишаються.

Згідно з даними Мінекономрозвитку рівень тіньової економіки України у 2016 р. становив 41% від офіційного ВВП, або 642 млрд. грн. Деяка частина цих коштів - це грошові перекази з-за кордону (близько 100 млрд. грн.), які дуже важко оподатковувати. Ще якась частина - кримінальні кошти, про обсяг яких можемо лише здогадуватися (припустимо, 100 – 150 млрд. грн). Отримаємо 350–400 млрд. грн доданої вартості, з якої на оплату найманих працівників припадає близько 200 млрд. грн, що становить 27% (!) від витрат на оплату праці у формальному секторі економіки. За рахунок великої частини зайнятих за кордоном співвідношення між працівниками, зайнятими у формальному та неформальному секторах економіки, є трохи вищим - 6% [2].

Як видно з практики господарювання на державному рівні створення такої системи оподаткування, яка б змогла забезпечити рівновагу економічного зростання и соціального розвитку держави – дуже складне і важливе завдання. На практиці в значній мірі ці вектори рухаються в протилежних напрямах.

Більшість експертів погоджуються з тим, що податкове навантаження в Україні цілком прийнятне. Безумовно, тут є місце для вдосконалення, але основна проблема в іншому: заплутаності податкового законодавства, складності ведення обліку та адміністрування, корупції.

Список використаних джерел:

Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності2016-2017.Режим доступу :ttp://edclub.com.ua/tegy/vsesvitniy-ekonomichnyy-forum

Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Режим доступу :www.me.gov.ua/Documents/Listlang=uk

УДК 657.433 «313»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Циганчук В.А. – викладач , спеціаліст ІІ категорії

Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Одним з наслідків господарської діяльності підприємств, під час якої підсилюються їхні взаємні економічні контакти з ринковими суб'єктами, є виникнення кредиторської заборгованості, що займають важливе місце в цій діяльності.

Кредиторська заборгованість - це джерело формування й фінансування фінансових активів, вона має вирішальний вплив на платоспроможність і фінансову стійкість господарчих суб'єктів і, з причини свого динамічного характеру, вимагає серйозного нагляду за фактичним станом розрахунків та надійного управління грошовими потоками. Базою для такого контролю служить якісна, своєчасна та достовірна інформація про заборгованість, джерелом формування якої виступає система бухгалтерського обліку. Розрахунки з контрагентами є важливою складовою фінансово-економічної діяльності будь-якого підприємства. Вони нерозривно пов'язані з вхідними та вихідними грошовими потоками, які складають основу процесу забезпечення безперервної діяльності суб'єктів господарювання. Затягування строків погашення зобов'язань приводить до сповільнення операційного циклу та зниження ділової активності підприємства. Крім того, вартість грошей з урахуванням фактора часу має тенденцію до зниження, що в свою чергу негативно впливає на їх покупну спроможність і призводить до скорочення ресурсів підприємств.

Тому одним з головних завдань, які постають перед управлінською ланкою вітчизняних підприємств, є постійний моніторинг розмірів кредиторської заборгованості, строків погашення, аналіз їх структури та забезпечення оптимального співвідношення між сумами цих двох об’єктів обліку. У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить аудиту за станом розрахунків, динамікою кредиторської заборгованості.

Питаннями методики й організації обліку і аудиту кредиторської заборгованості займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці: С.М. Барац, В.А. Биков, І.І. Бочкарьова, Ф.Ф. Бутинець, О.М. Галаган, Б.М. Гонгало, В.Р. Захар'їн, В.Б. Івашкевич, Н.Н. Макарова, Т.М. Малькова, А.Н. Мєдвєдєв, Є.В. Орлов, М.Л. Пятов, А.Н. Саморядов, Я.В. Соколов, С.О. Щенков.

Однак певні труднощі обліку і аудиту кредиторської заборгованості підприємств, насамперед класифікація, оцінка, умови визнання, організація та методика з урахуванням нових потреб, вимагають розширення досліджень з особливою увагою до організаційно-технологічних аспектів на окремих підприємствах, що обумовлює актуальність дослідження [2, с. 385].

Важливою умовою сучасного економічного розвитку є те, що підприємства всіх форм власності повинні серйозно відноситися до організації обліку кредиторської заборгованості, тому що це допомагає отримувати та аналізувати інформацію щодо розрахунків з кредиторами за довгостроковими та поточними зобов'язаннями. Задля повного та достовірного отримання інформації підприємства повинні регулярно проводити аудит всієї господарської діяльності, приділяючи головну увагу розрахунків з кредиторами. Головними організаційними аспектами аудиту кредиторської заборгованості вважають визначення мети, завдань та етапів його проведення.

На початку проведення аудиту на підприємстві необхідно перевірити обґрунтованість та ефективність обраної підприємством стратегії відносин з контрагентами. Вона, насамперед, повинна включати в себе умови надання чи отримання товарного кредиту, його забезпеченість, строк, доцільність застосування знижок тощо.

Важливим є порядок класифікації усіх клієнтів, оскільки правильний розподіл кредиторів, який найбільш повно відображає сутність усіх розрахункових операцій підприємства, є запорукою успішності прийняття управлінських рішень.

Одним із головних аспектів аудиту кредиторської заборгованості є перевірка їх юридичного оформлення та обґрунтування. Для здійснення процесу придбання та реалізації підприємство вступає з іншими учасниками ринку в економічні взаємовідносини, правовою основою яких є укладання договорів. Процес договірної роботи регулюється на рівні підприємства (мікрорівні) і на рівні держави через законодавчі акти (макрорівень). ,

У питаннях розрахунків з постачальниками це дозволяє мінімізувати ризики несвоєчасного надходження необхідних для безперервної діяльності підприємства ресурсів. Результативність аудиту залежить від постійного моніторингу та аналізу величини кредиторської заборгованості й її впливу на фінансовий стан підприємства.

Основною передумовою проведення аудиторської перевірки кредиторської заборгованості слід вважати можливість адекватного відображення і розкриття даних про дану заборгованість підприємства для того, щоб забезпечити прийняття в майбутньому ефективних та дієвих управлінських рішень.

Аудиторська перевірка кредиторської заборгованості має вирішувати такі завдання: вивчення реальності поточної та довгострокової кредиторської заборгованості; з'ясування причин і терміну появи заборгованості; контроль кредиторської заборгованості, термін якої вже минув; виявлення достовірності і адекватності відображення кредиторської заборгованості в балансі та інших регістрах бухгалтерського обліку, при цьому має бути відображений розрахунок відхилень; контроль за списанням заборгованості та перевірка її відображення в бухгалтерському обліку; наявність актів звірки розрахунків або гарантійних листів та дотримання терміну позовної давності [4].

Загалом ефективність проведення аудиторської перевірки за кредиторською заборгованістю можлива при тісній взаємодії між бухгалтерією підприємства, його юридичним та фінансовим відділами.

При цьому існує велика ймовірність того, що навіть на великих підприємствах найчастіше відсутні спеціальні служби, які забезпечують проведення аудиторської перевірки, що дало б змогу запропонувати комплекс заходів, направлених на створення, постійне впорядкування та удосконалення системи аудиторської перевірки з метою забезпечення інформацією керівництва про стан кредиторської заборгованості з метою прийняття оперативних

управлінських рішень та складання звітності.

Висновки. Якісний облік та своєчасне врахування кредиторської заборгованості на підприємствах різних форм власності має першочергове значення, тому що це дає можливість отримувати упорядковану, прозору та достовірну інформацію щодо розрахунків з кредиторами.

Основою фінансового та економічного процвітання підприємства є досягнення стійкого фінансового стану та його відповідна підтримка. Надання контрагентам достовірних та адекватних відомостей про розрахунки, потребує якісно організованого аудиту кредиторської заборгованості відповідно до визначених завдань та мети.

Список використаних джерел:

1. Аудиторський висновок та його види [Електронний ресурс] // Бібіліотека економіста – Режим доступу: http://library.if.ua/books/78.html.

2. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік : підруч. / Р.Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 480 с.

3. Бєлокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств / О. Бєлокоз // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2011. – Вип. 9. – Ч 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/ portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/ byelokoz.PDF.

4. Циганчук В.А. Оцінка інноваційних кластерних проектів / В.А. Циганчук, І.В. Гріщенко, Л.М. Клівіденко, Н.В. Білецька // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія «Торгівля, комерція, підприємництво». – Львів, 2015.– Випуск 19. – С. 86-89.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

УДК 330.366 (477)

УРЯД ОЧІКУЄ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ТА ЧИ БУДЕ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ?

Сірко А.В. – д.е.н., професор
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Ми є свідками того, як економіка владно і стрімко змінює світ. Вона не тільки кардинально змінює на наших очах технологічний спосіб виробництва, запроваджуючи цілком автоматизовані виробництва і витісняючи людину з виробничих процесів, а й глобалізує світ, тісно прив'язуючи країни одна до одної, перетворюючи їх в органічні ланки єдиного всесвітнього господарства. Звичайно, кожній країні у цій глобальні системі зв'язків і залежностей відводиться своє місце, яке визначається її економічною силою, здатністю конкурувати. Унаслідок трансформаційних змін появляються нові наукові терміни і поняття, розширюється зміст або змінюється значення традиційних уже понять. Я акцентую увагу на двох наукових термінах «економічне зростання» і «економічний розвиток», які нерідко підмінюють одне одним, ототожнюють. А це не тільки некоректно з наукового погляду, а в устах керівників держави і політиків (свідомо чи несвідомо) може слугувати засобом маніпуляції суспільною свідомістю заради політичної ренти.

Ці терміни ввійшли в науковий оборот у різний час. Економічний розвиток – це старе поняття, яке концептуально стало предметом досліджень у часи, коли розпадався феодалізм і виростав капіталізм, а значить відбувався перехід від неекономічної організації виробництва до власне економічної організації, коли підприємцю доводиться самотужки робити вибір: що і скільки, як і для кого робити? Отож, економічний розвиток розуміється як процес, унаслідок якого відбувається зміна якості, перехід від одного якісного стану до іншого, до більш високого. Іншими словами, критерієм економічного розвитку є не всякі зміни у виробництві, а саме ті, які призводять до того, що змінюється суспільство і сама людина як особистість, є очевидний прогрес.

Економічне зростання – новітній термін у науці, який став популярним у лексиконі економістів і політиків на поч. XX ст. Цей концепт фокусується на кількісних макроекономічних (агрегованих) вимірах результатів національної економіки як цілого: на обсягах ВВП, ВНД, споживання, заощаджень, інвестицій, грошової маси тощо. Як таке економічне зростання має смисл лише як одна із макроекономічних цілей держави. І це важливо, адже, що більший обсяг національного виробництва, то більше можливостей для підвищення загального добробуту. Одначе ВВП, який би він за розміром не був, – це ще не високі стандарти життя населення, це тільки матеріальні і фінансові можливості. Результативні макропоказники не враховують низку важливих параметрів, які стосуються нашого добробуту, а саме: якість товарів і послуг, їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках; чи справедливим є розподіл доходів, а отже і доступ до матеріальних благ; чи раціонально використовуються природні ресурси і чи будуть нам вдячні за це майбутні покоління, чи не проклянуть нас за те, що обібрали їх; чи є у нас вільний час для саморозвитку; яка тривалість нашого життя від народження, що, як відомо, залежить від якості нашого харчування, питної води, чистоти повітря, стресів від конфліктів, шкідливих звичок, якості і доступності медичних послуг.

Отож, економічне зростання, вимірюване обсягом ВВП, – це добре, але не варто на ньому зациклюватися і пишатися без міри. Про це застерігав один із розробників системи національного рахівництва С. Кузнец, який ще у 1934 р. писав: «...цінна властивість людського мозку спрощувати складні явища в компактних характеристиках є небезпечною, оскільки створює підстави для маніпуляцій, особливо у сфері питань, які є ядром конфлікту соціальних груп, де інструментом аргументації часто є надмірне спрощення» [1].

Між зростанням економіки та економічним розвитком проглядає певна взаємозалежність. Якщо економіка зростає, з року в рік усе повніше насичуючи ринок готовою продукцією, то відкриваються можливості і для все більш повного насичення споживчого та інвестиційного попиту, для

утримування бюджетної сфери урядом, для експорту, тобто створюються можливості для прискорення розвитку економіки, її модернізації тощо. А якщо національна економіка дійсно розвивається, безупинно освоює новітні технології, форми і методи організації виробництва та менеджменту, стає все більш ефективною і конкурентоспроможною, то, звісно, буде і зростання ВВП.

Тепер поглянемо на український контекст. Після розпаду СРСР і проголошення суверенної держави, Україна стала на шлях ринкової трансформації господарської системи. Задля цієї доволі специфічної у світовій історії трансформації, а саме трансформації інверсійного типу, була проведена великомасштабна приватизація державних активів, лібералізація цін і зовнішньої торгівлі і одночасно з цими доленосними для країни процесами довелося розбудовувати власну державу. За таких переломних для суспільства умов країна втяглася у затяжну трансформаційну кризу. Як результат, у 1999 р. статистика зафіксувала точку найглибшого падіння реального обсягу виробництва (ВВП) – на 63,2% проти 1990 р. З початку 2000-х рр. почалося економічне зростання, щоправда, з перемінним успіхом: світова фінансово-економічна криза у 2008-9 рр. знову обвалила ВВП України; затим у 2014 р. анексія Криму, окупація РФ частини Донбасу і тамтешня війна відняли у нас 25% економічного потенціалу. З 2016 р. статистика показує невеличке зростання (трохи більше 2%). Таке ж майже (2,5%) уряд прогнозує і на 2018 р.

Зауважимо: зростання української економіки дотепер визначається переважено зовнішніми чинниками: глибиною попереднього падіння виробництва; кон'юнктурою на зовнішніх ринках зерна, хімдобрив, металопродукції з низькою доданою вартістю; погодними умовами для аграріїв та ін. Через це вітчизняна економіка дуже чутлива і потерпає щоразу від зовнішніх шоків.

Низькі темпи економічного зростання, на які сподівається уряд не можуть вважатися задовільними. За таких темпів росту економіки можна стверджувати, що: а) валютний борговий «зашморг» для держави буде лише посилюватися; б) обіцяне владою підвищення добробуту населення до рівня європейських стандартів відкладається на невизначений період; в) примарною стає модернізація національного виробництва; г) через невирішеність гострих соціально-економічних проблем, які призвели до сепаратистських настроїв на анексованих і окупованих територіях, проблема припинення війни та відновлення територіальної цілісності країни розтягується також на довгий час.

Більш загальний висновок із такого стану речей: Україна має деяке економічне зростання, та не має економічного розвитку. Після початкових трансформаційних перетворень, які таки заклали основу ринкової системи господарювання, через половинчастість, непослідовність і безсистемність економічних, політичних і соціальних реформ склалася де-факто квазіринкова економіка і кланово-олігархічна система державної влади. Відтак поступальний економічний розвиток країни зупинився.

Для того, щоб економічний розвиток України набув необхідної динаміки і дозволив якісно перебудувати всю політико-економічну систему, підняти на цій основі загальний добробут до європейських стандартів, на моє глибоке переконання, необхідно [див.: 2;3]:

– ліквідувати кланово-олігархічну систему влади, відокремити державу від бізнесу

– через зміну виборчої системи та громадянський вибір суспільства;

– забезпечити реальні гарантії захисту приватної власності через незалежне судочинство і громадянський контроль;

– забезпечити конкурентний порядок: рівні умови доступу до обмежених економічних ресурсів, обмеження монополізму з боку великого бізнесу і органів влади в центрі і на місцях, реальна і всебічна підтримка розвитку малого і середнього бізнесу;

– провести структурні реформи, зокрема на основі виваженої промислової політики домогтися розвитку інноваційних секторів, які справлятимуть мультиплікативний ефект на все вітчизняне виробництво;

– приборкати надмірну інфляцію, яка шкодить інвестиційному процесу і, хоч як це парадоксально, фінансово «підживлює» неефективну владу.

Список використаних джерел:

1. Kuznets S. Uses and Abuses of National income Measurements, 1934 // http: cbdd.wsu.edu/kew|content/cdoutput/TR501/page59.htm.

2. Сірко А.В. Проблема участі акціонерного сектора в інноваційному розвитку економіки України та її вирішення / А.В. Сірко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2016. –№3. – С. 7-16.

3. Сірко А.В. Деструкція економічних інтересів у квазіринковому суспільстві // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць / Державний НДІ інформатизації та моделювання економіки. – 2017. – №11(198). – С. 36-42.

УДК 930.1:[316.3+316.64]

ІСТОРІЯ ЯК СВІДОМІСНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Струкевич О.К. – д.і.н., професор
Комунальний вищий навчальний заклад «Вінницька академія неперервної освіти»

Одним з актуальних питань формування сучасного громадянського суспільства є усвідомлення впливу на його функціонування свідомісних чинників, включаючи історичні знання. Яскравим прикладом нехтування цієї складової є так звана «теоретична модель транзиту» – реформування радянської системи за заздалегідь прийнятим зразком переходу від авторитаризму до демократії, від централізованої, одержавленої економіки до ринкової. Розробники теоретичної моделі транзиту виходили з того, що минуле не справляє безпосереднього впливу на майбутнє, а отже це майбутнє можна моделювати за образом і подобою західних суспільств [1, 76-77]. Новітнє історичне минуле продемонструвало, що історія є не стільки історією, скільки частиною буття багатьох громадян вже в нових історичних умовах.

У цьому сенсі надзвичайно влучними є слова Є.Вятра. Розгладаючи культурну та історичну перспективи як тотожні, він стверджував: «Людина як соціальна особистість є творінням культури, оскільки вона – продукт накопичуваних, поступово змінюваних, але одночасно й таких, що зберегли свою наступність історичних зумовленостей. Людина не є біологічним механізмом, фізична структура якого реагує певним чином на стимули оточення. Вона є продуктом культури, котра визначає спосіб реагування на ці стимули. В такому розумінні перспектива культури, тобто саме історична перспектива, становить собою необхідний елемент аналізу всіх областей людського життя» [2, 247]. Перефразовуючи Є.Вятра додамо від себе: «Ні політика, ні економіка не становлять при цьому виключення».

Тому в процесі перебудови інституційної матриці суспільства не можна не враховувати неформальні інститути: соціальні норми, звичаї, моральні цінності, когнітивні структури. Вони або сприяють, або накладають обмеження на діяльність соціальних суб'єктів, спрямовану на досягнення певної мети. Вони вплітаються у повсякденну рутину, визначаючи сенс світосприйняття та зразки поведінки. Змінити їх шляхом впровадження нових формальних правил, як це розуміли прихильники економоцентричної теоретичної моделі транзиту, – вкрай складно. «Навіть зміна поколінь без відповідної глибокої трансформації інститутів не може якісно переформатувати соціальний простір» [3, 108].

Водночас, не можна стверджувати, що історичне минуле детермінує сучасне і майбутнє життя суспільства як "залізний закон історії". Історичне минуле лише створює певні обмеження, які доводиться враховувати обираючи можливі, включаючи альтернативні, шляхи дальшого поступу. Як справедливо вказує Д. Норт, "залежність від траєкторії попереднього розвитку концептуально звужує набір альтернатив й обумовлює зв'язок між рішеннями, що приймаються в різний час. Але мова зовсім не йде про те, що минуле невідворотно та безальтернативно визначає майбутнє". Отже, існує певна залежність від траєкторії попереднього розвитку, і це "означає, що історія має значення. Не можна зрозуміти альтернативи, з якими ми стикаємось сьогодні ..., не прослідкувавши шлях інкрементного розвитку інститутів" [4, 127-130].

Однією з перешкод врахування історичного спадку у побудові громадянського суспільства, включаючи його економічні підвалини, маємо спаплюжений образ українця, а звідси – нігілістичну спокусу забути історію.

Не менш вагомою перешкодою на шляху інституційної трансформації сучасного українського буття, є слабкість громадянського суспільства, а звідси, спроби держави домінувати у справі відновлення історичної пам'яті.

Говорячи про історичну пам'ять як складову громадської думки, ми маємо на увазі ідеал повноцінного соціуму, у якому громадянське суспільство на рівних взаємодіє із державою. Якщо ж зважати на наш сучасний соціум, у якому громадянське суспільство репрезентує менше 3 % умовно незалежних суб'єктів господарювання, то доводиться визнати, що у ньому держава намагається підпорядкувати історичну пам'ять принципу політичної, дипломатичної доцільності. Ми схильні вважати, що історична пам'ять є атрибутом насамперед громадянського суспільства.

Історична пам'ять містить багато інформації про минуле протистояння, боротьбу, ворожнечу з сусідами. У суспільстві з домінуванням держави над незрілим громадянським суспільством, політики намагаються перетворити громадську думку

історичну пам'ять у політичний, дипломатичний інструмент.

Ми вважаємо, що дотримання названих принципів передбачає не відмову від висвітлення минулих, навіть ворожих, взаємин, а їх об'єктивну оцінку з погляду загальнолюдських цінностей, природних прав людини і народу.

Наскільки згубною є практика замовчування історичної правди під приводом політкоректності, засвідчує історія висвітлення взаємин між українським та російським народами за царської та радянської доби. Вона позбавляла українську політичну еліту пильності і готовності до опору російському агресорові у часи Української національної революції. Так само згубно вона працює у сучасній незалежній Україні. «Світ у XXI ст. перестав бути ідеологічно конфронтаційним» – не втомлюються стверджувати аналітики. Вважаємо, що у цьому сенсі потрібні уточнення: у минуле відійшла лише ідеологія класова; світ залишається конфліктним і конкурентним. Водночас, за передбаченням І.Берліна світ XXI ст. є світом «культурного націоналізму», а націоналізм, поряд з тим, що це світогляд і політична практика, ще й обов'язково ідеологія. До того ж на Сході України російський націоналізм повернутий своїми потворними проявами: шовінізмом і нацизмом. Тому відсутність у сучасних підручниках елементів теоретичного обґрунтування потреб та інтересів українського народу, обеззброює, загрожує майбутніми поразками у цьому конкурентному, а з боку Росії – ворожому світі.

Так, наприклад, сучасна програма з історії України для десятого класу вимагає викласти учням зміст геополітичних планів учасників Першої світової війни щодо України. На цьому ґрунті вимагається розуміння учнем сутності «українського питання» на початку XX ст. Чи зможе учень, аналізуючи названі геополітичні плани, усвідомити, що українське питання, поставало у таких контекстах як розділеність, пограбування ресурсів, позбавлення українців власної ідентичності і протистояння українців цьому… Нарешті, чи зможе учень прийти самостійно до думки, що будь-яке «національне питання виникає там, де у кордонах однієї держави (імперії) жили різні народи, один з яких посідав панівне становище і, користуючись ним, примножував свої здобутки не лише завдяки власній праці, але й за рахунок експлуатації пригноблених народів» [5, 285]. А в цьому формулюванні міститься обґрунтування ідеї права народу звільнитися від експлуатації. Це формулювання пов'язує думку учня з такими загальнолюдськими цінностями як рівність, справедливість, свобода. Вважаємо, що подібні речі треба вводити до тексту обов'язково, щоб дати учням систему чітких орієнтирів у відстоюванні власної гідності, моральних принципів, громадянської позиції та економічних інтересів Батьківщини.

Даний матеріал дозволяє стверджувати, що сформовані в історичному минулому неформальні інститути є складовою поточного соціально-економічного життя. Через історичну пам'ять вони працюють на формування економічних засад громадянського суспільства, громадянських чеснот його членів. Нехтування неформальними інститутами приводить до хибних теоретичних узагальнень та стратегій розвитку, до обрання згубної політики у взаємодії з сусідніми державами.

Список використаних джерел:

1. Бураковський І. Економічна політика України: формальні і реальні альтернативи // Політична думка. – 1999. – № 4. – С. 76-86.
2. Вятр Є. Социология политических отношений. Москва, 1979. – 462 с.
3. Коржов Г. Олігархічна природа сучасного політичного режиму в Україні. Наукові записки Інституту політології і етнополітичних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. Серія «Політичні науки» Випуск 3. К., 2008 С.103 – 117.
4. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. – М.: Начала, 1997. – 180 с.
5. Струкевич О. Історична пам'ять у контексті протистояння громадянського суспільства і держави та вирішення проблем підручникотворення // Історичні і політологічні дослідження Науковий журнал Спеціальний випуск: доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «Трансформації історичної пам'яті». Вінниця, 2018. – С.280 – 285

УДК 378.12

АНАЛІЗ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ ЗВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Аннєнкова І.П. – д.пед.н., доцент
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

В умовах сьогодення особливого значення набуває системне дослідження світових та національних тенденцій в освітній сфері України, а також виявлення проблем, що

негативно впливають на розвиток освіти, та їх причин. Розглянемо докладніше тенденції у сфері вищої освіти України, пов'язані зі змінами, що стосуються контингенту студентів.

Збільшення чисельності здобувачів вищої освіти спостерігається у більшості країн світу. За даними ЮНЕСКО у період з 2000 по 2014 рр. кількість студентів зросла більш, ніж удвічі – з 100 млн. до 207 млн. осіб [19]. У 2015 р. закладах вищої освіти було зареєстровано 213 мільйонів студентів [4]. Так, за даними Доповіді ЮНЕСКО по Науці – 2015 – На шляху до 2030 року очікується, що загальна кількість студентів до 2025 року досягне 262 млн. осіб [7].

Проте, незважаючи на збільшення загальної чисельності студентів у світі, ця тенденція характерна не для всіх країн. На жаль, в Україні спостерігається протилежна тенденція – зменшення кількості студентів і кількості закладів вищої освіти. За період з 2010 р. по 2016 рік чисельність університетів, академій та інститутів скоротилася на 13,0%, кількість студентів, що навчаються у них – на 35,7%. На 19,9% також зменшилась чисельність студентів, що навчаються коштом держбюджету, проте їх питома вага зросла з 38,3% до 47,7%. Причинами зазначеної динаміки є: по-перше демографічна криза, по-друге, недостатнє фінансування освітньої галузі, по-третє, збільшення кількості студентів, що здобувають вищу освіту за кордоном.

Т. Соболєва зазначає, що відсоток вступників вишів відносно кількості випускників шкіл, починаючи з 2006 року, перевищує 100 %, тобто до ЗВО вступило більше осіб, ніж закінчило школу у відповідному році. Таку ситуацію дослідниця пояснює тим, що серед вступників враховують також студентів заочної та вечірньої форм навчання, на які часто вступають абітурієнти, що закінчили школу у попередні роки або отримують вже другу освіту. Вчена зазначає, що тенденція до щорічного збільшення відсотку вступників від потенційних абітурієнтів, з одного боку, виглядає як позитивна тенденція, оскільки свідчить про збільшення питомої ваги населення з вищою освітою. З іншого боку, як фахова структура, так і якість отриманої освіти не відповідають ані світовим стандартам, ані запитам з боку вітчизняного бізнесу, тобто потенційного ринку праці випускників ЗВО [13].

Другою світовою тенденцією розвитку вищої освіти є підвищення мобільності студентів. За даними Організації економічного і соціального розвитку (ОЕСР) в системі вищої освіти у світі за межами своїх країн навчається близько 2,8 млн. студентів. Передбачається, що до 2025 р. їх кількість зросте до 7,2 млн. осіб [7].

За даними Українського державного центру міжнародної освіти МОН, найбільша кількість студентів-іноземців в Україні була у 2013 році – 69969 осіб. У 2014 році вона скоротилася на 6797 осіб, сьогодні в українських вишах навчається 64066 іноземних студентів із 147 країн світу [16].

Значна кількість іноземних студентів навчається у закладах вищої освіти Харкова (35%), Києва (23%) та Одеси (11%). Найпопулярнішими галузями серед іноземних студентів є медицина та економіка, також попитом користуються інженерні галузі. Тим не менш, саме медична галузь бере на себе основну кількість студентів, із топ-10 університетів за кількістю іноземних студентів 8 є медичними закладами. Це можна пояснити тим, що медична освіта в Україні набагато дешевше, ніж у країнах ЄС. Потім є можливість отримати престижну роботу за кордоном [9].

Разом з тим, за даними щорічного моніторингу кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі навчання, що здійснюється аналітичним центром CEDOS, число українців в іноземних університетах станом на 2014/2015 навчальний рік становило 59 648 осіб. Найбільш бажаними для навчання країнами є Польща, Німеччина, Росія, Канада, Італія, Чехія, США, Іспанія, Австрія, Франція та Угорщина. Динаміка зростання з 2009 по 2015 роки склала 129%. Якщо порівнювати два останні роки, то приріст складає майже 29% або ж 13 266 осіб. Причому 2/3 цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах. Вони показали найбільш стрімке збільшення, як в абсолютному, так і відносному показниках, – з 14 951 до 22 833 особи. Також значний відносний та абсолютний приріст українських громадян спостерігався у канадських, чеських та італійських університетах [12].

Донедавна чисельність іноземних студентів, що навчаються у вітчизняних закладах вищої освіти перевищувала кількість молодих українців, що виїжджали навчатись закордон. У 2014/2015 навчальному році ситуація змінилась – з України виїжджає більше студентів, ніж приїжджає. Війна на території України є лише однією з причин цієї

зміни, адже темпи зростання кількості українців в закордонних університетах були вищими, ніж зростання кількості студентів-іноземців в Україні, задовго до початку військової агресії проти України [10, с.78].

Отже, на початку XXI ст. в соціокультурному розвитку людських ресурсів вищої освіти України спостерігаються такі тенденції: зменшення чисельності студентського контингенту з одночасним збільшенням питомої ваги студентів, які навчаються коштом держбюджету, що, на нашу думку, не можна списувати тільки на наслідки демографічних коливань; перевищення кількості українських студентів, що навчаються у закордонних університетах над чисельністю студентів-іноземців, які навчаються в українських вишах. Визначені тенденції свідчать про наявність кризових моментів у розвитку вищої системи України. Це актуалізує потребу у всебічному та комплексному визначенні причин та факторів впливу на її стан з метою визначення шляхів досягнення позитивної динаміки рівня якості вищої освіти на підґрунті впровадження ефективної системи моніторингу діяльності закладів вищої освіти та забезпечення якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Всемирный доклад по мониторингу образования за 2017/8 гг.: Подотчетность в образовании: выполнение обязательств [Електронный ресурс]. – Режим доступа: http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002595/259593r.pdf
2. Доповідь ЮНЕСКО по Науці – 2015 – На шляху до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002595/259593r.pdf
3. Лисак О.Б. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання / О.Б. Лисак //Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2016. – № 4. – С. 102-107.
4. Освіта в Україні: аналітичний центр CEDOS Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. – Режим доступу: https://cedos.org.ua/uk/osvita/zvit-osvita-2015.
5. Слободян О. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? / О. Слободян, Є. Стадний //Аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. – Режим доступу: https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu#description
6. Соболєва Т. О. Науково-освітні чинники формування конкурентоспроможності України / Т. О. Соболєва // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – № 815. – Серія: проблеми економіки та управління. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – С.256-265.
7. Статистичний бюлетень «Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv.../Arch_vnz_bl.htm.
8. Український державний центр міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт] – Електронні данні. – Режим доступу: http://intered.com.ua/
9. Six ways to ensure higher education leaves no one behind [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002478/247862E.pdf

УДК 657.633

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ТА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Гріщенко І.В. – викладач,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ;
Балахонова О.В. – д.е.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут «Україна»

Сучасні трансформаційні процеси в українській економіці обумовлюють різноманіття господарської поведінки власників та менеджерів торговельних підприємств. Специфіка торговельної діяльності потребує значного обсягу грошових активів, в тому числі активів у розрахунках, тому для цих підприємств проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю, спрямованого на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної інкасації, має вельми важливе значення. Погашення дебіторської заборгованості в стислі терміни, недопущення її збільшення вище допустимої межі – реальна можливість подолати або пом'якшити дефіцит оборотного капіталу. В зв'язку з цим актуальним завданням є удосконалення управління дебіторською заборгованістю на основі синтезу досягнень фінансового управління.

Сучасні теоретичні та методичні аспекти досліджуваної в роботі проблеми певною мірою висвітлювалися в працях вітчизняних науковців та вчених країн СНД: Бланка І.О., Бобильова А.З., Вахович І.М., Герасимчук З.В.,

Карбовник А.М., Колпакової Г.М., Лєбєдева К.М., Лігоненко Л.О., Подзе С., Савчука В.П., Сурніна О.С., Тосунян Г.А., Шохін Є.І.

Питання управління дебіторською заборгованістю були предметом дослідження і зарубіжних науковців та практиків: Гольцберга М., Калініна К., Киргесаара Е., Рамперсада Х, Хасан-Бека Л. Ці дослідження є вагомим внеском як в теорію, так і в практику управління дебіторською заборгованістю підприємства. В той же час в спеціальній економічній літературі цій проблемі відведено незначне місце, викладені лише загальні концептуальні положення управління дебіторською заборгованістю, відсутній цілісний підхід. Специфіка управління дебіторською заборгованістю в торгівлі не має належного наукового осмислення, в порівнянні з врахуванням реалій сучасного стану розвитку внутрішньої торгівлі. Теоретико - методологічні засади та інструментарій управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств потребують нових підходів. Зокрема, потребують поглиблення теоретичні засади управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств, визначення цільових параметрів управління нею, принципів оцінки якості управління дебіторською заборгованістю тощо.

Основні фактори що впливають на дебіторську заборгованість торговельного підприємства можна розподілити на три великі групи за наступними критеріями: зовнішні, або загальноекономічні фактори; галузеві фактори; внутрішні.

До зовнішніх факторів варто віднести фактори, що не залежать від організації діяльності підприємства й обмежити їхній вплив менш можливо або в окремих випадках практично неможливо, а саме: стан економіки в країні, наприклад спад виробництва реалізуємої продукції, що безумовно, збільшує розміри дебіторської заборгованості; загальний стан розрахунків у країні - криза неплатежів однозначно приводить до росту дебіторської заборгованості; ефективність грошово-кредитної політики НБУ, оскільки обмеження емісії викликає так називаний "грошовий голод", що в кінченому підсумку ускладнює розрахунки між підприємствами; рівень інфляції в країні, так при високій інфляції багато підприємств не поспішають погасити свої борги, керуючись принципом, чим пізніше термін сплати боргу, тим менше його сума; інші макроекономічні, соціальні і політичні фактори.

До галузевих факторів слід віднести: стан галузі народного господарства, продукцію якого реалізує підприємство; вид продукції – якщо це сезонна продукція, то ризик росту дебіторської заборгованості об'єктивно обумовлений; місткість ринку галузі та ступінь його насиченості, так у випадку малої місткості ринку і максимальної його насиченості даним видом продукції природним образом виникають труднощі з її реалізацією, і як наслідок ростом дебіторських заборгованостей.

Також, вагомого внеску додають внутрішні фактори, які цілком залежать від професіоналізму фінансового менеджменту підприємства торгівлі, від володіння мистецтвом – керування дебіторською заборгованістю.

В залежності від характеру впливу їх варто поділити на прямі та непрямі:

Прямі це ті що впливають безпосередньо на:

– обсяг реалізації робіт і послуг - загальний виторг від реалізації товарів і послуг варто розділити на дві частини:

1. від готівкового продажу та оплачені в термін по договорах товари і послуги;

2. від продажу в кредит, включаючи і неоплачені товари (роботи і послуги).

− рівень дебіторської заборгованості підприємства і його динаміка в попередньому періоді;

− середній період інкасації дебіторської заборгованості та швидкість обертання інвестованих у неї засобів (коефіцієнти обертання);

− склад простроченої дебіторської заборгованості, виділяються сумнівна і безнадійна заборгованість;

− суму ефекту, отриманого від інвестування засобів у дебіторську заборгованість;

− виваженість кредитної політики підприємства. Це означає економічно виправдане встановлення термінів і умов надання кредитів, об'єктивне визначення критеріїв кредитоспроможності і платоспроможності клієнтів, оптимальне надання знижок при достроковій сплаті ними рахунків, облік інших ризиків, що мають практичний вплив на збільшення або зменшення дебіторської заборгованості підприємства.

До непрямих факторів варто віднести ті, що, впливають через механізм обрання та реалізації кредитної політики:

1. потенційна здатність підприємства нарощувати обсяг виробництва продукції при розширенні можливостей її реалізації за рахунок надання кредиту;

2. група факторів формуючу систему кредитних умов: можливі терміни надання

кредиту (кредитний період); розміри наданого кредиту (кредитний ліміт); вартість надання кредиту; можливість надання знижок; штрафні санкції за прострочення виконання зобов'язань.

3. група факторів для оцінки кредитоспроможності покупців і диференціація умов надання кредиту: формування й експертизу інформаційної бази проведення оцінки кредитоспроможності покупців; диференціацію кредитних умов відповідно до рівня кредитоспроможності покупців.

4. фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їхнє відношення до рівня припустимого ризику в процесі здійснення господарської діяльності.

Отже, застосування в процесі діяльності торговельного підприємства всієї вищенаведеної класифікації факторів, можна вважати не тільки найважливішим, але і комплексним фактором, що впливає на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. Тому неповний або помилковий аналіз кожного з його складових, або неврахування яких-небудь других ризиків можуть привести до різкого та невиправданого зростання дебіторській заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Балахонова О.В. Удосконалення аудиторської оцінки фінансового стану підприємства /О.В. Балахонова // Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління : зб. наук. праць. – Одеса: Одеський національний університет ім. І. Мечникова, 2014. – Вип. 2/2. – Т. 1. – С.12-19.
2. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Економічна сутність грошових коштів підприємства / І.В. Гріщенко, О.В. Балахонова // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. наук. праць. 2017. – Вінниця. – Т 1. – С. 25-27.

УДК 657.6

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ТА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Гріщенко І.В. – викладач,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ;
Денисюк О.М. − д.е.н., професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Стрімкий розвиток сучасних ринкових відносин в Україні постійно супроводжується посиленням конкурентної боротьби між торговельними підприємствами, в наслідок чого швидко зростають обсяги товарів і надання послуг, збільшується кількість суб'єктів господарювання, вітчизняні підприємства розширюючи сферу діяльності все активніше виходять на міжнародні ринки, тощо. В процесі забезпечення постійного зростання прибутку в даних умовах господарювання суб'єкти підприємницької діяльності застосовують різноманітні механізми розширення клієнтської бази та збільшення обсягів реалізації товарів, що також у свою чергу призводить до зростання розміру дебіторської заборгованості.

Дослідженням цієї проблеми було широко приділено увагу наступними українськими ученими – Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Сопко В.В., Нашкерська Г. і також зарубіжними авторами - Є. Брікхем, Бланк І.А. та ін.

Із зростанням розміру дебіторської заборгованості виникає потреба управління дебіторською заборгованістю, де важливе місце посідає система її обліку та контролю. Однак з метою ефективної організації та проведення контрольних процедур необхідно вирішити ряд першочергових завдань: дослідити економічну сутність дебіторської заборгованості та її виникнення у сучасних умовах господарювання, змістовну класифікацію на основі різних ознак, удосконалення методики обліку заборгованості та її рефінансування, удосконалення обліку простроченої й безнадійної заборгованості, здійснення аналізу дебіторської заборгованості, тощо.

Головною методологічною основою запровадження ефективного контролю грошових активів та дебіторської заборгованості є їх відображення у бухгалтерському обліку і звітності, які регламентуються П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», та П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», згідно яких регулюється порядок ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її подальшого відображення у фінансовій звітності підприємств. Одночасно з цим необхідно звернути увагу на той факт, що у практиці міжнародного обліку дане питання регулюються декількома міжнародними стандартами, а саме, МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття і подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та

оцінка», тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів. При цьому у названих міжнародних стандартах не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. П.9 МСБО 39 зазначає: «позики та дебіторська заборгованість - це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку». Таке тлумачення поняття дебіторської заборгованості є ширшим порівняно з тлумаченнями наведеними у національних стандартах.

Також, відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національні стандарти бухгалтерського обліку ні у якому разі не повинні суперечити міжнародним, але, не зважаючи на це, існують певні відмінності. У вітчизняній практиці підприємницької діяльності дебіторську заборгованість ототожнюють із правом на повернення боргу, а в зарубіжній - з претензією на активи підприємства-покупця.

Так, згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебіторами можуть бути всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів призначена для перепродажу.

Заборгованість дебіторів, що призначена для перепродажу, придбається або створюється підприємством з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів, тощо, або ж від короткотермінових змін ціни(суми) такої дебіторської заборгованості. Тому така заборгованість, згідно п.4 П(С)БО 13 «Фінансові активи», є фінансовим активом призначеним для перепродажу і повинна відображатися та оцінюватися в обліку відповідно до цього стандарту.

Визначення наведене в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» більш відповідає вимогам контролю, оскільки охоплює усю заборгованість підприємству, у тому числі і ту, яка по суті є фінансовими інвестиціями, тобто активами, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку.

У п.4 П(С)БО 13 «Фінансові активи» надається визначення дебіторській заборгованості, що непризначена для продажу, - «дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу». Отже, дане тлумачення більш точно розкриває сутність поняття «дебіторська заборгованість».

Таким чином, на основі аналізу чинних національних стандартів бухгалтерського обліку можна дійти висновку, що дебіторська заборгованість, за своєю суттю, є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

В процесі контролю дебіторської заборгованості необхідно також звертати увагу на її операційний цикл, згідно якого вона поділяється на довгострокову (не виникає під час нормального операційного циклу і буде погашена після 12 місяців з дати балансу) та поточну (виникає під час нормального операційного циклу).

При здійсненні контролю довгострокової дебіторської заборгованості перевіряється: заборгованість за майно, яке передане у фінансову оренду (субрах. 181), довгострокові векселі одержані (субрах. 182), інша дебіторська заборгованість (субрах. 183).

Контроль поточної дебіторської заборгованості складається з наступних видів: короткострокові векселі одержані (рах. 34); розрахунки з вітчизняними покупцями (субрах. 361); розрахунки з іноземними покупцями (субрах. 362); розрахунки з учасниками ПФГ (субрах. 363); розрахунки за виданими авансами (субрах. 371); розрахунки з підзвітними особами (субрах. 372); розрахунки за нарахованими доходами (субрах. 373); розрахунки за претензіями (субрах. 374); розрахунки за відшкодування завданих збитків (субрах. 375); розрахунки за позиками членів кредитних спілок (субрах. 376); розрахунки з іншими дебіторами (субрах. 377); резерв сумнівних боргів (субрах. 38).

Отже, слід відмітити, що досконала обробка та підготовка інформації для оперативного контролю неможлива без застосування методологічних засад дебіторської заборгованості, операційного циклу, детального дослідження рахунків, на яких відображається як довгострокова, так і поточна заборгованість, що у своєму поєднанні процедур збільшить оперативність проведення контролю та підвищить його ефективність.

Список використаних джерел:
1. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / І.В. Гріщенко, О.В. Балахонова // Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці: зб. наук. праць. 2016. – Вінниця. – Т 1. – С. 145 – 147.
2. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Економічна сутність грошових коштів підприємства / І.В. Гріщенко, О.В. Балахонова // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. наук. праць. 2017. – Вінниця. – Т 1. – С. 25-27.
3. Гріщенко І.В. Методи розвитку технологічної бази інноваційно-орієнтованих підприємств // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. наук. праць. 2017. – Вінниця. – Т 1. – С. 47-49.
4. Гріщенко І.В. Забезпечення стійкого розвитку підприємств малого і середнього бізнесу в Україні // Регіон: особливості розвитку і управління в умовах децентралізації влади: зб. наук. праць наук.-практ. конф. 16-17 березня 2015 р.- Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2015. С. 113-116.

УДК 338.27:658.15

ЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вільчинська О.М. – к.е.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Якою б не була поточна мета діяльності підприємства, у довгостроковій перспективі будь-яке підприємство намагається досягти такого стану, при якому мінімізується негативний вплив зовнішнього середовища і водночас максимально розкривається внутрішній потенціал підприємства, тобто, такого стану, при якому забезпечується максимальний рівень стратегічної стійкості підприємства.

Отже, важливим етапом досягнення успішної діяльності підприємств є вчасний прогноз відносно майбутнього стану розвитку. Існує досить багато методів прогнозування і кожен має свої особливості. Проте виникає питання, які методи краще використовувати, щоб отримати адекватний прогноз для забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Вибір методу прогнозування залежить від таких факторів, як мета і завдання прогнозування, специфіка об'єкта дослідження, періоду прогнозування, достовірності та повноти вихідної інформації, певних обмежень (ресурсних, програмних, часових та ін.). Система оцінки та вибору методів прогнозування включає такі блоки: дослідження поведінки об'єкта в передісторії; визначення зовнішніх і внутрішніх зв'язків; перевірка відповідності та придатності вихідної інформації.

Методи прогнозування, як і прогнози, класифікуються за різними ознаками. Однією з найбільш важливих класифікаційних ознак методів прогнозування є ступінь формалізації. За цією ознакою виділяють інтуїтивні та формалізовані методи прогнозування [1].

Інтуїтивні методи передбачають вивчення думок спеціалістів підприємств-виробників і споживачів продукції, торговельно-посередницьких фірм, підприємств роздрібної торгівлі, консалтингових організацій про можливу діяльність підприємства у плановому періоді. З урахуванням цих думок експертним шляхом визначають три види прогнозу: оптимістичний, песимістичний і раціональний (імовірний). При використанні цього методу основою успіху є кваліфікація експертів. Ці методи доцільно використовувати для кон'юнктурних оцінок, особливо у випадках, коли неможливо отримати безпосередню інформацію про досліджуване явище або процес. До інтуїтивних методів належать анкетування, інтерв'ю, комісій, мозкової атаки, метод Дельфі; оцінки торгового персоналу; вивчення намірів покупців та ін. Перевагою цих методів є можливість обміну і протиставлення ідей. Недоліком методів є те, що достовірність прогнозу залежить від досвіду та інтуїції осіб, що будують прогноз.

Формалізовані методи прогнозування дозволяють описати економічну проблему у вигляді математичних співвідношень і ґрунтуються на побудові математичної моделі. До них належать методи кореляційно-регресійного аналізу, матричні, екстраполяційні методи, імітаційні та ін. Перевагою цих методів є те, що прогноз спирається на об'єктивну маркетингову інформацію. Математичні методи прискорюють проведення економічного аналізу, сприяють більш повному врахуванню впливу факторів на результати діяльності, підвищенню точності обчислень. Застосування таких методів вимагає: системного підходу до вивчення об'єкту дослідження; розробку математичної моделі якісних характеристик роботи підприємства; вдосконалення системи інформаційного забезпечення управління підприємством.

Методи кореляційно-регресійного аналізу дозволяють побудувати прогноз на основі виявлення і встановлення залежності між результативним показником і факторами, що на нього впливають. Наприклад, можна встановити залежність обсягів продажу певних видів молочних і м'ясних виробів від доходів на душу населення, ціни, реклами, якості товару та ін. Залежність може бути лінійною та нелінійною. Для виявлення форми зв'язку, тісноти зв'язку та показників, що характеризують адекватність моделі для аналізу і прогнозування, розроблені відповідні програми для ПК, а також можна скористатися стандартними процедурами MS EXCEL [2].

Більш простими методами прогнозування є розрахунок ковзної середньої величини; метод зваженої ковзної середньої (експоненційного згладжування), засновані на екстраполяції даних за минулі періоди. Використовуються для короткострокового прогнозу, не дозволяють передбачити еволюцію об'єкта.

Метод аналізу і декомпозиції трендів розкладає часовий ряд на головні компоненти, вимірює еволюцію кожної складової в минулому і здійснює її екстраполяцію на майбутнє. В основі методу лежить ідея стабільності причинно-наслідкових зв'язків і регулярність еволюції факторів середовища, що робить можливим використання екстраполяції. Метод складається з розкладу часового ряду на чотири компоненти: структурна компонента, або довгостроковий тренд; циклічна або сезонна компонента, відповідає за короткострокові періодичні коливання, зумовлені різними причинами (економічною активністю, кліматом, соціально-психологічними факторами та ін.); випадкова компонента, що відображає сукупну дію випадкових факторів, які не підлягають оцінці.

Використання економіко-математичного моделювання в прогнозуванні діяльності підприємства забезпечує: здійснення кількісного аналізу власного виробництва і використання виробничих потужностей на основі балансових математичних моделей; вибір перспективних напрямків виробництва й стратегії фінансової діяльності з використанням імовірнісно-статистичних моделей; оптимізація техніко-економічного планування з різною деталізацією часу; прогнозування оптимальної поведінки на ринках виробничих ресурсів та виробленої продукції [3].

Розробка прогнозу охоплює такі головні етапи: формування інформаційної бази; всебічний аналіз даних за передплановий період; визначення цілей і завдань прогнозування; багатоваріантність розрахунків прогнозних завдань; вибір прийнятного варіанта прогнозу; оцінка рівня точності прогнозу.

Таким чином, прогнозування є найбільш важливим інструментом забезпечення стратегічної стійкості підприємства. Для успішної побудови прогнозів, на нашу думку, необхідно користуватися більше, ніж одним методом; використовувати найбільш доцільний для ситуації на ринку метод; регулярно переглядати та перевіряти ефективність прогнозу; постійно коригувати прогнози при будь-яких змінах ринкової ситуації.

Список використаних джерел:

1. Вільчинська О.М. Методичні вказівки для самостійного вивчення дисципліни «Стратегічна стійкість підприємства» / Вільчинська О.М., Паночишин Ю.М. – Вінниця: ВННІЕ ТНЕУ, 2016 – 80 с.
2. Вільчинська О.М. Практикум з дисципліни „Економетрика": Навч. посіб. / Вільчинська О.М. – Вінниця: Едельвейс, 2017 – 104 с.
3. Бідник Н.Б. Використання математичних методів і моделей в економіці, фінансах / Бідник Н. Б. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – №18.6. – С. 258-262.

УДК 811.161.2 276.6:33

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІСТА

Єлісєєва І.О. – к.пед.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Процес опанування мови та формування її культури пов'язаний із набуттям навичок правильно усно спілкуватись і писати, вмінням точно висловлювати свою думку, активно використовувати мовні знання та застосовувати їх на практиці. Забезпечення саме мовної компетентності стає важливим компонентом підготовки майбутніх фахівців у різних сферах управління, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійний рівень економістів.

Так, О.М. Семеног зазначає: «Культура мовлення – нормативність і доцільність викладу інформації, тобто філологічне і психолого-

педагогічне обґрунтування використання граматичних структур відповідно до умов і вимог конкретної ситуації» [1, с. 200].

Дослідники виділяють такі основні аспекти вияву культури мовлення:

– нормативність (дотримання правил усного і писемного мовлення);

– адекватність (точність висловлювання, зрозумілість мовлення);

– естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови);

– поліфункціональність (застосування мови у різних сферах життєдіяльності) [2].

Висока культура мовлення у сфері професійної діяльності економіста означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву майстерність. Основними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота.

Однією з основних комунікативних якостей мовлення дослідники виділяють правильність, що означає володіти орфоепічними, акцентуаційними, орфографічними, лексичними, фразеологічними, морфологічними, синтаксичними, пунктуаційними, стилістичними нормами, що діють у мовній системі [2].

Фразеологічні звороти кожної мови характеризуються стійкістю лексичного складу [3, с. 139]. Наприклад, у багатьох фразеологічних зворотах замість слів із конкретним значенням одержати й отримати вживаються абстрактні лексеми дістати, набути, здобути: не отримати освіту, а здобути освіту; не отримати досвід, а набути досвіду, не отримати виправдання, а дістати виправдання та ін. Однією з морфологічних особливостей сучасної української літературної мови є наявність у іменників чоловічого роду другої відміни варіантних закінчень давального відмінка однини: -ові (-еві, -єві) та -у (-ю). Це дає змогу урізноманітнювати виклад, уникати нанизування в реченні слів з однаковими закінченнями [3, с. 159]: написати листа економістові, зателефонувати товаришеві, допомогти співробітникові.

Однією з найпоширеніших помилок у мовленні економіста є надуживання конструкціями з прийменником по [3, с. 178]: комітет по цінах замість комітет цін, екзамен по українській мові замість екзамен з української мови, прийшов по такій справі замість прийшов у такій справі та ін.

Комунікативною ознакою культури мовлення є точність, яка значною мірою залежить від глибини знань, ерудиції, словникового запасу фахівця. Точність професійного мовлення економіста тісно пов’язана з точністю вживання термінів, запозичених слів, синонімів, омонімів, паронімів.

Багато помилок у мовленні економіста трапляється через неточність вживання паронімів, синонімів, слів іншомовного походження тощо. Наприклад, «багато паронімів є словами, що походять від одного кореня, але мають різне префіксально-суфіксальне оформлення: банкрот чи банкрут. В українській мові обидві форми досить довго співіснували, проте в останні десятиліття накреслилася тенденція віддавати перевагу утворенню з у»: збанкрутоване підприємство, збанкрутіла система, ідеологічний банкрут [3, с.82]; гривня (грошова одиниця незалежної України) – гривна (металева шийна прикраса у вигляді обруча) [3, с. 86]; міркування (результат роздумів, думка, погляд, переконання) – розмірковування (заглиблення думками в щось, усебічне зважування чогось) [3, с. 97] та ін. Українська мова багата на синоніми, проте в мовленні економіста часто перевагу віддають якомусь одному слову із синонімічного ряду, причому не зовсім доречному. О. Пономарів це пояснює недостатнім рівнем володіння рідною мовою, впливом інших мов, невибагливістю у доборі засобів мовного спілкування [3, с. 33]:

У мовленні економіста трапляється засмічування зайвими іншомовними словами: замість збут, організація збуту – маркетинг (анг.), вкладання (капіталу) – інвестиції (лат.), керівник – менеджер (анг.).

Дослідники виділяють ще одну ознаку – логічність, яка забезпечує смислову послідовність мовлення економіста, що виявляється в точності вживання слів і словосполучень, у правильності побудови речень, у смисловій завершеності тексту.

Не менш важливими ознаками культури мовлення є змістовність, доречність, багатство, різноманітність і чистота. Змістовність мовлення передбачає глибоке осмислення та повне висвітлення теми; вичерпне ознайомлення з необхідною інформацією; уникнення зайвого. Мовлення повинне містити нову інформацію, викликати інтерес.

Доречність мовлення полягає в логічності, точності, чистоті, обов’язково вимагає врахування ситуації спілкування, інтересів, стану, культурно-освітнього рівня адресата. Основними умовами доречного мовлення є висока вихованість людини, рівень її культури, вміння послуговуватися мовними засобами відповідно до мети та умов комунікації.

Багатство та різноманітність мовлення досягаються завдяки поповненню словникового запасу, умінню використовувати в мовленні різні мовні засоби в межах відповідного стилю, уникненню невиправданих повторів слів, однотипних конструкцій речень, оволодінню багатством інтонацій, удосконаленню власного мовлення.

Чистота мовлення полягає в повній відповідності нормам літературної мови, у позбавленні просторіччя, жаргонізмів, вульгаризмів, лайливих слів тощо [2].

Остання ознака, яку виділяють дослідники, виразність мовлення, яка забезпечує чіткість дикції, комбінування слів, уміння інтонувати, у процесі ділової комунікації вона досягається специфічною термінологією, професійними мовними кліше.

Отже, ознакою високої культури мовлення у сфері професійної діяльності економіста є правильне використання мовних засобів. Зокрема для економіста культура усного й писемного мовлення є не лише відображенням його вихованості, інтелігентності, а й встановлює в цілому культуру його праці, культуру взаємин у щоденному спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного спілкування – до спілкування на державному рівні. Для формування професійного мовлення економіста необхідним є введення нової термінології, використання вже засвоєної професійної лексики, дотримання правильного граматичного оформлення висловлювань, логічності, послідовності, аргументованості, зв'язності й цілісності. А відтак, мовна освіта майбутнього економіста є важливим чинником його готовності до активної інтелектуальної діяльності в інформаційному просторі.

Список використаних джерел:

1. Семеног О.М. Культура наукової української мови : [навч. посібн.] / О. М. Семеног. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 216 с.

2. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування : [навч. посібн.] / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К. : Каравела, 2005. – 352 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.samprodav.com/.../61883-ukrayins-ka-mova-profiesiinogho-spilkuvannia-1.

3. Пономарів О. Культура слова : мовностилістичні поради : [навч. посібн.] / О.Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.

УДК 004.043:336.744 “313” [477]

БЛОКЧЕЙН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Козловський А.В. – к.т.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Криптовалюта, як і все, що з нею пов’язане, зараз на піку популярності. Одним з базових принципів її існування є блокчейн. Блокчейн (blockchain) – це технологія, на основі якої побудована криптовалюта біткоін. Її докладний опис, найчастіше, написано важкодоступною для звичайної людини мовою.

Якщо говорити простими словами, то блокчейн можна порівнювати з електронним журналом для записів (реєстраційним документом). Він присутній у всіх учасників процесу і інформація в ньому постійно оновлюється. В цей реєстр може бути вписана будь-яка інформація: від кріптовалютних операцій до будь-яких персональних даних про клієнтів. Оновлення всіх даних в кожному блоці реєстраційного ланцюга відбувається постійно та зберігається відкрито для інших користувачів.

Всі блоки містять в собі посилання на попередній, тому, якщо хтось вирішить втрутитися в цілісність ланцюга, порушити порядок включення або ж змінити набір даних, то в системі відразу відбудеться масовий запит інформації у сотні інших учасників системи, який покаже, що нова інформація не відповідає старій, тобто структура порушена і такий запит не буде оброблений.

База даних блокчейна складається з безліч блоків, які утворюють ланцюжок. База одночасно перебуває на зберіганні у всіх учасників цієї тимчасової мережі, які приймають рішення про включення тих чи інших даних до реєстру. Існує безліч способів організації мереж і кожен з них має свої функціональні особливості.

Один із способів – це об’єднання комп’ютерів за принципом однакових (симетричних) функцій. Тобто комп’ютер учасника мережі буде отримувати інформацію від інших, будучи сервером або ж передавати інформацію на інших учасників, будучи клієнтом. Такі мережі називають одноранговими або децентралізованими, тому що вони діють за принципом «від рівного до рівного» (peer-to-peer або P2P).

Так ось, кожному блоку в мережі присвоюється певне значення (хеш-код) або він утворюється за результатами обробки даних за допомогою певної функції. Цей код буде свого

роду «візитною карткою» (маркером) для блоку.

Якщо ви спробуєте змінити значення одного блоку – система відразу інформує про відмову, тому що значення хеш-коду інших блоків суперечить новому, отже, інформація, яка вводиться – хибна.

Для того щоб система була «впевнена» у правильності даних, які вводяться, і ніхто не міг їх підробити (замінити), використовують спеціальні алгоритмами захисту:

– «Доказ виконання роботи» (Proof of Work або PoW) – спосіб захисту мережі від ddos-атак або спам-розсилок. Метод заснований на такій послідовності: спершу клієнту необхідно вирішити задачу і її рішення займає певний час, а саме рішення перевіряється на сервері легко і швидко.

– «Доказ частки володіння» (Proof of Stake або PoS) – спосіб підтвердження кількості одиниць криптовалюти, яка належить учаснику і його відсоткової частки від усієї кількості одиниць в блоці. Чим більшою кількістю володіє учасник, тим більша ймовірність, що його обліковий запис добуде новий блок.

Можливості blockchain знайшли застосування не тільки в кріптовалютной індустрії. Досить поширеним стає таке поняття, як смарт-контракт. Цей сучасний винахід – справжня знахідка для юристів. Основна особливість в тому, що контракт містить в собі інформацію, а точніше, правила його виконання. Поки одна сторона не виконає всі умови іншого боку, він не буде виконаний.

Ще один спосіб застосування технології – це збереження авторських прав або персональних даних. Наприклад, застосовуючи її з біометричним захистом, користувач може створити персональний ID, який неможливо буде підробити і це може стати заміною паспортних даних в майбутньому.

Сьогодні блокчейн вже використовують і в торгівлі активами, і в голосуваннях, якщо замовник дійсно хоче отримати абсолютно чесні результати, які не можливо підробити.

Тепер про перспективи блокчейна в Україні. Блокчейн – це безумовно технологічний прорив. Але в ньому є невеликий негативний відтінок. Щоб його впровадити необхідно провести реструктуризацію величезних систем із величезною кількістю учасників і зробити це потрібно одночасно, що дуже складно та дорого в наших реаліях. До централізованого регулювання блокчейна державою ще дуже далеко.

Головною складністю в цьому є «підгонка» законодавства під єдиний стандарт та наявність величезної кількості обчислювальних потужностей, електроенергії, сучасних оптичних мереж тощо.

Хоча, Україна абсолютно раптово для всіх стала однією з передових країн по впровадженню блокчейна на державному рівні. У вересні 2017 року почала працювати блокчейн система «СЕТАМ» – система електронних торгів арештованим майном. З жовтня 2017 року почалося впровадження блокчейну у Державному земельному кадастрі. Фактично блокчейн робить повністю неможливим фальсифікацію і підробку інформації, щоб факт втручання не залишив «цифровий слід». Крім того, блокчейн вже зараз дозволяє перевіряти правдивість отриманих з кадастру виписок.

Ініціатори впровадження вважають, що блокчейн повинен допомогти в подоланні так званої кризи довіри суспільства до державних реєстрів, який виник через випадки рейдерства, коли чиновники могли змінювати дані про власника землі або бізнесу.

Не так давно Україна потрапила в список з 14 країн, які були визнані лідерами щодо впровадженню блокчейна. Список був складений в рамках звіту The Networked Hotbeds of Blockchain, який визначає ключові хаби в розвитку технології.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс – https://blockchain.info/.
2. Електронний ресурс – blockchainsummit.com.ua/.
3. Електронний ресурс – https://newsone.ua/.
4. Електронний ресурс – http://itc.ua/.

УДК 378.147:811.111’24(485)

ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ НЕМОВНИХ ПРЕДЕТІВ: БАЧЕННЯ ШВЕДСЬКИХ ПЕДАГОГІВ

Мовчан Л.Г. – к.пед.н, доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Сьогодення диктує все вищі вимоги до сучасних фахівців, а перед освітою стоять завдання закласти основи успішного професійного життя та забезпечити засвоєння

студентами необхідних компетентностей у майбутньому професійному житті. Оскільки з розширенням процесів глобалізації у світі сучасні фахівці мають завдання адаптуватися до різних професійних контекстів, працювати як із зарубіжними партнерами, так і за кордоном, працювати з іноземною літературою, документами тощо, оволодіння англійською мовою відіграє першочергову роль. Як зазначає Свартвік, англійською мовою спілкується понад 300 млн. людей, а решта світу або вміють, або хочуть нею спілкуватися (Svartvik, 2001). У зв'язку з цим, світові освітні стратегії передбачають оволодіння цією мовою, вона включена до навчальних планів шкіл, закладів середньої професійної освіти та вищих навчальних закладів, існують численні курси, сайти для її вивчення. Цей факт вже став аксіомою, тому ми не будемо вдаватися до його детального опису. З метою поглибленого вивчення англійської мови використовують різноманітні методи та підходи для занурення в мову. Відомо, що численні навчальні заклади Європи та світу, включаючи Україну, давно практикують контекстно-мовне інтегроване навчання (CLIL - context and language integrated learning), тобто викладання немовних предметів засобами іноземної мови. Але найбільшого поширення цей досвід набув у Швеції. Ми вже не раз зазначали в наших роботах про те, що Швеція запровадила цей метод в рамках мовної політики, спрямованої на підвищення своєї конкурентоспроможності в світі, інтернаціоналізації освіти та підвищення якості освітніх послуг.

На думку С. Крашена, існує 2 способи оволодіння мовою: оволодіння та вивчення. Перший спосіб оволодіння ідентичний оволодінню дітьми рідною мовою, коли вони не усвідомлюють, що використовують мову для спілкування. Другий спосіб – вивчення як свідомий процес оволодіння знаннями, уміннями та навичками в процесі вивчення правил та практики [4, с. 10].

В. Грабе переконаний, що оволодіння другою мовою відбувається через письмові тексти [2]. П. Лайтбраун і С. Спада вважають, що умови оволодіння другою мовою значно відрізняються від умов оволодіння першою мовою. По-перше, її вивчають у старшому віці, коли вже сформоване поняття про мову. По-друге, вивчаючі мають менше контакту з мовою, що вивчається, а цей контакт обмежується здебільшого класною кімнатою та офіційною обстановкою [6].

С. Хазенберг вважає, що для успішного оволодіння професійною мовою студент повинен розуміти принаймні 5000 слів [3]. На нашу думку, читання текстів професійної тематики найбільш сприяє засвоєнню лексичних одиниць. Формування лексичної компетентності включає такі аспекти розуміння слова:

1. письмову та усну форму слова, тобто написання і орфографію;

2. структуру слова (основну морфему та його похідні);

3. синтаксичну модель слова у фразі або реченні;

4. значення: реферативне (воно включає багатозначність та метафоричну розширення значення), емоційне (підтекст) і прагматичне (ситуативна відповідність);

5. лексичні зв’язки слова з іншими словами, такими як антоніми, синоніми, омоніми;

6. сталі словосполучення [3, с. 141].

Цими знаннями про слово здебільшого оволодівають освічені носії мови, в той час як студенти, для яких ця мова є іноземною, оволодівають лише окремими з вище зазначених характеристик слова [3].

Існують й інші труднощі засвоєння лексики. Наприклад, студенти знають лише одне значення слова і не розуміють причини і значення його вживання в іншому контексті. Це торкається навіть тих слів, які мають лише одне значення, але можуть мати інше емоційне значення в переносному смислі. Також певні труднощі представляють слова, які обмежуються лише певними словосполученнями, які в рідній мові студентів вживаються з іншими словами. Це ж торкається і слова 'since', яке студенти вивчили як з тих пір, як', хоча воно також означає 'тому що' [1].

Професійна або академічна мова використовується як в усному, так і в письмовому мовленні. Ця мова має бути спеціалізованою до певної професійної сфери, щоб передавати абстрактні, технічні думки та явища, в той час як ці вимоги відсутні до повсякденного [3, с. 92]. Повсякденне та академічне мовлення англійською мовою значно відрізняються. Передусім це торкається лексики, адже спеціальні терміни мають грецьке або латинське походження. Зазвичай слова латинського або грецького походження мають префікси, вони довші, а отже, морфологічно складніші. Суфікси вживаються для трансформації слова з однієї частини мови в іншу. Наприклад, act>active, active>activate, activate>activation По-друге, вони відрізняються граматично. В академічному

мовленні здебільшого використовується пасивний стан, об'єктний відмінок тощо [3, с. 93].

Шведські вчені провели цільове дослідження особливостей засвоєння студентами немовних ВНЗ спеціальної лексики. Для цього вони скористалися списком академічних термінів (Academic Word List (AWL), розробленим А. Коксхедом (2000) у відповідь на виклики навчання професійної або академічної англійської мови (English for academic purposes (EAP) [1]. А. Коксхед включив до цього списку слова найуживаніші в професійній сфері слова. Метою дослідження була перевірка володіння студентами різних немовних ВНЗ спеціальною лексикою. Відтак, А. Коксхед включив 570 різних слів з різноманітних наукових текстів. Більше 82 % слів мали грецьке або латинське походження. Він включив в цей список також похідні слів, тобто студенти повинні були розпізнавати частини мови та переклад з суфіксами та префіксами. Наприклад: 'consume, consumer, consumption, consuming, consumerism' [1, с. 228]. Відтак, більшість студентів правильно визначили переклад слів, які зустрічаються в міжнародному вжитку, в той час як мали труднощі із суфіксами до відомих слів 'demonstrable', і значні труднощі з такими словами як 'incentive, emphatic, integral'. Отже, А. Коксхед, дійшов до висновку, що шведські студенти мали більше труднощів із декодуванням значень тих слів, як найрідше зустрічалися в AWL. Однак він помітив тенденцію до зниження навичок розпізнавання. Він зауважив, що потрібно знайомити студентів із схожістю між мовами германської групи, до якої належать англійська і шведська. Це збільшило б здатність студентів вивчати слова [1]. На нашу думку, враховуючи той факт, що українська мова не належить до германської групи але має значну кількість слів іншомовного походження, розуміння і запам'ятовування лексичних одиниць потребує більше часу. Отже, необхідно збільшити контакт студентів з англійською мовою.

Зараз навчання більшості курсів дисциплін у ВНЗ Швеції проводиться переважно з використанням англомовної навчальної літератури, хоча за програмою ці курси передбачено викладати шведською мовою. Причиною цьому є ширші можливості адаптації під час працевлаштування за кордоном через мобільність робочих кадрів, розширення своїх професійних знань через самостійне опрацювання оригінальних паперових та Інтернет-джерел. Це все робить англійські підручники популярними як для викладачів, так і для студентів. Іншою перевагою цих підручників є невимушене оволодіння англійською мовою через постійний контакт з англомовною спеціалізованою літературою. Таке оволодіння відбувається шляхом дещо більш подібним до природнього, оскільки студенти намагаються зрозуміти та засвоїти зміст матеріалу англійською мовою [8, с. 3]. Отже, мова у цьому контексті відіграє роль інструмента засвоєння знань, а не предметом вивчення.

Список використаних джерел:

1. Coxhead A. The specialized vocabulary of English for academic purposes. / A. Coxhead // Research Perspectives on English for Academic Purposes. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – P. 252-267.
2. Grabe W. Research on teaching reading / W. Grabe // Annual Review of Applied Linguistics, 2004. – Vol. 24(1). – P. 44-69.
3. Hazenberg S. Defining a minimal receptive second-language vocabulary for non-native university students: An empirical investigation / S. Hazenberg // Applied Linguistics, 1996. – Vol. 17(2). – P. 145-163.
4. Krashen S. D. Principles and Practice in Second Language Acquisition / S.D. Krashen. – [Retrieved from] http://www.sdkrashen.com/content/books/ principles_and_practice.pdf
5. Laufer B. What's in a word that makes it hard or easy: some intralexical factors that affect the learning of words/ B. Laufer // Description, Acquisition and Pedagogy. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – P. 140-155.
6. Lightbown P. M. How Languages are Learned (3rd ed.)./ P. Laufer. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – P. 12 - 78.
7. Nagy W. Words as tools : Learning academic vocabulary as language acquisition / W. Nagy // Reading Research Quarterly, 1985. – Vol. 47(1). – P. 91108.
8. Pecorari D. English textbooks in parallellanguage tertiary education / D. Pecorari // TESOL Quarterly, 2011.

УДК 336.744.001.76:330.101

КРИПТОВАЛЮТА ЯК НОВАЦІЯ СУЧАСНОЇ ВІРТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Рум'янцева К.Є. – к.пед.н., доцент, Рум'янцев О.Ю. – ст.3 курсу, гр. ЕПвн-31
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Однією з інновацій розвитку інформаційних технологій стала поява особливого виду валюти, яка отримала назву "криптовалюта". Створення та апробація цифрової валюти базується

на криптографічних методах, такі квазігрошові різновиди отримали назву криптовалют. Так майже дев'ять років назад у лексикон економістів увійшло це поняття.

Криптовалюти відкривають можливості здійснювати платіжно-розрахункові операції у найвіддаленіших точках планети в режимі «онлайн». На відміну від банківських платежів електронні перекази на основі грошових символів здійснюються миттєво. Швидкість обігу електронних цифрових грошових символів, зокрема, криптовалюти є безпрецедентною. Тому, як наслідок, виникає дисбаланс: коли економічні нововведення випереджають розвиток законодавства, яке регулює взаємовідносини суб'єктів у сфері розрахунків, тим самим збільшує ризики на макро- та мікрорівнях.

Нині у світі існує більше 500 видів криптовалют, але найбільш розповсюдженим є Bitcoin (BTC), Namecoin (NMC), Litecoin (LTC), Peercoin (PPC) та ін. Саме Bitcoin став найпоширенішою і найдорожчою криптовалютою. Ця віртуальна валюта є децентралізованою, всі операції з її участю анонімні, а центр емісії відсутній. Торгові угоди проводяться тільки електронному форматі, а операції купівлі-продажу цієї валюти можна здійснити через онлайн-біржі. Також криптовалюту можна обміняти на основні валюти світу в спеціальних обмінних пунктах онлайн мережі, ще біткоіни можна отримати в результаті прийняття оплати за надані товари та послуги або через купівлю у іншого власника. Ще одним способом отримання цифрової валюти є майнінг. Його зміст полягає в тому, що на комп'ютері користувачів, які знаходяться в різних точках планети, встановлюють спеціальне програмне забезпечення за допомогою якого генеруються біткоіни в результаті вирішення певних математичних завдань. Біткоін подібний до електронних грошей, але принцип повної анонімності, відсутності контролю і обмеженого випуску відрізняють його від роботи електронних платіжних систем. Вважається, що ця валюта захищена від інфляції, тому що процедура емісії запрограмована на зменшення кількості віртуальних грошей в обороті.

У різних країнах світу по-різному відносяться до криптовалюти так, наприклад, у європейських країнах університети приймають оплату за навчання студентів в біткоінах, при умові, що платежі повинні конвертуватися у валюту країни щотижня або щодня. Зокрема в Україні біля 20 компаній приймають в оплату товарів і послуг криптовалюту. Так, наприклад, продуктовий магазин «Натуральні продукти» запровадив можливість оплати біткоінами своїх товарів, сервісний центр з ремонту техніки «Ukrainian Iphone Service» почав надавати послуги в обмін на біткоіни в кінці 2014 року. Діюча практика використання криптовалюти як платіжного засобу дійсно має місце, так в оплату її приймають найбільші компанії світу, такі як: Microsoft, Dell, Galactic, «CNN», «New York Times» та інші. Натомість в країнах Китаю та Кореї влада намагається заборонити використання біткоінів. Але можемо констатувати, що розрахунки криптовалютою не набули масового поширення ні в Україні, ні в інших країнах світу. Так, ще жодна країна світу не визнала криптовалюти офіційним засобом платежу.

Тому можна впевнено стверджувати про інтенсивний розвиток інформаційно-мережевих економік в глобальному вимірі. Функціонування криптовалюти засновано на децентралізованому механізмі емісій та являє собою складну систему інформаційно-технологічних процедур, заснованих на криптографічних методиках захисту. Поява та популярність криптовалюти обумовлена технологічно та економічно. Однак, не дивлячись на високу популярність, проведення операцій з криптовалютою не визначено ще на законодавчому рівні.

Поява та розвиток ринку криптовалют, який на даному етапі не має суттєвого впливу на стан національних економік, найближчим часом стане глобалізаційною очевидністю, з якою будуть вимушені рахуватися фінансові ринки та центральні банки.

Список використаних джерел:

1. Петрук О.М. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення / О.М. Петрук, О.С. Новак // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2017. – №4 (82). – С. 48-55.
2. Лук'янов В.С. Зародження ринку крипто валюти в інформаційно-мережевій парадигмі / В.С. Лук'янов // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №8 (158). – С. 436-440.

УДК 37.013

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА І ТРАДИЦІЙНА ЕТНОПЕДАГОГІКА

Творун С.О. – к.і.н., доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ;
Шевчук О.В. – викладач,
Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

«Новою українською школою» названо ключову реформу Міністерства освіти і науки України, головною метою якої є «створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті» [1].

Читаючи про головні аспекти навчання у новій українській школі, де вчителі прислухатимуться до думки учнів, враховуватимуть їх інтереси, навчатимуть їх критично мислити і бути відповідальними громадянами, пригадується стара істина, що нове – це давно забуте старе. Під «старим», ми маємо на увазі багатющий досвід традиційного родинного і громадського виховання дітей, їх навчання і підготовки до самостійного життя, що практикувався впродовж тривалого часу в українському етнічному (переважно селянському) середовищі. Це – успішний педагогічний досвід в рамках якого компетентності і цінності передавалися з покоління в покоління як важлива складова народної культури, яка берегла український етнос від асиміляції протягом тривалого часу бездержавності. «Виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу», - писав К.Д. Ушинський [2, с. 231].

Дослідженням використанням народного досвіду та культурної спадщини в навчально-виховному процесі займається галузь педагогічної науки – «етнопедагогіка». Термін «етнопедагогіка» з'явився у 60-х роках XX століття. В педагогічному словнику С. У. Гончаренка вказано, що «Етнопедагогіка досліджує досвід народу, з'ясовує можливості й ефективні шляхи реалізації прогресивних педагогічних ідей народу в сучасній науково-педагогічній діяльності, досліджує способи встановлення контактів народної педагогічної мудрості з педагогічною наукою, аналізує педагогічне значення тих чи інших явищ народного життя і з'ясовує їх відповідність чи невідповідність сучасним завданням виховання» [3, с. 120].

Питання поєднання надбань народної педагогіки з навчально-вихованим процесом знайшли своє відображення у педагогічних творах Я. А. Коменського, Й. Г. Песталоцці, Ф. А. В. Дістервега, К.Д. Ушинського, О. В. Духновича, Г. Г. Ващенка, Б. Д. Грінченка, В. Н. Каразіна, М. О. Максимовича, О. Ф. Огієнка, О. О. Потебні, С. Русової, М. Г. Стельмаховича, О. Вишневського, В.О. Сухомлинського та ін.

Використання української етнопедагогіки, може бути результативним і в наш час, коли у світі бурхливо відбуваються інтеграційні процеси, і збереження культурної ідентичності українського народу, як цілісної культурно-історичної спільноти, має важливе значення. Про збереження культурної ідентичності наголошується і в Державному стандарті початкової освіти, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 року. Зокрема у вимогах до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти (громадянська та історична галузь) окремим пунктом виділено «усвідомлення себе громадянином України, аналіз культурно-історичних основ власної ідентичності, визнання цінності культурного розмаїття» [4, с.28].

Використання надбань української етнопедагогіки може стати доцільним практично у всіх освітніх галузях визначених Державним стандартом. Зокрема у мовно-літературній галузі це насамперед використання українського фольклору, який можна назвати скарбницею випробуваних віками методик навчання і виховання. Сам термін походить з англійської мови «folk-lore» перекладається як «народна мудрість», «народне знання». Через казки, загадки, прислів'я, дитячі віршики-замовляння діти у доступній та цікавій формі знайомляться з навколишнім світом та кращими зразками літературно-поетичної творчості рідного народу, засвоюють його духовні цінності і моральні норми поведінки. Специфіка молодших школярів проявляється у тому, що вони краще усвідомлюють і можуть проаналізувати вчинки інших, ніж свої особисті, тому аналізуючи поведінку казкових героїв учні моделюють власну.

У математичній галузі цікавим буде використання народних логічних задач-загадок, різноманітних головоломок, які розвивають навики вміння мислити нестандартно. Корисним та цікавим може бути і ознайомлення з народною метричною системою, яка дозволяла зробити

виміри довжини, об'єму, ваги при допомозі підручних предметів. Назви народних еталонів кількості, ваги, об'єму тощо широко використовуються в українському фольклорі, тому хоча б приблизні уявлення про копу, дюжину, сажень, пуд українці майбутнього також повинні мати.

У природничій галузі ознайомлення учнів з уявленнями українського народу про навколишній світ також зможуть зробити заняття більш цікавими і продуктивними. Картинка світу в уяві наших предків була досить яскравою, одухотвореною, простою для сприйняття. Вкраплення такої інформації на початку, або наприкінці наукового ознайомлення, допоможе підтримувати дитячу увагу, порівнювати різні версії поглядів на одні і ті ж явища, дискутувати, висловлювати власні думки. Учні повинні знати і українські традиційні назви найбільш відомих планет і сузір'їв, наприклад «Віз» і «Ківш», а не Велику чи Малу Ведмедиці, а легенди про походження окремих видів рослин і тварин позитивно впливають на дитячу емоційно-чуттєву сферу, ефективно формують ціннісне ставлення до природи. Розповідь про окремі народні уявлення, такі як «джерела – це божі очі», «підсніжник – квітка сирота, яку мачуха вигнала роздягнутим на сніг», «волошки – слід від поцілунків синього Неба своєї коханої дружини Матері Землі», залишаються в пам'яті на довгий час і впливають на формування екологічної поведінки.

У технологічній галузі досить цікавими можуть бути колективні конструювання виробів народного декоративно-прикладного мистецтва – виготовлення дідуха, коструб онька, солом'яних різдвяних павучків, квіткового оберегу «маковійчика», ляльок мотанок, ліплення з їстівного тіста традиційної української обрядової випічки – «жайворонків», «крижів», «галеп», «баранячих ріжок», «сончат», «різдвяників», «вужиків» тощо.

У мистецькій галузі цікавим для учнів молодших класів буде ознайомлення з народними орнаментами, традиційною символікою, специфікою символічного значення кольорової гами в українській традиції. Доброзичливі і трішки кумедні картинки примітивного малярства, що творилися народними майстринями у давнину, гарно сприймаються і сучасними дітьми. Досить цікаво навіть серед шестиліток проходять і заняття з писанкарства. Музичний фольклор також дуже доступний для дітей цієї вікової категорії. Варто лише звертати увагу на відповідність таких занять кругообігу календарних свят. Над вивченням колядок і щедрівки діти набагато старанніше працюють, коли такі заняття передують різдвяно-новорічним святам. Інтерес підтримується ще й мріями про гарний заробіток від родичів в разі їх гарного виконання.

Загалом, вдаючись до використання прийомів етнопедагогіки та ознайомлення учнів з традиційною етнічною українською культурою, можна зробити заняття більшості запропонованих галузей більш цікавими, яскравими, емоційними, розвивати дитячу творчість, індивідуальність і партнерство.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. [Електронний ресурс] – Режим доступу від 10.04.2018 https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola .
2. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / [упоряд. О. О. Любар; за ред. В.Г. Кременя]. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – 766 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Державний стандарт початкової освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України, від 21.02.2018 р. № 87. [Електронний ресурс] – Режим доступу від 10.04.2018. https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wp-content/u p loads /2018/ 03/5a8d e25e1 504c877583228.doc

УДК 658.15:624

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Добровольська Н.В. – к.пед.н, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут КНЕУ

Будівельна галузь відіграє важливу роль в економіці країни, оскільки нею задіяна значна кількість населення, численні підприємства супутніх галузей. Будівельні підприємства потребують значних обсягів фінансових ресурсів, що робить їх особливо вразливими до нераціонального фінансування.

Найважливішою стороною діяльності будівельного підприємства є фінансове забезпечення, оскільки фінансові ресурси потрібні для покриття витрат виробництва й обігу, своєчасного виконання фінансових

зобов’язань перед державою, банками та іншими суб’єктами господарювання, формування доходів і прибутків.

Питання фінансування підприємств досліджували численні зарубіжні та вітчизняні науковці. Питання фінансування у своїх працях розглядали Алексеєнко А.М., Давидова Л.В., Дудник О.В., Ільмінська С.А., Данілов О.Д., Забарна Е.М., Момот Т.В. Окремі дослідники виділяли та описували питання фінансового забезпечення, зокрема, Ільїн В.В., Козій І.С., Колодізєв О.М., Москаль О.І., Козій І.С., Олійник Д.С. та Опарін В.М. У той же час, Сафонов Ю.М. досліджує фінансування капітальних вкладень, а Павлова Л.Н. об'єднує поняття фінансування та кредитування в одну взаємопов'язану категорію.

Зокрема, автор О. П. Близнюк зазначає, що «…фінансове забезпечення регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовують на практиці одночасно через установлення отриманого для певного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними» [1,с. 59].

Дія механізму фінансового забезпечення діяльності будівельного підприємства знаходиться в прямій залежності від особливостей ведення операцій, які впливають на структуру джерел, їх обсяги, напрями та ризикованість використання фінансових ресурсів.

Найчастіше фінансове забезпечення діяльності підприємств, як правило, проводиться за рахунок самофінансування та кредитування.

Практикою доведена необхідність використання додаткового гарантійного забезпечення в якості однієї зі складових фінансового забезпечення.

До гарантійного забезпечення відносяться: гарантії банків, страхування виробництва, акцепт розрахункових документів, аванси. Гарантійне забезпечення не є джерелом фінансового забезпечення, але підприємство, застосовуючи гарантійне забезпечення може залучити необхідний обсяг фінансових ресурсів для здійснення виробничої діяльності. Гарантійне забезпечення можна використовувати замість інших джерел фінансового забезпечення або як доповнення до існуючих.

Гарантійне забезпечення доцільно застосовувати саме для будівельних підприємств, оскільки виробництво має високу ризикованість, розтягненість у часі і просторі виробничого процесу, а відповідно розрахунків та платежів.

Механізм фінансового забезпечення виробничої діяльності будівельних підприємств передбачає формування та використання фінансових ресурсів на основі оптимізації співвідношення всіх його форм та засобів впливу фінансових важелів і інструментів та дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів виробничої діяльності, від яких підприємство мало б змогу функціонувати не лише беззбитково, але і підвищувати рівень ефективності своєї діяльності та зміцнювати позиції на ринку.

Для правильної організації фінансування підприємницької діяльності слід класифікувати джерела фінансування (рис. 1).

Основою формування фінансових ресурсів підприємницьких структур є власні фінансові ресурси, серед яких прибуток визначається одним із дієвих джерел реального їх поповнення. Прибуток виникає в результаті розподілу та перерозподілу доходів і являє собою частину новоствореної вартості, виробленої, реалізованої і готової до розподілу.

Таким чином, саме виручка від реалізації продукції, робіт, послуг є для будівельного підприємства одним із основних власних джерел фінансового забезпечення, вона являє собою суму грошових коштів, що надходять на підприємство від покупців за реалізовану їм продукцію, роботи, послуги.

Виручка від реалізації продукції виражає грошові відносини, які встановлюються між постачальниками і покупцями продукції. Від розміру виручки від реалізації залежить не тільки відшкодування виробничих витрат та формування прибутку, а й своєчасність погашення кредиторської заборгованості, банківського кредиту, лізингових платежів. Особливістю виробничого процесу сільськогосподарських підприємств є нерівномірне надходження виручки від реалізації продукції протягом календарного року, це пов’язано зі строками збирання врожаю та реалізації продукції рослинництва. Виробництво продукції тваринництва здійснюється в основному рівномірно протягом року, але отримання доходів від її реалізації неритмічне.

Важливою також є необхідність у залученні коштів. Це усуне небезпеку призупинення виробничого процесу у разі відсутності коштів на придбання оборотних засобів. У даному випадку кредит повинен виступати як економічний важель і джерело залучених фінансових ресурсів. Кредитні ресурси залучаються з метою забезпечення підприємства достатнім обсягом фінансових ресурсів. У

сучасній економічній літературі зазначається роль кредиту як невід'ємної складової економіки.

«Лізинговий кредит – це стосунки між суб'єктами господарювання, які виникають при оренді майна» [3,с.181].

Рисунок 1. Джерела фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємств [2, с.201]

Лізинг є джерелом переобладнання та переоснащення виробництва і в більшості випадків є рятувальним фактором для нерентабельних та збиткових підприємств.

Можна зазначити, що лізинг є особливим та перспективним видом кредитування.

Деякі сільськогосподарські підприємства активно використовують факторинг як джерело фінансового забезпечення своєї виробничої діяльності.

В енциклопедичному словникові факторинг визначається і як «…фінансова операція з переуступлення прав на справляння боргів», і як «…універсальна система фінансового обслуговування клієнтів, до якої входить бухгалтерський облік, розрахунки з постачальниками, покупцями, страхування, кредитування, представництво та ін.» [4, с.37].

У світовій практиці під факторингом розуміється ряд комісійно-посередницьких послуг, які проводяться фактором - фірмою клієнту в процесі здійснення останнім розрахунків за товари і послуги, що сполучаються, як правило, із кредитуванням його оборотного капіталу.

З наведених визначень можна зробити висновок, що факторинг – це комплекс фінансових послуг, які надає банк постачальникам товарів та послуг, в обмін на його дебіторську заборгованість.

Важливим джерелом фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємств є кредиторська заборгованість.

Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим підприємствам (постачальникам сировини і матеріалів, кредиторам) на певну дату і являє собою джерело залучених ресурсів підприємства.

За міжнародними стандартами фінансової звітності кредиторська заборгованість розглядається як фінансове зобов'язання, що є контрактним правом передавати кошти чи цінні папери.

Загалом, слід уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що призводить до погіршення платоспроможності

підприємств, так і надлишкових власних фінансових ресурсів, що можуть сповільнювати виробничий розвиток через надмірне резервування накопичень і відволікання їх із виробничого процесу.

Фінансування будівельних підприємств передбачає залучення фінансових ресурсів в необхідному обсязі та шляхом використання оптимального співвідношення зовнішніх та внутрішніх джерел, з метою забезпечення ефективного спорудження об'єктів. Будівельні підприємства залучають кошти з урахуванням реалізації стратегічних, тактичних та поточних цілей, для чого використовуються показники фінансової стійкості, рентабельності, фінансового левериджу, ліквідності та плато спроможності. Фінансові ресурси, що залучаються будівельними підприємствами, класифікуються за численними критеріями, серед яких найважливіше місце посідає джерело фінансування та статус власника фінансових ресурсів. Внутрішні та зовнішні джерела формування фінансових ресурсів мають як переваги, так і недоліки для будівельного підприємства. Використання кожного з джерел потребує врахування цілої низки факторів.

При фінансуванні будівельних підприємства необхідно враховувати специфіку будівельної діяльності, що впливає на фінанси: поширеність специфічних джерел фінансування, законодавчі норми, що обмежують джерела формування фінансових ресурсів, довготривалість будівельних проектів.

Список використаних джерел:
1. Фінанси [Текст]: навч. посібник / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
2. Костіна Н. І. Фінанси: системи моделей і прогнозів: Навч. посібник / Костіна Н. І., Алєксєєв А. А., Василик О. Д. – К.: Четверта хвиля, 1998. – 304 с.
3. Фінанси підприємств. Курс лекцій [Текст]: навч. посібник: / за ред. Г. Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
4. Фінансова стратегія підприємства: монографія [Текст] / І.О. Бланк, Г. В. Ситник, О. В. Корольова-Казанська, І. Г. Ганечко. – К. : КНТЕУ, 2009. – 147 с.

УДК 378.147:371.311.1

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ЗВО ЗА ДОПОМОГОЮ ТЬЮТОРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

Зарішняк І.М. – к.пед.н., доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Курс України на євроінтеграцію зумовлює зміни не тільки парадигмальні, а й особистісні, що стосуються учасників освітнього процесу. Щоб відповідати рівню європейської освіти, нам потрібен активний студент, що має високий рівень розвитку критичного мислення, власну точку зору на події із сформованою здатністю не тільки відтворювати способи засвоєння дійсності, а продукувати нові ідеї. Підготувати такого студента можливо лише за допомогою інтерактивних технологій викладання. Мова йде про освітні й дидактичні технології, що сприяють індивідуалізації навчання майбутніх фахівців. Однією з таких навчальних технологій, на нашу думку, є тьюторське заняття.

Нові пошуки науковців у розв'язанні проблеми удосконалення процесу організації навчання у закладах вищої освіти спрямовані на вивчення й впровадження зарубіжного досвіду дистанційної освіти (М. Голубєва, І. Головацька, А. Жулківська, Н. Демяненко, О. Коневщинська, О. Малярчук, С. Подпльота, Л. Семеновська та ін.). Однак, грунтовно не розкрито ролі тьюторського заняття в індивідуалізації процесу навчання.

Тому ми поставили за мету проаналізувати дидактичні особливості групового тьюторського заняття в реалізації принципу індивідуалізації навчання.

Оскільки більшість дослідників проблеми дистанційної освіти повязують «тьютора» та «тьюторіали» із супроводом у дистанційному навчанні, ми розглядаємо тьюторське заняття як різновид групового навчального заняття у закладі вищої освіти, під час якого викладач надає проміжну консультативну та координаційну допомогу й здійснює контроль за рівнем завдань, виконаних студентами самостійно [1]. Викладач-тьютор виступає у ролі фасилітатора, консультанта і менеджера. Таким чином, ми вбачаємо інноваційність тьюторства насамперед у зміні ролі викладача у системі традиційного й кредитно-модульного навчання.

Індивідуалізацію навчання у ЗВО розглядаємо насамперед як «навчальний процес, який відбувається з урахуванням індивідуальних здібностей студентів» [2, с. 231].

Про інноваційність тьюторської

технології навчання студентів вказує Л. Семеновська [3], зазначаючи, що «тьютор організовує пошук засобів для формування у студентів ініціативного ставлення до власної діяльності, визначає індивідуальні особливості їх пізнавальної сфери», окрім того, дослідниця вважає, що тьюторский супровід «забезпечить розробку індивідуальних освітніх стратегій, виконання диференційованих завдань, індивідуальне консультування» [3, с. 125-126]. Ми погоджуємося із науковцем в тому, що «індивідуальна взаємодія та співпраця в невеликих групах посилює мотивацію до професії…сприяє взаємоперевірці» [3, с. 127]. Молода дослідниця А. Сучану вказує на те, що «якщо навчально-виховний процес не зорієнтований на реалізацію принципу індивідуалізації….. то соціально-педагогічна потреба в тьюторі стає мінімальною» [4].

В. Аллан визначає як умову ефективності тьюторської системи її індивідуалізацію за допомогою ефективного оцінювання знань, коли «беруться до уваги індивідуальні особливості учня» й використовується диференційований підхід [5, с. 49]. Методичні розробки тьюторського заняття сприяють індивідуалізації навчання студента, оскільки містять «структурування матеріалу» [5] з детальним покроковим визначенням всіх елементів із зазначеними завданнями, таймінгом і системою контролю навчальних компетенцій. Тьютор розробляє технологічну карту заняття кожному студентові для забезпечення перспективи у навчанні. У такий спосіб реалізується право студента на індивідуальний темп просунення в самостійній роботі [3] й вибудовування «індивідуальної освітньої траєкторії» [6, с. 21-25]. Таким чином, проведена робота дозволяє зазначити, що тьюторське групове заняття сприятиме індивідуалізації процесу навчання якщо:

а) максимально наблизить його до індивідуальних особливостей кожного студента (урізноманітнені диференційовані завдання допоможуть кожному студенту обирати посильні його пізнавальним можливостям і бажанням);

б) враховуватиме реальні здатності групи студентів із виявленням навчальних здібностей кожного в контексті групової роботи;

в) усуне формалізм семінарського заняття за допомогою логічно структурованих взаємопов’язаних етапів, виконання яких має циклічну залежність (неможливо виконати наступне без попереднього);

г) сприятиме паритетним стосункам між викладачем-тьютором і студентами, формуватиме творчу особистість майбутнього фахівця.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у підготовці викладачів-тьюторів, які й вибудовуватимуть та реалізують систему перспективних ліній у навчанні студентів.

Список використаних джерел:

1. Зарішняк І. М. Тьюторське заняття як альтернативний вид навчального заняття у ВНЗ України. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Вип. 39. Київ-Вінниця: Планер, 2014. С. 224229.URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/9057/1/tutorial.pdf, (дата звернення 04.04.18).

2. Волобуєва І. В. Індивідуалізація навчання як психолого-педагогічна проблема сучасної вищої школи. Вісник Херсонського університету. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. 2013. С. 12-13. URL: http://dspace.nuphedu.ua/handle/ 12 3456789/3976, (дата звернення 04.04.18).

3. Семеновська Л. Методичні аспекти реалізації тьюторського супроводу вивчення педагогічних дисциплін. Естетика й етика педагогічної дії. 2014. Вип. 8. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/ 123456789/4492/1/Semenovska.pdf, (дата звернення 04.04.18).

4. Сучану А. Тьютор: якісно нове особистісно-професійне призначення викладача-консультанта у вищому навчальному закладі. URL:http://oldcof.neasmo.org.ua/nod e/1709, (дата звернення 17.03.18).

5. Allen V. Children as Teachers / V. Allen. – Open University Press, 1976. – 178 p.

6. Тьюторство как новая профессия в образовании / [Сост. Школа «Эврика-развитие», г. Томск]. Томск: Дельтаплан, 2001. 159 с.

УДК 371.3.001.76

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Зарішняк І.М. – к.пед.н., доцент; Тарасюк Я.В. – магістр
Донецький Національний Університет імені Василя Стуса

Сьогодення доводить актуальність компетентнісну спрямованість майбутніх обраного вектора вищої освіти на фахівців. Такий підхід, в свою чергу, зумовлює

докорінну переорієнтацію на перехід від традиційних до інноваційних технологій навчання. Модернізувати потрібно не лише навчальні заклади і технології викладання, а й ставлення та мотивування студентів до освіти. Інтерактивні технології навчання – ті, на які зараз все більше звертають на себе увагу, й у переліку таких ми знаходимо і кейс-технології.

Аналіз останніх досліджень проблеми використання кейс-технологій у процесі навчання студентів дозволив нам зробити висновки, що більшість робіт присвячено методичним аспектам методу кейс-стаді. Зокрема, розглядаються історія, призначення, класифікація, принципи та методика проведення (Козлова Г.М.), різновиди, структура (Ю.В. Гущін, Ю.П. Зінченко, Ю.П. Сурмін), умови ефективності та методика проведення (А.П. Панфілова, С.Б. Ступіна). Класифікацію кейс-технологій розробила Бордовська Н. В. Проте, мало робіт присвячено аналізу кейс-технологій як перспективних технологій навчання для вивчення студентами педагогіки.

Виходячи із актуальності визначеного нами питання, ми поставили за мету розкрити педагогічні умови застосування кейс-технологій під час вивчення студентами педагогічних дисциплін.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел зумовив нас розглянути кілька педагогічних умов ефективного застосування кейс-технологій під час викладання педагогічних дисциплін.

В. Манько під педагогічними умовами розуміє взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик навчально-виховного процесу, які забезпечують високу його результативність і є оптимальними [1, с. 153]. Науковці В. Сластьонін, І. Ісаєв, А. Міщенко, Є. Шиянов педагогічні умови розглядають як «стійкі обставини, які визначають стан і розвиток функціонуючих педагогічних систем» [2, с. 434]. М. Михнюк педагогічні умови визначає як сукупність заходів, які забезпечують найприятливіше середовище для ефективного функціонування певної методичної системи [3, с. 232]. Відтак, ми можемо говорити про комплекс організаційно-педагогічних умов застосування кейс-технологій під час вивчення педагогічних дисциплін.

Зокрема Л. Максимчук педагогічними умовами застосування інтерактивних технологій вважає 1) створення професійно-мотиваційного середовища за допомогою використання мотиваційних тренінгів; 2) забезпечення інтегративного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін; 3) реалізацію професійно-адаптаційних процесів для оптимізації практично-професійної спрямованості [4, с. 6-7].

На думку О. Дерев'янко [5, с. 4], для забезпечення професійної компетентності фахівців, по-перше, необхідна стійка професійно орієнтована мотивація студентів. На наш погляд, саме кейс-технології мають потужний потенціал формування професійної спрямованості у майбутніх педагогів. По-друге, інтерактивна технологія ситуаційного навчання забезпечить взаємозв'язок змісту педагогічних дисциплін із реальною діяльністю: 1) врахування чинників зовнішнього середовища допомагають реалізувати принцип зв'язку теорії з практикою; 2) у змісті навчального матеріалу викладено інформацію стосовно організаційних, управлінських, технологічних завдань і видів діяльності. По-третє, ця технологія дозволяє використовувати методи інтерактивного навчання (дискусію, гру), що сприятиме не тільки активізації пізнавальної діяльності студентів, а й забезпеченню потрібної циркуляції інформації, її усвідомленню, а також компенсації недоліків традиційного й індивідуального навчання [5]. По-четверте, використання кейс-технологій сприятиме гнучкості організаційно-методичного забезпечення процесу навчання.

Цілком погоджуємося з І. Андрощуком, який вважає, що для підготовки майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії необхідно формувати позитивну мотивацію й спрямувати педагогічні практики на набуття досвіду педагогічної взаємодії [6]. Саме за допомогою кейс-технологій можлива реалізація цієї умови. Зокрема, створення суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії між викладачем і студентами можна розглядати як умову застосування кейс технологій.

Кейс-технології можна розглядати як шляхи засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах навчальної дисципліни, теми, проблеми [7].

У педагогіці використання кейс-технології вважаємо доцільним за виконання таких умов:

- Наявності дидактично апробованих кейсів із педагогічної тематики (кейс має мати в основі: а) ілюстрацію педагогічної ситуації, розв'язання якої не зводиться до єдиного правильного рішення; б) обов'язкове використання дискусії; в) навчальну мету і завдання).
- Дотримання методики case study

(дотримуватися вимог щодо підготовки та структурування кейсу; підготовки методичних матеріалів для викладачів та студентів щодо опрацювання ситуації; дотримання технології аналізу кейсів);

- Формування позитивної мотивації студентів до вивчення педагогіки.
- Забезпечення інтегративного підходу (чіткий зв'язок теорії із практикою).
- Застосування методів активного навчання (ігри, дискусії, тренінги – як складова частина кейс-технології та безпосередньо кейс-стаді як ефективний метод активізації пізнавальної діяльності студентів, що прекрасно демонструє зв'язок теорії із практикою).
- Гнучке організаційно-методичне забезпечення процесу навчання.
- Можливість самостійного попереднього опрацювання матеріалу студентами та слухачами.
- Відкритий доступ до потрібних інформаційних джерел, наявність достатньої інформаційної бази.

Список використаних джерел:

1. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. К.: Логос, 2000. Вип. 2. С. 153-161.
2. Сластенин В.А., Исаев И. Ф., Мищенко А. И., Шиянов Е.Н. Педагогика: учеб. пособ. для студ. пед. учеб. завед. М.: Школьная Пресса, 2002. С. 434.
3. Михнюк М.І. Теоретичні і методичні основи розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю: Дис… д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. К. 2016. С. 232.
4. Максимчук Л.В. Педагогічні умови застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів-міжнародників. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електронне фахове видання. №1. 2012. С. 23-29.
5. Дерев'янко О.В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів в процесі навчання фахових дисциплін. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2013. Випуск 5.
6. Андрощук І. Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів трудового навчання і технологій до педагогічної взаємодії. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. №13. 2017. С 102-108.
7. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи. URL: http://pidruchniki.com/19930625/ped agogi ka/tehnologiyi_ metodi_navchannya_suchasniy_vischiy_shkoli, (дата звернення 11.11.17).

УДК 378.096

АНАЛІЗ СТАНУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Раскола Л.А. – к.х.н, доцент
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Сьогодні хімія є однією з найважливіших галузей сучасного природознавства, що спрямована на реалізацію й досягнення певних результатів фундаментальних та прикладних наукових досліджень в різних її галузях. Розвиток економіки, модернізація та інновації на підприємствах хімічної промисловості потребують забезпечення високоякісної підготовки хіміків на різних освітніх рівнях.

Ю. Холін, О. Калугин висвітлили основні проблеми системи вищої освіти і, зокрема, підготовки хіміків в класичних університетах, а саме - падіння соціального статусу вченого та викладача, престижу природничих та інженерних спеціальностей, зростання числа вузів, які готують хіміків не маючи необхідної матеріально-технічної бази, недосконаліть фінансування науки в університетах та ін. [2].

Аналізуючи проблеми підготовки хіміків в класичних університетах, дослідники зазначають, що ще у 2007 році державне замовлення на підготовку спеціалістів за такими напрямками як право, бізнес, гуманітарні науки було значно більше, ніж за природничими, а їх відсоток у загальному наборі складав майже 60%, в той час, коли частка природничих спеціальностей в загальному наборі дорівнювала всього 5,7% [2]. Аналіз динаміки обсягу державного замовлення в України за період з 2015 по 2017 рік (таблиця 1) свідчить, що за минулий період ситуація істотно не змінилась: не зважаючи на загальну тенденцію зменшення обсягів державного замовлення за всіма спеціальностями, кількість бюджетних місць на спеціальностях право, менеджмент,

економіка значно більша, ніж на природничими спеціальностях. У 2015 році за спеціальністю «Хімія» обсяг держзамовлення складав 780 місць, у 2016 році він зменшився до 450 місць або 42,31%, у 2017 році було виділено 375 бюджетних місць, тобто їх кількість у порівнянні з 2016 роком скоротилася на 16,7%, а з 2017 роком – на 51,92%. Аналогічна ситуація спостерігається і з іншими природничими спеціальностями. Така тенденція, враховуючи низький престиж природничих спеціальностей серед абітурієнтів, може згодом призвести до втрати здатності природничої, і зокрема хімічної, освіти до самовідтворення.

Таблиця 1

Динаміка обсягу державного замовлення за природничими і гуманітарними спеціальностями

напрям підготовки/спеціальність	2015	2016	2017	зміни порівняно з 2015 р.		зміни порівняно з 2016 р.	
				кількість	%	кількість	%
хімія	780	450	375	↓405	51,92	↓75	16,67
фізика та астрономія	930	270	300	↓630	67,74	↑30	11,11
біологія	1300	700	585	↓715	55,00	↓115	16,43
науки про землю	300	550	510	↑ 250	83,33	↓40	7,27
географія	650	-	100	↓550	84,62	-	-
право	5995	6720	5597	↓398	6,639	↓1123	16,71
менеджмент	2360	2102	1498	↓862	36,53	↓604	28,73
економіка	-	1975	1397	-	-	↓578	29,26

Джерело: Інформаційна система «Конкурс» Міністерства освіти і науки України, власні розрахунки [1].

У 2015 році Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 був введений в дію новий перелік галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, згідно якого в галузі знань 01 «Освіта/педагогіка» з'являється нова спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)». Після введення в дію цього переліку кожен ЗВО мав визначитися: готувати бакалаврів і магістрів за відповідною спеціальністю або за спеціальністю 014 «Середня освіта (за предметною спеціалізацією)», або поділити ліцензійний обсяг між двома спеціальностями.

До введення в дію нового переліку спеціальностей 2015 року в Україні бакалаврів за напрямом 6.040101 «Хімія» готували 33 ЗВО, після введення в дію нового переліку спеціальностей у 2016 році бакалаврів за спеціальністю 102 «Хімія» стали готувати всього 20 ЗВО, а за спеціальністю 014.06 «Середня освіта (хімія)» – 21 ЗВО (тобто деякі ЗВО здійснюють підготовку за 2-а спеціальностями) (див. таблицю2).

Таблиця 2

Кількість ЗВО, що здійснюють підготовку за спеціальностями 102 «Хімія» та 014.06 «Середня освіта (хімія)»

Спеціальність	Всього ЗВО	Університети	Педагогічні університети
102 «Хімія»	12	12	
102 «Хімія»+014.06 «Середня освіта (хімія)»	11	7	4
014.06 «Середня освіта (хімія)»	10	2	8
Усього	33	21	12

Джерело: Інформаційна система «Конкурс» Міністерства освіти і науки України, власні розрахунки [1].

Такий розподіл, на нашу думку, зменшує можливості працевлаштування випускників хімічних факультетів і може стати ще одним, додатковим фактором зниження привабливості отримання вищої хімічної освіти. Отже, сьогодні ми можемо констатувати наявність тенденцій, що можуть мати негативні наслідки для розвитку вищої хімічної освіти. Це актуалізує потребу у

всебічному та комплексному визначенні причин та факторів впливу на її стан з метою визначення шляхів досягнення позитивної динаміки рівня якості вищої хімічної освіти.

Список використаних джерел:
1. Інформаційна система «Конкурс» Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: http://www.vstup.info
2. Холин Ю. В. Подготовка химиков в классических университетах в контексте реформирования системы высшего образования Украины / Ю.В. Холин, О.Н. Калугин // Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу. Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». – 2012. – Т. 2, № 3 (додаток 2). – С. 9-13.

УДК 376:37.015.4

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО УСТРОЮ

Капура О.М. – к.філ.н., викладач,спеціаліст вищої категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Розвиток сучасного суспільства детермінує повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верств населення, перш за все – осіб з обмеженими можливостями здоров'я. це зумовлено визначенням головної мети соціального розвитку – створення «суспільства для всіх». В основу такого інтегрування покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини, насамперед, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти. Принцип доступності зумовлює перенесення акцентів з медичних аспектів інвалідності, піклування про осіб з психофізичними порушеннями, захисту та надання їм допомоги в адаптації до навколишнього середовища на реформування самого соціуму, де особа з психофізичними порушеннями має змогу задовольнити свої потреби, перш за все, потребу здобути якісну освіту. Якісна освіта передбачає задоволення особливих освітніх потреб кожного індивіда, в тому числі й з порушеннями психофізичного розвитку, без відриву такої особи від звичного соціального оточення, сім'ї, друзів. Ця доступність та задоволення особливих освітніх потреб осіб з порушеннями психофізичного розвитку стали наріжним каменем інклюзивної освіти, освітньої системи, що базується на принципі забезпечення основного права дітей навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із відповідним психолого-педагогічним супроводом та корекційно-реабілітаційною підтримкою.

«Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів». – Така офіційна позиція європейської спільноти була висловлена ЮНЕСКО, Комісією з прав людини. «Оскільки у більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою, дискримінація – ось що перешкоджає дитині отримати освіту в загальній системі» [2, с.34].

В еволюції стосунків суспільства і держави до осіб з відхиленнями в розвитку виділятися п'ять періодів, які охоплюють часовий проміжок у дві з половиною тисячі років – шлях від ненависті й агресії до прийняття, партнерства та інтеграції осіб з обмеженими психофізичними можливостями.

Починаючи з 90-х років XX століття провідною моделлю сучасних суспільно-соціальних стосунків стосовно осіб з обмеженими можливостями, зокрема, неповно справних дітей, визначено інклюзію, яка ґрунтується на визнанні та повазі індивідуальних людських відмінностей і передбачає збереження відносної автономії кожної суспільно-соціальної групи. Основоположним в інклюзивних підходах є те, що не особистість має прилаштуватися до суспільних, соціальних, економічних стосунків, а навпаки – суспільство має створити умови для задоволення особливих потреб кожної особистості. В центрі уваги цієї моделі суспільної поведінки є: автономність; участь у суспільній діяльності; створення системи соціальних зв'язків; прийняття суспільством усіх без обмежень, кожної особистості. Інклюзивна освіта, на думку одного з провідних нідерландських дослідників К. Рейсвейка, сприятиме: розвитку здібностей дитини; визнанню того, що нормальний розвиток не є загальноприйнятою «нормою»; задоволенню особливих потреб; створенню системи підтримки; функціональному підходу до лікування та навчання; участі батьків у лікуванні та навчанні їхніх дітей.

Інклюзія – це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх

програмах. Відмінність між інтеграцією та інклюзією полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки. Поняття «інтеграції», «інклюзії» розглядаються як антонімічне щодо «сегрегації» і позначають відповідний поступ у розвитку системи одержання освіти особами з порушеннями.

Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом [3, с153].

Основні принципи інклюзивного навчання: всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними; школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів, узгоджуючи різні види й темпи навчання; забезпечення якісної освіти для всіх завдяки відповідному навчально-методичному забезпеченню, застосуванню організаційних заходів, розробці стратегії викладання, використанню ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадянами; діти з особливими освітніми потребами мають отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти – цінні й активні члени суспільства. Навчання в інклюзивних освітніх закладах корисне як для дітей з особливими потребами, так і для інших дітей, членів родин та суспільства в цілому.

Список використаних джерел:
1. Антология педагогической мысли христианского средневековья: В 2-х т. – М., 1994. – 458 с.
2. Вульфсон Б.Л. Мировое образовательное пространство на рубеже XIX и XX вв. // Педагогика. – М, 2002. – 340 с.
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. – К.: САММІТ-книга, 2008. – 298 с.
4. Praisner, C.L. Attitudes of elementary principals toward the inclusion of students with disabilities. Exceptional Children, 69(2), - Canada., 2003. – 135-145 p.
5. Skipper, S (2006). Conceptual Framework for Effective Inclusive Schools. Retrieved September 2006, from www.leadership.fau.edu/icsei2006/papers/skipper.doc

УДК 376.3

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Забродіна Л.О. – заступник директора, викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Корекційно-розвивальна робота – вагома складова інклюзивного навчання. Цю роботу в умовах інклюзивного навчання здійснюють спеціальні фахівці: корекційний педагог, логопед, спеціальний психолог, соціальний працівник. У процесі організації корекційно-розвивальної роботи із дитиною з порушеннями психофізичного розвитку необхідно враховувати компенсаторні можливості організму, тобто ті позитивні зміни, що відбуваються у розвитку дитини загалом під впливом цілеспрямованого, організованого навчання.

У ході застосування корекційно-розвивальної роботи в інклюзивній школі, залежно від потреб і навчальних можливостей дитини, використовуватимуться допоміжні навчальні технології, методики або їх модифіковані чи адаптовані елементи. Корекційно-розвивальна робота розглядається як підґрунтя організації навчально-виховної роботи, зокрема в інклюзивній школі: без цілеспрямованого подолання чи послаблення недоліків знижується ефективність навчання й виховання дітей: ускладнюється процес оволодіння необхідними для них знаннями, вміннями, навичками, становлення поведінки, соціалізації особистості.

Проте особливості корекційно-розвивального впливу визначаються не стільки закономірностями засвоєння навчального матеріалу, скільки його метою, визначеною відповідно до предмета корекції, його сутності, психологічних закономірностей впливу на нього. «Саме предмет корекції, тобто те, що необхідно виправляти та розвивати в дитини, визначає мету, пошук спеціальних шляхів організації педагогічного процесу, добір

відповідних методичних засобів та змісту навчання, показники його результативності. Отже, корекційно-розвивальну роботу забезпечують такі компоненти педагогічного процесу: цільовий, організаційний, змістовий, методичний, результативний» [1, с. 67].

Особливе значення для проведення колекційної роботи має цілеспрямований добір змісту навчання та використання його можливостей. Виправлення вад дитини та її навчання можуть здійснюватись на одному й тому самому програмному матеріалі. Проте, залежно від поставленої мети, обраних форм організації навчання, типу уроку чи заняття, змінюватиметься сила, темп колекційного впливу та якісного засвоєння знань. Досягнення колекційної мети передбачає і визначення відповідної до предмета корекції методики диференційованого впливу (методи, засоби, прийоми, умови тощо). Саме методиці надається провідна роль у проведенні корекційно-розвивальної роботи. Постановка й досягнення мети відповідно до визначеного предмета колекційного впливу вимагають передбачати й корекційні ефекти як специфічні, вагомі її компоненти, тобто обирати показники результативності роботи з дитиною, проведеної засобами організації, змісту, методики. Розглядаючи відмінність показників ефективності засвоєння навчального та колекційного процесів, слід враховувати різний термін їх досягнення. Задля досягнення позитивних якісних змін у процесі організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі фахівцям необхідно дотримуватися визначених наукою принципів: системності корекційних, профілактичних і розвиваючих задач; єдності діагностики та корекції; пріоритетності корекції каузального типу; діяльнісний принцип корекції; врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини; комплексності методів психологічного впливу; активного залучення найближчого соціального оточення.

Система комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітей з особливими потребами в умовах інклюзії передбачає: «1. Медичну допомогу; 2. Педагогічну допомогу; 3. Психологічну допомогу; 4. Соціальну допомогу. Складання корекційно-розвивальної програми та вміння її модифікувати – важливий компонент готовності педагога до роботи в інклюзивній школі, оскільки універсальних корекційних програм не існує» [2, с. 43]. Корекційно-розвивальна складова у навчальному процесі повинна мати випереджувальний характер, не тільки вправляти й удосконалювати те, що досягла дитина, а й активно формувати те, що повинно розвинутись у найближчій перспективі.

При складанні корекційно-розвивальної програми необхідно дотримуватись таких методичних вимог: чітко сформувати основну мету психолого-педагогічної колекційної роботи; виділити коло завдань, які повинні конкретизувати основну мету; визначити зміст корекційних занять, враховуючи структуру дефекту та індивідуально-психічні особливості дитини, розвиток провідного виду діяльності; визначити форму роботи з дитиною; підібрати відповідні методи й техніки із врахуванням вікових, інтелектуальних та фізичних можливостей дитини; запланувати форму участі батьків та інших спеціалістів у колекційному процесі; розробити методи аналізу оцінки динаміки корекційно-розвивального процесу; підготувати приміщення, необхідне обладнання та матеріали.

При плануванні та реалізації колекційної програми треба розуміти: що невдача в досягненні її цілей може не просто зберегти вихідну ситуацію неблагополуччя дитини, але й зробити її тяжкою. Тому треба контролювати динаміку роботи, відповідно становитись до планування й проведення корекції. Таким чином, корекція розглядається як вагома складова навчально-виховного процесу в інклюзивному навчальному закладі. Все це слугує єдиній меті – забезпеченню якості життя дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.

Список використаних джерел:

1. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти колекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 8. Т 1 – К.: 2006. – 288 с.
2. Инклюзивное образование. Выпуск 3. Организация деятельности координатора по инклюзии в образовательном учреждении. – М.: Центр «Школа книга», 2010. – 80 с.
3. Синьов В.М, Коберник Г.М. Основи дефектології: Навч. посібник. − К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
4. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
5. www.ussf.kiev.ua

УДК 371.15

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Сорока Ю.О. – завідувач відділенням, викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Елементи педагогічної моралі з'явились разом з виникненням педагогічної діяльності. Вивчення, обговорення питання педагогічної етики дає змогу підняти рівень морально-педагогічної підготовки викладача і відповідальності за доручену справу.

Педагогічний процес являє собою вид людської діяльності, без якої неможливо існування і розвиток суспільства. Будь-яка професія має свої неповторні ситуації, труднощі і протиріччя, які необхідно вирішувати в ході самої діяльності, що спричиняє її специфічну мораль.

Але в педагогічній справі роль етики, моралі дуже велика, так як сама мораль виконує педагогічні функції. Викладач в значній мірі формує духовний світ, моральне обличчя молоді.

Тому не випадково питанню етики викладача надавали великого значення вчені ще стародавнього світу. Демокрит наголошував,що «постійне спілкування з негарною людиною розкриває дурні задатки». Велике значення вихованню молоді надав і Аристотель, який вважав виховання справою державної важливості. Він вперше підкреслив, що «етика вчить, що треба робити, а від чого слід утриматись». Більш ґрунтовно питання педагогічної етики були розглянуті в педагогічній системі чеського педагога Я.А. Коменського. Автор «Великої дидактики» звернув увагу на відносини між вчителем і учнем, на те, що «ніхто не може зробити людей мудрими, крім мудрого, ніхто – красномовними, крім красномовного, ніхто – сумлінним і благочестивим, крім сумлінного і благочестивого».

Педагогічна мораль являє собою систему змістовних, нормативних суджень, які виражають певні вимоги до поведінки вчителя. Потрібно пам'ятати, що перед тим, як взятися за виховання людини, треба самому зробитися людиною, треба, щоб у вас самих був той взірець, який повинна наслідувати молода людина. Як може добре виховати дитину той, хто сам не був добре вихований?

Педагогічна праця як цілеспрямована діяльність полягає в формуванні молодого покоління, його людських якостей. Вимогливість повинна бути розумною, щоб не породжувала боязкість, смуток і, нарешті, відразу до навчання. Потрібно переконати в необхідності навчання, заохочувати їх, одного похвалити, другого обминути осудом, третьому сказати, що не святі горшки ліплять, що вийде все. К.Д. Ушинський писав: «Діти ненавидять учителів, від яких ніколи не діждешся схвалення або визнання того, що добре зроблено. А в деяких входить у систему ніколи не хвалити». Це вбиває прагнення до досконалості, і хто лає, повинен уміти й хвалити.

Студенти, особливо перших курсів, також легко ранимі, мало підготовлені до життя, вони потребують нашої любові і добре відчувають її. Наша любов вселяє в них віру в те, що їх зрозуміють і при всіх умовах віднесуться справедливо. Відношення викладача до студентів викликає відповідні почуття: турботу, людяність, вдячність. Разом з тим викладач повинен бути вимогливим до студентів. Бути не вимогливим викладачем простіше і легко, адже при цьому витрачається менше часу, праці, енергії. Про такого викладача може скластись думка, що він добрий, а інші викладачі «злі». Але рано чи пізно виявляється кінцевий результат роботи такого викладача, і всі починають розуміти, він погано вчив, погано виховував. Викладач повинен поважати думку студентів про себе. Це є основою вимогливості викладача до себе. Виконання цієї норми викладачем створює сприятливі умови для взаємоповаги викладача і студента. Вимогливість викладача до себе – його відношення до своїх помилок і промахів в своїй роботі - це оцінка ним своїх якостей і гідності з точки зору суспільної цінності. Така вимогливість передбачає можливість вислухати і врахувати зауваження студентів, які зроблені на його адресу. Підопічні обмінюються думками про свого викладача, не питаючи у нього на це дозволу, тому що вони активні, мислячі істоти, і життя їх багато в чому залежить від викладача, від його діяльності. І хоча студенти не знають теорію педагогіки, вони відчувають на собі практично реальну педагогіку того чи іншого викладача, вони добре розуміють чи зрозуміло пояснює їм той чи інший матеріал викладач чи ні, поважає він їх, чи ні. Вони страждають від нетактовної поведінки викладача і навпаки відчувають радість і задоволення від його педагогічних знахідок і вдалих педагогічних прийомів.

Там, де педагогічна мораль, педагогічна практика відмежовуються від цих принципів, там будуть не тільки моральні, але і педагогічні втрати. Щоб цього не сталося, необхідно постійно працювати над удосконаленням відносин системи «викладач – студент».

Головною, ведучою і найбільш активною стороною цих відносин є викладач. Саме його погляди, вчинки є визначальними в сфері етичних відносин між викладачем і студентом. Важливою нормою поведінки викладача і студента є ввічливість. Вона, як проста норма моралі може бути представлена системою різних по змісту та суспільному значенню правил загального і спеціального характеру. В цих правилах закріплені найбільш доцільні в суспільному і особистому розумінні форми існування взаємних контактів між людьми, а саме, ввічлива форма звертання до людей привітання людини при зустрічі, прояв інтересу до її здоров'я і самопочуття, готовність надати допомогу тим, хто її потребує, поступитись місцем, пропустити вперед, поступитись дорогою, вибачитись за мимохідь задані незручності. Кожне з названих правил ввічливості може бути деталізовано відносно конкретної ситуації. Неетично в бесіді із співрозмовником застосовувати грубі слова і вирази, взагалі недопустимо висміювати недоліки людини. Якщо викладач добре володіє цими нормами моралі, якщо він користується повагою студентів, то студенти мимо волі будуть намагатися наслідувати його приклад, адже найважливішим явищем у навчальному закладі, найбільш повчальним предметом для спостереження, найбільш живим прикладом для них є сам викладач.

Творчий педагог, який знаходиться на рівні вимог сучасної педагогіки, обов'язково побачить в студентському колективі не тільки об'єкт свого впливу, але і свого союзника в навчально-виховному процесі. Якщо студентський колектив є союзником, а не противником викладача, то він важливий фактор виховання. Але союзником автоматично він не стане, цього треба добиватись системою вірно встановлених стосунків. Практичне вирішення тих чи інших завдань самими студентами має великий моральний вплив, який дозволяє вирішити цілий ряд проблем виховання.

Мудрий, далекоглядний наставник на життєвій ниві невтомний, самовідданий аж до самопожертви – трудівник і безкорисливий слуга народу, лагідний, терплячий, перейнятий найгуманнішими ідеалами людства – таким у нашій уяві постає викладач.

Список використаних джерел:

1. Васянович Г. Педагогічна етика: [навч.- метод. посібник] / Г. Васянович. – Львів: Норма, 2005. – 344 с.
2. Гриценко Т.Б. Етика ділового спілкування: [навч. посіб.] / Т.Б. Гриценко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
3. Етичний кодекс українського педагога (проект) [Електорнний ресурс]. – / укладачі : Мовчан П.І., Березанська Н.І., Вдовиченко А.М., Тарасов О.М. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rmu.luguniv.edu.ua/img/ekup.pdf
4. Наумчик В. Этика педагога: [учеб.-метод. пособ. для студ.] / В. Наумчик, Е. Савченко. – Минск : Университетское, 1999. – 216 с.
5. Самойленко А.М. Морально-етичний портрет сучасного педагога / А.М. Самойленко // Наука та практика – 2007: міжнародна Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – Вип. 37 407 науково-практична конференція : [зб. наук. пр.] (11 – 15 лютого 2007 року). – Полтава : Громадська асоціація «Аграрна наука та практика», 2007. – С. 216–220.
6. Султанова Н.В. Педагогічна мораль як чинник формування етичних переконань і потреб соціального педагога / Н.В. Султанова // Таврійський вісник освіти: науково-методичний журнал. – 2011. – № 4 (36). – С. 24–30.

УДК 81'24:378-057.87

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВНИХ ТА МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Лавренчук О.В. – викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Вступ. Фундаментальна підготовка майбутнього молодшого спеціаліста може досягатися лише за умови широкої гуманітаризації освіти. Саме тому сучасний етап розвитку освіти характеризується прагненням виявити теоретичні основи його гуманітаризації, системно й органічно вписати формування мовної культурної компетентності у процес професійного становлення особистості майбутнього спеціаліста аграрної галузі.

Постановка проблеми. Проблема формування мовної компетенції особистості посідає важливе місце в дослідженнях Г. Богіна, Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Карамана, О. Кучерук, Л. Мацько, М. Пентилюк та ін. Зокрема, дослідники для української мови як навчальної дисципліни розрізняють мовні та мовленнєві (комунікативні) компетенції. Мовна компетенція передбачає засвоєння студентом основ науки про мову, знання її системи,

володіння способами й навичками якісної діяльності з вивченим мовним матеріалом. А мовленнєва компетенція – розуміння студентами чужих та створення власних висловлювань відповідно до мети, завдань та ситуації спілкування, вироблення в них умінь і навичок успішної комунікації [2, с.18-19].

Мета роботи: розглянути особливості формування мовних та мовленнєвих компетенцій майбутніх молодших спеціалістів у процесі професійної підготовки в коледжі; роль компетентнісного підходу до викладання мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальновідомо, що проблему мовленнєвих компетенцій у тому чи іншому аспектах розглядали О. Гончарук (2012), О. Горошкіна (2012), А. Літвінов (2005), С. Омельчук (2006), О. Прокопова (2010), Н. Рижова, П. Медянова (2012) та ін. Як показав аналіз сучасної філолого-педагогічної літератури, на сьогодні науковці розмежовують поняття мовна й мовленнєва компетенція, вважаючи, що мовленнєва компетенція формується на основі мовної компетенції. Так, у роботі О.Горошкіної зазначається, що мовленнєва компетенція – це вміння використовувати мовні засоби, адекватні меті спілкування [1, с.171]. Під мовленнєвою компетенцію автор розуміє практичне оволодіння мовою, її словниковим запасом, граматичним складом, мовними нормами; розрізняє мовну і мовленнєву компетенції.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс як потенційний роботодавець окремої групи випускників вищих навчальних закладів (далі ВНЗ) I-II рівня акредитації потребує нині нової генерації фахівців, здатних до саморозвитку, до швидкої адаптації в постійно змінних умовах професійної діяльності.

Для української мови як навчальної дисципліни головним завданням є формування у студентів мовної (лінгвістичної) та мовленнєвої (комунікативної) компетенцій. Мовна й мовленнєва змістові лінії є основними, що визначають предмет навчання. Вони містять критерії для визначення рівня навчальних досягнень студента, а вимоги до соціокультурної та діяльнісної ліній не є спеціальними, хоч і важливими для формування мовно-мовленнєвих компетенцій [4, с.3-4].

Аналізуючи знання, уміння та навички студентів першого курсу з української мови, можна відзначити, що їх мовленнєва компетенція потребує значного поліпшення. Як показує наш досвід практичної роботи у коледжі, формування мовленнєвої компетенції відбувається лише у тих випадках, коли викладач працює в комплексі з усіма складовими: аудіювання, говоріння, читання та письмо.

Загальновідомо, що навчити студентів добре володіти мовою можна лише в процесі мовлення. На жаль, монологічне мовлення багатьох студентів-першокурсників має значні недоліки, відстає від норм літературної мови і характеризується обмеженістю лексики, шаблонними фразами, їх граматичною і логічною незавершеністю, зайвими повторами окремих звуків, складів, словосполучень, під час яких здійснюється пошук потрібного слова, вживанням великої кількості слів-паразитів.

Викладаючи загальноосвітній курс української мови у групах I курсу, працюємо над розвитком творчих здібностей студентів. Ефективними, зокрема, є такі форми роботи: усні і письмові перекази; читання мовчки, аудіювання; стилістична правка тексту; творчі роботи різних видів; орфографічні вправи.

На жаль, варто відзначити, що мовні та мовленнєві компетенції першокурсників не відповідають вимогам програми неповної середньої школи. Про це свідчать усні та письмові перекази, монологічні відповіді, а в окремих студентів – навіть аудіювання та читання мовчки. Потребують удосконалення і орфографічні та пунктуаційні навички. Під час занять пропонуються різні типи завдань для їх удосконалення: індивідуальні картки, тести, словникові та пояснювальні диктанти. Проте студенти ще недостатньо володіють навичками правопису власних назв, складних слів, прислівників, слів іншомовного походження, порушують пунктуаційні норми в ускладнених реченнях.

Проблемним є також застосування орфоепічних та акцентологічних норм української мови в усному спілкуванні, вживання прийменникових конструкцій, труднощі у доборі мовних засобів. Часто на заняттях студенти відповідають на запитання викладача хором, тому створюється враження, що всі добре володіють мовними засобами. Однак коли справа доходить до монологічного висловлювання, відразу стають помітні мовленнєві помилки. Тому викладачам слід шукати ефективних засобів формування саме продуктивного зв’язного монологічного мовлення. Так, аналіз усного і писемного мовлення майбутніх молодших спеціалістів свідчить, що не всі студенти вміють дотримуватися культури дискусії; мовлення більшості з них пересипане суржиком; ще не сформована відповідальність кожного студента за власну комунікативну поведінку.

Отже, на нашу думку, ефективність формування компетенцій мовної особистості залежить від цілеспрямованого пошуку шляхів удосконалення організації мовної освіти, свідомого проектування змісту навчання на основі оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, дидактичних методів і прийомів. Уважаємо за доцільне під час формування комунікативно-мовленнєвих компетенцій студентів використовувати такі групи завдань: комплексні (засвоєння мовної одиниці, її значення, форми, функції, способи вживання в мовленні); передмовленнєві (імітаційні, конструктивні й трансформаційні завдання, що допомагають оволодіти передмовленнєвими навичками – орфоепічними, лексичними, граматичними, правописними); мовленнєві (завдання, побудовані на основі тексту, навчальної мовленнєвої ситуації, ситуативно-тематичної групи слів, спрямовані на самостійне моделювання мовленнєвої ситуації) [3, с.17].

Висновки. Таким чином, у процесі аналізу основних аспектів щодо формування мовних та мовленнєвих компетенцій майбутніх молодших спеціалістів можна стверджувати про необхідність їх засвоєння для оволодіння студентами всебічною фаховою підготовкою. Під час розвитку мовленнєвих компетенцій студентів викладачу потрібно мати на увазі, що усі види даної компетенції: говоріння, аудіювання, письмо та читання – тісно взаємопов'язані між собою, а також, що використання на заняттях компетентісного підходу дозволяє підвищити ефективність та результативність навчання українській мові.

Список використаних джерел:

1. Горошкіна О.М. Теорія і практика навчання української мови в старших класах / О.М. Горошкіна, Л.О. Попова, А.В. Нікітіна. Х.:Вид. група "Основа", 2012. 171 с.
2. Кучерук О. Уміння – передусім (Компетентнісний підхід до формування національно-мовної особистості школяра). Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2008. № 10. С. 18-24.
3. Пометун О.І. Компетентісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004 р. С. 16-18.
4. Українська мова. Навчальна програма для вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, які здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти/ уклад.: Т.М. Антонюк, Л.Б. Ковалевська, А.М Кабаненко. К., 2013. 23 с.

УДК 330.3

МІЖНАРОДНЕ СТАЖУВАННЯ – ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Добіжа Н.В. – к.пед.н., викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Бажура А.В. – викладач, спеціаліст ІІ категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Як відомо, сучасним світом править глобалізація. Трансформації в економіці, відкриття в науці і досягнення в культурі однієї держави істотно впливають на розвиток усього світу. Це відбувається тому, що взаємозв'язки між країнами стають все більш міцними, а інформаційні потоки – все більш наповненими і швидкими. Звичайно, цей процес прискорює світовий розвиток і надає багато нових переваг. Але, як і будь-яке явище, глобалізація має і свої мінуси.

Одним з таких мінусів, зокрема в Україні, є істотне зниження якості освіти. Головною причиною цього є занадто швидка зміна інформаційного простору, через що робоча навчальна програма для багатьох спеціальностей просто неактуальна. Так, наприклад, інформація, яку викладають студентам технічних спеціальностей на першому курсі, до третього курсу навчання цих же студентів вже є застарілою.

Сучасний студент отримує багато непотрібних теоретичних знань, які йому просто ніде буде застосувати в майбутньому. Звичайно, практично будь-яка інформація є корисною для загального розвитку. Але для майбутнього молодого професіонала набагато важливіше отримати спеціалізовані знання, а також практичні навички в потрібній сфері. До того ж на кар'єрне зростання впливають розвинені особисті якості студента, такі як персональна ефективність, активність, лідерство, вміння керувати власним часом, презентаційні та комунікаційні навички.

Сьогодні роботодавець пред'являє цілком певні вимоги до своїх майбутніх працівників: професіоналізм, відповідальність, прагнення вдосконалюватися, згуртованість, відкритість.

Якщо уважно переглянути вимоги у вакансіях по самим різним спеціальностям, то можна знайти і багато спільного. Так, практично кожна компанія хоче бачити в своїх фахівцях

наступні якості: комунікабельність, активна позиція, орієнтованість на результат, вміння відстоювати свою думку, вміння працювати в команді, знання англійської мови, гнучкість і вміння якісно працювати в будь-яких умовах.

На жаль, в університеті студенту надається небагато можливостей розвинути у себе вищеописані якості. Але де студенту або випускнику університету можна отримати досвід роботи за фахом? І як йому розвинути в собі навички успішної людини в ситуації, що склалася?

По-перше, студент ще під час навчання може випробувати себе в різних напрямках, займаючись громадською діяльністю. Можливості організації проектів, роботи в команді, розвитку креативного мислення і відповідальності надаються всілякими громадськими організаціями.

Подібна практика розвиває лідерське мислення, впевненість в собі, дозволяє студенту зрозуміти, на що він здатний, і яка сфера діяльності його цікавить.

По-друге, студент, доклавши певних зусиль, може влаштуватися на роботу з вільним графіком на ту фірму, сфера діяльності якої його цікавить. Це необов'язково може бути робота за фахом, таким чином, у нього ще буде можливість перевірити правильність вибору професії, спробувавши себе в різних сферах. Також студент отримає повну картину діяльності компанії зсередини, зрозуміє, що потрібно роботодавцю, і вирішить для себе, що потрібно йому.

По-третє, що особливо актуально в умовах кризи, студент може влаштуватися стажером в потрібну йому компанію. Для компанії, як мінімум, це вигідно економією коштів. Студент отримує такий необхідний йому досвід роботи, а якщо покаже якісну і результативну роботу, то і можливість продовжувати своє кар'єрне зростання, працюючи в даній компанії. Найефективніший і цікавий варіант стажування, особливо в умовах глобалізації, це стажування за кордоном. Чим може бути корисний такий міжнародний досвід?

Це – безцінний культурний, професійний міжнародний досвід; – особистісне зростання; – підвищення цінності резюме; – розвиток певних особистих якостей, наприклад кризовий менеджмент, тайм-менеджмент; – значне поліпшення знання англійської мови; – глобальна мережа контактів; – можливість відчути культуру іншої країни не в якості туриста, а в якості її жителя; – можливість вийти за рамки буденності і спробувати себе в нових умовах.

Міжнародне стажування – це потужний інструмент, який дозволяє студенту не тільки розвинути особистісні якості, отримати професійний досвід в іншій країні, а ще й вивчити досконало іноземну мову. Всі перераховані переваги значно підвищують цінність резюме молодого фахівця в очах роботодавця.

Отже, можна зробити висновок, що міжнародне стажування – найефективніший і комплексний метод для якісного розвитку студента як фахівця і особистості.

Список використаних джерел:

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів : збірник / М.В. Стріха, В.С. Шовкалюк, Т.В. Боровіч, Ж.І. Дубчак, А.О. Сєдов. – К.: Брок-Бізнес, 2009. – 40 с.
2. Сприяння сталому розвитку в Україні / Міжнародний проект за ініціативи Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй та Агенції США з міжнародного розвитку // [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.undpsust.kiev.ua/
3. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» (Документ n0001100-02, редакція від 30.04.2002) // Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу до документу: http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2994.htm
4. Уварова Г.Ш.. Шляхи поглиблення міжнародного співробітництва у підготовці кадрів для сфери туризму /Г.Ш. Уварова // Географія та туризм. Наук. зб. – К.: Альтерпрес, 2012. – Вип. 16 – С. 126-131.

УДК 378.147.001.76

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Жмурко І.Л. – голова циклової комісії, викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Шевчук О.П. – викладач, спеціаліст
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Постановка проблеми. Одним із освіти в Україні є застосування передових важливих напрямків реформування системи технологій, які б допомогли підвищити

ефективність навчального процесу, а тим самим покращити якість підготовки випускників ВНЗ. Протягом останніх років вищі навчальні заклади України намагаються досягти змін у способах реалізації навчального процесу. В умовах постійного розвитку інноваційних технологій навчання студенти потребують нових засобів мотивації, котрі збільшували б їхню зацікавленість та надихали до нових пошуків.

Аналіз попередніх досліджень. Сучасним проблемам модернізації освіти присвячені дослідження В. Андрущенка, Є. Головіна, В. Кременя, А. Лудана, О. Лазаренко, М. Михальченко, Н. Ничкало, Л. Рябова та ін..

Мета статті полягає в аналізі новітніх технологій навчання які допомагають активізувати навчальний процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасного конкурентного ринку праці випускник ВНЗ має володіти такими якостями, як: - адаптування у мінливих життєвих ситуаціях, в умовах ринку; - самостійно та критично мислити; - бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити; - бути комунікабельним, інформаційно грамотним. Засобом формування особистості при цьому стають освітні технології, продуктом діяльності – особистість випускника вищого навчального закладу, який має бути компетентним не лише в професійній галузі, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості, бути компетентним при вирішенні будь-яких завдань (задач), які ставить перед ним життя. У цьому процесі важливе значення надається інноваційним технологіям навчання. Відтак освітні інновації характеризуються цілеспрямованим процесом часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання, способів і стилю діяльності, адаптації освітнього процесу до сучасних вимог часу і соціальних запитів ринку праці. Потреба введення таких змін є природною. Студенти діляться між собою спостереженнями, які вони черпають з різних осередків, зацікавлено спостерігають за розвитком методики навчання, яку підтримують новинки технологій [5].

Розгляньмо найбільш поширені в даний час головні тенденції інноваційних освітніх технологій.

Інтерактивне навчання – спеціальна форма діяльності; це діалогове навчання, під час якого відбувається взаємодія викладача і студента. За інтерактивного навчання освітній процес організовується таким чином, що практично всі студенти виявляються залученими в процесі пізнання, при цьому кожний робить свій індивідуальний внесок у загальну справу. Під час інтерактивного навчання людина стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, вона відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності. Співробітництво в навчальному процесі являє собою розгалужену мережу взаємодій по наступним чотирьох лініях: 1) викладач – студент; 2) студент – студент у парах (діадах) і в трійках (тріадах); 3) загально групова взаємодія студентів у всьому навчальному колективі, наприклад, у мовній групі; 4) викладач – колектив.

Сутність і види інтерактивних методів навчання.

Кооперативне навчання є найпоширенішими методами цієї групи є робота в парах під час проведення письмових опитувань, тестування, виконання завдань; синтез думок для вирішення складних проблем під час практичних занять; пошук скарбів при проведенні семінарських занять; коло ідей при вирішенні суперечливих питань. Такі методи співпраці не дають можливості студентам ухилятися від виконання завдань, сприяють розвитку навичок спілкування у групі, критично мислити, переконувати.

Колективно-групове навчання, при якому використовуються методи: мікрофон; мозкова атака при вирішенні проблемних завдань: аналіз ситуацій при вивченні деяких аналітичних понять; дерево рішень при аналізі конфліктних ситуацій. Ці методи допомагають студентам висловити свою думку [4].

Ситуативне моделювання. До цієї групи можна віднести імітаційні ігри-тренінги та рольові ігри. Опрацювання дискусійних питань. Тут можна застосовувати методи: займи позицію (власна думка) та дискусія. Ці методи вчать студентів відстоювати власну думку, вести дискусію, стимулюють до розвитку критичного мислення, поглиблюють знання з обговорюваної теми.

На даний час широкого застосування набуло електронне навчання, в якому виділяють: он-лайн - навчання і змішане навчання. Он-лайн - навчання (online learning) — спосіб організації процесу самостійного вивчення навчальних матеріалів з використанням освітнього середовища, заснованого на інтернет -технологіях.

Корпоративне навчання он-лайн — це здобуття вмінь і навичок роботи студентами онлайн, що передбачає підвищення ефективності роботи кожного студента окремо і всіх разом. За допомогою таких факторів, як інтерактивність, запам’ятовування, гнучкість, доступність, взаємодопомога студенти утримують в пам’яті

більший обсяг інформації, тим самим досягають кращих результатів навчання.

Змішане навчання (blended learning) — це різновид гібридної методики, коли відбувається поєднання он-лайн навчання, традиційного та самостійного навчання [3, с. 64].

Мобільне навчання. Широкого використання серед усіх членів інформаційного суспільства, особливо в середовищі студентів, одержали мобільні пристрої. Це електронне навчання за допомогою мобільних пристроїв, не обмежене місцем знаходження або зміною місця знаходження студента яке є надзвичайно зручним в сучасних умовах [1; 2, с. 460]. Основними засобами такого навчання є: інформаційні портали, електронні книги, довідники, словники, бази даних, системи тестування, програмні засоби тощо.

Висновки. Отже, сучасний зміст освіти має орієнтуватися на використання інформаційних технологій, поширення інтерактивного, електронного навчання з доступом до цифрових ресурсів та інтелект-навчання для майбутнього Таке навчання виявляється важливою передумовою вдосконалення процесу підготовки молоді до праці, даючи водночас змогу успішно запроваджувати прогресивні форми і методи навчання.

Список використаних джерел:

1. Горнаков С.Г, Программирование мобильных телефонов на Java 2 Micro Edition. - М. : ДМК Пресс, 2005.- 336 с.
2. Гуревич Р.С. Мобільне навчання - сучасна субдисцинліна педагогічної освіти /Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія // Interdyscypiinarnocs pedagogiki i jej subdyscypliny; pod redakcja Zofii Szaroty I Franciszka Szioska / Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatagi – PIB 26-600 Radom, ui. K. Pulaskiego 6/10. - S. 459-467.
3. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : термінологічний словник (рекомендовано МОН України лист .№ 1/11-3856 від 02.06.2009 р.) / М.Ю. Кадемія - Львів : Вид-во «СПОДОМ», 2009.-260 с.
4. Кошечко Н.В. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 115 с.
5. Кузик А.Д. Про створення універсальної освітньо-інформаційної системи цивільного захисту // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. праць. — Львів : ЛДУБЖД, 2006. - С. 273-278.

УДК 004:371.388

ВІРТУАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Шевчук О.П. – викладач, спеціаліст; Жмурко І.Л. – голова циклової комісії, викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Постановка проблеми. Зважаючи на сучасний стан речей в індустріальному світі, питання підготовки кваліфікованих кадрів постає ледь не з народження. Саме тому впровадження передових знань світу стає надважливою задачею для викладача. Застосування електронних засобів навчання та віртуальних лабораторій значно спрощує поставлену задачу і суттєво розширює можливості викладача.

Наприклад віртуальні лабораторії дають можливість поставити досліди не використовуючи високовартісні реактиви та обладнання, а електронні засоби навчання дозволяють значно розширити коло студентів, навіть територіально віддалених від викладача.

Аналіз попередніх досліджень. Над питаннями використання інформаційно-комунікаційних технологій працювали такі вчені: Р. Гуревич, А. Матвійчук, О. Пехота, В. Сидоренко, С. Сисоєва, Г. Селевко та інші [1].

Мета даної статті – проаналізувати можливості використання сучасних інформаційних та наукових ресурсів для підвищення рівня сприйняття та засвоєння матеріалу студентами навчальних закладів на заняттях хімії.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі бурхливий розвиток інформаційних технологій не міг оминути і педагогічну сферу. Тисячі задач щодня вирішуються з використанням сучасного програмного забезпечення (СПЗ). До таких проектів і відносять віртуальні лабораторії та електронні засоби навчання [2].

Віртуальні лабораторії – це комплекси програм, за допомогою яких імітують виконання лабораторних робіт в лабораторії. Залежно від класу лабораторії можна умовно поділити на навчальні та експериментальні. Навчальна лабораторія дозволяє виконати та візуалізувати результати поставлених викладачем задач. Експериментальна лабораторія слугує основою для моделювання невідомих, або складних у відтворенні дослідів та експериментів.

До переваг віртуальних лабораторій належать:

1. Можливість виконання дослідів та експериментів без затрат ресурсів та реактивів. Наприклад, навіть елементарна реакція з демонстрації властивостей лужних металів

вимагає витрат реактивів, поновлення яких може бути досить проблематичним.

2. Наочність та простота виконання. Наприклад, реакції, що вимагають певного технологічного процесу і витрат часу у віртуальній лабораторії можуть бути прискорені одним натисканням клавіші, що економить час.

3. Низька собівартість та простота у використанні. Наприклад, щоб повністю провести 1 цикл лабораторних робіт, для обмеженого кола студентів (скільки вміщує лабораторія), необхідно витратити певну суму коштів на реактиви, обладнання та час викладача.

Слід відзначити і недоліки віртуальних лабораторій:

1. Складність реалізації програмного комплексу. Під час створення лабораторії неможливо передбачити наявність або відсутність домішок у реактивах, вплив сторонніх факторів, що суттєво впливають на результат експерименту.

2. Відсутність можливості взяти безпосередньо участь у експериментах. Жодна віртуальна лабораторія не навчить студента правильно користуватися хімічними реагентами, або ж тримати пробірку доки він сам її не візьме в руки.

3. Відсутність зворотного зв'язку між викладачем і студентом. Цей недолік частково компенсується у процесі використання лабораторії спільно з викладачем, що суттєво впливає на навчальний процес.

Також для проведення лабораторних робіт використовуються електронні засоби навчання (ЕЗН). Це такі засоби навчання, що зберігаються на цифрових або аналогових носіях і відтворюються на електронному обладнанні [3]. Залежно від поставленої задачі і складності програмної реалізації та інших факторів до електронних засобів навчання належать: презентації; електронні бібліотеки; віртуальні лабораторні роботи; електронні таблиці; тестові завдання; операційні системи; бази даних; відеокурси.

Перевагами електронних засобів навчання є:

1. Легкість подання. Раціонально підібрана презентація, вдалий науково-публіцистичний фільм здатні привернути увагу будь-якого студента, що відобразиться на зацікавленості та спростить сприйняття матеріалу

2. Простота поширення та передавання. Значно легше записати на електронний носі; енциклопедію у десяти томах, аніж один друкований том на заняття.

3. Порівняно незначні затрати. Робота зі створення умовного електронного курсу, його розробки та викладення виконується лише один раз, далі курс лише поширюється, доповнюється та тиражується.

Варто відзначити і недоліки електронних засобів навчання:

- Відсутність зворотного зв'язку. Під час перегляду фільмів чи слайдів без коментарів реального викладача різко падає рівень сприйняття інформації. Неможливість задати запитання також негативно впливає на навчальний процес.

- Проблемність відтворення. Незважаючи на широке розповсюдження інформаційних технологій суттєвою залишається проблема втрати інформації. Якщо курс був у єдиному електронному варіанті і цей варіант знищений, то поновити курс не можливо.

- Авторські права. Переважна більшість електронних засобів навчання належать до категорії Open Source (вільний доступ), але трапляються виключення. За такі матеріали необхідно платити, а їх демонстрація без сплати винагороди власнику може привести до кримінальної відповідальності [4].

Ураховуючи всі зазначені позитивні та негативні сторони можна дійти висновку що, електронні засоби навчання та віртуальні лабораторії доцільно використовувати у навчальному процесі лише у якості допоміжних елементів. Різноманітне представлення інформації дозволить учням максимально ефективно сприйняти матеріал [5].

Висновки. Підводячи підсумки варто зазначити, що застосування електронних засобів навчання та віртуальних лабораторій суттєво зменшує затрати на навчальний процес та економить високовартісні реактиви та обладнання, але поширення та активне впровадження таких засобів напряму залежить від швидкості прийняття рішень у галузі освіти та науки урядом нашої держави [6].

Список використаних джерел:

1. Загиряк С.К. Використана комп'ютерних технологій на уроках трудового навчання // С.К. Загирняк Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук, нраць. — Вип. 3. — Вінниця: ТОВ «Планер». 20І2. — С. 44-47.

2. Гуревич Р.С. Інформаційно-кумунікативні технології в навчальному процесі: посібник [для пед. працівників і студ. пед. навч. зал.] / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія.— Вінниця : ДОН «Вінниця», 2002. — 116 с.

3. Про затвердження порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню

грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України / Наказ Міністерства освіти і науки України від 17червня 2008 року № 537.
4. Електронні засоби навчання. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.znanius.com.
5. Освіта України. Хімія. Електронна бібліотека. [Електронний ресурс], — Режим доступ;.. http://fij.com.ua/predmeti/ximiya.
6. Електронний освітній портал. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ocw.mit.edu/index.htm.

УДК 54:371.32

НЕСТАНДАРТНИЙ ПІДХІД ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ХІМІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Шевчук О.П. – викладач, спеціаліст
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ
Шевчук Н.І. – вчитель,спеціаліст вищої категорії
Дяковецький НВК (Літинський р-н ,Вінницька обл.)

Постановка проблеми. Сьогодні в освітньому просторі України відбуваються кардинальні зміни, зумовлені процесом реформування школи, який відбувається відповідно до закону України «Про загальну середню освіту». Все це забезпечує системне оновлення змісту та перехід на нову структуру навчання. На наш погляд, однією з причин такої ситуації є неготовність випускників до подальшої самоосвіти. Таким чином, проблема формування інтересу як мотиву зальної середньої майбутньої професійної освіти та майбутньої професійної діяльності є надзвичайно важливою та актуальною.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій показує, що проблемі інтересу у педагогічній літературі присвячена значна кількість наукових досліджень і публікацій. В Україні ці питання, прямо чи опосередковано, розглядали В. Вербицький, С. Гончаренко, Б. Кобзар, Г. Костюк, Р. Науменко, В. Онищук, І. Підласий, О. Савченко, Т. Сущенко та інші.

Мета статті — розглянути можливості використання нестандартних технологій для розвитку пізнавальних інтересів учнів загальноосвітніх навчальних закладів під час вивчення хімії.

Виклад основного матеріалу. На думку сучасних методистів сьогодні настав час, коли навчання треба перевести на інноваційну основу шляхом перебудови педагогічної психології вчителя і навчальної технології учня, змінивши сам підхід до здобуття знань. Більшість педагогів згодні, що інноваційне навчання є на сьогодні найефективнішим. Інноваційний, нетрадиційний підхід у навчанні забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, формує стійкий інтерес до предмету, сприяє розвитку творчої особистості.

Таким чином, розвиток пізнавальних інтересів учнів шляхом упровадження у навчальний процес ІКТ залежить від багатьох умов і факторів, серед яких, на нашу думку, важливе значення має системний підхід, що передбачає створення певної моделі впровадження ІКТ у навчальний процес.

Основою такої системи може бути інформаційне освітнє середовище навчального закладу або персональний сайт вчителя.

За допомогою персонального сайту, створеного у вигляді веб-сайту чи блогу, вчитель має можливості систематизувати усі матеріали до уроків і структурувати їх. Персональний сайт учителя — це веб-ресурс, за допомогою якого вчитель може здійснювати навчальний процес за класно-урочною та дистанційною формами навчання, підтримувати зворотний зв’язок з учнями та їх батьками, використовуючи можливості ІКТ.

Сучасне програмне забезпечення дозволяє не тільки візуалізувати навчальний процес, а й зробити його інтерактивним. Використання відеоматеріалів та презентацій на уроках хімії є досить доцільними у наш час. Вони дозволяють учителеві підсилити вплив на учнів, сконцентрувати їх увагу на основних навчальних матеріалах, задіяти не тільки слухову, а й зорову пам’ять.

Також ще одним із методів розвитку пізнавальних інтересів учнів шляхом упровадження у навчальний процес ІКТ є — інтерактивний плакат. Це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень використання інформаційних каналів, сприйняття наочності навчального процесу. Інтерактивний плакат — це засіб надання інформації, тобто основна його функція — демонстрація матеріалу. Використання

інтерактивних плакатів у навчальному процесі сприяє тому, що учні краще сприймають матеріал, підвищується інтерес до предмета, підвищується ефективність їх самостійної роботи та впливає на якість формування практичних умінь і навичок. Плакати формують уміння самостійно працювати з джерелами інформації, дають змогу учню бачити результат та оцінку своєї праці, можливість знайти правильну відповідь, поглибити знання [1].

Одним із новітніх прийомів активізації розумової діяльності учнів на уроках хімії є моделювання хімічного експерименту на базі комп'ютерної технології. Це ні в якому разі не замінює традиційні практичні та лабораторні роботи, передбачені шкільною програмою з хімії, а лише доповнює експериментальну частину навчання, дає можливість більш раціонально організувати вивчення таких тем з хімії, для яких демонстраційний експеримент неможливий в умовах шкільної практики (виділення шкідливих, отруйних речовин, відсутність дорогих, рідкісних реактивів, демонстрація вибухових речовин та ін.). Застосування комп'ютера в такій ситуації може виявитися тим єдиним технічним засобом, який дозволить забезпечити оптимальні умови сприйняття досліджуваного матеріалу [2].

Одним із основних завдань повсякденної учительської діяльності є необхідність здійснювати контроль знань учнів. Форми контролю, що застосовуються вчителями, можуть бути дуже різноманітні. У сучасній школі все більшого значення набувають різні форми тестів у зв'язку з тим, що основною формою здачі іспитів є тестування. Під час тестування використовують як паперові, так і електронні варіанти. Останні особливо привабливі, тому що дозволяють отримати результати практично відразу після завершення тесту [3].

Для створення тестових завдань з підсумкового контролю знань учнів з теми нами використовувався комплекс програм для тестування MyTestX. Це досить зручне у використанні і просте у вивченні програмне забезпечення яке дозволяє використовувати тестові завдання різного типу: поодинокий вибір, множинний вибір, встановлення порядку, встановлення відповідності, вказування істинності або помилковості тверджень, ручне введення числа, ручне введення тексту, вибір місця на зображенні, переставлення літер. Кожен тест має оптимальний час тестування, зменшення або перевищення якого знижує якісні показники тесту. Таким чином учитель може контролювати час виконання тесту, а також можливість використовувати в одному тесті завдання різних рівнів складності і враховувати їх під час оцінювання результатів тестування.

Сучасні веб-технології надають можливості створення і застосування у навчальному процесі інтерактивних вправ. Для цього можна використовувати мережевий сервіс LearningApps. Додатки, створені у даному сервісі , можуть використовуватися як вправи на закріплення матеріалу у вигляді вікторини, впорядкування даних, встановлення відповідностей, розгадування ребусів, та кросвордів. Даний сервіс цікавий застосуванням різних шаблонів, всіляких типів інтелектуальних, інтерактивних завдань.

Висновок. Новітні засоби навчання і сучасні інформаційні технології вимагають високого ступеня підготовки, освіченості і готовності учителів застосовувати різні досягнення ІКТ у процесі навчання. Використання ІКТ у процесі викладання хімії значно розширює та урізноманітнює програму вивчення хімії у загальноосвітніх навчальних закладах, підвищує пізнавальний інтерес учнів і стимулює пізнавальну діяльність учнів під час вивчення хімії, сприяє самостійному поглибленому вивчені матеріалу учнями. Також, актуальною до подальшого розгляду і вивчення є оптимізація взаємодії педагога з комп'ютером.

Список використаних джерел:

1. Желізняк Л.Д. Інтерактивний плакат як сучасний засіб навчання / Л.Д. Желізняк /7 Освіта.ua: Методика та технологія. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons__summaiy/edu_technology/38576.

2. Гарматюк Т.В. Використання ІКТ на уроках хімії / Т.В. Гарматюк. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://informatika.udpu.org.ua/? page_id=1218

3. Русецкая О.П.Создание и использованиеинтерактивных тестов в практике обучения химии. Мастер-класс для учителей химии / О.П. Русецкая // Фестиваль педагогическихидей «Открытый урок. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://festival.lseptember.ru/articles/608909.

УДК 371, 378

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІ

Жмурко І.Л. – голова циклової комісії, викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ;

Гріщенко О.І. – заступник директора з навчально-виховної роботи,вчитель, спеціаліст вищої категорії
Козлівська ЗОШ І-ІІІ ст. (Шаргородський р-н., Вінницька обл.)

Постановка проблеми. Сьогодні комп'ютеризація навчального процесу розглядається як один з найбільш перспективних напрямів підвищення якості освіти. Цій проблемі приділяється значна увага як на рівні центральних органів управління освітою, так і на рівні навчальних закладів освіти. Процес навчання має орієнтуватись на діяльнісні, розвиваючі технології, які формують у учнів уміння вчитися, оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення, пристосовуватись до потреб ринку праці (формувати основні життєві компетенції). Розглядаючи проблеми впровадження і застосування ІКТ, навряд чи можна обійтися без інформаційно-освітнього середовища, що формується як у межах навчального закладу, регіону, системи освіти окремих країн, так і в глобальному плані. У зв'язку з цим предметом сучасних досліджень є виявлення тенденцій розвитку інформаційного освітнього середовища у контексті появи інноваційних інформаційно-комунікаційних платформ, зокрема, на основі хмарних обчислень.

Аналіз попередніх досліджень. Питання використання хмарних обчислень для організації тестування розкрито у роботах Морзе Н.В., Кузьминської О.Г. [3], організація самостійної роботи за допомогою хмарних сервісів Яндекс відображено у роботах Алексанян Г.А. [1], організація «віртуальної» вчительської засобами Google-site досліджується Рождественською Л.В. [4], «віртуального кабінету» або «віртуальної вчительської» засобами сервісів Google та Microsoft розкривається С.Г. Литвиновою [2].

Мета статті полягає у визначені основних аспектів так званих «Хмарних послуг», типів освітніх хмар, переваги та недоліки «Хмарних технологій».

Виклад основного матеріалу дослідження. Хмара – це деякий центр, сервер або їх мережа, де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет.

Загальною перевагою для всіх користувачів хмарних технологій є те, що отримати доступ до «хмари» можна не лише з ПК чи ноутбука, але також з нетбука, смартфона, планшета, тому що головною вимогою для доступу є наявність Інтернету, а для роботи програмного забезпечення «хмари» використовуються потужності віддаленого серверу; споживачі використовують програми без їх установки. Слід зазначити, що доступ до хмари можуть мати одночасно тисячі людей, що мають права доступу [5].

Вчителі можуть використовувати хмарні технології для дистанційного навчання, на уроках та позакласній діяльності, а також в методичній роботі.

При цьому реалізуються певні задачі: отримання оперативної інформації, миттєва комунікація із колегами або учнями (відбувається оптимізація часу навчального процесу), поширення власного досвіду, підвищення кваліфікації, ознайомлення із передовим досвідом вчителів.

Серед основних переваг, які можуть дати хмарні технології школі, можна виділити наступні:

- економія засобів на придбання програмного забезпечення (використання технології Office Web Apps (Office онлайн));
- зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях;
- виконання багатьох видів учбової роботи, контролю і оцінки online;
- економія дискового простору;
- антивірусна, безрекламна, антихакреська безпека та відкритість освітнього середовища для вчителів і для учнів.

Приклади використання хмарних технологій у школі:

- Використання Office Web Apps-додатків. (Office 365)
- Електронні журнали і щоденники. (http://shodennik.ua/)
- Он-лайн сервіси для учбового процесу, спілкування, тестування.
- Системи дистанційного навчання, бібліотека, медіатека.
- Сховища файлів,спільний доступ. (Dropbox,SkyDrive)
- Спільна робота.
- Відеоконференції.
- Електронна пошта з доменом гімназії. Сервіси Google Apps.

Google надає безліч додатків і сервісів, що

допомагають в навчанні:

- Google ArtProject - інтерактивно-представлені популярні музеї світу,
- Google Docs - онлайновий офіс,
- Google Maps - набір карт ,
- Google Sites - безкоштовний хостинг, який використовує вікі-технологію,
- Google Translate - перекладач,
- YouTube - відеохостинг.
- Google Диск - єдиний простір для зберігання файлів і роботи з ними [6].

Також можна виділити ряд недоліків:

- хмарна послуга надається завжди якоюсь компанією, відповідно, збереження даних користувача залежить від цієї компанії;
- поява хмарних монополістів;
- необхідність завжди бути в мережі для роботи; небезпека хакерських атак на сервер;
- можлива подальша монетизація ресурсу.

Висновки. Використання хмарних технологій в освітньому процесі шкіл має ряд значних переваг, можна зазначити, що якість навчання при використанні хмарних технологій підвищується за рахунок більшої адаптації учнів до навчального матеріалу з урахуванням власних можливостей і здібностей; можливості вибору більш відповідного для учня методу засвоєння предмета. Найголовніше, це організація спільної діяльності школярів і вчителів, а також швидка публікація і використання даних, доступність сервісу для всіх користувачів. Учитель має доступ до своїх матеріалів і документів будь-де і будь-коли; з'являється можливість використання відео і аудіо файлів прямо з Інтернету; організація спілкування з колегами інших навчальних закладів; можливість формувати траєкторію розвитку кожного учня з урахуванням особливостей; принципово нові можливості для організації досліджень, проектної діяльності; дистанційне навчання.

Список використаних джерел:

1. Алексанян Г. А. Использование облачных сервисов Яндекс при организации самостоятельной деятельности студентов СПО [Текст] / Г. А. Алексанян // Педагогика: традиции и инновации (II): материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2012 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2012. — С. 150-153.
2. Литвинова С. Г. Методика використання технологій віртуального класу вчителем в організації індивідуального навчання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.10 "Інформаційно-комунікаційні технології в освіті" / С. Г. Литвинова. – К., 2011. – 22 с.
3. Морзе Н.В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом у навчанні? / Н.В. Морзе // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №6 (86). – 2010. – С. 10-14.
4. Рождественська Л.В. Дневник конференции. 10 шагов информатизации: призрак виртуальной учитель ской [Електронний ресурс]. – http://edugalaxy.intel.ru/index.php?automodule=blog&blogid=8&showentry=3664 – Назва з екрану.
5. Використання хмарних технологій як засіб стимулювання самоосвіти, самовдосконалення учнів та вчителів - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://klasnashkola.eu/gim11-dniprodzerzhynsk - Назва з екрану.
6. Хмарні технології в навчанні. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://infosvit.if.ua/hmarni-tehnolohiji-v-navchanni/ - Назва з екрану.

УДК 37.036:37/032

МЕТА ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Колесник О.В. – викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ
Колесник О.П. – вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії
КЗ «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів ВМР № 20»

Мета виховання - ключова категорія педагогічної науки. Її виявлення, формулювання, розробка - центральний момент створення педагогічної концепції [1, с. 44].

На поверхневий життєвої-буденний погляд здається нереальним положення, коли педагог організовує роботу з дітьми без чітко сформульованої і осмисленої мети, тим самим збуджує якусь активність, сам перебуваючи в стані хаотичної активності [2, с.105].

Існують об'єктивні причини такого дивного становища виховного справи.

Перша - виникає з соціально-психологічної природи мети.

Мета - це ідеальне уявлення про результат діяльності, що формується в свідомості суб'єкта в процесі взаємодії суб'єкта з навколишньою дійсністю. Мета об'єктивна, в тому сенсі, що вона породжує обставинами, черпається з реального об'єктивного оточення [3, с. 68].

Але, будучи об'єктивною за своїм походженням, мета суб'єктивна: вона продукт

свідомості, вона народжується в свідомості людини і несе в собі всі особливості свідомості кожної конкретної людини. Педагоги, які декларують одну і ту ж мету, мають на увазі різні варіанти цієї мети, так як їх індивідуальна свідомість індивідуалізувало їх уявлення про результат професійної діяльності. Тому проблема визначення мети вимагає не тільки серйозної уваги, а й часу, і професійних зусиль по виявленню можливого загального варіанта мети - настільки широкого, щоб він включив в себе численні індивідуалізовані варіації ідеального образу вихованої людини [4, с. 197].

Загальний характер мети дозволяє бути їй реалізованої при самих різноманітних варіаціях обставин.

Мета як продукт ідеальний дуже рухлива, динамічна, так як породжується свідомістю діяльної людини, постійно взаємодіє із змінним світом і постійно мінливого самого. Досвід, знання, події, аналіз, експеримент збагачують людину, і тому він носій динамічного свідомості, і його мета в ході діяльного руху до неї перетвориться постійно і непомітно для самого суб'єкта [5, с. 87-88].

Мета виховання повинна мати загальний характер, щоб виконати свої цільові функції. І тоді місце мети виховання по відношенню до всього процесу виховання очевидно: мета - вихідний момент, перший елемент професійної діяльності педагога.

Мета сучасного виховання - «Особистість, здатна будувати життя, гідне Людини» [6, с. 3].

Маючи настільки загальний характер, мета виховання знаходить своє гуманістичне призначення, запобігаючи свавільну педагогічну розпорядливість, насильство над особистістю, придушення індивідуальності. Але саме загальний характер мети виховання вимагає від педагога найвищого професійного і тонкого педагогічної майстерності в роботі з дітьми в самих різних умовах, обставинах, ситуаціях, бо педагог самостійно проектує в практиці цю спільну мету на конкретну дійсність [7, с. 143].

Таким чином, є підстави стверджувати, що формулювання державних цілей виховання детерміновано економічними, політичними, науковими, правовими та організаційними умовами. Істотну роль, як показує практика, грають результати зіткнень правлячих сил, які можуть підтримувати матеріальні зусилля держави на виховання або надавати йому другорядне значення [8, с. 37].

Як відомо, багатьом дітям властиві тимчасові відхилення від поведінки. Як правило, вони легко долаються зусиллями батьків, викладачів. Але поведінка якоїсь частини дітей виходить за рамки допустимих пустощів і проступків, і виховна робота з ними, протікаючи з труднощами, не приносить бажаного успіху. Таких дітей відносять до категорії «важких» [9, с. 249].

Коли говорять про важких дітей, зазвичай мають на увазі педагогічну труднощі. При цьому найчастіше береться за основу одна сторона явища - труднощі роботи з цими дітьми - і не розглядається друга - труднощі життя цих дітей, труднощі їх взаємовідносин з батьками, педагогами, товаришами, однолітками, дорослими. Важкі діти часто не тільки не хочуть, скільки не можуть добре вчитися і вести себе належним чином [10, с. 14].

Склад важких дітей далеко неоднорідний, і причини цих труднощів неоднакові. Труднощі школярів обумовлюється трьома основними факторами:

1. педагогічною занедбаністю;
2. соціальною занедбаністю;
3. відхиленнями в стані здоров'я.

Під педагогічною занедбаністю розуміється такий стан особистості, яке є наслідком недоліків або неправильної постановки навчально-виховної роботи [11, с. 89].

В основі педагогічної занедбаності лежать три види обумовлюють її чинників:

1. прогалини в навчально-практичних і соціально-етичних знаннях, наявність спотворених знань і негативного життєвого досвіду;
2. недоліки, ненормальності або дефекти в розвитку рис і якостей особистості;
3. недоліки і ненормальності у взаєминах особистості з оточуючими.

На підставі аналізу сучасної науково-педагогічної літератури можна виділити три суттєві ознаки, що становлять зміст поняття «Важкі діти». Першою ознакою є наявність у дітей або підлітків, що відхиляється від норми поведінки [12, с. 424].

Під важкими розуміються, по-друге, такі діти та підлітки, порушення поведінки яких нелегко виправляються, коригуються. У зв'язку з цим слід розрізняти терміни «важкі діти» і «педагогічно запущені діти». Всі важкі діти, звичайно, є педагогічно запущеними. Але

не всі педагогічно запущені діти важкі: деякі відносно легко піддаються перевихованню [13, с. 11].

Важкі діти, по-третє, особливо потребують індивідуального підходу з боку вихователів та уваги колективу однолітків. Це не погані, безнадійно зіпсовані, як неправильно вважають деякі дорослі, а які потребують особливої уваги та участі оточуючих [14, с. 7].

Недоліки характеру - це стійкі негативні форми поведінки людини.

У категорії звичних недоліків характеру дітей виділяють два види: виявляються в роботі дитини і щодо його до себе і іншим людей.

Перший вид: лінощі, пасивність, неорганізованість і неакуратність, відсутність наполегливості.

Другий вид: егоїзм.

Таким чином, «важкі» підлітки були, є і, звичайно, будуть. Важкі діти, дитяча винятковість, розумова, психологічна, фізична недостатність - така плата за протиріччя історичного процесу, недосконаліть громадської організації, за дефекти в освіті та вихованні дорослих людей. [15, с. 153-154]

Методи контролю і самоконтролю в навчанні: опитування, письмові роботи і ін.

Метод контролю - це система послідовних взаємопов'язаних діагностичних дій педагогів і дітей, що забезпечують зворотний зв'язок в процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективності навчального процесу [16, с. 432].

Сучасна дидактика виділяє наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження. Окремі вчені виділяють також методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю, користування книгою, проблемні ситуації [17, с. 208].

Висновки. Проникнення в освіту нових інформаційних технологій змушує подивитися на дидактичний процес як на інформаційний процес, в якому відбувається отримання інформації дітьми, її переробка і використання. Програмоване навчання і слідом за ним технологія навчання показали, що вміння, розуміється як процес переробки інформації, може бути строго керовано, подібно процесам в складних системах, якими займається кібернетика. Тому інформатизацію освіти слід розглядати не просто як використання комп'ютера і інших електронних засобів в навчанні, а як новий підхід до організації навчання, як напряму в науці, яке вчені називають педагогічної інформатикою.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. - Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади : навчально-методичний посібник / І.Д. Бех. - К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. - Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
3. Вишневський О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики) / О. Вишневський. - Дрогобич : Видавець Святослав Сурма, 2010. – 160 с.
4. Зайченко І. Педагогіка / І. Зайченко. - Чернігів, 2003. – 528 с.
5. Ильин И.А. Путь духовного обновления / И.А. Ильин ; сост., авт. предисл., отв. ред. О.А. Платонов. - М. : Институт русской цивилизации, 2011. – 1216 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. - 2002. - 24 квітня - 1 травня. - С. 2-4.
7. Педагогика : Большая современная знциклопедия / сост. Е.С. Ранацевич. - Мн. : «Современное слово”», 2005. – 720 с.
8. Русова С. Ідейні підвалини школи / С. Русова // Світло. - 1913. - Кн. 5. - С. 33-39.
9. Русова С. Дидактика / С. Русова // Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. - К., 1997. - Кн. 2. - С. 134-300.
10. Сухомлинська О. Педагогічний ідеал крізь призму теорії моралі / О. Сухомлинська // Шлях освіти. - 2008. - № 1. - С. 12-18.
11. Ушинський К. Про народність у громадському вихованні / К. Ушинський // Вибрані педагогічні твори у 2-х т. - К. : Радянська школа, 1983. - Т. 1. - С. 43-104.
12. Фіцула М. Педагогіка / М. Фіцула. - К. : Видавничий центр “Академія”, 2002. – 528 с.
13. Щербань П. Національне спрямування навчально-виховного процесу закладів освіти / П. Щербань // Рідна школа. - 2000. - № 3. - С. 10 - 12.
14. Бех І. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія.-1997.-№ 1.-С. 7
15. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава, «Полтавський вісник», 2004. – 192 с.
16. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.
17. Дашутін Г. Політичний ідеал: світовий досвід і сучасна Україна / Г. Дашутін. - К. : Академ-Прес, 2006. – 304 с.

УДК 159.938.363.5:37.061

ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВНИХ ПРАКТИК ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ ТА ІНШИМ НЕГАТИВНИМ ПРОЯВАМ СЕРЕД ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Горлач Н.Р. – викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

В сучасних умовах, коли динамічна обстановка в країні ускладнила виховний процес, коли підростаюче покоління, увібравши в себе всі недоліки суспільства, стає все більше непередбачуваним, проблеми моральної культури виходять на одне з перших місць. Результатом морального виховання підростаючого покоління є його моральна культура. Моральність студентства – це міра моральної соціалізації, ступінь реалізації у суспільному житті.

Загрозливою ознакою нашого часу є духовна фрустрація, яка охопила велику частину населення нашої держави, що призвело до збільшення випадків насильства. Серед його форм переважають такі як побиття, образи, приниження, запотиличники, використання образливих прізвиськ, псування майна іншої особи, позбавлення їжі та грошей, бойкот тощо.

Усі виявлені проблеми мають систематичний характер, майже не залежать від територіального чинника й свідчать, що заклади освіти, попри усі інші свої функції, можуть також виступати місцем, де підлітки зустрічаються з насильством, стають жертвами конфліктних стосунків. У таких випадках середовище закладу вже не може бути безпечним і сприятливим для соціалізації та самоствердження особистості.

Така ситуація зумовлює актуальність досліджень проблеми конфліктності та насильства в освітньому середовищі й спонукає до з’ясування її причин, а також пошуку ефективних технологій профілактики агресивних способів розв’язання конфліктів, створення безпечних умов для фізичного, психічного та соціального розвитку молоді.

Служби порозуміння як інноваційне явище з’ясовує сутність й розкриття особливостей функціонування, а також моделі впровадження відновних практик у освітній процес навчального закладу. Служба порозуміння має на меті впровадження відновного підходу в закладі шляхом інформування і навчання студентів та застосування відновних практик за принципом «рівний – рівному»; команда підготовлених студентів-медіаторів, які допомагають своїм ровесникам розв’язувати конфлікти мирним шляхом та працюють над формуванням безпечної атмосфери у навчальному закладі. Службу порозуміння координує координатор – психолог, який пройшов підготовку і володіє знаннями та навичками з організації Служби порозуміння.

Діяльність Служби порозуміння базується на принципах відновного підходу, саме конфлікт – це потенціал для особистісного росту та розвитку відносин. Учасники конфлікту активно залучені до процесу обговорення та самостійного прийняття рішення щодо подальших дій.

Дослідники розглядають підліткове насильство як один із різновидів насильства, що передбачає застосування сили між студентами або викладачами щодо студентів. Проблема насильства в освітньому середовищі стала предметом наукового аналізу в працях М. Алєксєєнко, К. Дамбах, К. Коруби, Є. Дубровської та ін. [4, с. 875].

Сучасні підлітки незабаром самі стануть батьками, тому виникла нагальна необхідність у запровадженні інноваційної моделі профілактики конфліктів в освітньому середовищі, яка б допомагала у становленні ідентичності. Методи та прийоми такої роботи мають бути спрямовані на активізацію внутрішньої конструктивної діяльності конфліктуючих, взяття на себе відповідальності за свої вчинки, активні дії на відновлення мирних стосунків.

Нині запровадження відновних практик відбувається шляхом створення Служб порозуміння, діяльність яких пов'язана *з первинною профілактикою,* яка спрямована на налагодження конструктивної взаємодії між конфліктуючими.

Відновний процес, який пропонується у рамках запровадження Служб порозуміння для розв'язання конфліктів, дає змогу не тільки вирішити конфліктну ситуацію, але й ефективно запобігти виникненню суперечок та непорозумінь у майбутньому.

Моделлю відновних практик в навчальних закладах є медіація, що означає «посередництво» і являє собою добровільний та конфіденційний процес, у якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам знайти взаємоприйнятний варіант розв’язання ситуації, яка склалася. Особливою рисою медіації є те, що сторони спільно беруть на себе відповідальність за прийняття рішення та його виконання. Саме досягнення взаєморозуміння щодо суперечки вважається найбільш значущим ефектом медіації.

Іншою формою відновних практик у навчальних закладах є кола цінностей. Поняття «кола» визначають як "зібрання людей, які рівні у спілкуванні щодо складних питань, в атмосфері взаємоповаги згідно з певними правилами" [4, с. 65]. Залежно від мети, з якою проводиться коло, процедура може називатися «Коло прийняття рішень», «Коло примирення», «Коло підтримки», «Коло формування цінностей» тощо.

Метою кожного кола є «зцілення» учасників, спрямованість на відновлення їхньої взаємодії в групі, мікрогрупі, при чому кожен аспект такої процедури спрямований на досягнення основної мети. Кожен учасник може висловити власну точку зору та бути почутим іншими членами кола. Прийняття рішень відбувається шляхом консенсусу. Цей принцип допомагає учасникам дотримуватися прийнятих рішень. Такі методики є не просто технологіями, що ефективно працюють, а ще й практиками, які ґрунтуються на особистісних цінностях людей.

Таким чином, діалог в площині «рівний – рівному» означає, що ми, дорослі, відмовляємось від зверхності в стосунках із підлітками, поважаємо кожну молоду людину, довіряємо так, що у них з'являється можливість і бажання вчиняти «по совісті», руйнуємо рамки, що обмежують викривлене сприйняття світу як такого.

Список використаних джерел:

1. Бочкор Н. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін. – Київ : МЖПЦ «ЛаСтрада-Україна», 2014. – 84 с.
2. Леко Б. Медіація : підручник. / Б. Леко, Г. Чуйко. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – 464 с.
3. Соціальна робота і програми відновного правосуддя: теорія та практика. Навчальний посібник / Гірник А.М., Горова А.О., Дума Л.П., Землянська В.В., Кабаченко Н.В., Коваль Р.Г., Пилипів Н.Я., Савчук О.М., Філь С.С. - К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 216 с.
4. Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки. Посібник / Головатий В., Горлова А., Коваль Р., Синюшко М., Семчишин О., Шидловська Л. - К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 224 с.
5. Что может медиация. Трансформативный поход к конфликту / Роберт А. Бэрок Буш, Джозеф П. Фолджер. - Пер. с англ. - К.: Издатель Захаренко В.А., 2007. – 264 с.
6. Шестакова Л. Шкільні служби розв'язання конфліктів допомагають долати насильство. - Режим доступу: http://www.vsirivni.com.ua/news/ shk-ln-sluzhbi-rozvyazannya-konfl-kt-v-dopomagayut-dolati-nasilstvo.

УДК 159.931

РОЗВИТОК ПРОСТОРОВОЇ ЗНАКОВО-СИМВОЛІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗНАНЬ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Каменщук Т.Д. – директор НМЦ ПССО у Вінницькій області
Навчально-методичний центр психологічної служби системи освіти у Вінницькій області

Актуальність дослідження. В процесі розвитку у дітей з народження розвивається та удосконалюється взаємодія всіх аналізаторів, розвивається зорове зосередження, слухова увага та здатність розрізняти зовнішні ознаки просторових знаків та символів. В період раннього дитинства інтенсивно відбувається перехід зорового сприймання на новий психологічний рівень розвитку - аналітичний, що сприяє становленню зорового орієнтування у предметно-просторових знаках та символах, які наповнюють навколишнє середовище.

Усвідомлення дорослими типових психологічних особливостей формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей сприятиме оцінці стану їх гармонійного розвитку.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.За аналізом теоретично-методичної літератури про роль знаково-символічних структур у розвитку психічних процесів людини досліджували О. Лосєв, Л. Виготський, Р. Немов, В. Тарасун.

Мета статті. У статті проведено аналіз типових психологічних особливостей розвитку просторової знаково-символічної системи знань (надалі - ПЗССЗ) у дітей від 1 до 3-ьох років, які є важливими для своєчасного формування у них орієнтування в навколишньому предметно-просторовому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ПЗССЗ у дітей відбувається в процесі чуттєвого відображення людиною навколишньої дійсності на основі взаємодії п’яти аналізаторних систем (зорова, слухова, тактильно-кінестетична, нюхова, смакова). Дитина сприймає навколишню дійсність предметно у вигляді цілісних предметів, які існують в просторі та часі. Для

того, щоб повноцінно розвиватися в соціумі дитина повинна орієнтуватися в навколишньому оточенні, сприймати простір, що є відображенням об'єктивно існуючого середовища наповненого знаками та символами.

Характеризуючи психологічні особливості формування ПЗССЗ у дітей нами розглянуто теорію функціональних систем П.К. Анохіна [1], теорії психічного розвитку на основі когнітивного підходу Ж. Піаже, теорія розвитку сприймання на основі формування перцептивних дій А.В. Запорожця, Л.П. Венгер [3], теорії розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського [2].

У кожному віковому періоді дитинства, згідно вікової психології, що базується на дослідженнях Л.С. Виготського, створюються умови для виникнення певних кроків назустріч новим можливостям сприймати, пізнавати, практично апробувати знання, вербалізувати їх, передавати свої життєві враження різними засобами, співвідносити свої дії з моральними еталонами, усвідомлювати їхній вплив на навколишню дійсність і на себе [2].

В період раннього дитинства (1-3 р.) у дітей з типовим розвитком при становленні певної діяльності формується функціональна система, в якій задіяні різні рівні нервової системи. У цей період активізуються пізнавальна та ігрова діяльність, інтерес до спілкування, емоційні реакції.

В період до 1,5 р. за рахунок активізації рухової сфери дитини розширюються можливості сприймання образу предмета на основі виділення у нього постійних ознак та властивостей. Цей період характеризується освоєнням дитиною об’ємних просторових знаків та символів і формування зорово-рухової координації. У дітей формуються вміння обстежувати об’ємні предмети, а також за участі різних модальностей, орієнтації в просторі. Сприймання дитини опирається на тактильно-кінестетичне відчуття. Впізнавання предмета – виділення його як фігури – відбувається за рахунок вироблення диференційованого рефлексу на різні предмети, руху предмету на тлі інших нерухомих речей, руху руки дитини по предмету (обмацування його, виконання різних маніпуляційних дій з ним) та називання предмета. Вирішальне місце при зоровому сприйманні предмета займає його колір. При цьому сприймання форми предмета залежить від міри ознайомлення дитини з ним і від часу та способу введення слова, яким називають предмет. У віці близько 1,5 року дитина впізнає зображення на предметних малюнках, а також формується здатність сприймати безбарвні та контурні малюнки знайомих предметів.

В період від 1,2 р. до 1,8 р. розвивається слухова пам’ять, під впливом якої формується стійкий зв’язок між об’ємним ПЗСЗ (знайомим предметом) та його словесним позначенням (назвою). У 1,9 р. дитина здатна називати 5 зображень на предметній картинці. Розпізнавання зображень у цьому віці свідчить про зв'язок між можливістю дитини розуміти графічне зображення та називати його.

Після року формується вміння самостійно відтворювати мімічні позиції та наслідувати прості жести дорослої людини. В цей період розвитку виникає орієнтовно-дослідницька діяльність як засіб майбутнього розвитку довільної уваги, що сприяє оволодінню просторовими знаками та символами. До 2-хроків у дитини формується напрямок погляду на названий об’ємний ПЗСЗ (знайомий предмет з найближчого оточення).

З 2-ох до 3-ьох років формується вміння самостійно активно спрямовувати увагу на новий об’ємний (предмет), площинний ПЗСЗ (кольоровий малюнок), на мовлення дорослого. Засвоєння дитиною кольорів і відтінків відбувається значно складніше, ніж форми та величини, адже для дитини 2-ого року життя, колір не має практичного значення для виконання певних дій із об’ємними ПЗС. Проте з удосконаленням зорового сприймання, з переходом від елементарних предметних дій до складних видів продуктивної діяльності (зокрема, малювання, ліплення, конструювання, аплікації) у дитини з’являється потреба у впізнаванні та розрізненні кольорів. Саме в цьому віці колір стає однією з важливих ознак, що характеризує предмет (В.М. Аванесова, М.М. Подьяков, Н.П. Сакуліна та ін.).

Щодо послідовності засвоєння дитиною назв кольорів є неоднозначною. Дослідження психологів (Е. Меймам, О.О. Мелік-Пашаєв, В.С. Мухіна та ін.) довели, що найперший колір, який починають розрізняти діти, — червоний, потім — оранжевий, жовтий, зелений, фіолетовий, синій, а останній — блакитний.

У 3-и роки діти можуть знати 4 кольори (червоний, жовтий, зелений, синій), в чотири роки — 6 (додається чорний і білий), у п’ять — 10 (фіолетовий, рожевий, сірий, коричневий), у шість — 10–12 кольорів (М.О. Васильєва).

На думку В.Я. Семенової, дітей 4-ого року життя можна ознайомити з

6 кольорами та 3 відтінками (сірий, рожевий, блакитний); дошкільники здатні розрізнити їх, проте в активному словнику назви кольорів ще плутають.

Л.А. Венгер зазначає, що спочатку діти засвоюють ахроматичні кольори і лише потім хроматичні, останній із яких — блакитний. Повний зв'язок слів-назв кольорів і відтінків із конкретним змістом відбувається у дітей лише в п'ять років.

Проте сучасні дослідження в цьому напрямі (Н.В. Дубровська, М.О. Зайцев, Т.В. Шоптова та ін.) доводять, що дитина, починаючи з 3-ьох років, може водночас засвоювати понад 10 кольорів.

У 3 роки дитина сприймає малюнок з нескладним сюжетом, називає окремо кожен зображений предмет. А також у цей період формується вміння встановлювати зв'язки між зображеними предметами, розвивається здатність утримувати у пам'яті дії героїв казок.

Активне знайомство з предметами та простором у дитини відбувається на початку 2-ого року, коли вона оволодіває ходьбою. У цей період вона здатна зосереджено працювати з предметами 8-10 хв. У 2-ох річному віці дитина активно маніпулює словами у зв'язку з об'єктами і діями, добре сприймає прості геометричні форми. Разом з тим, мовлення не відіграє вирішальної ролі на цьому етапі. Адже просторові ознаки та відношення не абстрагуються з конкретною ситуацією. Усвідомлення простору, на думку М.В. Вовчик-Блакитної, ще не здатне виходити за межі практичного орієнтування в конкретній ситуації в цей віковий період [5].

Другий рівень оволодіння простором включає просторові уявлення про взаємовідносини зовнішніх об'єктів та тіла дитини (по відношенню до власного тіла): топологічні, координатні та логічні, що формується у дітей до 3-ьох років.

У віці до кінця 3-ьох років забезпечується стрибок у психофізичному розвитку, формується перехід до нового виду діяльності – гри, дитина активно включається в образотворчу діяльність. Зоровий контроль підвищується впізнаванням дітьми знайомих предметів на фотографіях, кольорових картинках, розвивається здатність візуально співвідносити об'ємні предмети із площинними їх зображеннями.

В 3-и роки швидко розвивається мовлення, зміст ігор збагачується, стає різноманітнішим, з'являються тенденції до спільних ігор, удосконалюються такі психічні процеси, як сприймання, пам'ять, з'являються зачатки наочно-образного мислення. У цей період роль слова набуває свого значення в процесі накопичення життєвого досвіду і його узагальнення на основі отриманих дитиною знань про оточуючий простір і предмети, що його наповнюють (Б.Г. Ананьєв, О.В. Запорожець, А.Н. Знаменська, Г.О. Люблінська, Т.О. Мусейбінова, С.М. Шабалін, Н.Ф. Яришевата ін.).

Отже, у раньому віці (від 1 до 3-ьох років) у дітей завдяки активному психофізичному розвитку та практичним діям формується зорово-руховий та зорово-просторовий гнозис: образне сприймання, слухова пам'ять, предметно-просторове уявлення, діти засвоюють просторові ознаки предметів, а також у них розвивається просторова орієнтація в межах власного тіла. Наприкінці 3-ого року відбувається перехід зорового сприймання на новий психологічний рівень розвитку, аналітичний, що сприяє становленню зорового орієнтування у предметно-просторових знаках та символах, які наповнюють навколишнє середовище, формується повноцінне розуміння предметних та просторових образів оточуючого середовища, дитина здатна впізнавати кольорові предметні та сюжетні малюнки, зображення на фотографіях, які включають в себе персонажів та їх взаємовідносини.

Перспективи подальших досліджень. Аналіз типових психологічних особливостей розвитку просторової знаково-символічної системи знань у дітей раннього віку сприяв чіткому визначенню основних просторових знаків та символів, які є важливими для формування у дітей орієнтування в навколишньому предметно-просторовому середовищі. Це питання потребує поглибленого вивчення в контексті подальшого онтогенезу.

Список використаних джерел:

1. Анохін П.К. Вузлові питання теорії функціональних систем. - М., Наука, 1980.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека. - М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. – 1136 с.
3. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. М.: Директ-Медиа, 2008. – 1287 с.
4. Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. – М.: Искусство, 1976. – 367 с.
5. Ломов Б.Ф. Психология восприятия. – Л., 1989.

УДК 101:136.3

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ПСИХОСОЦОТИПУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

Бажура А.В. – викладач, спеціаліст ІІ категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Сучасна науково-технічна революція зробила потребу в освіті дійсно масовою. Рівень освіти є не тільки наслідком, але й необхідною умовою науково-технічного прогресу.

Студентство – найкультурніша частина молоді в усіх країнах, яка є важливим джерелом відтворення інтелігенції.

У наш час в науковій літературі ще немає повного визначення поняття «студент», «студентство», як і немає одностайності щодо тлумачення характеру і специфіки навчально-професійної діяльності студентства. Проте є великий інтерес до цієї соціальної групи, який, передусім, пояснюється необхідністю підвищення якості підготовки спеціалістів для держави, що розбудовується.

«Студент» у перекладі з латинської означає «навчаюся». Студентство – це особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві, науці і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям [4, с.95].

В «Українському педагогічному словнику» «студент» трактується як учень вищого навчального закладу. У Стародавньому Римі та в часи середньовіччя студентом називали кожного зайнятого процесом пізнання. З організацією у XII ст. університетів термін «студент» застосовували до тих, хто навчався (спочатку і до тих, хто викладав) в університетах. Після введення в університетах вчених звань для викладачів (магістра, професора та ін.) студентами називають лише тих, хто в них навчається [5, с.322].

Творчість – це діяльність, результатом якої є створення матеріальних і духовних цінностей, найвищий рівень пізнання. Сучасний світ важко уявити без продуктів людської творчості – винаходів, відкриттів, літератури, мистецтва, технічних та інформаційних засобів, моральних норм. Творча особистість здатна гармонійно розвиватися, оскільки вона є вільною від шаблонів та ярликів, вона має свій стиль та світогляд, який неможливо порівняти, оскільки він відмінний від інших. Творчі особистості – рушійна сила сучасного світу, оскільки вони здатні адаптуватися до змінних вимог, оточуючого світу. Термін «творчість» вказує і на діяльність особи і на створені нею цінності, які з фактів її персональної долі стають фактами культури [3].

За думкою академіка В.О. Моляко, основними характеристиками творчої особистості є, прагнення до оригінального, нового, високий рівень знань та умінь аналізу явищ а їх порівняння. Дослідник погоджується з Л. Толстим, який вважав, що митець повинен зберігати дитячий погляд на світ, на речі, природу, щоб кожен раз дивуватись, бачити нове і тим самим спрямовувати й інших людей на сприйняття, бачення цього нового [2, с.7-53].

Для визначення складових психосоціотипу творчої особистості студентів було проведене експериментальне дослідження на базі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Експериментальна вибірка складалася з 20 особистостей, які мають високий рівень творчих здібностей. З метою виявлення властивостей характерних психосоціотипу творчої особистості використовувалися наступні методики: тест «Трансактний аналіз» Еріка Берна (Дитина, Дорослий, Батько), «Тип мислення» (в модифікації Г.В. Резапкіной), «Діагностика особистісної креативності Е.Е. Тунік». За використаними методиками ми отримали високі результати «Его» - стану дитини (38-60), це свідчить про те, що творчі особистості неординарно та безпосередньо сприймають навколишній світ і часто виходять за його створені рамки, тобто слідують життєвому принципу почуттів, що притаманне «Его» - стану дитини. Як зазначив Е. Берн: «дитина - це джерело інтуїції, творчості, спонтанних спонукань і радості.» [1, с. 53].

100% респондентів експериментальної вибірки отримали високі бали (6-8) по шкалам рівня розвитку наочно-образного і словесно-логічного типу мислення. Словесно-логічний тип мислення відрізняється високим вербальним інтелектом, що притаманний письменникам, поетам та журналістам. Наочно-образний тип мислення характерний особистостям з художнім складом розуму, які можуть представити і те, що було, і те, чого ніколи і не буде. Це, наприклад, художники, режисери. Оскільки, у різних сферах діяльності потрібні творчі відкриття, тому необхідно розвивати різноманітні типи мислення у поєднанні з високим рівнем креативності у

проявах творчості. Креативні здібності притаманні особистості з будь-яким типом мислення.

Також, ми отримали високі результати рівня розвитку особистісної креативності (60-70) та чотирьох складових структури творчої особистості: схильність до ризику (15-17), допитливість (16-22), складність (14-20), уяви (15-20). Це свідчить про те, що респонденти схильні до ризику, вони здатні створювати щось нове, а не лише користуватися вже існуючим та перевіреним. Допитливість та складність є особливо важливими в процесі творчості, оскільки вони мотивують та спонукають особистість до пізнання нового та до пошуку й розв'язання проблем. Необхідною складовою є розвиток творчої уяви, так як вона сприяє бачennю кінцевого творчого продукту в думках. Таким чином, високий рівень креативності та основних складових творчої особистості є необхідною умовою розвитку психосоціотипу творчої особистості.

За результатами кореляційного аналізу встановлено зв'язки між високим рівнем творчих здібностей і словесно-логічним типом мислення, схильністю до ризику, наочно-образним типом мислення, «Его» - станом дитини, складністю, уявою, допитливістю, креативністю. Отримані результати проведеного експериментального дослідження свідчать, що важливими складовими психосоціотипу творчої особистості студентів є високий рівень креативності (схильність до ризику, допитливості, уяви, складності) та «Его» - стану дитини.

Список використаних джерел:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры, - СПб.: Ленинград,1992. – 400 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Моляко В.О. Методологічні та теоретичні проблеми дослідження творчої діяльності. Стратегії творчої діяльності: школа В.О. Моляко. / За редакцією В.О. Моляко. – К.: «Освіта України», 2008. – 702 с.
5. Ярошевский М.Г. Психология творчества и творчество в психологии // М.Г. Ярошевский, «Вопросы психологии», - № 6, 1985. – С. 14-26.

УДК 330.142

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Гріщенко І.В. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Забезпечення сталого економічного зростання нашої держави неможливе без розвитку підприємництва, що висуває підвищені вимоги до оцінки параметрів функціонування суб'єктів підприємницької діяльності та їх ресурсів, серед яких особливе місце належить розкриттю інвестиційної привабливості, що вимагає формування, дослідження та використання оборотних активів. Це потребує вирішення низки складних і різних за характером проблем в фінансовому середовищі та, зокрема, удосконалення його теоретико-методичних засад.

Економічні перетворення, які здійснюються в Україні, також потребують удосконалення методики формування, дослідження та використання оборотних активів. Ефективність формування, дослідження та використання оборотних активів підприємств істотно впливає на результати господарської діяльності й зумовлюється зовнішніми та внутрішніми факторами. Особливої актуальності набуває проблема подальшого вдосконалення методики формування оборотних активів, які є наймобільнішим складником ресурсів підприємств України. Від ступеня ефективності використання оборотних активів залежить стан суб'єктів господарювання. Як свідчать теоретичні та практичні дослідження, питанням формування, розміщення та використання оборотних активів приділялася недостатня увага, внаслідок чого ускладнюється дотримання основних методичних принципів управління діяльністю підприємств, спотворюється інформація про їх фінансовий стан, організацію розрахунків, знижується ефективність прийняття управлінських рішень.

Актуальність теми обумовлюється тим, що в сучасних умовах господарювання особлива увага приділяється питанням формування, дослідження та використання оборотних активів. В свою чергу питання формування, розміщення та використання оборотних активів на підприємствах має дискусійний характер, про що свідчить актуальність питання, пов'язаних з невідповідністю понять їх економічному змісту,

що використовуються в процесі формування оборотних активів; не систематизовано нормативну базу з питань використання оборотних активів.

Розвитку теорії формування, розміщення та використання оборотних активів сприяли праці таких відомих вітчизняних вчених: В.І. Єфіменка, М.І. Горбатка, В.М. Івахненка, М.Р. Лучка, М.В. Кужельного, М.Я. Остап'юка, Є.В. Мниха, П.Я. Поповича, М.С. Пушкаря, В.С. Рудницького, М.Г. Чумаченка, І.Д. Фаріона, С.І. Шкарабана та інших. Серед зарубіжних авторів згадані питання розглядались у наукових працях М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніної, В.Ф. Палія, Р.С. Сайфуліна, А.Д. Шеремета та інших. Проте, ряд питань щодо методики формування, розміщення та використання оборотних активів підприємств вимагає подальших досліджень та наукових розробок.

Основами фінансової моделі ефективності використання оборотних активів є:

- оцінка ефективності складу, структури й динаміки оборотних активів, тенденцій і факторів їх зміни;
- оцінка відповідності фактичної наявності оборотних активів нормативній і плановій потребі в них;
- встановлення ефективності обґрунтованості планових і нормативних показників оборотних активів;
- оцінка достатності власних і позикових джерел для формування оборотних активів підприємства;
- оцінка досягнутого рівня ефективності використання оборотних активів;
- аналіз впливу інвестиційних проектів і основних економічних факторів на зміну ефективності використання оборотних активів;
- розрахунок впливу зміни ефективності використання оборотних активів на показники діяльності підприємства;
- виявлення внутрішніх резервів і розробка управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання оборотних активів, збільшення прибутку й рентабельності та поліпшення фінансового стану підприємства;
- підвищення економічної обґрунтованості бізнес-плану (фінансового плану) у частині, спрямованій на розрахунок потреби в джерелах фінансування поточної діяльності.

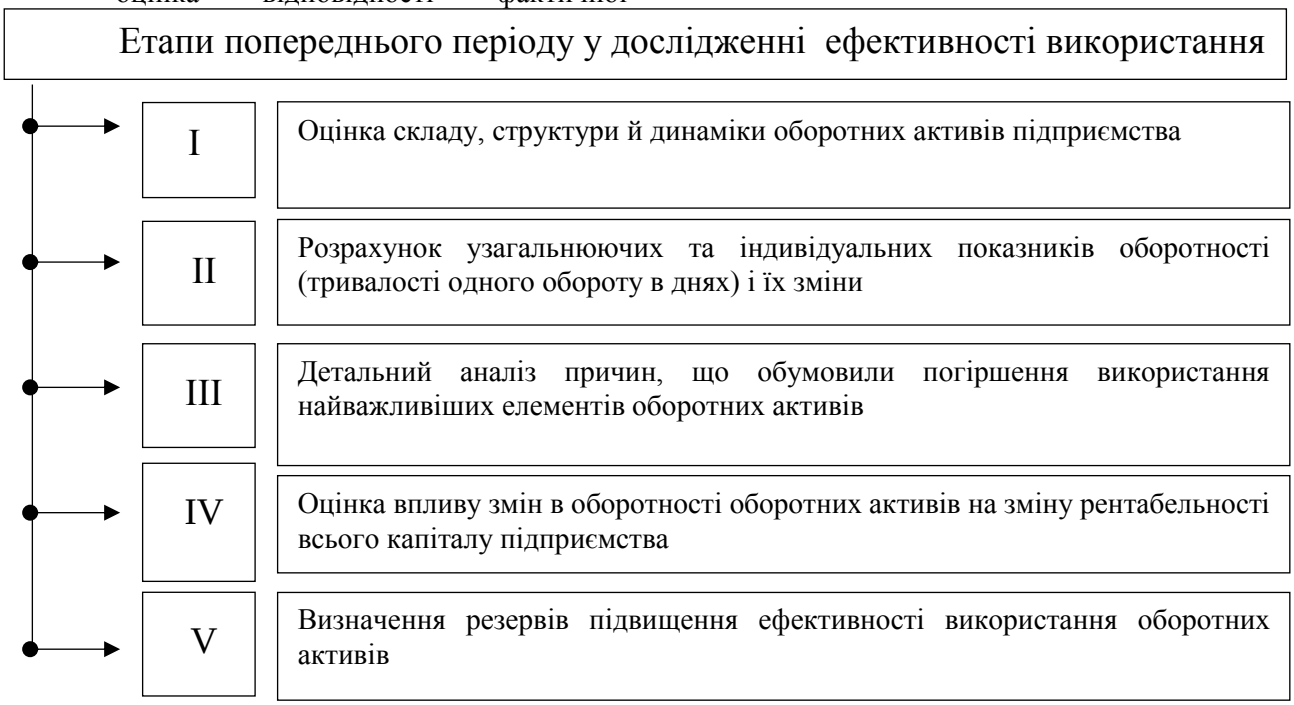

Рис. 1. Основні етапи попереднього періоду у дослідженні ефективності використання оборотних активів

За умов упровадження в практику господарювання певного управлінського рішення доцільно здійснювати розподілення етапів використання оборотних активів на попередній та наступний періоди. Попередній період у дослідженні ефективності використання оборотних активів повинен проводитися на стадії, що передує реалізації певного фінансово-господарського рішення. Він включає п'ять основних послідовних етапів

(рис. 1).

Ефективність використання оборотних активів не залишається постійною, а змінюється з часом під впливом різноманітних економічних факторів.

В науково-економічній літературі більшістю авторів пропонується класифікація факторів, що впливають на зміну ефективності використання оборотних активів, за такими групами:

- фактори підвищення технічного рівня;
- фактори удосконалення організації торгівлі, праці й управління;
- фактори зміни обсягу й структури продукції;
- галузеві та інші фактори.

Наведена класифікація дозволяє для всіх ланок управління комерційною діяльністю і на всіх етапах розробки планів і проектів простежити взаємозв'язок факторів з господарською діяльністю підприємства. Роль аналізу полягає в тому, щоб виявити вплив цих факторів на зміну узагальнюючих та індивідуальних показників ефективності, які характеризують швидкість проходження коштів через окремі стадії кругообігу, а також вплив окремих факторів на загальну оборотність.

Список використаних джерел:

1. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / І.В. Гріщенко, О.В. Балахонова // Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці: зб. наук. праць. 2016. – Вінниця. – Т 1. – С. 145 – 147.
2. Гріщенко І.В., Балахонова О.В. Економічна сутність грошових коштів підприємства / І.В. Гріщенко, О.В. Балахонова // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. наук. праць. 2017. – Вінниця. – Т 1. – С. 25-27.
3. Гріщенко І.В. Методи розвитку технологічної бази інноваційно-орієнтованих підприємств // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. наук. праць. 2017. – Вінниця. – Т 1. – С. 47-49.
4. Гріщенко І.В. Забезпечення стійкого розвитку підприємств малого і середнього бізнесу в Україні // Регіон: особливості розвитку і управління в умовах децентралізації влади: зб. наук. праць наук.-практ. конф. 16-17 березня 2015 р.- Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2015. С. 113-116.

УДК: [378.016;811.111](477)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Оніщук І.І. – аспірант
Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського

В останні роки все частіше піднімається питання про застосування нових інформаційних технологій у школі. Завдання викладача полягає в тому, щоб створити умови практичного оволодіння мовою для кожного учня, вибрати такі методи навчання, які дозволили б кожному виявити свою активність та творчість.

Розробкою даної проблеми займалося багато науковців, представники різних галузей науки: А. Бєлая, О. Шульга, Л. Гейхман, П. Сисоєв, М. Євстигнєєв, С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Беспалько, С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Євдокімов, І. Лернер, А. Нісімчук, та інші.

Досягти зазначеної мети можна за допомогою використання інформаційних технологій, які стали невід'ємною частиною сучасного світу. Якісне навчання іноземної мови не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. [3, с.19].

Використовуючи Інтернет-ресурси під час навчання аудіювання, читання та письма, можна ефективно вирішити цілий ряд навчально-дидактичних завдань, зокрема формувати стійку мотивацію, унаочнювати заняття, забезпечувати навчальний процес новими автентичними матеріалами. У процесі такого навчання учні формують навички самостійної роботи з матеріалами [5, с.82].

Також сприяють ефективнішому вивченню іноземної мови і використання подкастів. Вони дають змогу учням ознайомитися зі зразками автентичного мовлення, з актуальними питаннями та проблемами в галузі транспортних технологій у глобальному масштабі і водночас залучитися до процесу їхнього обговорення. Використання автентичних подкастів на заняттях сприяє зануренню учнів у англомовне середовище, що спонукає їх артикулювати власне розуміння питання чи проблеми англійською мовою.

Науковий інтерес для нас представляють розробки авторів щодо організації інтернет-курсів, на яких практикуються методи спостереження за власною діяльністю, "навчання в команді, застосування "контент-методів".

Як правило, навчальні сайти призначені

для навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письма та аудіювання) і містять різнорівневі завдання для засвоєння фонетичного, граматичного та лексичного матеріалу. Щодо інформаційних сайтів, то вчитель сам повинен визначитися з добором потрібного матеріалу [7, с.44].

Особливо цікаво використовувати матеріал Інтернету під час роботи над проектом. Учитель може знайти різну, іноді навіть суперечливу інформацію з проблеми, що підлягає в даний момент обговоренню й дослідженню. Пропонуючи подібні матеріали учням, викладач може поставити завдання – відібрати придатну для обговорюваної проблеми інформацію, погодитися з нею, узяти до відома в роботі над проектом, або, навпаки, заперечити її, зрозуміло, аргументовано, для чого також необхідні факти, інформація.

Для ефективної організації навчання за допомогою навчальних сайтів учитель повинен поставити чітке завдання учням, спрямувати їх пошукову діяльність, допомогти зорієнтуватись у потоці інформації, надати допомогу під час виконання вправ та здійснення реалізацій інших завдань. Учитель повинен бути поруч з учнем, коли він потребує допомоги, однак не заважати йому працювати самостійно, стежити за часом, спрямовуючи роботу таким чином, щоб усі учні працювали протягом заняття. Учитель співпрацює з учнями, використовуючи технічний засіб, що є надзвичайно цікавим для учнів.

Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. В методиці викладання іноземних мов ця проблема розробляється з початку XX століття. Таким чином, використовуючи інформаційні ресурси мережі Інтернет, можна, інтегруючи їх у навчальний процес, більш ефективно вирішувати цілий ряд дидактичних завдань на занятті з англійської мови. Враховуючи всі переваги й можливості сучасних інформаційних технологій, не варто забувати, що комп'ютер, здійснюючи цілу низку функцій навчання, все ж таки не може повністю замінити викладача іноземної мови. Комп'ютер не потрібно протиставляти викладачу. Його потрібно використовувати як засіб підтримки професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Артемьева Л. В. Использование мультимедийных средств в обучении иностранным языкам / Л. В. Артемьева. – М., 2010. – 215 с.
2. Белая А.Л. О роли средств интерактивной коммуникации в обучении иностранном уязыку / А.Л. Белая, О.Н. Шульга // Женщина. Общество. Образование: м-лы 13-ой междунар. науч.-практ. конф., 17 декабря 2010 г.; Минск. Женский інститут Энвила. – Минск, 2011. – С. 284-286.
3. Кизлякова Е. С. Внедрение новейших информационных технологий в обучение иностранным языкам / Е. С. Кизлякова. – С.–П., 2010. –178 с.
4. Ковалёва Т.А. Дидактический потенціал подкастов и методика их использования в дистанционной форме обучения иностранному языку / Т.А. Ковалёва // Иностранные язики при дистанционном обучении: м-лы III Международной науч.-практ. конф., 23-25 апреля 2009 г.; Пермь. Том 2. – Пермь: Изд-во Перм. гос. техн. унта, 2009. – С. 48–55.
5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пос. / [Под ред. Е. С. Полат]. – М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 272 с.
6. Подопригорова Л. А. Использование Интернета в обучении иностранным языкам / Л. А. Подопригорова // Иностранные языки в школе. – 2010. – № 5. – С. 25–31.
7. Сысоев П.В. Методика обучения иностранному языку с использованием нових информационно-коммуникационных Интернет-технологий: учебно-метод. пособ. для учителей, аспирантов и студентов / П.В. Сысоев, М.Н. Евстигнеев – Ростов н/Д: Феникс; М: Глосса-Пресс, 2010. – 182 с.
8. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь віки / О. Токменко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2011. – № 2. – С. 98–100.

УДК 37.011.32.041

СТАН ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Шилко А.О. – магістр
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Орієнтація навчання у ЗВО на студента зумовлює по-іншому підходити до професійної підготовки майбутніх педагогів. Вона вимагає створення умов для формування готовності до безперервного професійного саморозвитку. Європейська система навчання декларує вимоги до кваліфікаційних характеристик випускника закладу вищої освіти, у яких зазначено

безперервне навчання протягом життя. Ця вимога є підставою для організації безперервного навчання та самовдосконалення майбутнього фахівця. Тому ще в стінах альма-матер потрібно здійснювати підготовку до майбутнього професійного саморозвитку. Одним зі шляхів реалізації цієї вимоги є формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного самовдосконалення.

Мета дослідження – визначити готовність майбутніх педагогів до безперервного професійного самовдосконалення та запропонувати ефективні форми, методи й прийоми її формування.

Для розв'язання поставлених перед нами завдань ми, по-перше, проаналізували основні поняття дослідження – «самовдосконалення», «професійне самовдосконалення» і «готовність до професійного самовдосконалення». Переглянувши наукову літературу та результати досліджень науковців, ми зупинилися на такому визначенні самовдосконалення – це свідома і планомірна робота над собою з метою формування і покращення певних властивостей і якостей. За основу ми взяли визначення професійного самовдосконалення М. Фіцули – «це безперервний і динамічний процес підвищення рівня особистісного потенціалу й професійної компетенції відповідно до суспільних вимог та власної програми розвитку особистості» [1]. Готовність фахівця здійснювати будь-яку діяльність є фундаментальною її основою. У психолого-педагогічних дослідженнях готовність розглядається як особистісне утворення (Т. Вайніленко (Т. Шестакова), І. Гавриш, Л. Дудікова, В. Іщенко, К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, О. Пєхота, П. Харченко та інші), як інтегральна характеристика (Г. Бистрюкова, Л. Рибалко та інші), як принцип професійної діяльності (О. Городиська, О. Мороз, В. Сластьонін, Г. Троцко та інші). У нашому дослідженні під готовністю до професійного самовдосконалення ми розуміємо складну систему, спрямовану на успішне виконання професійної діяльності, сутність якої в певній мірі визначається специфікою діяльності, показником якої вона є, і яка формується на основі зовнішніх і внутрішніх умов.

Оскільки складовою готовності до професійної діяльності у більшості робіт науковців визначається професійне самовдосконалення, тому ми провели діагностику з визначення готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного самовдосконалення. Практичне дослідження було проведено на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Основними методами на цьому етапі наукового пошуку виступили спостереження, опитування і методи математичного та графічного аналізу отриманих результатів.

Участь в анкетуванні взяв 51 студент 3-го курсу факультету іноземних мов, 1-го курсу факультету філології та журналістики і 3-го курсу факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (рис. 1.). Проведений нами констатуючий експеримент дозволив виявити рівень знань студентів з теми професійного самовдосконалення та його основних форм і методів.

Рис. 1. Результати анкетування щодо потреби у професійному самовдосконаленні

Ми виявили, що більшість студентів не володіють знаннями про самовдосконалення та саморозвиток особистості. Проте, більшість з опитаних вважають, що знання про особливості професійного самовдосконалення їм аж ніяк не завадять. Результати констатуючого експерименту дозволили нам обґрунтувати необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення. Так вагомість професійного самовдосконалення у житті людини визначає більшість опитаних: 29% - думали над цим питанням, але не займались цим, а 7% - навіть не замислювались над цим питанням. 35% опитаних нами студентів відповіли, що не відчувають потреби у власному самовдосконаленні, 52% респондентів зазначили, що часто відчувають необхідність у власному самовдосконаленні та 13% опитаних респондентів запевняють, що вони мають бажання до самовдосконалення, але, за браком часу, або ж за відсутністю знань про форми та методи самовдосконалення, відкладають цей процес. Проте, 71 % респондентів важливо реалізувати себе у майбутньому в даній професії, а 17 % відповіли, що взагалі будуть реалізовувати себе в іншій професійній діяльності.

За отриманими результатами можна зробити висновок, що у навчальному закладі не було використано цілеспрямованої роботи щодо професійного самовдосконалення, не проводилась підготовка студентів до здійснення у майбутньому удосконалення професійних умінь та навичок.

Це зумовило нас розробити програму професійного самовдосконалення студентів. Ми рекомендуємо ввести в навчальний процес розроблений нами спецкурс «Основи самовдосконалення професійної майстерності педагога». Його метою є координація діяльності майбутніх педагогів, спрямована на самовдосконалення і саморозвиток професійних компетенцій.

Ми прогнозуємо такі результати: майбутні педагоги усвідомлять необхідність самовдосконалення для підвищення рівня професійної майстерності, засвоять складові процесу самовдосконалення, алгоритм роботи над індивідуальною науково-методичною темою; придбають вміння розробляти план самовдосконалення, удосконалять здатності застосування методів та прийомів самовдосконалення. Спираючись на останні дослідження стосовно формування мотивації та потреби у самовдосконаленні майбутніх лікарів [2] та педагогів [3], під час проведення спецкурсу радимо використовувати як традиційні, так й активні форми організації занять: практичну роботу, семінари, тренінги, групову роботу. Зокрема, можна застосувати мозковий штурм, ділову гру «Аукціон», прийом «Карусель» тощо. Технологія проведення спецкурсу містить блок попередньої підготовки, науково-методичний, навчально-методичний і практичний блоки. Радимо адаптувати існуючі програми для педагогів зі стажем до роботи із студентами, щоб ті знайшли ефективні та пріоритетні для себе прийоми розвивальної та корекційної роботи й оволоділи елементарною діагностичною та дослідницькою діяльністю.

Наше дослідження не розв’язало всіх питань з досліджуваної проблеми. Актуальними й перспективними залишаються питання підготовки майбутніх фахівців до самовдосконалення як під час навчання, так і після випуску із ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. URL: http://pidruchniki.com/70118/ pedago gika/profesiyne_ samovdoskonalennya_maybutnih_fahivtsiv, (дата звернення 10.1017).
2. Дудікова Л. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів: Дис….канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2011. 20 с.
3. Шестакова Т.В. Формування готовності майбутнього педагога до професійного самовдосконалення: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 250 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 341.61

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ КІПР У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ГРОШЕЙ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Француз А.Й. – Герой України, д.ю.н., професор; Світлак В.І. – аспірант
Університет економіки і права «КРОК», м. Київ

Підписавши Угоду про асоціацію [1], Україна взяла на себе міжнародні правові зобов'язання із адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, а також імплементації низки Директив та Регламентів ЄС. Успішна імплементація біля 350 актів європейського законодавства потребує існування в Україні ефективного організаційно – правового механізму реальної та якісної адаптації міжнародних стандартів у різних сферах, що стане поштовхом для проведення результативних реформ та інституціональних змін в країні.

Висвітлення позитивного досвіду держав – членів ЄС щодо прийняття дієвого законодавства та створення ефективної системи у сфері запобігання та боротьби з відмиванням грошей і фінансування тероризму є надзвичайно актуальним питанням. Особливо гостро ця проблема постає у сучасній Україні, коли у ЗМІ постійно лунають гучні заяви про відмивання українським олігархатом та політикумом грошей у офшорних структурах, в тому числі розміщених у Республіці Кіпр. Про пріоритетні сфери українсько – кіпрського співробітництва, та показники такої співпраці красномовно свідчить статистика. За офіційною інформацією Держкомстату України (станом на 01.07.2017 р.) найбільший обсяг прямих інвестицій (25,6%) із різних країн світу в економіку України припадає на Республіку Кіпр, натомість українські господарюючі суб'єкти вклали в економіку Республіки Кіпр порівняно зі всіма іншими країнами світу прямих інвестицій в обсязі 93,4% [2; 3].

Слід нагадати, що Республіка Кіпр ще з 1 травня 2004 року є членом ЄС, отож повинна вже була привести національне законодавство до європейських стандартів та їх дотримувати. Натомість, впродовж 2017 року лунали заклики Британії, щоб Кіпр був оцінений як країна, яка не дотримує правила ЄС щодо боротьби з відмиванням коштів. Окрім того, влада Кіпру заблокувала прохання Франції про допомогу у виявленні 23 мільйонів євро, які могли відмити через кіпрські офшори. З огляду на викладене, суперечливо та неоднозначно виглядає і сучасна схема отримання кіпрського громадянства за інвестиціями в острові, що дозволяє будь – яким іноземним інвесторам придбати кіпрський паспорт протягом декількох місяців, інвестуючи лише 2 млн. євро.

Про те, що не все гаразд у цій сфері свідчить і наступна інформація – Центральний банк Республіки Кіпр оштрафував кіпрську філію Jordan Ahli Bank на суму 352 980 євро за невиконання банком положень правил боротьби з відмиванням грошей, зокрема, Директиви (Євросоюз) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [4].

Створити в Україні ефективну систему боротьби з відмиванням грошей неможливо без міжнародного співробітництва у цій сфері. Важливість українсько – кіпрської співпраці у цій галузі обумовлена не тільки обсягами взаємних інвестицій, але і полягає в тому, що схеми відмивання грошей ґрунтуються на сучасній інтеграції фінансових ринків, в зв'язку із цим певні відмінності правових систем наших країн призводять до уникнення злочинців від відповідальності. Співпраця України та Республіки Кіпр у цій сфері повинна охоплювати як співпрацю в оперативній діяльності правоохоронних органів, так і співпрацю у притягненні до відповідальності (взаємну правову допомогу, екстрадицію). Двостороння співпраця має здійснюватись не тільки шляхом укладання двосторонніх угод між нашими країнами, але і шляхом приєднання до багатосторонніх угод, конвенцій, директив.

З огляду на предмет дослідження, доцільно розглянути нормативно-правову сторону даного питання. Відповідно до положень Угоди про асоціацію (підрозділ 6 ч. 5 гл. 6 р. 4) Україна має докласти необхідних зусиль для забезпечення впровадження міжнародних

стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг, в тому числі боротьби з ухиленням від сплати податків, фінансуванням тероризму, відмивання грошей та ін. [1].

Питання протидії відмиванню доходів у європейському законодавстві регламентовано відповідними Конвенціями та Директивами про запобігання використання фінансової системи з метою відмивання доходів. Наразі чинна остання четверта Директива (Євросоюз) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [4].

Названа Директива ЄС повинна бути врахована вітчизняним законодавцем для виконання зобов'язань України зі створення нормативної бази, спрямованої на протидію організованій злочинності і тяжким злочинам. В національному законодавстві таким нормативно – правовим актом став Закон України від 14.10.2014 року «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) [5].

На думку провідних фахівців у цій галузі, національна правова система має враховувати юридичні норми, принципи та стандарти, вироблені в межах таких найвпливовіших на теренах Європи структур, як РЄ та ЄС. Причому необхідно підкреслити, що нормативно – правові акти РЄ мають виконуватися Україною на підставі членства в цій організації та зобов'язань, що випливають з цього (на відміну від рекомендацій, наприклад, такого спеціалізованого міжурядового органу, як FATF, документи якого не є обов'язковими) [5, с. 132].

Вищеназваний Закон є прикладом такої уніфікації відповідного законодавства до загальноєвропейських стандартів, що є важливим чинником підвищення рівня міждержавного співробітництва країн Європи у протидії відмиванню доходів. Зокрема Законом передбачено формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

Підсумовуючи викладене, вважаємо за доцільне зазначити:

1. організація боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму передбачає здійснення трьох взаємопов'язаних кроків: а). вироблення загальноєвропейських норм та стандартів; б). контроль за їх дотриманням; в). надання технічної допомоги державам та регіонам.

2. однією із перешкод успішного та сталого розвитку України є поширення таких злочинів як відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму.

3. імплементація міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, дозволить: забезпечити відповідність національної системи фінансового моніторингу новим світовим стандартам у цій сфері; запобігти можливому застосуванню санкцій з боку міжнародних організацій; підтвердити принцип незворотності й послідовності у виконанні Україною своїх міжнародних зобов'язань; забезпечити нормальні умови для зовнішньоекономічної діяльності представників українського бізнесу; удосконалити механізм регулювання та нагляду за фінансовими посередниками в частині додержання ними вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації незаконних доходів і фінансуванню тероризму; зробити фінансову систему України прозорою.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами (ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comeuroint.rada.gov.ua
2. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України на 1 липня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
3. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу на 1 липня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
4. Jordan Ahli Bank fined for anti-money laundering shortcomings / By Stelios Orphanide,JANUARY 9, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cyprusbusinessmail.com/?p=57495
5. Директива (Євросоюз) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний вісник Європейського Союзу http://www.sdfm.gov.ua/content/file/ Site_docs/2016/20160516 /DIRECTIVE%20(EU)%202015
6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї

масового знищення» / Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Бичкова С.С., Котляревський Я.В.– К.: Ваіте, 2015. – 816 с.
7. Дудоров О.О., Тертиченко Т. М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.

УДК 347.4

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ВИКОНАННЯ

Морозова Л.П. – д.ф.наук, професор,
Вінницький кооперативний інститут;
Морозова О.М. – к.ю.н, Технологічно-промисловий коледж
Вінницького національного аграрного університету

Проблема захисту прав інтелектуальної власності виконавців є досить актуальною, оскільки чинним законодавством у сфері авторських і суміжних прав встановлені спеціальні способи захисту, але на практиці реалізувати право на захист досить складно. Ця складність заснована на існуючих суперечностях, як у законі, так і в доктрині стосовно здійснення суміжних прав. Крім того, в суспільстві не створені належні умови для формування правової культури в громадян, що сприяло б реалізації даного права на захист, у суб'єктів склалося досить скептичне відношення до закону і можливості його реалізації. На жаль, таке міркування в даний момент є досить розповсюдженим, але це реальність.

Проблеми захисту права інтелектуальної власності вивчали і досліджували в різних аспектах В.А. Дозорцев, А. Дітц, Е.П. Гаврилов, Ю.М. Капіца, О.В. Кохановська, М.К. Галянтич, Н.М. Мироненко, О.М. Мельник, І.Е. Берестова, А.Штефан та ін. Проте сучасний стан захисту прав виконавців свідчить про значні недоліки та упущення як у площині теоретичних досліджень, так і у чинному законодавстві.

О.А. Підопригора, О.О. Підопригора, О.П. Сергеєв, В.О. Жаров захистом прав вважають передбачені законом заходи щодо визнання, поновлення, присікання порушень прав, застосування заходів відповідальності до порушників, а також механізм практичної реалізації цих заходів [1, с. 186].

Охорону суміжних прав на виконання можна визначити, як закріплену у законодавстві сукупність правових норм, направлених на попередження, відвернення можливих факторів негативного характеру, які утворюють протиправність поведінки зобов'язаних осіб у сфері суміжних прав на виконання, а також на витіснення і ліквідацію відносин, небезпечних для створення сприятливих умов по здійсненню суб'єктами такого права своїх правомочностей щодо результатів власної творчої діяльності.

Захисту підлягають тільки визнані цивільним правом і відповідні його вимогам об'єкти, до яких відносяться і права інтелектуальної власності на виконання. Основне, щоб ці права були набуті на законних підставах.

Донині спірне питання про природу права на захист. Його розглядають у структурі самого конкретного суб'єктивного права, виділяючи правомочності управненої особи здійснювати власні дії, вимагати відповідної поведінки від зобов'язаних осіб та застосувати заходи правоохоронного характеру у разі порушення чи оспорювання права.

Як аргументи вказувалися і нерозривний зв'язок конкретного змісту права на захист з охоронюваним матеріальним правом, і неможливість з позицій самостійності права на захист пояснити такі процедури як самозахист та досудове врегулювання спору тощо [2, с. 104]. Існує думка і про самостійний характер права на захист як суб'єктивного цивільного права.

Предметом захисту є не лише суб'єктивні права на виконання, а й пов'язані з цими правами інтереси. Іноді права та інтереси тісно переплітаються, і охоронювані законом інтереси опосередковуються конкретними суб'єктивними правами. Наприклад, інтерес особи щодо використання виконання реалізується за допомогою договору про передачу певних прав інтелектуальної власності на виконання, захистом яких забезпечується і захист відповідного інтересу [3, с. 366]. Проте інтерес може виступати самостійним предметом захисту. Наприклад, якщо одиничний варіант записаного виконання знищено, у виконавця чи його спадкоємців відсутні права на це виконання, оскільки не існує об'єкта. Отже, можуть бути захищені лише охоронювані законом інтереси виконавця чи спадкоємців, що забезпечується за допомогою позову із спричинення шкоди чи іншого адекватного способу захисту.

Умови і межі захисту прав інтелектуальної власності на виконання залежать від їх змісту і встановлених законом чи договором меж – наприклад, щодо строку дії майнових прав інтелектуальної власності. Але не завжди закон чітко визначає межі захисту права. У таких випадках слід поставити захист у

залежність від того, чи здійснювались права на виконання згідно принципам добросовісності, розумності і справедливості (ст. 3 ЦК). Застосування даних принципів необхідне і для виявлення зловживання правами на виконання. Наприклад, спадкоємці виконавця за домовленістю з фірмою звукозапису дозволили останній найняти імітатора, який би здійснив виконання ще кількох пісень відомого співака (спадкодавця), щоб їх записати і «заповнити» диск. Даний випадок є свідченням зловживання спадкоємцями правами інтелектуальної власності на виконання, оскільки таке використання прав суперечить загальним принципам цивільного права, моральним засадам суспільства, а також є актом неповаги до творчості відомого виконавця.

Право на захист особа здійснює у разі порушення чи оспорювання її суб'єктивного права. У науковій доктрині тривають дискусії щодо поняття правопорушення у сфері інтелектуальної власності і його розуміння у співвідношенні з цивільним правопорушенням як більш загальним поняттям.

На думку науковців, у визначенні правопорушення у сфері інтелектуальної власності слід врахувати і можливу відсутність негативного наслідку такого правопорушення. Адже у разі посягання на права творця негативних наслідків ще може не бути, але саме посягання вже є правопорушенням, хоч його складно іноді довести [4, с. 256].

Отже, слід констатувати, що поняття цивільного правопорушення, яке було вироблено вітчизняною наукою і практикою та яким користуємося донині, не повністю відповідає сучасним умовам. Це не сприяє ефективності захисту прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:
1. Луць В.В. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців: монографія / за заг. ред. В.В. Луця. – Т.: Підручники і посібники, 2007. – 256 с.
2. Крашенинников Е.А. Охранительные правоотношения и защита гражданских прав/ Е.А. Крашенинников, А.С. Шевченко // Субьективное право: Проблемы осуществления и защиты. – Владивосток, 1989. – 408 с.
3. Калятин В.О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права) /В.О. Калятин. - М.: Норма, 2000. – 459 с.
4. Луць В.В. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців: монографія / за заг. ред. В.В. Луця. – Т.: Підручники і посібники, 2007. – 256 с.

УДК 32.5

ЕМІГРАЦІЯ ГРОМАДЯН ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Денисюк С.Г. – д.політ.н., професор; Корнієнко В.О. – д.політ.н., професор
Вінницький національний технічний університет

Громадяни є суб'єктом і об'єктом національної безпеки будь-якої держави. Нині одним з центральних завдань України є забезпечення її національної безпеки, особливо за умов, що склались у XXI ст. Однією з таких загроз є еміграція українців. Звичайно, еміграція громадян є природним, історичним процесом, проте її прискорені темпи в останні кілька років актуалізують аналіз причин і пошук шляхів її уповільнення.

Значні геополітичні трансформації, здобуття незалежності України, криза в економічному та політичному житті суспільства, анексія Криму, військовий конфлікт на сході держави, отримання безвізового режиму та інші фактори стимулюють еміграційні процеси. Стосовно чисельності населення України, то у 1993 р. вона становила 52 млн. осіб, але внаслідок негативних тенденцій природного відтворення скоротилась більше, ніж на 10 млн. Згідно із статистичними даними, станом на 1 січня 2018 року кількість громадян склала 42 млн. 386 тисяч, не враховуючи Крим і «ДНР» [1]. Якщо показники народжуваності, тривалості життя та міграції в Україні залишаться незмінними, то у 2050 р. в Україні буде 32 млн. осіб. Частка людей, які мають понад 60 років, зросте у півтора рази [2, с. 7].

Аналізуючи вікову структуру емігрантів, зауважимо, що найбільшою за розмірами віковою групою серед тих, хто виїжджає, є молодь віком 25-34 роки. Держава втрачає людський капітал значними темпами. Близько 25 тис. студентів їде навчатись у Польщу, Німеччину, Чехію, Канаду тощо. Незважаючи на війну, проблеми на кордоні, Росія залишається пріоритетним напрямком. Разом з тим, в Західну Європу, зокрема, в Італію, Іспанію вже більше їдуть через возз'єднання родин. За кількістю трудових віз – збільшився відтік у Польщу, Німеччину, Угорщину, Чехію, США, Канаду, Австралію [3].

Які ж наслідки принесе еміграція для

суспільства і держави в цілому? Економічні наслідки депопуляції в Україні нині пов'язані з абсолютним скороченням робочої сили. Це, перш за все, призведе до труднощів формування контингенту зайнятого населення. Країна фактично стоїть на порозі скорочення чисельності учнів у загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах, технікумах, вузах і, відповідно, персоналу цих навчальних закладів. А це неможна допустити.

Навіть, розглядаючи збільшення вимог до професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладі, реальний рівень еміграції молоді і зменшення фінансування, можна припустити, що очікується скорочення навчальних закладів та уповільнення розвитку університетської освіти і науки взагалі в нашій державі.

Крім того, дуже гостро постає проблема старіння населення. Зростання частки і чисельності осіб старших вікових груп призводить до зниження економічної активності населення. До недавнього часу вважалося, що зміна вікової структури населення визначає рівень суспільної продуктивності праці (чим старша людина, тим нижче її продуктивність). Сучасний рівень виробництва не вимагає колишніх фізичних зусиль. Старіння населення означає скорочення припливу молоді економіку, а отже, ускладнює структурні зміни. Це може привести до уповільнення процесів зміни професійно-кваліфікаційного складу зайнятого населення у провідних галузях. І, отже, зниження темпів зростання ефективності економіки.

Вплинути на національну безпеку України може й тенденція до зміни співвідношення між основними етнорелігійними групами населення через різноманітні міграційні процеси.

Отже, можна виокремити такі причини еміграції українців:

– соціально-економічні;

– політичні – втеча від політичних переслідувань, расових і релігійних утисків, репатріація в зв'язку зі зміною політичної системи або державних кордонів тощо;

– військові – евакуація і реевакуація, депортація;

– етнічні (національні);

– демографічні (об'єднання сімей, шлюбна міграція);

– природні та екологічні умови тощо.

Україна одночасно є країною походження, транзиту і призначення неврегульованих мігрантів, що впливає на зростання злочинності та загрожує безпеці держави та особи. На державному рівні відсутня системна політика щодо створення сприятливих умов для життя і професійного розвитку українців. Особливою категорією населення є молодь, яка не бачить перспектив у власній державі. Нині західноєвропейські держави, США використовують потужні механізми для залучення студентів до себе на навчання і роботу, євроінтеграційна стратегія України, нажаль, також сприяє «відтоку» молоді на захід [4].

Таку ситуацію можна визначити як кризову, з огляду на масштаби еміграції і негативні наслідки для держави. Сьогодні необхідно визначити пріоритетні галузі, які потребують збільшення фінансування, зокрема, наука, освіта, медицина тощо.

Список використаних джерел:

1. За рік кількість населення України зменшилось на 200 тисяч // Українська правда. – Середа, 21 лютого 2018. https://www.pravda.com.ua/news/2018/02/21/7172294/
2. Міграція в Україні: факти і цифри / упор. О. Малиновська. К., 2016. 31 с.
3. Кошляк А. Еміграція: куди і з якою метою їдуть українці. Hromadske. 26 січня 2017. URL.: https://hromadske.ua/posts/trudovi-mihranti-ukrainci
4. Корнієнко В.О. Україна в Європі і світі: [онлайн-гід з питань євроантлантичної інтеграції]. Вінниця : ВНТУ, 2017. 147 с.

УДК 340.12

ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Гіжевський В.К. – к.ю.н., професор, проректор; Шевчук А.А. – аспірант
Університет економіки і права «КРОК», м. Київ

Концепцією правової держави передбачено розробка ґрунтовної поетапної науково – обґрунтованої програми її розбудови, що, в першу чергу, передбачає узгодження всіх елементів політико-правової системи у відповідності до її доктринального розуміння. У зв'язку із цим, виникає потреба переосмислення феномену державного примусу, зокрема, його змісту, меж

застосування та сучасних тенденцій його трансформації.

Безсумнівно, важливими чинниками в демократизації державного примусу є такі суспільні інститути як правова держава та громадянське суспільство. Процес розбудови правової держави в Україні є складним і тривалим та по суті розпочався після проголошення незалежності. На цьому початковому етапі при прийнятті нормативно – правових документів Верховна Рада УРСР, виражаючи волю українського народу, та маючи на меті створити демократичне суспільство і побудувати правову державу прийняли Декларацію «Про державний суверенітет України» [1]. У подальшому, для розбудови правової держави основоположним юридичним документом стала Конституція України, де у ст. 1 чітко сформульовано «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [2].

За короткий час незалежності нашої країни, по суті, були створені законодавчі основи для побудови правової держави. Але, на жаль, сьогодні можна констатувати, що на даний процес негативно впливає низка політичних, економічних та соціальних явищ, які спостерігаються в країни протягом останніх років. Отож, проблема формування України як правової держави є надзвичайно актуальною та потребує науково-теоретичного осмислення з врахуванням сучасного стану, євро інтеграційного напряму розвитку країни та особливостей використання державного примусу у правовій державі та громадянському суспільстві.

Вищеназвані фактори обумовлюють необхідність дослідити одну з актуальних проблем юриспруденції у сучасних умовах українського державотворення – розробку оптимальних моделей застосування державного примусу. Розв'язання даної проблеми має не тільки науково – теоретичне, загально – правове, доктринальне значення, але і відповідний прикладний інтерес, адже вирішення завдань впровадження сучасних, трансформаційних механізмів та моделей застосування державного примусу, з врахуванням тих подій, що сьогодні відбуваються в Україні позитивно сприятиме подальшому формуванню правових, державних і громадянських інститутів в суспільстві.

Висвітлення особливостей застосування державного примусу у правовій державі потребують розуміння змісту такої держави, яке сформувалось у теорії права.

Правова держава – це така держава, в якій на основі чинного права реально забезпечується здійснення прав, свобод,законних інтересів людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому, де держава і людина несуть взаємну відповідальність згідно з чинним законом [3, с. 100].

А.П. Заєць у своєму науковому дослідженні приділив увагу дефініції правової держави, розглядаючи її як публічно – правовий союз народу, заснований на праві, як легітимованих суспільством нормах, та політичній відповідальності держави перед народом за свою діяльність, державна влада в якому здійснюється за принципами дотримання прав і свобод людини і громадянина, верховенства права, поділу влади, інституціоналізації і юридичної форми діяльності органів державної влади, їх посадових та службових осіб [4, с. 13].

А.М. Колодій визначає правову державу як суверенну, політико-територіальну організацію влади, яка існує і функціонує в громадянському демократичному суспільстві на підставі соціально справедливого права і в якій на його основі реально забезпечується здійснення прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому, де держава і несуть взаємну відповідальність згідно з правовим законодавством [5, с. 15].

Наведені визначення свідчать про те, правова держава і громадянське суспільство тісно пов'язані між собою та доповнюють одне одного на основі діалектичної взаємодії.

До класичних сутнісних ознак правової держави вчені відносять: верховенство права; поділ влади; обмеженість державної влади законом; правову рівність між громадянином і державою; наявність розвиненої системи законодавства і законів, які виражають волю більшості або всього населення країни; гарантованість прав, свобод та обов'язків людини і громадянина та ін. [5, с. 16]. Дані ознаки суттєво впливають на формування принципів правової держави.

Щодо державного примусу, то традиційно він розглядається з позицій захисту сформованих державою правовідносин і забезпечення неухильного й точного виконання юридичних норм конкретних галузей права, що має за найважливішу функцію – правоохоронну [6, с. 275].

Отже, загальний огляд доктринального розуміння правової держави та її ознак, дає можливість сформулювати певні висновки щодо

особливостей державного примусу у правовій державі, які полягають у тому, що при реалізації правоохоронної функції примусові заходи, що застосовуються відповідно уповноваженими державними органами набувають нового значення, а саме – пріоритетний захист прав та законних інтересів громадян, держави та суспільства.

Список використаних джерел:
1. Декларація «Про державний суверенітет України» від 16.07.1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua.
3. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.
4. Заєць А. П. Правова держава в Україні : концепція і механізм реалізації :автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 / А.П. Заєць. – К., 1999. – 26 с.
5. Колодій А. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. Колодій // Право України. - 2010. - № 7. – С. 12-17.
6. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

УДК 340:61

ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Гель А.П. – к.ю.н., доцент; Зверховська В.Ф. – к.ю.н
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Наразі на теренах нашої держави триває медична реформа, спрямована на підвищення ефективності діяльності закладів охорони здоров'я та забезпечення якісного і доступного медичного обслуговування населення. Суттєвим кроком вперед у цьому важливому соціальному напрямі діяльності держави стало прийняття Верховною Радою України Закону України від 19 жовтня 2017 року №2168-VIII «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» (далі – Закон від 19.10.2017), який набув чинності 30 січня 2018 року. Зокрема названим Законом запроваджено цілу низку новацій, які на сучасному етапі реформування сфери охорони здоров'я (20178–2019 р.р.) спрямовані в першу чергу на кардинальні зміни в системі організації та надання населенню первинної медичної допомоги. В контексті запроваджених законодавцем новацій особливої актуальності набуває питання досконалості законодавчого регулювання права особи на таємницю про стан здоров'я та забезпечення його ефективного захисту, адже серед низки новацій Законом передбачено й запровадження електронної системи охорони здоров'я, яка буде містити інформацію про конкретного пацієнта та надані йому медичні послуги. Доцільно згадати, що правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних регулюються Законом України «Про захист персональних даних», який спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних. Дія Закону «Про захист персональних даних» поширюється на діяльність з обробки персональних даних, яка здійснюється повністю або частково із застосуванням автоматизованих засобів, а також на обробку персональних даних, що містяться у картотеці чи призначені до внесення до картотеки, із застосуванням неавтоматизованих засобів. Як зазначає ст.2 цього Закону, персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Необхідно зауважити, що хоча й частина перша ст.7 Закону України «Про захист персональних» забороняє обробку персональних даних що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних фізичної особи, проте у ч.2 цієї ж статті закріплена норма, яка зазначає, що положення частини першої цієї статті не застосовується, якщо обробка персональних даних:

– здійснюється за умови надання суб'єктом персональних даних однозначної згоди на обробку таких даних;

– необхідна в цілях охорони здоров'я, встановлення медичного діагнозу, для забезпечення піклування чи лікування або надання медичних послуг, функціонування електронної системи охорони здоров'я за умови, що такі дані обробляються медичним працівником або іншою особою закладу охорони здоров'я чи фізичною особою – підприємцем, яка одержала ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та її працівниками, на яких покладено обов'язки

щодо забезпечення захисту персональних даних та на яких поширюється дія законодавства про лікарську таємницю, працівниками центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, на яких покладено обов'язки щодо забезпечення захисту персональних даних.

На нашу думку, запровадження електронної системи охорони здоров'я насамперед потребує вжиття адекватних заходів як технічного характеру – з метою убезпечення її від несанкціонованих втручань, так і нормативно-правового характеру – з метою створення відповідної правової бази для легітимного функціонування бази даних, об'єктом якої буде конфіденційна інформація про стан здоров'я особи, її діагноз, процес лікування тощо. І особливого значення в цьому контексті набувають питання досконалості законодавчого регулювання права особи на таємницю про стан її здоров'я та кореспондуючого цьому праву обов'язку зобов'язаного суб'єкта щодо забезпечення збереження такої таємниці.

В свій час різні аспекти питань щодо законодавчого регулювання у вітчизняному законодавстві права особи на таємницю про стан здоров'я, а також кореспондуючого йому обов'язку збереження лікарської таємниці досліджували у своїх працях В. Головченко, Л. Грузова, А.С. Дворніченко, Н.О. Коротка, Р. А. Майданик, А. І. Марущак, С. В. Михайлов, О.В. Негодченко, О. Прохніцький, І. Я. Сенюта, С.Г. Стеценко, В. Ю. Стеценко, І.В. Шатковська, А.Г.Чечіль та деякі інші науковці [1-13]. Проте у більшості названих публікацій авторами досліджувалися переважно питання визначення доцільності запровадження у законодавство поняття «медична таємниця», змісту понять «медична таємниця» і «лікарська таємниця» та їх співвідношення, правових підстав та умов розголошення медичної таємниці та деякі інші. Що ж стосується стану законодавчого регулювання змісту права особи на таємницю про стан здоров'я, то вони розглядалися переважно фрагментарно та детально не досліджувалися.

Метою нашого дослідження є аналіз стану вітчизняного законодавства у сфері регулювання права на таємницю про стан здоров'я та кореспондуючого йому обов'язку збереження лікарської таємниці, виявлення існуючих недоліків і прогалин та внесення пропозицій щодо його вдосконалення.

Враховуючи обмежений обсяг публікації зупинимося лише на окремих аспектах законодавчого регулювання розглядуваного інституту.

Право на таємницю про стан здоров'я є невід'ємним особистим немайновим правом фізичної особи, сутність та зміст якого законодавець закріпив у ст.286 ЦК України («Право на таємницю про стан здоров'я»), що структурно включає в себе чотири частини. Зокрема частина перша цієї статті встановлює наступне: «Фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні». Частина друга забороняє вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Частина третя покладає на фізичну особу обов'язок утримуватися від поширення інформації, зазначеної у ч.1 першій цієї статті, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел. Відповідно до ч.4 ст.286 ЦК України фізична особа може бути зобов'язана до проходження медичного огляду у випадках, встановлених законодавством.

Конституційним підгрунттям права на таємницю про стан здоров'я виступають норми статті 32 Конституції України, які встановлюють, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України, а також передбачають, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Доцільно зауважити, що згадана вище норма Конституції України майже дослівно імплементована законодавцем у статтю 11 Закону України «Про інформацію», яка має назву «Інформація про фізичну особу». Зокрема ч.2 цієї статті зазначає, що не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. Як уточнює ч.2 ст.21 Закону України «Про інформацію», конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних

повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом.

Наведені вище норми Конституції України, ЦК України та Закону України «Про інформацію» які гарантують забезпечення таємниці інформації конфіденційного характеру як про фізичну особу взагалі, так і про стан її здоров'я зокрема безумовно є нормами загального характеру. Норми спеціального характеру, яка гарантують пацієнту право на таємницю інформації про стан здоров'я закріплені у ст.39-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи), яка має назву «Право на таємницю про стан здоров'я». Частина перша ст.39-1 Основ зазначає, що пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні. Відповідно до ч.2 цієї ж статті забороняється вимагати та надавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування пацієнта. Доречі порівняльний аналіз норм, закріплених у ст.286 ЦК України та ст.39-1 Основ свідчить, що в останній законодавцем майже дослівно відтворені норми, закріплені у ч.ч.1-2 ст.286 ЦК України, тільки суб'єктом цього права у ст.39-1 Основ виступає вже виключно пацієнт (фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та /або якій надається така допомога).

Проаналізуємо більш детально зміст ст.39-1 Основ та ст.286 ЦК України. Насамперед необхідно зазначити, що назва ст.39-1 Основ – «Право на таємницю про стан здоров'я» не відповідає її змісту, як доречі й аналогічна назва ст.286 ЦК України. На даний факт вже неодноразово звертали увагу вітчизняні науковці – зокрема В. Головченко, Л. Грузова, О. Негодченко, С. Стеценко, В. Стеценко, І. Сенюта та деякі інші [1;7;10-11].

Дійсно, аналіз диспозицій ч.1 ст.39-1 Основ та ч.1 ст.286 ЦК України свідчить, що законодавець гарантує пацієнту (у ЦК України – фізичній особі) право на таємницю інформації стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при медичному обстеженні. Отже інформація (відомості) про стан здоров'я пацієнта є лише однією із складових частин інформації медичного характеру (медичної інформації) про нього. Тому неможна не погодитися з думкою більшості з наведених вище науковців, які пропонують змінити назву ст.39-1 Основ та ст.286 ЦК України з «Право на таємницю про стан здоров'я» – на «Право на медичну таємницю», яка повністю відповідає змісту закріплених норм.

Крім того, багато запитань викликає і чинна редакція диспозицій ч.1 ст.39-1 Основ та ч.1 ст.286 ЦК України, які внаслідок своєї недосконалості штучно і суттєво обмежують обсяг медичної інформації про особу, на яку може поширюватися вимога щодо збереження її в таємниці. Мова йде зокрема про наступне. У ч.1 ст.3 Основ законодавець закріплює зміст поняття «медична допомога», відповідно до якого, медична допомога – це діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами. Наведене свідчить, що медична допомога як вид діяльності включає в себе відповідно – профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію. Крім того, ч.1 ст.35-1 Основ («Первинна медична допомога») прямо передбачає, що окрім діагностики та лікування, первинна медична допомога включає в себе й консультування. Отже буде цілком логічним зробити висновок, що медична допомога – це діяльність, яка включає в себе консультування, діагностику, лікування, профілактику та реабілітацію. Проте детальний аналіз диспозицій ч.1 ст.39-1 та ч.1 ст.286 ЦК України свідчить, що право на таємницю гарантується пацієнту (фізичній особі) законодавцем лише стосовно медичної інформації (відомостей) про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також інформації, яка отримана під час медичного обстеження. Навіть особі, яка не має медичної або юридичної освіти нескладно зрозуміти, що наведений вище перелік медичної інформації може стосуватися лише таких складових медичної допомоги як консультування та діагностика. Логічно постає питання – а як же бути з інформацію (відомостями) про пацієнта (фізичну особу), яка стосується процесів лікування, реабілітації та профілактики – адже буквальне тлумачення норм, закріплених у ч.1 ст.39-1 Основ та ч.1 ст.286 ЦК України свідчить, що на таку інформацію законодавець не поширює право на таємницю і тим самим безпідставно обмежує сам зміст медичної таємниці. Викладене свідчить про необхідність внесення змін у розглядувані норми. З урахуванням викладеного вважаємо за доцільне запропонувати наступну редакцію ч.1

ст.39-1 Основ: «Пацієнт має право на таємницю про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз та інші відомості, одержані при наданні йому медичної допомоги». Відповідно ч.1 ст. 286 ЦК України пропонуємо викласти у наступній редакції: «Фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз та інші відомості, одержані при наданні їй медичної допомоги».

Загальновідомо, що зміст будь – яких правовідносин, в тому числі й правовідносин у сфері медичної діяльності утворює сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків відповідних суб'єктів. Причому завжди правам одного суб'єкта кореспондують обов'язки іншого. Відповідно з метою забезпечення реалізації права пацієнта на таємницю про стан здоров'я (медичну таємницю) законодавець у ст.40 Основ, яка має назву «Лікарська таємниця» покладає відповідний обов'язок щодо збереження такої таємниці на зобов'язаних суб'єктів. Зокрема ч.1 ст.40 Основ зазначає, що медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків. Згідно ч. 2 ст.40 Основ при використанні інформації, що становить лікарську таємницю, в навчальному процесі, науково-дослідній роботі, в тому числі у випадках її публікації у спеціальній літературі, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта.

Проаналізуємо більш детально ст.40 Основ. Знову-таки, неможна не погодитися з думкою тих вчених, які пропонують змінити чинну назву цієї статті «Лікарська таємниця» на назву – «Медична таємниця». Дійсно, чинна на сьогодні назва ст.40 Основ є переважно даниною давнім традиціям у сфері дотримання вимог етики та деонтології у лікарській діяльності і не в повному обсязі відповідає змісту ч.1 ст.40 Основ, зокрема в частині визначення відповідного суб'єктного складу. Адже суб'єктами збереження такої таємниці законодавець називає не лише медичних працівників, а й інших осіб, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо інформацію медичного характеру про громадянина. І оскільки коло таких осіб може бути достатньо широким, ігнорування цього факту вбачається некоректним.

Крім того, багато запитань викликає і сама чинна редакція ч.1 ст.40 Основ.

По–перше, законодавець взагалі не розкриває нам самого змісту поняття «Лікарська таємниця», а обмежується лише констатацією обов'язку певних суб'єктів не розголошувати інформацію (відомості) про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну та сімейну сторону життя громадянина, за виключенням випадків, передбачених законодавством.

По–друге, не витримує критики й сам закріплений законодавцем перелік, або точніше – обсяг відомостей про громадянина, який зобов'язані суб'єкти не мають права розголошувати. Мова йде зокрема про те, що за всіма правилами логіки та юридичної техніки, обсяг відомостей, на нерозголошення яких має право пацієнт, і який закріплений у ч.1 ст.39-1 Основ, не повинен відрізнятися від відповідного обсягу відомостей, обов'язок нерозголошення яких покладається на відповідних суб'єктів у ч.1.ст.40 Основ, оскільки вони повинні прямо кореспондувати між собою. Зрозуміло, що в іншому випадку зміст права та обов'язку не буде співпадати в повному обсязі, що з юридичної точки є нонсенсом. Проте саме таку ситуацію ми маємо в чинній редакції цих норм на сьогодні. Так редакція ч.1 ст.39-1 Основ включає в перелік відомостей факт звернення пацієнта за медичною допомогою, який законодавець чомусь не включив до аналогічного переліку у ч.1 ст.40 Основ. Разом з тим, до відповідного переліку у ч.1 ст.40 Основ законодавець включив відомості про інтимну і сімейну сторони життя громадянина, які чомусь не згадуються у ч.1 ст.39-1 Основ. Крім того в редакції ч.1 ст.40 Основ має місце недолік, притаманний ч.1 ст.39-1 Основ, який ми вже детально проаналізували вище – до лікарської таємниці законодавець відносить тільки інформацію медичного характеру, яка була отримана виключно під час консультування та діагностики. Отже знову таки, поза увагою законодавця залишилося вирішення питання – чи поширюються вимоги ст.40 Основ на інформацію (відомості) отримані під час лікування, реабілітації чи профілактики? Якщо виходити з граматичного та логічного тлумачення ч.1 ст.40 Основ, відповідь буде однозначна – ні.

Крім того, не дуже вдало, на нашу думку у ч.1 ст.40 Основ застосовано термін «громадянин», оскільки він може бути неоднозначно розтлумачений відповідними уповноваженими органами, що в свою чергу може в окремих випадках ускладнити правозастосування і призвести до порушення прав людини. Більш прийнятним вбачаємо застосування у контексті цієї норми

терміну «особа».

Вважаємо, що з метою усунення наведених вище недоліків у змісті ч.1 ст.40 Основ було б доцільно включити до ст.40 Основ (з назвою «Медична таємниця») норми наступного змісту:

«Медичну таємницю складають відомості про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз та інші відомості, одержані при наданні особі медичної допомоги».

«Не дозволяється розголошення відомостей, які складають медичну таємницю, в тому числі і після смерті особи, медичними та іншими працівниками, яким вони стали відомі у зв'язку з виконанням професійних, посадових, службових або трудових обов'язків, за виключенням випадків, передбачених законодавством».

Наприкінці не можемо не зазначити, що законодавцю також вже давно час звернути увагу на пропозиції С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюти [10, с. 214] стосовно нормативного закріплення у ст.40 Основ переліку підстав, за наявності яких відповідним суб'єктам дозволялося би правомірне розкриття (розголошення) медичної таємниці. Такі новації мали б виключно позитивні наслідки і значно покращили стан правового регулювання цього без перебільшення важливого інституту.

Список використаних джерел:

1. Головченко В., Грузова Л. Лікарська таємниця як медико – правова проблема // Юридичний вісник України, 21-27 липня 2001 р.
2. Дворніченко А.С. Правові підстави та умови регулювання розголошення медичної таємниці /А.С. Дворніченко //Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2014. – №2– С. 174-182.
3. Коротка Н.О. Право фізичної особи на інформацію про стан свого здоров'я, право на таємницю про стан здоров'я / Н. О.Коротка //Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – С. 262-268.
4. Майданик Р.А. Право на медичну таємницю: законодавство і практика його застосування / Р.А. Майданик // Юридичний вісник України. – 2013. – № 28. – С. 132–144.
5. Марущак І.А. Лікарська таємниця і конфіденційна медична інформація : питання правового регулювання /А.І. Марущак // Управління закладом охорони здоров'я. – 2007. – № 5. – С 4–29.
6. Михайлов С.В. Правова регламентація медичної таємниці / С.В. Михайлов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 218–226.
7. Негодченко О.В. Медична та лікарська таємниця як гарантії інформаційної приватності / О.В. Негодченко //Право і суспільство. – 2013. – №2. – С. 41-47.
8. Прохніцький О. Конфіденційна інформація як предмет злочину / О. Прохніцький //Підприємництво, господарство і право. – 2009. – №10. – С. 79-82.
9. Сенюта І. Медична таємниця: медико – правові аспекти // Львівський правничий часопис «Життя і право». – 2005. – № 1. – С. 43-50.
10. Стеценко С.Г. Медичне право України : [підруч.] / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта; [за заг. ред. С.Г. Стеценка]. – К. : Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – С. 202-224.
11. Стеценко С.Г. Медичне право України (правове забезпечення лікарської таємниці): [монографія] / С.Г. Стеценко, І.В. Шатковська. – К. : Атіка, 2010. – 144 с.
12. Шатковська І. Лікарська таємниця як об'єкт правового регулювання /І. Шатковська // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 12. – С. 109-111.
13. Чечіль А.Г. Розмежування понять «лікарська таємниця» й «медична таємниця» / А.Г. Чечіль //Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. – 2015. – Вип.3. – Том1. – С. 155-157.

УДК 327.23

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЖИТЛА ЯК ОБ'ЄКТА ПРАВОВІДНОСИН

Зайцев А.Ю. – к.ю.н., суддя
Апеляційний суд Вінницької області

Можна зробити висновок, що різноманіття житлового фонду, в першу чергу, пов'язано з різними потребами громадян у житлі та з їх різними можливостями в задоволенні цих потреб. Законодавець врахував соціальний фактор і закріпив його в нормі закону.

Різноманіття видів житла є характерним аспектом розвитку приватно – правових відносин власності стосовно житла. Обсяг прав і обов'язків суб'єктів права власності та і інших речових прав на житлове приміщення залежать, насамперед, від житла.

У Цивільному кодексі України регламентації відносин власності стосовно житла присвячена Глава 28 – Право власності на житло. У статті 279 ЦК України дається визначення житла – «житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше жиле приміщення,

призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них» [1].

Разом з тим, Пленум Верховного Суду України у Постанові № 10 від 06 листопада 2009 року достатньо широко роз'яснив своє тлумачення поняття житла: «Під житлом потрібно розуміти приміщення, призначене для постійного або тимчасового проживання людей (будинок, квартира, дача, номер у готелі тощо). До житла прирівнюються також ті його частини, в яких може зберігатися майно (балкон, веранда, комора тощо), за винятком господарських приміщень, не пов'язаних безпосередньо з житлом (гараж, сарай тощо)» (ч. 5 п. 22) [2].

Дискусія стосовно характеристики житла висвітлює проблематику даної категорії в сучасній доктрині українського цивільного права. Одним з основних її аспектів є спір з приводу визначення житла у широкому або вузькому розумінні. Категорія «житло» розглядається по різному в залежності від використання різними галузями права.

Використання категорії «житло» в широкому розумінні, тобто у якості приміщення, в якому можна знаходитися постійно, або перебувати тимчасово пропонують також деякі вчені. Наприклад, В.Т. Маляренко пропонує вважати житлом не тільки житлові приміщення, призначені для постійного і тимчасового проживання, а і тимчасові помешкання, наприклад, готельні номери, палати в санаторіях та лікарнях, кімнати на базах відпочинку тощо [3, с. 8].

На нашу думку, використання категорії «житло» в такому широкому розумінні, можливо лише для кримінально-процесуального розуміння, що не є характерним для цивільно-правового визначення, оскільки житло в цивільному праві є об'єктом майнових прав та предметом цивільного обороту, що вимагає обрання відповідних критеріїв його характеристики.

Характеристика житла в якості категорії конституційного права полягає у тому, що житло розглядається науковцями як обране місце, адресно-географічні координати якого визначають приміщення, спеціально призначене для вільного проживання людини (М.В. Скаржинський) [4, с. 75-77] або як предмет матеріального світу, який має значну цінність для кожної людини (О.О. Кармаза) [5, с. 22]. О. Гриняк, у свою чергу, зазначає, що існує також широке (цивілістичне) розуміння житла, відображене в ЦК України. Автор підкреслює, що, законодавець, формулюючи дефініцію виходить з переліку видів житла. При цьому цей перелік є невичерпним, оскільки цивільні відносини постійно розвиваються [6, с. 55-59].

Таким чином, регулювання відносин щодо житла часто відбувається за допомогою спеціального законодавства, яке уточнює і розкриває загальні положення, наведені в Цивільному Кодексі України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15(дата звернення: 14.07.2017).
2. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 10. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09(дата звернення: 14.07.2017).
3. Маляренко В. Т. Про недоторканість житла та іншого володіння особи як засаду кримінального судочинства. Вісник Верховного Суду України. 2004. № 9. С. 2–13.
4. Скаржинський М. В. Поняття житла в цивільному праві України. Підприємництво, господарство і право. Київ, 2004. Вип. 9. С. 75–77.
5. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
6. Гриняк О. Поняття та ознаки житла як об'єкта спільної власності подружжя. Юридична Україна. 2014. № 6. С. 55–59.

УДК 342.9

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА КЛОПОТАННЯ В АДІМІНСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Маєвська З.В. – старший інспектор з особливих доручень відділу уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності, лейтенант поліції
Управління забезпечення прав людини Національної поліції України

Чи не кожен громадянин хоча б раз за своє життя був притягнений до адміністративної відповідальності. Так, згідно статті 268 КУпАП «Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності» зазначається, що така особа має право: знайомитися з

матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи» [3, с. 252].

Клопотання, заява – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

Чим забезпечується право на клопотання окрім КУпАП ?

1. ст.13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «Право на ефективний засіб юридичного захисту» – кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [1, с. 11].

2. ч.5 ст.55 Конституції України «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом» – кожен має право будь – якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [2,с.15].

3. ч.2 ст.7 ЗУ «Про Національну поліцію» «Дотримання прав і свобод людини» – обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для використання завдань поліції [4, с. 7].

Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня.

Клопотання можуть бути усними та письмовими. У разі відмови посадовою особою розглядати усне клопотання, варто написати його у письмовому вигляді та зафіксувати таку відмову самим працівником поліції на цьому зверненні чи за допомогою залучення двох свідків, які засвідчать даний факт.

За для доказування своєї невинуватості або приведення обставин, що пом'якшують вину, особа має право заявляти клопотання про виклик і допит свідків, про призначення експертизи, про видачу довідок та інших документів, перенесення розгляду справи на інший день, про залучення адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи захисника, про залучення перекладача, якщо мова, якою ведеться провадження, для особи, що притягається до адміністративної відповідальності, незрозуміла та ін. Однак разом із цим притягнутий до відповідальності не зобов'язаний доводити свою невинуватість, хоча і має на це право.

Таким чином, працівники поліції, здійснюючи адміністративне затримання чи притягнення громадянина до адміністративної відповідальності, за Головним Законом України зобов’язані забезпечити дотримання прав людини в поліцейській діяльності, але порядок та алгоритм такого забезпечення ніде не прописаний. Внаслідок цього притягнути до реальної відповідальності поліцейського за порушення прав осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, не є можливим, що в подальшому породжує системні порушення прав людей на правовий захист та справедливий суд.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод прийнята Радою Європи 04.11.1950 р, ратифікована Україною 17.07.1997, набрала чинності 11.09.1997//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 40, ст.263//Паливода А.В., 2016. Ст.120
2. Конституція України прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст.56
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення, прийнятий Верховною Радою УРСР 7 грудня 1984 р.// Відомості Верховної Ради Української РСР 1984 (з наступними змінами та доповненнями), ст.287
4. Закон України «Про Національну поліцію», Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.102.

УДК 346.3

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ’ЯЗАНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Сухоребра Т.І. – к.ю.н., завідувач кафедри права
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Легальне визначення господарського зобов'язання закріплено в ст.173 ГК України, відповідно до якої господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених ГК України, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько–господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку [1].

Привертає до себе та обставина, що визначення господарського зобов’язання, наведене в ст. 173 ГК України, загалом відповідає визначенню цивільно-правового зобов’язання, що міститься у статті 509 ЦК України [2]. Зокрема, у визначенні господарського зобов’язання, як і у визначенні цивільно-правового зобов’язання, використовуються подібні поняття: боржник і кредитор, зобов’язання вчинити певну дію на користь другої (іншої) сторони, право вимагати від боржника (зобов’язаної сторони) виконання його (її) обов’язку.

Водночас визначення господарського зобов’язання має і свої відмінності, головна з яких полягає в тому, що сторонами в господарському зобов’язанні можуть бути не тільки боржник і кредитор, як це має місце у цивільно-правовому зобов’язанні, а й зобов’язана й управлена сторона – суб’єкт господарювання і наділені господарською компетенцією органи державної влади та місцевого самоврядування (так звані організаційно – господарські зобов’язання) [3, с. 86-85].

Отже, термін «зобов’язання» досить часто вживається в різних значеннях. В одних випадках під ним розуміють угоду між особами, тобто договір, в інших – обов’язок, борг певної особи [4, с. 172]. Крім того, в юридичній літературі існує поняття «зобов’язальне право», яке визначається як сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини з передачі майна, виконання робіт, надання послуг, відшкодування шкоди [5, с. 108].

Дефініція цивільно-правового зобов’язання міститься в ст. 509 ЦК України: зобов’язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов’язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов’язку [2].

Отже, є всі підстави стверджувати, що існує два інститути зобов’язального права – інститут цивільно-правових зобов’язань та інститут господарсько – правових зобов’язань.

Хоча термін «зобов'язання» вперше з'явився в цивільному праві, однак особливості господарської діяльності та її правового регулювання дозволяють виділяти саме господарські зобов’язання. На відміну від цивільно-правового господарське зобов’язання має ряд специфічних ознак, основними з яких є:особливий суб'єктний склад (виникає між суб'єктами господарювання); специфічна сфера, в якій виникають господарські зобов'язання – це сфера господарювання; особлива мета – досягнення господарських цілей та обслуговування господарської діяльності; специфічний характер дій, які зобов'язані вчинити господарюючі суб’єкти.

З огляду на спеціалізацію права регулятивні норми господарського договірного права, як складного інституту, поділяються на загальні і спеціальні. Спеціалізація норм господарського договірного права виявляється в двох аспектах: міжгалузевому (в контексті існування загальних норм ЦК України та спеціальних господарсько – правових норм) і внутрішньогалузевому (спеціалізація господарсько – правових норм в рамках галузі господарського права).

В господарському договірному праві, як інституті господарського права, виділяються загальна та особлива частина.

До загальної частини віднесені загальні норми ГК України, що встановлюють уніфіковані правила про господарські договори будь – якого виду (основні або генеральні правила) і доповнюються у передбачених ГК України випадках загальними нормами ЦК України про правочини, зобов’язання та договори.

Особливу частину господарського договірного права утворюють спеціальні деталізовані норми ГК України та інших

нормативно-правових актів про окремі види договорів, що є проявом правової конкретизації. У зв`язку з цим слід звернути увагу на небезпеку переростання конкретизації правового регулювання певних відносин у казуїстичне (на прикладі відносин приватизації). Норми ЦК України про окремі види зобов`язань (розділ ІІІ книги п`ятої) доповнюють спеціальну регламентацію господарських договорів у передбачених ГК України випадках.

На відміну від цивільно – правових зобов'язань, головною рисою яких вважається формально – юридична рівність кредитора і боржника, особливості господарських договірних зобов'язань, які мають враховуватися при їх правовому регулюванні, полягають у тому, що кредитор та боржник:

1. можуть мати різний статус, перебуваючи у стані субординації (суб`єкт господарювання – суб`єкт організаційно – владних повноважень);

2. можуть перебувати у стані фактичної (економічної) нерівності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що найважливішою ознакою, яка впливає на визначення правової природи договірних зобов'язань між господарюючими суб'єктами саме є особливий суб'єктний склад господарського договору. Оскільки відповідно до ст.179 ГК України господарсько – договірними зобов'язаннями є майново-господарські зобов'язання, які виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими суб'єктами – юридичними особами на підставі господарських договорів, то для визнання договору господарським необхідно, щоб хоча б одна із сторін мала статус суб'єкта господарювання. Відповідно, норми ЦК України про договори співвідносяться із нормами ГК України про договори як загальні та спеціальні.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 07 березня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 07 березня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua.
3. Віник О.М. Господарське право: навчальний посібник. - К.: Правова єдність, 2009. – 766 с.
4. Договірнеправо України. Загальна частина: Навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. - К., 2008. - С. 275.
5. Луць В.В. Контракти в підприємницькій діяльності : навч. посіб. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К., 2008. – 576 с.

УДК 349. 414

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Оверковська Т.К. – к.ю.н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

Аграрний сектор економіки України покликаний забезпечувати продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни. Проте останнім часом спостерігається зниження якості сільськогосподарської продукції, що відбувається за умов погіршення екологічного стану сільськогосподарських угідь та зниження родючості ґрунтів – незамінного джерела життєзабезпечення країни та основи добробуту населення [1, с. 22].

Підтвердженням цього є той факт, що посилилися процеси деградації ґрунтового покриву, що зумовлено техногенним забрудненням. Найбільшу небезпеку для навколишнього природного середовища становить забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами, збудниками хвороб. Також на якісний стан земельних ресурсів впливають гідрометеорологічні та небезпечні екзогенні геологічні процеси і явища (селі, зсуви, обвали, просідання ґрунту тощо), які поширені більш як на 50 відсотках території [2]. Крім того, протягом останніх років залишається недостатньо дієвим встановлення на законодавчому рівні природоохоронних обмежень у використанні земель шляхом здійснення ефективного землеустрою. Саме тому одним із важливих принципів державної політики у сфері охорони земель є принцип пріоритету вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва (ст. 3 Закону України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р. № 962-IV).

Останнім часом постає питання щодо підвищення ефективності землекористування, але за умови сталості екологічного стану земель та формування природоохоронного законодавства [3, с. 30]. У відповідності до чинного законодавства України стале землекористування зумовлює форму та відповідні

до неї методи використання земель, що забезпечують оптимальні параметри екологічних і соціально-економічних функцій територій (ст. 1 Закону України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 р. № 858-V).

У науковій літературі зазначається, що природоохоронне землекористування має забезпечувати економну експлуатацію природних ресурсів без перевищення допустимих (порогових) значень скорочення природних систем, відтворення з урахуванням перспективних завдань розвитку господарювання і збереження здоров'я людей [3, с. 30], тобто постає нагальна потреба щодо застосування заходів дієвого впливу еколого-правового характеру.

Варто зауважити, що еколого-правові аспекти сільськогосподарського землекористування зумовлюються багатьма чинниками. Зокрема, у відповідності до положень Закону України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р. № 962-IV такими чинниками можуть бути наступні: природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель (ст. 26); нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів (ст. 31); нормативи якісного стану ґрунтів, що встановлюються з метою запобігання виснаженню ґрунтів (ст. 32); нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах (ст. 33-1) та нормативи показників деградації земель та ґрунтів (ст.34); встановлення вимог до землевласників і землекористувачів при здійсненні господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення (ст. 36) та інші.

Так, природно-сільськогосподарське, еколого-економічне, протиерозійне та інші види районування (зонування) земель включають: поділ земель за цільовим призначенням із урахуванням природних умов, агробіологічних вимог сільськогосподарських культур, розвитку господарської діяльності та пріоритет вимог екологічної безпеки; установлення вимог щодо раціонального використання земель відповідно до району (зони); визначення територій, що потребують особливого захисту від антропогенного впливу; установлення в межах окремих зон необхідних видів екологічних обмежень у використанні земель або ґрунтів з урахуванням їх геоморфологічних, природно-кліматичних, ґрунтових, протиерозійних та інших особливостей відповідно до екологічного району (зони) (ст. 26 Закону України «Про охорону земель»).

Згідно зі ст. 36 Закону України «Про охорону земель» охорона земель сільськогосподарського призначення забезпечується на основі реалізації комплексу заходів щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості ґрунтів. При цьому, з метою охорони родючості ґрунтів та забезпечення еколого-правових аспектів сільськогосподарського землекористування, на землях сільськогосподарського призначення може бути обмежена діяльність щодо: 1) вирощування певних видів сільськогосподарських культур, застосування окремих технологій їх вирощування або проведення окремих агротехнічних операцій; 2) розорювання сіножатей, пасовищ; 3) використання деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земельних ділянок; 4) необґрунтованого інтенсивного використання земель (ст. 37 Закону України «Про охорону земель»).

З точки зору реалізації еколого-правових аспектів у сфері сільськогосподарського землекористування Концепцією Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р, в якості одних із шляхів і способів розв'язання проблем щодо подальшого розвитку аграрного сектору встановлюється: 1) здійснення заходів боротьби з деградацією сільськогосподарських земель та опустелюванням, включаючи проведення моніторингу та агрохімічної паспортизації, консервації малопродуктивних і техногенно забруднених земель, запровадження енергозберігаючих та енергоощадних технологій, а також сучасних систем живлення, відновлення та розвиток систем меліорації; 2) вжиття заходів для зниження забруднення навколишнього природного середовища від надлишку біогенних речовин до рівня, який не завдає шкоди екосистемам та біорізноманіттю; 3) здійснення контролю за використанням та охороною земель сільськогосподарського призначення тощо.

Підтриманню екологічної рівноваги в сучасних умовах господарювання та попередити негативні тенденції у сфері сільськогосподарського землекористування, на нашу думку, має сприяти подальша екологізація аграрного виробництва. У довідникових джерелах екологізація виробництва розглядається як удосконалення існуючих і створення нових технологічних процесів, які повніше задовольняють принцип непорушення екологічної рівноваги. При цьому основними напрямками екологізації виробництва є розробка й наукове

обґрунтування нових технологічних процесів, оптимізація експлуатації природних ресурсів, їх комплексне й багаторазове використання, а також рекультивація природного середовища [4, с. 566].

Таким чином, еколого-правові аспекти зумовлюють використання земель сільськогосподарського призначення із дотриманням вимог сталого землекористування шляхом застосуванням ґрунтозахисних технологій, мінімізації техногенного впливу на ґрунти та поліпшення їх якості, а також сприяють розвитку екологічно обумовлених виробничих систем у сфері аграрного виробництва.

Список використаних джерел:
1. Ходаківська О. Органічне виробництво: світові тенденції та українські реалії. *Землевпорядний вісник*. 2017. № 8. С. 22-27.
2. Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413. *Урядовий кур'єр*. 2017. 17 червня (№ 112). С. 1-2.
3. Третяк В., Лобунько Ю. Поняття та сутність природоохоронного землекористування в умовах нових земельних відносин. *Землевпорядний вісник*. 2015. № 3. С. 29-33.
4. Словарь-справочник по экологии / состав. К.М. Сытник и др. К. : Наукова думка, 1994. 665 с.

УДК: 342.2

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ

Письменна О.П. – к.ю.н., доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса

У світі завжди існувало й існує безліч різних теорій, що пояснюють процес виникнення і розвитку держави. Це цілком природно і зрозуміло, бо кожна з них відображає різні погляди і судження різних груп, шарів, націй і інших соціальних спільнот на даний процес. Для кожної нації чи народності поява власної держави - це свідчення і доказ переходу від первісного ладу (дикунства і варварства) до більш високого ступеню суспільного розвитку або від пригнобленого колоніального стану до справжньої самостійності і незалежності.

Розрізняють два основних шляхи виникнення держави: східний, азіатський (Єгипет, Вавилон, Китай, Індія та ін.) і європейський (Афіни, Рим). Держава у різних народів формувалися неоднаково. Розрізняють три основні форми виникнення держави, в яких поєдналися як загальні передумови, так і специфічні особливості, зумовлені історичними і географічними умовами: Афінська – держава і право виникли у класичній формі внаслідок вищезазначених причин. Римська – особливості виникнення держави і права характеризувалося боротьбою патриціїв (родової знаті) та плебеїв (прийшлого населення). Германська – держава і право формувалася в процесі завоювання давніми германцями чужих територій, як необхідні засоби утримання та здійснення влади [3, с. 57].

Є чимало народів і націй, які створили свої держави тільки в XX столітті. Внаслідок певних історичних причин вони або ніколи не мали власної держави, або втратили ранню державність і довгий час входили до складу інших багатонаціональних держав (наприклад, Україна в складі дореволюційної Росії). Багатьом із них вдалося домогтися власної державності в XX в. у результаті реалізації права націй на політичне самовизначення. Такі держави утворилися в процесі ліквідації імперій, колоній, суверенізації державно-подібних утворень [27, с. 138].

У юридичній літературі існують різноманітні концепції виникнення держави. Найбільш поширеними серед них є патріархальна, теологічна, договірна, історико-матеріалістична, психологічна, органічна, насильства, космічна, мусульманська.

1. Однією з перших, яка виникла в епоху античності у Давній Греції, а з часом набула своїх прихильників, стала патріархальна теорія. Сутність її полягає у твердженні, що держава походить від сім'ї та є наслідком історичного розвитку і розростання останньої. Абсолютна влада монарха – це продовження батьківської влади. Основними представниками названої теорії є Арістотель, Р. Фільмер, М. Михайлівський, М. Покровський та ін. На думку Аристотеля держава та право є результатом історичного розвитку патріархальної сім'ї, яка переходить у рід, плем'я, союз племен. Глава сім'ї стає главою держави, його влада визнається священною, непорушною [1, с. 85].

2. В епоху середньовіччя Августин і Ф. Аквінський обґрунтували теологічну теорію, за

якою держава і право виникли за Божою волею, а монарх є намісником Бога на Землі, державна влада – вічна, непорушна, недоторкана і всі люди повинні їй підкорятися. Ця теорія відстоює панування духовної влади над світською, церкви над державою. Церкви вважаються посередником між Богом і державною владою. Теологічні погляди на походження держави і права у подальшому розвивали ідеологи світових релігій: християнства, ісламу, також іудаїзму. Найбільш відомими сучасними теологами є Марітен, Месьє та ін. [2, с. 91].

3. У Новий час з'явилася низка теорій походження держави, та однією з найбільш поширених стала договірна (теорія суспільного договору, природно-правова) теорія. Перші ідеї договірної теорії зародилися ще у стародавній Греції та Римі, та концептуального оформлення вона набула у працях Г. Гроція, Дж. Локка, Т. Гоббса, Б. Спінози, Ж.-Ж. Руссо, А. Радищева, І. Канта та ін. Представники цієї теорії вважають, що держава і право виникають внаслідок об'єднання людей на основі добровільної згоди (договору) про те, що одні управлятимуть, а інші виконуватимуть їхні управлінські рішення. В основу договірної теорії покладено тезу про те, що існував додержавний період існування людства – «природний стан людей», який визначався по-різному. Так, на думку Гоббса, природний стан це «війна всіх проти всіх», а тому постає потреба забезпечення миру в суспільстві, гарантіях життя і безпеки людини. На думку Руссо – це стан свободи й рівності, але є потреба захищати себе від зовнішніх обставин і проблем, породжених наявністю приватної власності. За різних підстав люди прагнуть вижити, а тому домовляються про створення держави. При цьому кожний, підкоряючи себе всім, не підкорює себе нікому особисто, тобто залишається вільним. Держава має право приймати закони, збирати податки, карати правопорушників, а також обов'язки – захищати свою територію, забезпечувати права та свободи громадян [4, с. 113].

4. Однією з теорій виникнення держави і права є історико-матеріалістична (соціально-економічна, класова), прихильниками якої були Л. Г. Морган, К. Маркс, Ф. Енгельс та ін. Сутність цієї теорії полягає в тому, що держава виникає внаслідок розвитку й занепаду первісного ладу, розвитку способу виробництва, появи приватної власності, непримиримості класів.

5. Психологічна теорія. Основи цієї теорії було започатковано Цицероном, на думку якого держава і право виникають внаслідок природного прагнення людей жити разом. Завершеного вигляду ця теорія набуває у XIX ст. у працях М. Коркунова, Л. Петражицького, З. Фрейда, які пов'язували виникнення держави і права окремими якостями психіки людини – потребою покори, наслідування, усвідомлення залежності від видатної особистості. Народ є інертною масою і не здатний приймати рішення, а тому потребує постійного керівництва.

6. Органічна теорія. Фундатором цієї теорії є англійський філософ XIX ст. Г. Спенсер, який вважав, що держава і право виникають одночасно з появою людей і є витвором самої природи, як і будь – який живий організм. Вони ростуть, диференціюються, розмножуються, старіють і вмирають. Як і біологічний організм, держава має політичне тіло – голову, тулуб, руки, ноги, які виконують відповідні функції. В основу цієї теорії покладені диференціація (держава спочатку виникає, потім розвивається і гине) та спеціалізація (групи людей виконують відповідні функції) [5, с.96-115].

Походження держави пояснюється також демографічними факторами – зростанням народонаселення (Т. Мальтус), географічними – кліматом, ландшафтом, природними ресурсами (Ш. Монтеск'є, Е. Хантінгтон) та ін. [6, с. 236-284].

Отже, в теорії держави і права відсутній єдиний погляд на причини і закономірності виникнення держави і права, існують численні доктрини виникнення держави. Кожна із зазначених теорій має свої переваги і недоліки.

Список використаних джерел:

1. Карпунов В.М. Теорія держави та права: навч. посіб. - Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. – 212 с.
2. Сидоренко М.Й. Теорія держави і права. Курс лекцій. - К. : Університет "Україна", 2006. – 197 с.
3. Тимченко С.М. Теорія держави та права: посібник для підготовки до іспитів. - 3-тє вид., стер. - К. : Видавець Паливода А.В., 2007. – 176 с.
4. Трофимова З.В. Теорія держави і права: навч. посіб. - Донецьк : ТОВ ВКФ "БАО", 2004. – 173 с.
5. Федоренко Г.О. Теорія держави і права: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. Дисципліни. - К.: КНЕУ, 2006. – 232 с.
6. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права: підручник / Національна юридична академія України ім. Я.Мудрого.- Х.: Право, 2002. — 432 с.

УДК 343.14

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ НОВЕЛ КПК УКРАЇНИ

Безносюк А.М. – к.ю.н., доцент
Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

На основі Звіту, підготовленого Радою бізнес-омбудсмена, за результатами численних обговорень з представниками правозахисних організацій, наукових установ та інших експертів, Кабінетом Міністрів України розроблено та внесено до Верховної ради України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування», який був прийнятий 16 листопада 2017 року за № 2213-VIII та набув чинності з 07 грудня 2017 року (далі – Закон).

По-перше, Законом внесено зміни до ст. ст. 60, 214 КПК України, якими надано право заявнику отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) щодо його заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, а також встановлено обов'язок слідчого, прокурора надати такий витяг через 24 години з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення. Очевидно, що на меті у законотворців було надання можливості заявнику оперативно отримати документ, без якого, як показує практика, зазвичай, не обходиться жодний розгляд скарг на бездіяльність слідчого, прокурора чи то звернення до суду з клопотанням про надання тимчасового доступу до речей та документів тощо. Разом з тим, слід звернути увагу на невдале формулювання ст. 214 КПК України щодо надання витягу з ЄРДР заявнику «через 24 години з моменту внесення таких відомостей», адже воно не встановлює граничний строк надання заявнику відповідного документу.

По-друге, дістали змін ст. ст. 3, 28, 303 та 308 КПК України, відповідно до яких особа, по відношенню до якої (в тому числі її майна) здійснюються процесуальні дії, та яка не є стороною кримінального провадження, має право заявляти клопотання про здійснення кримінального провадження у розумні строки та оскаржувати, зокрема, порушення таких строків. В цілому, ці нововведення сприймаються позитивно, так як створюють додаткові процесуальні гарантії прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, які потрапляють в орбіту кримінальних процесуальних відносин, однак викликає нарікання те, що законодавець не кореспондував наданому праву на оскарження обов'язок слідчого судді встановити конкретні строки досудового розслідування.

По-третє, зміни торкнулись ст. ст. 27, 107, 222 та 236 КПК України, якими, зокрема, передбачено обов'язкову фіксацію за допомогою звуко – та відеозаписувальних технічних засобів, проведення такої слідчої (розшукової) дії як обшук, а також обов'язкове фіксування за допомогою технічних засобів аудіо – та відеофіксації розгляду клопотань слідчим суддею, за виключенням вирішення питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Безумовно, описані зміни спрямовані на посилення гарантій законності при проведенні обшуку, але постає питання, чи стосується встановлений порядок проведення огляду житла чи іншого володіння особи, що відповідно до ст. 237 КПК України провадиться згідно з правилами, передбаченими для обшуку?

По-четверте, внесено зміни до ст. ст. 87, 236 КПК України, що передбачають право особи, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, користуватися правовою допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення, інакше докази, що були отримані під час виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи у зв'язку з недопущенням адвоката до цієї слідчої (розшукової) дії, визнаються недопустимими. На наш погляд, було б справедливо надати оцінку цим законодавчим новелам за результатами їх практичного застосування, але здійснюватись вона має з погляду на забезпечення балансу між публічними і приватними інтересами у кримінальному провадженні.

По-п'яте, доповнено ч. 2 ст. 168 КПК України положенням, відповідно до якого органу досудового розслідування заборонено тимчасово вилучати електронні інформаційні системи або їх частини, мобільні термінали систем зв'язку. Водночас, встановлення ряду виключень із зазначеної заборони, зокрема, у разі необхідності проведення експертного дослідження, не убезпечує від необґрунтованого вилучення комп'ютерної техніки, адже формулювання норми статті надає слідчому, прокурору можливість для маніпулюванням доцільністю проведення

експертизи.

По-шосте, ст. 284 КПК України доповнена новою підставою для закриття кримінального провадження. Тепер, кримінальне провадження закривається в разі, якщо не скасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того ж діяння, яке розслідувалось з дотриманням вимог щодо підслідності. З урахуванням цієї новели, доцільно було б передбачити можливість оскарження до слідчого судді бездіяльність слідчого, прокурора щодо неприйняття рішення про закриття кримінального провадження з цієї підстави.

На останок же зауважимо, що внесення змін до чинного кримінального процесуального законодавства, головним чином, продиктовано правозастосовчою практикою, разом з тим, залишається ще ряд невирішених питань, що потребують подальших теоретичного дослідження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року: редакція від 16.03.2018 [Електронний ресурс]/ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування: Закон України від від 16.11.2017 № 2213-VIII [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим допуступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2213-19/paran62#n62
3. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування, зареєстроаного 10.11.2017 за №7275 від [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим допуступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62853

УДК 342.92

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бурятинська Н.І. – викладач
Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського

Згідно зі ст. 1 Конституції нашої держави, Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Проте реалії сьогодення яскраво свідчать про те, що це лише декларація. Україна не є правовою державою, оскільки їй необхідно подолати багато проблем, які заважають їй бути такою. Це пов'язано насамперед із тим, що у нашій державі ще й досі не створено громадянське суспільство. Адже, як відомо одним із чотирьох рівнів на яких має відбуватися зміцнення демократії, крім ідеології, інституцій та культури, є громадянське суспільство [1].

Ідея правової держава у сучасних юридичній та політичній науках нерозривно пов’язана з ідеєю громадянського суспільства. Їх об`єднують передусім верховенство правового закону, який є обов`язковим і для громадян, і для держави та забезпечення прав і свобод громадян, гарантом яких має бути держава. Громадянське суспільство і правова держава відображають найважливіші характеристики та невід`ємні сторони сучасної демократії. З одного боку, реалізація засад правової держави не може не спиратися на відносно автономні механізми саморегуляції громадянського суспільства, а з іншого – органічним доповненням функціонування громадянського суспільства виступають сформовані на правових засадах інститути держави.

У нинішній Конституції і згадки немає про громадянське суспільство, на формування якого зрештою має бути спрямований весь державно-правовий механізм. Цей, м'яко кажучи, недолік нинішньої Конституції, безумовно, негативно відбиватиметься на процесі формування громадянського суспільства, серцевини правової держави. Проголошуючи своє прагнення досягти ідеалів правової держави, не пов'язавши це на конституційному рівні з формуванням громадянського суспільства, не є просто нелогічним, а й стратегічно неприпустимим [3].

Сучасний цивілізований підхід до аналізу співвідношення правової держави та громадянського суспільства полягає в тому, що правова держава не протистоїть

громадянському суспільству, а створює необхідні умови для його нормального функціонування й розвитку. У такій взаємодії містяться гарантії вирішення протиріч правовим цивілізованим шляхом, виключення соціальних катаклізмів, здійснюється демократичний розвиток суспільства. Таким чином, правову державу можна вважати результатом розвитку громадянського суспільства й умовою його подальшого вдосконалення.

Правову державу неможливо проголосити – вона повинна утворитися як результат реальної зміни характеру взаємовідносин між громадянським суспільством, державою і особистістю.

Правовою є така суверенна держава, яка функціонує в громадянському суспільстві і в якій юридичними засобами реально забезпечено захист основних прав і свобод людини та громадянина [2].

Сьогодні Україна продовжує перебувати в економічній та політичній кризах, які пов'язані, зокрема з низьким рівнем правосвідомості. Водночас побудова правової держави передбачає, навпаки, наявність високого рівня правосвідомості населення. Тому основною передумовою для такої побудови є саме високий рівень правосвідомості і громадян, і представників державної влади.

Гострою проблемою можна вважати помилково обраний вектор розвитку громадянської свідомості в країні. Так, в основу державної політики лягла система імітації європейського вектора розвитку та прийняття західноєвропейських цінностей. При цьому проблематиці дійсної само ідентифікації громадян з незалежною Україною з притаманними їй традиціями, надбаннями та цінностями увага майже не приділялась на офіційному рівні. Це призвело до резонансу між фактичними цінностями, засадами і прагненнями, та їх офіційно декларованими проекціями. Розбіжність у цінностях між пересічними громадянами, політичною елітою, фінансовими колами, групами по інтересах виявилася дійсно катастрофічною.

Базовою перешкодою на шляху подальшого розвитку громадянського суспільства в Україні та адекватного рівня його взаємодії з державою є перш за все суспільно – політичні, комунікаційні та культурні деформації. Справа в тому, що в політичній, соціальній та економічній площині існує широкий тіньовий сегмент не тільки у вигляді неофіційних та напівофіційних зв'язків і інституцій, а й у вигляді подвійних орієнтирів та цінностей.

У багатьох сферах суспільного життя існує ситуація, коли норма права з тих або інших причин не реалізується в повній мірі. Вона реалізується на нижчому рівні, ніж середній. У такій ситуації норма не розкриває закладених у ній внутрішніх можливостей. В Україні здійснюється регулярне прийняття нормативних актів, а механізму їх введення в дію не передбачено, що в свою чергу перешкоджає формуванню правової держави [4].

Тобто ми бачимо, що перешкоди на шляху розвитку громадянського суспільства носять досить фундаментальний характер. Вихід з суспільно-політичної кризи можливий лише за умов соціальних, економічних, політичних, культурних й інтелектуальних трансформацій в усіх сферах буття українського суспільства.

Конституція, проголосивши Україну соціальною, правовою державою, закріпила не стільки реальний, скільки бажаний стан держави. На сучасному історичному етапі Українська держава має підходити до формування громадянського суспільства з огляду на специфічні риси українського менталітету. На законодавчому рівні має бути закладена якісно нова модель правової організації життя людини і суспільства, відповідно до якої весь державний і суспільний механізм спрямовується на здійснення та захист прав і свобод людини.

Чим більше розвинуто громадянське суспільство, тим легше громадянам захищати свої інтереси, тим більше у них можливості самореалізації в різних сферах громадського життя й тим менша небезпека узурпації влади й здійснення повного контролю за суспільними процесами [5].

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року, № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.

2. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія / М.А. Бойчук. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 211 с.

3. Гурицька М.С. Проблеми та перспективи громадянського суспільства в сучасній Україні / М.С. Гурицька // Держава і право. Зб-к наук. праць. Сер. Юрид. і політ. науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького

НАН України, 2008. – Вип. 41. – 718 с.
4. Колодій А. Концепція громадянського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей / А. Колодій. – Львів: Львівський національний університет ім.І.Франка, 1999. – 384 с.
5. Тимченко С.М. Громадянське суспільство і правова держава в Україні: [монографія] / С.М. Тимченко. – Запоріжжя: Юридичний інститут МВС України, 2002. – 193 с.

УДК 347.9

МЕДІАЦІЯ ТА ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Гайдайчук Н.П. – викладач
Технологічно-промисловий коледж
Вінницького національного аграрного університету

На сьогоднішній час медіація (англ. mediation – посередництво) є одним із найпопулярніших альтернативних способів врегулювання спорів (конфліктів) у розвинених країнах світу, який передбачає залучення посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації, проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб сторони самостійно змогли обрати той варіант рішення який задовольнить інтереси і потреби обох учасників спору. Сьогоднішній день підказує, що вміння домовлятися стає прерогативою не тільки дипломатів і політиків, а й юристів, бізнесменів та майже всіх соціальних верств населення. Необхідно щоб кожен для себе особисто відповів на запитання: «Чи є важливим вміння домовлятися?» «Чи краще злий мир, аніж добра війна?» «Які переваги утому, що конфлікт можна вирішити мирним шляхом?» Саме для розв'язання подібних питань й існує медіація.

Подією, яка дала поштовх до популяризації медіації можна назвати конференцію імені Р.Паунда «Причини невдоволеності населення адмініструванням системи правосуддя в США», відомої як Паундська конференція, яка була проведена у США у 1976 р. Наразі медіація активно розвивається в країнах Європи, Австралії, США, а також формується на території країн пострадянського простору, зокрема в таких країнах як Білорусія, Росія, Казахстан. Цьому є низка причин, які різняться від країни до країни. Зокрема, це висока вартість судового розгляду та виконання судових рішень, довга тривалість судових процесів, корумпованість судової системи тощо. Водночас доступ громадян до альтернативних методів вирішення спорів вважається одним з критеріїв легкості ведення бізнесу.

Ефективність медіаційної процедури визнана Європейським Співтовариством, яке рекомендує її впровадження в якості основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду, що знаходить своє відображення в підписаній Україною Угоді про Асоціацію України з Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії та державами-членами. Європейська Рада на своєму засіданні в Тампере 15 жовтня 1999 року закликала держав-членів до запровадження альтернативних позасудових процедур, серед яких медіація є основним методом врегулювання спорів.

Якщо говорити про Україну, то сферу альтернативних методів врегулювання спорів важко назвати добре розвиненою. Однак за нинішніх умов, маємо гарну можливість для розширення застосування подібних методів, а саме медіації в українській юридичній практиці. Так, впровадження медіації в Україні включено до Плану дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання, відображених Групою Світового банку в методології рейтингу «Ведення бізнесу», затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. №1406-р.

Українське суспільство потребує медіації майже в усіх видах правовідносин. Свідченням є створення низки громадських організацій, які здійснюють розповсюдження медіації на території України.

Слід відмітити, що створення при Національній асоціації адвокатів України Комітету з питань медіації говорить про зацікавленість з боку адвокатського товариства процедурою медіації. Успішне її поширення надасть можливість адвокатам опанувати нові професійні навички по врегулюванню спорів в позасудовому порядку.

Сучасним адвокатам необхідно змінювати стереотип мислення під час надання клієнтам послуг по врегулюванню спорів. Їм необхідно концентрувати увагу не тільки на правових позиціях клієнта, але і на їх інтересах які сховані за цими позиціями. Адвокат повинен вміти перейти від звичайної для нього стратегії змагальності до вміння застосовувати стратегію консенсусу чи компромісу у взаємовідносинах з іншою стороною спору.

Під час медіації адвокат повинен сприяти досягненню медіаційної угоди на умовах, які задовольнять інтереси обох сторін спору. Головним завданням адвоката в цьому процесі є не доказування обґрунтованості позиції клієнта іншій стороні спору, не переконання медіатора в правоті клієнта, а мається на увазі представництво клієнта в процедурі медіації, і узгодження його інтересів з іншою стороною. При цьому адвокат не позбавлений можливості здійснювати перевірку можливих варіантів врегулювання спорів, він вправі вступати в медіативні переговори, дотримуючись вимог примирительного, а не змагального характеру медіації. У разі необхідності,можуть надаватись клієнту поради, роз'яснення, що бажано робити відкрито під час проведення медіаційної сесії.

Опанування адвокатом процедури медіації значно підвищить авторитет адвоката та роль інституту адвокатури в цілому, так як в майбутньому процедура медіації може бути одним з основних способів вирішення спорів в суспільстві.

Медіація потребує правового врегулювання, а саме профільного законодавства, яке здатне ефективно врегулювати відносини в сфері медіації, а також необхідним є внесення змін у відповідні закони, в тому числі і процесуальні, які дадуть змогу все частіше застосовувати медіаційні процедури між сторонами спору (цивільно-процесуальний, господарсько-процесуальний).

На жаль, на сьогоднішній час медіація в Україні, на відміну від інших Європейських країн, законодавчо врегульована частково, що значно знижує ефективність її поширення в нашій країні. Так, немає чіткого механізму підготовки і сертифікації медіаторів, що є наслідком виникнення в українському медіаційному просторі багатьох суб'єктів, які позиціонують себе як професійні медіатори, але, на жаль, не мають відповідного фаху, який дозволить провести медіацію на належному професійному рівні.

Слід звернути увагу на те, що Верховною Радою України досі не прийнято проект Закону України «Про медіацію». На мій погляд, прийняття даного законопроекту розширить альтернативні способи вирішення спорів, дасть можливість сторонам врегулювати спір в позасудовому порядку, що сприятиме вдосконаленню в Україні механізму захисту прав людини і громадянина.

Важливо відмітити, що надмірна стандартизація медіації являє собою небезпеку будь – якого нормативного регулювання процедури медіації. На мій погляд, законопроект «Про медіацію», який буде прийнятий Верховною Радою України, повинен регулювати лише базові принципи медіації: добровільна участь, нейтральність, незалежність, конфіденційність. Інші питання, наприклад, пов'язані з професійною етикою медіатора, мають регулюватись кодексом етики медіаторів, а саме Європейським кодексом поведінки медіаторів, який був розроблений ініціативною групою посередників за підтримкою Європейської комісії та прийнятий на конференції в Брюсселі 2 червня 2004 року.

Слід зазначити, що зміна процедури вирішення спорів між сторонами значно знизять навантаження на судову систему, що позитивно відобразиться на її роботі, буде сприяти впровадженню та застосуванню на практиці європейських стандартів і норм міжнародного права. Всі ці процеси будуть сприяти ефективному поширенню в суспільстві культури мирного врегулювання спорів, що значно наблизить наше суспільство до Європейської спільноти.

Сподіваюсь, що українське суспільство вже дозріло до розуміння того, що вміння домовлятися – це природна якість, яка взагалі може стати «рятувальним кругом» у вирішенні конфліктної ситуації мирним шляхом як для будь – якої суспільної організації, так і для країни в цілому. Просте запозичення західного досвіду та уникнення обговорення таких питань мало б згубний вплив на його впровадження в Україні. Маю надію, що українській спільноті вистачить мудрості вправно використати досвід західних країн на шляху до запровадження такого ефективного методу врегулювання спорів.

Список використаних джерел:

1. Основоположне рішення Ради Європейського союзу від 15 березня 2001 року "Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві" (2001/220/JHA).
2. Рекомендація Ради Європи № R (99) 19 від 15 вересня 1999 року "Медіація у кримінальних справах".
3. Рекомендація Ради Європи "Про медіацію в цивільних справах" R № (2002) 10.
4. Рекомендація Ради Європи "Про сімейну медіацію" R № (98) 1.
5. Вільна енциклопедія Вікіпедія: http://uk.wikipedia.org/wiki
6. Ерік М. Рунессон, Марі-Лоранс Гі. Медіація конфліктів і спорів у галузі корпоративного управління / Ерік М. Рунессон і Марі-Лоранс Гі – Вашингтон : [s. n.], 2007. – 68 с.
7. Шамлікашвілі Цисана. Медіація як метод позасудового вирішення спорів / Цисана Шамлікашвілі. – М. :

Міжрегіональний центр управлінського та політичного консультування, 2006.
8. Бірюков П.Н. Процедура медіації в Австрії /П. Н. Бірюков, А. В. Пронін // Арбітражний та цивільний процес. – 2011 – № 10.
9. Медіація – мистецтво вирішувати конфлікти. Знайомство з теорією, методом і професійними технологіями / [укладачі: Г. Мета, Г. Похмелкина / Переклад з нім. Г. Похмелкін]. – М. : Verte, 2004.
10. Говард Зер. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя. – Університетське видавництво "Пульсари", 2004. – С. 222.
11. О.М. Боброва, А.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід. К.: Наш час, 2006. – С. 164.
12. А. Горова "Проміжна оцінка розвитку центрів відновного правосуддя у громадах"// Відновне правосуддя в Україні.-№1.-2007.-С. 27-32.
13. Медіація конфліктів і спорів у галузі корпоративного управління, Ерік М. Рунессон і Марі-Лоранс Гі, листопад 2007. – українською.
14. Focus 4: Mediating Corporate Governance Conflicts and Dispute, Eric M. Runesson and Marie-Laurence Guy, November 2007. – англійською.

УДК 346.2

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Шевчук Т.М. – асистент кафедри права
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

У сучасних умовах трансформації економіки України важливе місце посідає проблема формування ринкових інститутів, головними із яких є самі суб'єкти господарювання. Ринкова економіка вплинула на те, що урізноманітнилися способи господарювання, відповідно, урізноманітнилися організаційно-правові форми суб'єктів господарювання. Виходячи з того, що суб'єкти господарювання характеризуються різноманітністю є потреба у чіткому встановленні їх ознак та юридичної характеристики, зокрема, з позицій цивільно-правової доктрини.

Поява нових наукових точок зору щодо ролі та місця юридичних осіб як суб'єктів господарювання, на нашу думку, обумовлена не тільки впливом ринкових факторів, але і розвитком законодавства в напрямку його гармонізації із законодавством ЄС, спробою законодавців позбавити колізійності чинні норми цивільного та господарського законодавств, неоднозначністю поглядів на правосуб'єктність юридичних осіб.

Незважаючи на існуючу легальну дефініцію інституту «юридична особа», в сучасній цивілістиці до сих пір тривають наукові дискусії щодо визначення поняття «юридична особа», доцільності запровадження універсальної цивільної правоздатності суб'єктів господарювання – юридичних осіб, їх класифікації, визначення конститутивних ознак юридичної особи тощо. Таким чином, одним з найбільш дискусійних питань у цивілістиці, яке можна виокремити у контексті дослідження конструкції юридичної особи у цивільному праві залишається питання визначення поняття та ознак суб'єктів господарювання як юридичної особи. Зокрема, значущість юридичної особи в цивільному праві визначається її значущістю в цивільному обороті, а саму проблему визначення юридичної особи в науці цивільного та господарського права провідні цивілісти називають «каменем спотикання».

Отже, серед цивільно-правових інститутів, що динамічно змінюються відповідно до потреб часу, безспірно, можна назвати інститут юридичної особи, адже в регламентації саме діяльності юридичних осіб спостерігаються проблеми одночасного застосування норм цивільного та господарського законодавства. Сьогодні є нагальна потреба у дослідженні правового статусу суб'єктів господарювання з точки зору цивільно-правової доктрини, а саме як юридичних осіб.

Висвітлення питання щодо цивільно-правової природи суб'єктів господарювання потребує порівняльно-правової характеристики відповідних, по декуди колізійних, норм Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] та Господарського кодексу України (далі – ГК України) [2].

Науково – теоретичне дослідження сучасних поглядів на питання розмежування категорій «суб'єкт господарювання», «суб'єкт господарського права» та «суб'єкт цивільного права» дає підстави сформулювати висновок, що у вітчизняній правовій доктрині та чинному законодавстві відсутній єдиний підхід до визначення даних інститутів. Натомість, в законодавстві є значна термінологічна невизначеність (суб'єкт господарської

діяльності, суб'єкт господарювання, учасник господарських відносин, учасник відносин у сфері господарювання), унаслідок чого створюються додаткові перешкоди у виробленні єдиного підходу до розуміння змісту поняття «суб'єкт господарського права».

Правове регулювання створення та діяльності всіх суб'єктів господарювання в Україні здійснюється одночасно нормами ГК та ЦК України та низкою спеціальних нормативно – правових актів.

Визначення цивільно – правової природи суб'єкта господарювання передбачає його характеристику, в першу чергу, у формі юридичної особи та потребує характеристики тих її сутнісних ознак, за якими юридична особа може розглядатися як суб'єкт господарювання.

Аналіз представлених в спеціальній літературі ознак юридичної особи як суб'єкта цивільного права, навіть тих, що не знайшли свого легального закріплення, дає підстави визначити для подальшого дослідження основні з них:

– організаційна єдність;

– створення та реєстрація у законодавчо встановленому порядку;

– майнова відокремленість;

– можливість мати цивільну правосуб'єктність;

– здатність виступати позивачем і відповідачем у суді;

– самостійна відповідальність;

– виступ у цивільному обороті від свого імені.

Таким чином, суб'єкта господарювання за цивільно-правовою доктриною, доцільно визначити як юридичну особу, що визнається державою як суб'єкт права, виступає в обороті від власного імені, має відокремлене майно, яке належить їй залежно від виду (приватна чи публічна) на праві власності або на іншому речовому праві, несе самостійну відповідальність за своїми зобов'язаннями. Щодо дослідження цивільно-правових ознак фізичної особи підприємця, на нашу думку, це може бути предметом окремого наукового дослідження.

Отже, з вищенаведеного можна зробити висновок про те, що ЦК України та ГК України регулюють одні й ті ж самі питання щодо визначення суб'єкта господарювання по – різному. Тому така розбіжність у визначенні понять або відсутність їх тлумачення у ЦК України та ГК України на практиці обумовлює появу суперечливих висновків, які, безумовно, впливають на правозастосування.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 07 березня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 07 березня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua.

УДК 346.23

КОМПЛЕКСНА РЕФОРМА ДФС – УМОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК «СЕРВІСНОЇ» ДЕРЖАВИ

Світлак І.І. – к.ю.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Основи державного будівництва та взаємовідносин держави і громадян визначені в Конституції України [1]. Сучасна інтеграція України в європейське співтовариство передбачає запровадження стандартів реальної демократії, соціально орієнтованої ринкової економіки, що базується на засадах верховенства права і забезпечення прав та свобод людини й громадянина. Тому на даному шляху особливого значення набуває ратифікація у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами [2]. В світлі таких визначальних подій, удосконалення відносин між людиною і органами публічної влади передбачає формування ефективної системи адміністративних послуг, адже якісне їх надання неможливе без докорінної трансформації органів виконавчої влади, в тому числі ДФС України. Адже, за результатами опитування, ДФС залишається одним з найкорумпованіших державних органів України, посідаючи друге місце після судів [2].

Виклики сьогодення ще раз підтверджують, що радянська адміністративно – правова доктрина вже давно перестала відповідати вимогам часу щодо потреб розвитку суспільних відносин у відповідності з параметрами, визначеними Конституцією. Сьогодні ми спостерігаємо зміну орієнтирів у державі: виникає розуміння того, що держава існує для людини, а не навпаки, тож держава повинна «служити», тобто надавати певні

обов'язкові послуги, перетворюючись на «сервісну державу» – постачальника публічних послуг.

З огляду на це, постає риторичне питання, чи зможе в таких умовах ДФС фактично перейти від фіскальної до сервісної служби та чи відбудеться в Україні перехід ДФС від бюрократичної до ефективної структури роботи?

На сучасному етапі інтенсивного входження до зовнішньоекономічного простору у європейському напрямку важлива роль належить максимальному наближенню до європейських стандартів, а підписання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною [3] та Європейським Союзом активізувало процеси перебудови практично всіх державних органів, відповідно, реформування вітчизняної митної та податкової служби постійно залишається у зоні підвищеної уваги як Уряду, так і суспільства.

Несприятливий бізнес – клімат в країні, низька довіра громадян до процесу адміністрування податків, спотворена конкуренція обумовлюють нагальну потребу у створенні сучасної організаційної моделі органів ДФС, здатних ефективно виконувати покладені на неї завдання. З врахуванням вищевикладеного, доцільним є висвітлення змісту, цілей та наслідків запровадженої у 2017 році комплексної реформи ДФС України. Схвалена урядом Концепція реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику [4] мала на меті трансформацію ДФС у сучасний сервісний орган адміністрування податків та зміну сприйняття роботи ДФС від фіскального органу до сервісно-орієнтованої служби, основною задачею якої є стимулювання добровільної сплати податків, що в кінцевому результаті, мало призвести до поліпшення бізнес – клімату та розвитку економіки.

Схвалена урядом у 2017 році реформа враховувала митні стандарти ЄС та рекомендації Єврокомісії і передбачала оптимізацію всієї структури ДФС, в тому числі системи митних і податкових органів, посилення ІТ складової, переведення послуг в онлайн, автоматизацію процесів тощо. Але в січні 2018 року Кабінет міністрів України скасував схвалену ним же у 2017 році комплексну реформу податкових і митних органів, що дає підстави констатувати небажання керівництва ДФС реально реформувати відомство та підтверджує неспроможність уряду України виконати свої зобов'язання перед Міжнародним валютним фондом.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, по – перше, реформа ДФС має бути серед основних пріоритетів уряду країни, по – друге, без системної, реальної реформи ДФС неможливе фактичне покращення бізнес-клімату та зростання економіки України, по – третє, те, що відбувається сьогодні в системі органів ДФС є псевдо реформами, що не можуть подолати корупційну складову цієї системи.

Таким чином, нестабільні політичні, економічні та соціальні реалії в державі, кризові явища, а також нові стратегії змін мають визначати напрями подальшого розвитку ДФС, адже раціональна та ефективна робота митних та податкових органів в структурі ДФС залишається вагомою складовою подальшого економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua.
2. Для реального покращення бізнес клімату потрібна реформа ДФС : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2392663-dla-realnogo-pokrasenna-biznesklimatu-potribna-reforma-dfs-daniluk.html
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами (ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comeuroint.rada.gov.ua
4. Концепція реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19 липня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rbc.ua/ukr/news/kabmin-utverdil-kontseptsiyu-reformirovaniya-1490778098.html

УДК 348.07

СТАВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ ДО РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ

Скірський І.В. – к.ю.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

З перших днів свого існування незалежна Українська держава заявила про визнання принципів демократії та правової держави. Не влада й ідеологія, а людина, її основні права і свободи, гідність людської особистості – на першому місці в ієрархії найвищих цінностей

нашого суспільства.

Суспільно – політичні зміни в Україні, ознаменовані здобуттям державної незалежності, відмовою від тоталітарної моделі політичного устрою та економічного ладу, зумовили якісно нову ситуацію в духовному житті народу України. За досить короткий час відбулася переорієнтація свідомості мільйонів людей на ті світоглядні й морально – етичні цінності, котрі раніше відкидалися офіційною ідеологією.

Значущість проблем, пов'язаних із утвердженням свободи совісті і функціонуванням релігії у суспільстві в сучасному світі, важко переоцінити. Церковні організації залишаються найбільш стійкими інститутами суспільства, зберігаючи притаманний їм традиціоналізм і здатність чинити нездоланний опір небажаним для них змінам, у чому успішно конкурують зі світськими інститутами, утвореними організованими політичними структурами та економічною силою панівних соціальних класів.

У сучасних умовах визнання (у Конституції та інших законодавчих актах) і неухильне дотримання апробованих розвитком цивілізації принципів свободи совісті як важливого елемента загальнолюдських цінностей і невід'ємних прав людини є неодмінною ознакою демократичності суспільства. Для Української держави це означає умову її повноцінної інтеграції у міжнародну спільноту, а також один із засобів досягнення внутрішньої стабільності, гармонії і злагоди у суспільстві.

Долаючи тяжку спадщину минулого, Українська держава зробила багато для забезпечення правового статусу Церков. Одним із перших законодавчих актів України після здобуття державної самостійності був Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [1]. Цим законодавчим актом було започатковано докорінну перебудову державно – церковних взаємин, зміни акцентів та пріоритетів у цій дуже делікатній і специфічній сфері суспільного життя.

Держава принципово стала на шлях гармонізації взаємин з Церквою, співробітництва з нею на благо народу України. Цей стратегічний курс відображений у Конституції України, ухваленій 28 червня 1996 року. В преамбулі зазначається, що Верховна Рада України від імені українського народу – громадян України всіх національностей, висловлюючи суверенну волю народу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, особистою совістю, попередніми, сучасними і наступними поколіннями, приймає цю Конституцію. У статті 35 Конституції України закріплюється право кожної людини на свободу світогляду та віросповідання [2]. Це право передбачає свободу сповідувати будь – яку релігію або не сповідувати жодної, без перешкод відправляти одноосібно або колективно релігійні культи та ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від Церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Кожному громадянинові України гарантується право: мати свою релігію або переконання; приймати іншу релігію або переконання; міняти релігію; одноосібно або разом з іншими сповідувати свою релігію, відправляти культ, виконувати релігійні обряди, дотримуватися канонів своєї релігії в житті; право батьків (або осіб, що їх замінюють) виховувати своїх дітей відповідно до своїх особистих переконань; право на таємницю сповіді тощо.

Спираючись на світовий досвід, Україна будує свою державну політику щодо релігії та церкви на основі законності й соціальної справедливості, а саме на основі:

– громадянської згоди і співробітництва людей незалежно від їхнього ставлення до релігії;

– створення сприятливих умов для діяльності релігійних організацій, для розвитку суспільної доброчинності та гуманізму;

– рівних прав і можливостей для всіх релігійних організацій на основі соціальної справедливості;

– взаємної релігійної та світоглядної терпимості й поваги між вірними та невірними, між вірними різних віровчень;

– визнання статусу релігійних організацій, сформульованого у міжнародних правових актах;

– шанобливого ставлення держави до традицій і внутрішніх установок релігійних організацій;

– рівності перед законом усіх релігійних організацій;

– створення умов для участі релігійних організацій у суспільному житті, використанні засобів масової інформації;

– вирішення питань, пов'язаних з поверненням майна релігійних організацій, незаконно вилученого в них у попередні роки.

Таким чином, держава, долаючи спадщину минулого, створює захисні умови для віруючих. З усіх основних питань життєдіяльності релігійних організацій ухвалені відповідні законоположення, які заснували нову, демократичну фазу взаємин держави та Церкви.

Конституція і вся правова система

України як виразник стану і прагнень українського суспільства покликані створити умови для виправлення помилок і недопущення у майбутньому порушень свободи совісті – важливого елемента ідеологічної, морально-етичної та соціально-психологічної основи народовладдя [3, с. 86].

Як відомо, на суспільні стосунки, що пов'язані зі ставленням до релігії, справляють вплив не лише Конституція, закони або діяльність органів державної влади. Найчастіше конституційно-правові норми лише узагальнюють і узаконюють історичні традиції, світоглядні та ідеологічні позиції і погляди на релігійно-церковне життя, вироблені панівними у суспільстві політичними та соціальними силами [4, с. 15]. Однак специфіка сучасного стану українського суспільства, а також завдання правової системи України щодо демократизації суспільного життя і побудови правової держави зумовлюють пріоритет тих підходів до реалізації свободи совісті, що пройшли випробування суспільно-історичною практикою людства, стали критеріями прогресивності розвитку народів і держав та ознаками придатності їх до міжнародної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року (поточна редакція від 08 вересня 2016 року) // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.
2. Конституція України: Закон України від 28 року 1996 року (поточна редакція від 30 вересня 2016 року) // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.
3. Скірський І.В. Держава і церква: проблеми взаємодії / І.В. Скірський // Нові технології навчання: науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти і науки України/. – Київ. Вип. 81. – 2014. – 205 с.
4. Бальжик І.А. Відносини держави і церкви: «симфонія влад» [Текст] : автореф. дис. … на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук, спец.: 12.00.01 / Бальжик Ірена Анатоліївна; Одеська юридична академія. – Одеса, 2007. – 19 с.
5. Академічне релігієзнавство / За ред. А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862с.
6. Бабій М.Ю. Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення. – К.: Наукова думка, 1994. – 352 с.
7. Релігія і закон: проблеми врегулювання державно-церковних відносин. – К.:«ВіП», 2002. – 216 с.

УДК 34.343

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Поджаренко К.Є. – к.ю.н.
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

На сучасному етапі розбудови правової держави особливої уваги в Україні набуває утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

Однак проблема забезпечення прав і свобод особи в Україні постає ще доволі гостро, зокрема, це стосується і кримінального судочинства. Під час здійснення кримінального провадження слідчий, прокурор, суддя застосовують заходи щодо обмеження таких прав і свобод суб'єктів, які залучаються ними до процесу. При цьому не виключені також помилки та зловживання, які допускаються ними під час здійснення кримінального провадження, що зумовлено неправильним застосуванням та недотриманням належної правової процедури.

В умовах розвитку державності України як демократичної європейської країни, ключове місце належить формуванню правової системи, в якій одним з основних елементів є права людини з позицій як внутрішньодержавного, так і загально світового значення. Міжнародно-правові акти у сфері прав людини проголошують серед основоположних прав людини право на житло та його недоторканість. Вст.8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. проголошено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Крім того, аналогічні права проголошені і в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст. 17), уст.12 Загальної декларації прав людини. Щодо

національного законодавства, то варто зазначити, що Конституція України також гарантує недоторканість житла (ст. 30). Специфічним є те, що кримінально-процесуальна діяльність пов'язана з вторгненням в особисте життя громадян, обмеженням у випадках, передбачених законом, їх прав і свобод, застосуванням заходів процесуального примусу.

Дане питання набуває гостроти в момент вступу України до Європейського союзу, де проблеми забезпечення прав і свобод учасника кримінального процесу на будь якій його стадії виходять на перший план.

Законність, обгрунтованість та вмотивованість розгляду кримінального провадження по суті, а також прийняття законного рішення потребують великої кваліфікованої підготовчої роботи, яка починається на стадії отримання інформації про злочин внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань та особливо під час його безпосереднього провадження. Саме на етапі проведення досудового розслідування неминуче відбувається обмеження прав і свобод учасників кримінального провадження. Ці обмеження пов'язані з примусовим характером майже всіх рішень під час кримінального провадження. В більшості своєї це певні обмеження (які найчастіше пов'язані із свободою пересування). Сьогодні у кримінальному провадженні механізм захисту, як підсистема механізму забезпечення прав і свобод людини, є, на нашу думку, пріоритетним напрямком діяльності правоохоронних органів щодо відновлення порушеного права та неприпустимості такого порушення, а також створення відповідних правових гарантій. Це пов'язано з тим, що обмеження або порушення будь – якими суб'єктами прав та свобод особи зумовлює необхідну сукупність суб'єктивних прав, правових механізмів, правових інститутів, які б давали можливість особі захистити свої права перед державою, її органами, змусити підприємства, установи, організації, посадових осіб виконувати вимоги Конституції і законів України. Самі заходи захисту є первинною захисною реакцією на самий факт відхилення від охоронних заходів, мають завдання примусити зобов'язану особу виконувати обов'язки, покладені на неї законом. Крім того, захист прав є об'єктивною необхідністю, оскільки всі права, надані особистості і не забезпечені необхідними засобами захисту у випадку їх порушення, є лише «декларативними правами».

Основними гарантіями дотримання прав і свобод учасників кримінального процесу є норми – принципи – умови та вимоги, які в сукупності дозволяють забезпечувати додержання прав і свобод людини і громадянина. Систему кримінально-процесуальних гарантій становлять: кримінально процесуальна форма; принципи кримінального процесу ; процесуальний статус учасників кримінального процесу; можливість застосування заходів забезпечення кримінального провадження; прокурорський нагляд; судовий контроль; відомчий контроль; інститут оскарження дій, рішень посадових осіб що ведуть кримінальний процес; юридична відповідальність учасників кримінального провадження тощо.

Забезпечення прав людини у кримінальному провадженні полягає в наданні відповідному суб'єкту, який залучається чи допускається у дане провадження ефективних засобів захисту у випадку їх порушення. І це цілком логічно, адже про ефективне забезпечення будь – якого права може йтися лише тоді, коли існує ефективний механізм його захисту. У свою чергу механізм захисту має свою структуру: по – перше, право на захист, що визначається як передбачена Конституцією України й іншими законами можливість людини використовувати для захисту свого права власне дозволені законом дії або звернутися до компетентних державних або міжнародних органів (організацій) з вимогою примусити зобов'язану особу до правомірного обов'язкового поводження (право на користування будь – якими передбаченими законом процесуальними правами і процедурами, встановленими для конкретної форми захисту права; право на оскарження в судовому порядку рішення компетентного органу в конкретній справі тощо); по – друге, форми захисту, які визначаються як регламентований правом комплекс особливих процедур, здійснюваних правозастосовними органами (наприклад судом, прокурором) і самою уповноваженою особою у межах правозахисного процесу і ISSN 1995-6134 388 спрямованих на поновлення (підтвердження) порушеного (оскарженого) права; по – третє, примусові засоби захисту. Вони являють матеріально – правові та процесуальні норми і процедури, використовувані юрисдикційними органами на вимогу уповноваженої особи для примусового поновлення його порушеного (оскарженого) права. Зазначимо, що у кримінальному провадженні механізм захисту конституційних

прав громадян повинен діяти постійно, оскільки його пасивність і бездіяльність може призвести до суспільно небезпечних наслідків, які можуть виявитися у масових обмеженнях та порушеннях прав і свобод, у занепаді загальнолюдських гуманістичних цінностей, у зростанні правового нігілізму, що зрештою призводить до порушення засад законності, рівності громадян перед законом і судом та ін. Призначення механізму захисту конституційних прав громадян у кримінальному провадженні полягає у зростанні поваги до людської гідності, її особистого життя, безперечного і невідкладного вжиття відповідних заходів у випадках порушення прав і свобод особи.

Сьогоднішніми завданнями держави повинно бути створення дієвих механізмів охорони й захисту прав та свобод людини, систематизація та вдосконалення законодавства; зміцнення начал громадянського суспільства та зміцнення державно – правової системи; вдосконалення практики правотворення, правореалізації і контролю за виконанням закону; підвищення рівня правової культури, правосвідомості громадян і подолання правового нігілізму.

Список використаних джерел:
1. Теорія держави і права / за ред. О.Ф. Скакун – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Загальна декларація прав людини ООН від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada. gov.ua/laws/show/995_015.
5. Рожнова В.В. Курс лекцій із кримінального процесу за новим Криміально-процесуальним кодексом (загальна частина)/ авт.кол. В.В. Ржнова та ін. – К., 2012. С. 398
6. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2002. – 344.

УДК 351.753(477)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАВННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Добіжа В.В. – к.політ.н, доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

В Україні порядок отримання дозволів на придбання і зберігання і носіння вогнепальної зброї в даний час встановлюється інструкцією «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими або аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї і вибухових матеріалів», затвердженої наказом МВС України № 622 від 21 серпня 1998 року.

В Україні офіційно зареєстровано 663 тисячі громадян – власників вогнепальної зброї, які мають на руках понад 800 тисяч «стволів». Про це йдеться у відповіді Національної поліції України на інформаційний запит.. Станом на 1 січня 2018 року за даними автоматизованих обліків, які формують органи поліції, зареєстровано 663126 власників вогнепальної зброї, у яких в особистому користуванні знаходяться 736918 одиниць мисливської гладкоствольної зброї і 145859 одиниць мисливської нарізної зброї», – йдеться у відповіді.

Згідно з українським законодавством, громадяни України не можуть бути власники не мисливської вогнепальної зброї – пістолетів, автоматів, кулеметів і штурмових гвинтівок. Проте за останні роки тільки глава МВС Арсен Аваков вручив у вигляді «нагородної» більше 3 тис одиниць такої зброї. Більше 500 «стволів» щорічно вручають у вигляді нагород СБУ, Міноборони та інші силові органи.

Законодавчо також закріплені наступні вікові обмеження:

– пневматичну чи газовузброю може придбати кожен громадянин з 18 років;

– вогнепальну мисливську гладкоствольну зброю – з 21 року;

– мисливську нарізну – з 25. Для цього потрібно пройти процедуру перевірки, отримати дозвіл від поліції, а використовувати мисливські рушниці й гвинтівки можна тільки на полюванні;

– короткоствольну травматичну зброю, що стріляє гумовими або іншими несмертельними кулями, можуть придбати, наприклад, працівники судів, охоронні структури, журналісти;

– короткоствольною вогнепальною зброєю володіти може досить обмежене коло осіб

– переважно військові та правоохоронці. Цивільні громадяни не мають права купувати бойові пістолети, автомати, кулемети чи штурмові гвинтівки. Водночас можуть отримати їх як нагороду від Адміністрації президента, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України чи Міністерства оборони.

Кількість зброї, яку може мати громадянин України, необмежена, однак власник зброї повинен «забезпечити її безумовну схоронність».

За даними «Української асоціації власників зброї», сьогодні на руках у українців може бути до 5 млн. одиниць незареєстрованої легкої вогнепальної зброї. У МВС оцінюють такі дані значно скромніше. Так, радник глави МВС Іван Варченко раніше заявляв, що нелегальної вогнепальної зброї в Україні – не більше 300 тисяч.

Досить прогнозованим стало те, що 4 роки війни на Донбасі значно збільшили кількість незареєстрованої зброї на руках у населення. Заразом від початку війни на сході України кількість вироків суду за статтею про незаконне поводження зі зброєю в Києві зросла більш ніж на 50%. Про це свідчать дані Єдиного реєстру судових рішень. Найбільше ж засуджених за порушення статті 263 Кримінального кодексу у Волинській області: якщо від 2010 до 2014–го тут винесли 97 таких вироків, то від початку бойових дій на Донбасі їх уже понад дві сотні. Нагадаємо, що стаття 263 Кримінального кодексу за незаконне зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передачу чи збут вогнепальної зброї передбачає позбавлення волі на термін від трьох до семи років. Громадяни, які добровільно здають незаконно придбану вогнепальну зброю, звільняються від відповідальності [2].

За минулий рік поліція вилучила 2,5 тисячі одиниць вогнепальної зброї. Майже половина – це пістолети, 78 гранатометів, а також автомати, обрізи та гвинтівки. Також правоохоронці вилучили 240 тисяч набоїв, понад дві тисячі гранат та 72 вибухові пристрої. У 2017 році поліція задокументувала майже вісім тисяч фактів незаконного поводження зі зброєю [3].

Ще одним наслідком військових дій стало масове бажання наших співвітчизників озброюватись. Колосальні обсяги як легальної, так і нелегальної зброї, можуть свідчити про те, що його накопичують не тільки злочинці, а пересічні українці. В основному нелегальна зброя купується через бажання забезпечити особисту безпеку і невпевненості в захисті держави. Як зазначив голова «Української асоціації власників зброї» Георгій Учайкін: в Україні кількість не облікованої зброї збільшилася до майже 5 млн. одиниць порівняно з тим, що до початку проведення АТО її кількість становила 3,7–3,8 млн. одиниць. Мова тут йде про автомати і пістолети [4]. Військові дії на Сході поставили Україну в один ряд із країнами Західних Балкан у нелегальному обігу зброї. Частково подібна ситуація пов'язана з тим, що в Україні, яка четвертий рік перебуває в стані гібридної війни, і має близько 200 тис. громадян, що пройшли через шість хвиль мобілізації, досі відсутній закон що регламентував би придбання, зберігання та використання вогнепальної зброї.

Українське суспільство має пройти шлях, що свого часу пройшло американське, в якому армія була створена в 1775 році з народного ополчення і її основою стали сили самооборони штатів. Друга Поправка до Конституції США (прийнята в 1791 році) гарантувала право американцям на володіння вогнепальною зброєю і є чинною по сьогоднішній день. Наразі в США в приватному користуванні знаходяться близько 300 млн. одиниць вогнепальної зброї, тога як населення становить 325 млн. громадян, що робить цю націю найбільш озброєною в світі. Протягом сторіч була сформована культура поводження зі зброєю та сама зброя стало частиною культури і повсякденного життя. Подібна ситуація склалась і в Швейцарії. В конфедерації існує всезагальна система призову і демобілізації, а також постійно діючий армійський резерв, що передбачає постійне володіння або наявність в приватних оселях вогнепальної зброї.

Українська влада аби використати досвід цих країн має не просто легалізувати вогнепальну зброю, але й підготувати систему резервістів для армії, досягнувши таки чином відразу кілька цілей – озброїти населення (за бажанням самого населення) і повернути в масову культуру населення зброю як один з її атрибутів.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ МВС від 21.08.98 № 622.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 263.

3. Бурдига І., Реплянчук Д., Буданов Р. 5 запитань про зброю в УкраїніURL:https://hromadske.ua/posts/5-pytan-pro-zbroiu-v-ukraini.
4. Кількість нелегальної зброї в Україні збільшилася до 5 млн. одиниць// UNN. URL: : http://www.unn.com.ua/uk/news/1639409-kilkist-nelegalnoyi-zbroyi-v-ukrayini-zbilshilasya-do-5-mln-odinits-ekspert.

УДК 004.383.8//347.96

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ LEGAL TECH ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЮ ЮРИСТА

Очеретяний В.В. – к.і.н., доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Боти або мобільні додатки надають можливість швидко та якісно отримати та використати дані з інформаційних баз, даючи змогу постійно «тримати руку на пульсі» державних реєстрів з метою попередження рейдерських захоплень, фінансових махінацій тощо. Будь – яка особа має можливість отримати доступ до найактуальнішого законодавства, завантаживши собі невеличкий додаток на смартфон та організувавши доступ до Інтернету.

Legal tech – галузь бізнесу, що спеціалізується на інформаційно-технологічному обслуговуванні професійної юридичної діяльності, а з кінця 2000–х років – і на надання споживачам юридичних послуг з використанням інформаційних технологій.

Legal Tech–проекти допомагають покращити якість роботи юристів, зробити її більш ефективною. Використання довідкових правових та інших інформаційних систем зменшує витрати, пов'язані з правовим аналізом справи, а також дозволяє більш точно оцінити перспективи судового розгляду шляхом аналізу попередньої судової практики та пошуку максимально схожих за своїми обставинами справ.

Також інноваційні Legal Tech–проекти допомагають простим громадянам зменшити витрати на юридичне обслуговування та отримати більш широкий доступ до правосуддя. Створюється програмне забезпечення, що дозволяє без допомоги професійних юристів аналізувати і готувати правові документи, а також майже автоматизувати процес прийняття рішень з юридичних питань, складати договори, заповіти та інші документи.

До моменту, коли людина стане непотрібною в таких «людських» сферах як юриспруденція, здавалося, дуже далеко.

Однак паралельно з відкриттям супермаркетів без кас та касирів технології проникають і в більш гуманітарні сфери.

Яскравий приклад – бот–юрист DoNotPay. За допомогою штучного інтелекту додаток визначає випадки, коли водієві не потрібно оплачувати штраф за паркування. За перші кілька місяців роботи бот заощадив користувачам 3 млн дол.

Юристи насторожено поставилися до legal tech. Їм доводиться мати справу з конфіденційною інформацією, яка повинна залишатися під захистом заради блага клієнтів. Однак розробники сервісів і хмарних сховищ постійно підвищують рівень безпеки, і все більше юридичних фірм освоюють цифрові технології.

Технології мають великий потенціал. Вони економлять час і гроші, автоматизують рутинні процеси, дозволяють фахівцям концентруватися на важливих завданнях.

Часом обсяги інформації настільки великі, що на пошук можуть піти місяці і навіть роки, яких нема. Іноді це нагадує пошук голки в копиці сіна. Машинне навчання дозволяє швидко знайти найбільш важливу інформацію.

Legaltech по–українськи.Зміни повільно проникали в українську юридичну індустрію, але за останні роки на ринку з'явилося чимало проектів legal tech. Ось кілька прикладів.

Бот OpenDataBot відстежує зміни в реєстраційних даних бізнесу та стежить за судовими виписками.

Додаток Karatel сприяє боротьбі з корупцією. Навіть якщо користувач не знає юридичних тонкощів, сервіс відповість зрозумілою мовою.

Bot&Partners сформує договір на розробку програмного забезпечення, NDA і відповість на актуальні питання IT–фахівців прямо в месенджері.

Ресурс AxDraft підготує пакет документів для великих бізнес-угод. Клієнту необхідно лише надати ключову інформацію в кількох полях.

OblavaBot – це Telegram–бот, який допоможе здійснити швидкий та якісний пошук кримінального адвоката на слідчу дію. Сервіс надає можливість зручно та швидко повідомити про здійснення слідчої дії, участь адвоката у якій найчастіше є необхідною. Система сервісу у вигляді агрегатора дає змогу підібрати адвоката з переліку адвокатів відповідно до спеціалізації та/або територіального положення.

Для користування сервісом достатньо знайти у мессенджері Telegram відповідного бота

OBLAVAbot та вступити із ним у спілкування.

Онлайн – ресурс «Суд на долоні» буде корисний при роботі з Єдиним державним реєстром судових рішень.

Dom Jurista Analytics прогнозує результати розгляду справи в суді, ґрунтуючись на індивідуальному аналізі ситуації. Користувачі отримують незалежний висновок.

EasyTender – проект, який допомагає бізнесу вигравати в тендерах і відстоювати свої права в державних закупівлях без корупційної складової.

Останніми гучними проектами стали PatentBot, який допомагає зареєструвати торгову марку за 10–15 хвилин та працює під девізом Just TM it !, і Sudobot, який допомагає оформити і подати позовну заяву про розлучення.

PatentBot посів перше місце в номінації «Бот року» за версією Product Hunt Golden Kitty Awards. ЦесвоєрідниЙОскарв IT–індустрії, заснований платформою пошуку стартапів ProductHunt. За цюж премію інших номінаціях боролися Apple, Google, Telegram і The Boring Company ІлонаМаска.

Власники першої в Україні торгової марки, офіційно зареєстрованої через PatentBot, отримали документи, що підтверджують успішне завершення процедури реєстрації.

Як відзначили в команді PatentBot, це перша торгова марка в Україні, яку зареєстрував бот.

Торгова марка була зареєстрована за прискореною процедурою – за 4,5 місяці. PatentBot – бот–реєстратор торгових марок в месенджері Facebook. З його допомогою можна зареєструвати торгову марку протягом 10-15 хвилин.

У 2016 році Гаазький інститут назвав найкращою юридичною інновацією України сервіс LegalAlarm. За допомогою цієї програми можна знайти адвоката, якщо користувачеві терміново потрібна юридична допомога. Сервіс встиг завоювати популярність серед українських бізнесменів, журналістів та мандрівників.

З огляду на це, юридичний бізнес має перезавантажити свої цінності та вийти на новий рівень обслуговування. Юридичні інновації можуть не просто змінити суть надаваних юристами послуг, а й взагалі змінять юридичний бізнес докорінно.

Хоча технології у сфері права стикаються з неприйняттям з боку традиційних гравців через дешевизну таких консультацій, уже зрозуміло, що технологічний прогрес увійшов у галузь юриспруденції міцно і надовго.

Список використаних джерел:

1. В Україні вперше зареєстрували торгову марку через бота. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2018/02/13/634037/ (дата звернення 13.02.2018)
2. В Украине впервые бот зарегистрировал торговую марку. URL: http://biz.liga.net/keysy/it/novosti/3728003-v-ukraine-vpervye-bot-zaregistriroval-torgovuyu-marku.htm (дата звернення 13.02.2018)
3. Новак Н. Legal Tech: коли боти замінять юристів. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/14/634059/ (дата звернення 14.02.2018)
4. Мірошников Є. Legal Tech в Україні: інновації у юриспруденції. URL: http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/legal-tech-v-ukrayini-innovaciyi-u-yurisprudenciyi.html (дата звернення 06.09.2017)

УДК 347.9

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СВІТІ ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Тунік Ю.М. – к.ю.н.
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Однією з проблем інтеграцій України до Європейського союзу є не гармонізоване до європейських стандартів українське законодавство. В зв'язку з цим, Українська держава на сьогодні здійснює кроки в напрямку реформування діючої української правової системи з метою поступового приведення її у відповідність із Європейськими стандартами з урахуванням національних інтересів. Головним напрямком удосконалення національної правової системи є судова реформа, яка полягає у забезпеченні ефективності судової системи.

Це пов'язано з тим, що судова система України, на сьогодні як нажаль перебуває у глибокій кризі, спричиненій багатьма негативними факторами, які впливають на її діяльність. В зв'язку з цим проведення судово-правової реформи в України є нагальною задачею сьогодення. Судово-правова реформа повинна привести судову систему у відповідність з основними засадами правової держави закріпленими у Конституції і створити можливість громадянам України здійснювати ефективний захист свої прав в судах України.

Загальним проблемам реформи судової системи присвячено роботи багатьох українських науковців таких як Ю. Битяка, В. Бринцева, А. Зайця, О. Зайчука, М. Козюбри, А. Колодія, М. Кравчука, Л. Кривенко, Н. Квасневськ, В. Маляренко, Л. Москвич, Н. Оніщенко, П. Рабіновича, О. Скрипнюка, А. Селіванова, В. Скоморохи, Ю. Чуприни, В. Шаповала, Ю Шемшученка та ін.

Разом з тим, відсутні наукові дослідження та думки науковців щодо окремих напрямків судової реформи.

Так, досліджуючи зміни в законодавстві можна зробити висновок, що пріоритетним напрямком реформування судоустрою держави вбачається реалізація політики держави щодо встановлення монополії адвокатури на представництво інтересів в судах.

З початку 2017 року, почалося поступове запровадження монополії професійної адвокатури.

Відповідно до статті 10 Закон України «Про судоустрій і статус суддів» кожен має право на професійну правничу допомогу. Для надання професійної правничої допомоги діє адвокатура.

Водночас, згідно з Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» відбулися зміни до Конституції України щодо адвокатури, а саме:

– відповідно до статті 131–2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура;

– незалежність адвокатури гарантується;

– засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом;

– виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Враховуючи вищевикладене, виключно професійний адвокат буде здійснювати представництво осіб в суді.

Таким чином, представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-2 Конституції здійснюватиметься виключно адвокатами:

– у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року;

– у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року;

– у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Відповідно до зазначених законів відбулися зміни у нових процесуальних кодексах в яких також реалізована політика держави щодо встановлення монополії адвокатури на представництво інтересів в судах з метою надання професійної правничої допомоги.

Відповідно до нової редакції Господарського процесуального кодексу України сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь в судовому процесі особисто (само представництво) та/або через представника.

Так, ст. 16 ГПК України встановлено, що учасники справи мають право користуватися правничою допомогою. Представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до ч.1 ст. 58 ГПК України представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Згідно ч.2 ст. 58 ГПК України при розгляді справ у малозначних спорах представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність.

Разом з тим, нова редакція ГПК України вводить таку категорію справ як «малозначні спори».

До малозначних спорів відносяться справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (станом на 01 січня 2018 року – 176 200 грн.).

Також до даної категорії на розсуд суду можуть бути віднесені справи незначної складності, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п’ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (станом на 01 січня 2018 року – 881 000 грн.).

Нова редакція Цивільного процесуального кодексу України частково дублює положення господарського процесу, однак має і додаткові можливості для представництва.

Окрім зазначених раніше цивільний процес також дозволяє представництво під час розгляду спорів, що виникають з трудових відносин.

Не можуть бути визначені як малозначні, або справи незначної складності в цивільному

процесі справи наступних категорій:
– що виникають з сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів та поділ майна подружжя;
– щодо спадкування;
– щодо приватизації державного житлового фонду;
– щодо визнання необґрунтованими активів та їх витребування;
– в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
– інші вимоги, об'єднані з вимогами у спорах, вказаних у попередніх пунктах.

Дещо інший підхід до тлумачення «малозначної справи» містить оновлений Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

Так, відповідно до КАС України адміністративна справа незначної складності (малозначна справа) – адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин.

Таким чином, Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України передбачають виключення стосовно представництва інтересів в суді адвокатами, а саме представництво в судах по малозначним справам представником який досяг вісімнадцяти років та має цивільну процесуальну дієздатність. При цьому закон взагалі не вимагає від цієї категорій представників наявності юридичної освіти.

Судова реформа це складний процес але для того щоб досягнути результат треба бути послідовним в своїх діях.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06. 2016 р. № 1402-VIII// Відомості Верховної Ради (ВВР) 2016, № 31, ст.545
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2.06. 2016 р. № 1401-VIII Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 28, ст.532
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших закондавчих актів» № 2147-VIII від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс].
4. Кравчук М.В. Природа рішень Європейського суду з прав людини / М. Кравчук, Т. Тиханський // Проблеми гармонізації національного і міжнародного законодавства: досягнення та перспективи. – 2015. – С. 23-29.
5. Москвич Л.М. До питання про проблеми судової реформи // Вісник Академії правових наук України / зб. наук. пр. / редкол.: В.Я. Тацій та ін. - Х.: Право, 2009 - № 4 (59). - С. 171-179.
6. Чуприна Ю.Ю. Судова влада як чинник розбудови правової держави в Україні / Ю.Ю. Чуприна // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 1. – С. 385-392.
7. Спільний експертний висновок щодо проекту Закону України «Просудоустрій і статус суддів», підготовлений Венеціанською комісією і Дирекцією з технічного співробітництва Генеральної Дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи, ухвалений 12-13 березня 2010 р. [Електронний ресурс].- http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDLAD(2010)003-ukr.pdf

УДК 37.015.31:34

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Поліщук А.С. – к. і. н., завідувач відділу аспірантури і докторантури
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.
Колесник О.В. – викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Становлення громадянського суспільства тісно пов'язане з інституціоналізацією вільних і різноманітних інтеграцій громадян в громадські об'єднання, що дають можливість оптимального забезпечення реалізації та захисту основних прав і свобод людини і громадянина [1, с. 11]. Створення інституцій громадянського суспільства - невід'ємний атрибут дійсно демократичної держави, чіткий показник свободи його громадян [2, с. 73]. Адже «саме інституціональним структурам належить визначальна роль на лінійній стадії еволюції» [3, с. 37].

Поняттям «громадянське суспільство» позначають сукупність добровільних недержавних і неділових (неекономічних) об'єднань громадян, створених з метою захисту своїх приватних, а також спільних інтересів, ігнорує державою і діловими колами [4, с. 213]. Основними контрагентами

держави по представництву організованих інтересів громадян повинні бути не будь-які, а тільки організовані групи, що мають на меті суспільно значущі завдання і вільні від політичної та економічної конкуренції, безкорисливо працюють на суспільне благо. Йдеться про ініціативних, самодіяльних, самоврядних об'єднаннями громадян, головний інтерес яких не пов'язаний ні з отриманням прибутку, ні з завоюванням влади, а спрямований на спільне рішення загальних проблем, забезпечення спільних інтересів, які жодним чином не загрожують інтересам інших людей і груп [5, с. 57].

У свою чергу перехід України до демократії обумовлює виховання людини в дусі нових суспільних поглядів [6, с. 218]. Все більше актуальності отримує необхідність формування загального уявлення про світоглядні і методологічних засади рефлексії правового виховання, дослідження його практичних моделей, аналіз взаємозв'язку правового виховання та правової культури як факторів розвитку української державі, обговорення стану та перспектив їх розвитку в сучасній Україні.

Повинні погодитися з тими дослідниками, які вказують, що особливості правової культури і правового виховання на етапі формування громадянського суспільства обумовлені відповідними об'єктивними і суб'єктивними факторами, сердь яких - відсутність налагоджених механізмів участі членів суспільства в управлінні державою; відсутність звички до відповідної активної діяльності; недостатньо високий рівень необхідних правових знань та навичок, а також правосвідомості. Слід врахувати і те, що деякі індивіди орієнтовані на недовіру до змін, особливо в ситуації затягнутого трансформаційного періоду [6, с. 243].

При цьому структура громадянського суспільства не вичерпується тільки з відповідними громадськими організаціями. У неї слід включати також: а) соціальні інститути (незалежні медіа, добровільні асоціації і об'єднання громадян, систему зовнішнього громадського контролю за владою на всіх рівнях, правозахисні організації); б) соціальні практики (громадська активність громадян, ініціативні групи, громадянська компетентність і поінформованість, правова культура і вміння застосовувати правозахисну і судову систему) [7, с. 45].

За допомогою правого виховання правові цінності затверджуються в свідомості індивідів, а також формуються відповідні знання та вміння щодо реалізації прав людини, завдяки чому громадянське суспільство має здатність захищати свої правові ідеали та цінності [6 с. 243].

Отже, не випадково правове виховання в умовах демократичного устрою Європи здійснюється під впливом інститутів громадянського суспільства. До них відносяться добровільні громадські об'єднання (економічні, культурно-мистецькі, освітні, наукові, благодійні та ін.); громадські рухи і політичні партії (останні - на початкових стадіях свого формування, поки вони ще не задіяні в механізмах здійснення влади); незалежні засоби масової інформації, які обслуговують громадські потреби і інтереси, що формують громадську думку; вибори і референдуми як засіб громадського волевиявлення і захисту інтересів; залежать від громадськості елементи судової і правоохоронної систем [10, с. 68-69]. Інститути громадянського суспільства «тим чи іншим чином сприяють формуванню правосвідомості автономного індивіда як громадянина, його позитивного ставлення до права і правової дійсності, здатної самостійно приймати участь у громадських справах і нести відповідальність за свої вчинки» [9, с. 7]. Громадянське суспільство неможливе без існування розгалуженої мережі громадських організацій, які здатні активно впливати на правове виховання. Громадські організації, які, охоплюючи своєю діяльністю різні сфери і рівні суспільного життя, краще розуміють сутність і специфіку відповідних соціальних проблем і шляхи їх подолання, є універсальним посередником між громадянами і державою. [9, с. 205].

Отже, процес правового виховання в Європі відчуває на собі вплив як ментальності, так і політичної системи, що є в ній домінуючою. Політична система Заходу будується на концептах правової держави і громадянського суспільства, які направляють процес правового виховання, що сприяє формуванню демократичної правосвідомості та правової культури у громадян [10, с. 67].

Ефективне виховання представників засобів масової інформації в області прав людини сприяє розширенню знань про права людини, зміцненню їх прихильності до прав і відповідної мотивації. Принципи прав людини є найважливішою основою їхньої професійної діяльності та діяльності засобів масової інформації. Вони можуть бути реалізовані тільки в сприятливих умовах, що забезпечують доступ до інформації, свободу вираження думок і безпеку. Всім журналістам повинні бути надані рівні можливості підготовки в області прав людини. Матеріали з прав людини і правозахисні

цінності з урахуванням особливостей умов повинні бути невід'ємною частиною будь-якої формальної підготовки або атестації, і повинні бути доступні в процесі постійного підвищення професійної кваліфікації. Всі журналісти повинні володіти базовими знаннями про права людини. Крім того, у них повинна бути можливість прослухати спеціальні курси, наприклад з питань освітлення більш спеціальної проблематики в сфері прав людини [9, с. 209].

Висновки. Існування демократії, правової держави і громадянського суспільства в сучасній Україні неможливо без самоорганізації та соціальної активності громадян, зумовленої належним рівнем їх політико-правової культури і правосвідомості.

Однією з умов формування високого рівня правової культури суспільства є правове виховання - цілеспрямований і системний вплив на свідомість і культуру поведінки членів суспільства, здійснюваний з метою вироблення у громадян почуття поваги до права і звички дотримання права на основі особистого переконання.

Список використаної літератури:

1. Паталаха В.Ф. Інтеграції громадян в соціально-політичному розвитку суспільства : автореф. дис.канд. філос. наук /В.Ф. Паталаха ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Б. в., 2010. – 19 с.
2. Дереко В.С. Громадянське суспільство як суб'єкт впливу на воєнно-політичні рішення / В.С. Дереко. ІІ Політичний менеджмент. - 2009. - № 1. - С. 72 - 78.
3. Вагурин В.А. Синергетика зволюции современного общества / В.А. Вагурин. - Луганск: Копицентр, 2005. – 200 с.
4. Зиновьев А.А. Запад. Феномен западнизма / А.А. Зиновьев. - М.: Менталитет, 1995. – 349 с.
5. Цвих В.Ф. Профспілки і громадянське суспільство: особливості парадигми відносин : дис. докт. політ, наук / В.Ф. Цвих ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Б. в., 2004.- 455 с.
6. Размєтаєва Ю.С. Правова культура і правове виховання в умовах формування громадянського суспільства / Ю.С. Размєтаєва ІІ Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія», - 2013. - № 4. - С. 242-245.
7. Структурні виміри сучасного суспільства : [навчальний посібник] / за ред. С.С. Макеєва. - К, 2006. – 372 с.
8. Історія європейської ментальності/ за ред. П. Дінцельбахера ; пер. з нім. В.С. Кам'янець. - Львів : Літопис, 2004. – 720 с.
9. Цимбалюк М.М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 / М.М. Цимбалюк ; Нац. акад. внутр. справ України. - К., 2004. – 15 с.
10. Требін М.П. Феномен правового виховання у західному освітньо- виховному просторі / М.П. Требін ІІ Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». - 2014. - № 2. - С. 66-86.

УДК 37.011(477)

ГУМАНІЗАЦІЯ ТА АВТОРИТАРИЗМ, ЯК СКЛАДОВІ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИТЕМИ ОСВІТИ

Шалімов О.С. – майор поліції, викладач , спеціаліст І категорії
Вінницьке вище професійне училище Департаменту поліції охорони

Сьогодні процес гуманізації освіти визначає основний напрям її розвитку у сучасному суспільстві. Зміни підходів у вихованні, перехід від авторитарного соціального устрою, формує та сповідує нові принципи та ідеали, адже людська цивілізація XXI століття, вперше, в своїй багатотисячолітній історії виходить на практичну реалізацію освітніх завдань. У сучасному учнівському та студентському товаристві на перше місце виходять якісні показники в отриманні знань, умінь та навичок, які не можуть стати професійними та конкурентноспроможними без переосмислення понять гуманізації та авторитаризму, значення яких нам нав'язували попередні покоління. Саме тому їх вивчення є актуальними і сьогодні.

Глибинну джерельну базу із досліджуваного напрямку створили Андрущенко В. [1], Буяльська Т. [2], Корольов Б. [3], Кісіль М. [4], Кравець О. [5].

Гуманізація освіти – невід'ємна складова формування освітніх ідеалів та перехід системи освіти на новий європейський та конкурентоспроможний рівень. Перш за все необхідно звернутися до історичної спадщини. Тут варто відмітити періоди культурного розвитку, що змінювалися часами загального руйнування і лихоліття. Середньовіччя відійшло від багатьох гуманістичних ідеалів античних часів, а наслідки освітньої революції в XIX - XX ст., та розвиток науки і техніки далеко не завжди сприяли гуманістичному розвитку суспільства і освіти.

Маються на увазі передусім дві речі. По-перше, гуманізація освіти в цілому, тобто покращання умов освіти для людини,

збільшення уваги до її потреб тощо, в тій чи іншій формі відбувалося завжди, а тому не може бути сутнісною характеристикою сучасного етапу розвитку суспільства і освіти. По-друге, процес гуманізації в цілому до цього часу цілком мирно вживався з антигуманними характеристиками освітніх систем. Іншими словами, цей глобальний процес і в XX ст. не привів до створення освітніх систем, що дійсно сповідують гуманні ідеали та цінності. [4]

Цілком очевидно, що у вітчизняній освіті сьогоднішнього дня, попри всі гуманістичні реформи і нововведення, вона в цілому залишається авторитарною, мало пов'язаною з реальними потребами людини і суспільства, з великим рівнем соціальної диференціації і практично відсутніми механізмами громадської саморегуляції. Характеризуючи вітчизняну освіту як із структурно-функціонального, так і з ціннісно-орієнтаційного боку, можна виділити кілька її фундаментальних особливостей, які заважають реалізації дійсно гуманістичних освітніх ідеалів.

Освіта, як і протягом останніх століть, розглядається майже виключно з кадрово-професійної точки зору. Незважаючи на квазігуманістичну риторику останніх років, і державне планування в цій сфері, і домінуюча громадська думка зорієнтовані на підготовку хороших професіоналів. Наслідок такої стратегії згубний як для країни, так і для системи освіти, як це не парадоксально, передусім з прагматично-утилітарної точки зору. [3]

Такі наслідки має кадрово-професійний підхід на практичному рівні. На гуманітарному ж рівні він визначає відсутність особистості в системі освіти. Освітні заклади навчають учнів. Студентів, спеціалістів, професіоналів - але не особистостей. І це – чи не найбільша втрата для суспільства, адже без уваги залишається основне джерело його розвитку – здібності та творча енергія людей. Зниження потенціалу розвитку окремих індивідів автоматично веде до зменшення креативної здатності всього суспільства. Кадрово-професійна система освіти – це антиособистісна, а відтак – антигуманна система освіти, що стримує розвиток і індивіда, і суспільства.

Основним завданням вітчизняної освіти до цього часу є надання знань. Знову ж таки, попри модернові розробки педагогічної науки та Міністерства освіти і науки, переважна більшість освітніх закладів та педагогів вважають своїм основним обов'язком "дати знання". Відповідно навчальний процес зорієнтований на оптимізацію передачі знань, їх засвоєння та систематизацію; критерії оцінки та контролю всього навчання націлені на виявлення обсягу знань та навичок по їх використанню [3].

Виходячи з цих же засад оцінюється і робота освітніх закладів та педагогів, формулюються навчальні програми, розробляються та впроваджуються методики. Знання продовжують залишатися самоціллю роботи педагогічних працівників, і на практиці це приводить до дуалізації навчання .

Педагогічні працівники, які обстоюють доцільність орієнтації навчального процесу в першу чергу на знання, підкреслюють свою практичність. Насправді, така освіта в сучасних умовах вкрай непрактична – і в особистісному, і в суспільному вимірі.

В сучасному суспільстві знання змінюються дуже швидко, і не можуть забезпечити людині обсяг знань і навичок, достатніх для успішної діяльності бодай протягом кількох років по їх закінченні, не кажучи вже про все життя. Спроба вийти з цієї ситуації за рахунок збільшення самого обсягу знань приводить лише до ускладнення навчальних програм і перевантаження [5].

Проте, з гуманітарної точки зору найгірше в цій ситуації те, що знання в якості самоцілі навчального процесу витісняють з нього людину. Студенти та учні, перетворюються просто в інструмент досягнення абстрактних і в принципі чужих їм завдань – виконання програми, засвоєння матеріалу, успішної здачі теми. Різко суперечить гуманістичним принципам освіти виведення критеріїв оцінки навчального процесу за рамки індивідуальних рис студентів та учнів.

Ще один вкрай антигуманістичний наслідок такої ситуації – це штучне піднесення викладача над студентом, надання першому авторитарної влади. Сам педагог отримує значні можливості авторитарного тиску [4].

Ми розглянули лише найбільш очевидні авторитарні характеристики сучасної вітчизняної системи освіти. Вони носять масовий характер і є визначальними практично для всіх освітніх закладів - можливо, за незначним винятком. Крім цього, є й специфічні риси вітчизняної освіти, які породжені труднощами кризового періоду та відповідним менталітетом педагогів.

А тому і процес гуманізації освіти як загальна характеристика сучасної вітчизняної системи освіти носить абстрактний і

беззмістовний характер. Він не лише не визначає її специфічних характеристик, а навіть не може розглядатися як кінцева мета розвитку освіти – чи, скажімо освітянських реформ. Адже як мета цей процес має визначатися у вигляді якогось результату. Такий результат навіть теоретично сформулювати неможливо. Тому в методологічному плані проблема встановлення змістовно-критеріальної ролі процесу гуманізації в розвиткові сучасної вітчизняної системи освіти не може бути вирішена просто посиланнями на більшу чи меншу інтенсивність цього процесу. Цілком зрозуміло, що повинна бути певна якісна визначеність нарощування гуманістичного потенціалу освіти, яка могла б бути теоретико-методологічним орієнтиром при визначенні загальної стратегії розвитку освіти і до якої можна було б прив'язати систему емпіричних індикаторів при програмуванні цієї стратегії розвитку [1].

Враховуючи вищесказане, таку роль може відігравати не термін "гуманізація освіти", а його більш конкретна інтерпретація у вигляді терміну "гуманоцентрична переорієнтація освіти". Змістом останнього є фіксація у якості цілком конкретного орієнтиру розвитку освітньої системи такого стану, коли гуманістичні цінності та ідеали стануть основою функціонування не периферійних, а центральних її компонентів, тобто стануть визначальною основою освітньої діяльності на рівні масової освіти і більшості освітніх закладів. Гуманоцентрично орієнтована освітня система – це освітня система, в якій гуманістичні принципи організації навчально-виховного процесу визначають функціонування масової школи, а не окремих елітарних закладів, і в повному обсязі всіх сфер освітньої діяльності, а не лише в окремих компонентах освітньої системи.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Освіта має плекати духовність // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: 36 наукових праць. – Випуск 11(24) - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007 - С. 7.
2. Буяльська Т. Гуманізація освіти вичерпане гасло і (не) виконане завдання? // Освіта. - 21-28 червня. - 2006. - С. 4-5.
3. Корольов Б.І. Вища школа України на зламі епох. // Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 1991-2006 рр.: Наук.-допом. бібліогр. покажч.. - К., 2008. - с. 19.
4. Кісіль М.В. Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція / М.В. Кісіль // Інноваційний розвиток суспільства за умов 285 кроскультурних взаємодій : матеріали конференції. - Суми, 2007 - С. 51
5. Кравец А.С. Гуманизация и гуманитаризация высшего образования // Вестник Воронежского государственного университета: Проблемы высшего образования. Воронеж: ВГУ, с. 29-36.

УДК 159.964.21

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНФЛІКТИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Дідиченко І.В. – капітан поліції, викладач, спеціаліст ІІ категорії
Вінницьке вище професійне училище Департаменту поліції охорони

Проблема вміння регулювати свої взаємини з оточуючими людьми є одним з актуальних питань сучасності.

Успішне вирішення конфліктних ситуацій потребує усвідомлення того, що таке конфлікт, знання і оволодіння ефективними способами спілкування, вміння обрати доцільний спосіб поведінки у певній конфліктній ситуації. Набуті знання допоможуть покращити взаємостосунки з оточуючими, сприятимуть ефективнішому використанню творчої енергії.

Проблемами дослідження психологічних конфліктів займалися такі відомі вчені як: Анцупов О.Я., Шитилов А.І. [1], Буткевич Т. В. [2], Дамб А., Нойбауер Ф. [3], Зазикін В.Г., Чернишов А.П. [4], Коломінський Н.Л. [5], Хоронжий А.Г. [5].

Проблема конфлікту цікавить багатьох людей, оскільки життя без них не обходиться. Конфлікт виникає здебільшого тоді, коли відбувається зіткнення інтересів окремих осіб або групи людей. Ці інтереси бувають дуже різнобічними і можуть виявлятися у прагненні оволодіти одними і тими ж цінностями, речами, соціальними ролями, об’єктами тощо [1].

Конфліктною можна вважати ситуацію, в якій сторони, не звертаючись до відвертих зіткнень, сварок чи бійок, виявляють схильність до суперечок, з’ясування позицій. Таким чином, можна вважати, що конфлікт є одним із видів особливо значущих ситуацій у спілкуванні.

Часто в умовах конфлікту його учасники не рахуються один з одним, не вміють і не хочуть вислухати іншу сторону, не ведуть потрібного діалогу. Все це стає причиною подальшого загострення ситуації, коли виникає

роздратованість, неповага, злість, що може перерости в агресивність. Відсутність взаємопорозуміння, почуття гніву підкріплюється думкою, що помиляється лише протилежна сторона. Тоді можуть виникнуть деструктивні конфлікти, тобто такі, що несуть руйнівну силу [4].

Існує проблема конфліктів і в навчальних закладах. У процесі конфлікту порушується зворотний зв'язок. Під час конфлікту одногрупники перестають думати про інтереси групи, про навчання, зникає взаємоповага і взаєморозуміння, виявляється напруженість у стосунках. А напруження – реальний чинник виникнення захворювань у людини. Конфлікти спричиняють суттєві психосоматичні наслідки, зміни в організмі (гіпертонію, серцеві захворювання, виразки шлунка і дванадцятипалої кишки, ракові захворювання). Як поводитися в умовах конфлікту? Існує кілька способів вирішення конфліктів: суперництво, співробітництво, компроміс, приниження, поступки [3].

Розглянемо деякі з них більш детально.

Суперництво. Під час суперництва людина ставить власні цілі вище інтересів інших людей і взаємин з ними. Поведінка тоді стає агресивною, нетерпимою, негнучкою. У такій ситуації людина прагне здійснювати контроль над іншими, підвищувати вимогливість не до себе, а до інших, виявляє схильність до критиканства. Такий стиль поведінки, звичайно, не призводить ні до чого доброго, оскільки він не є творчим. Він обмежує можливості виходу з конфлікту, ще більше поглиблює його. Люди стають ще розлюченішими і роздратованішими, що призводить до нових конфліктів, до конфронтації. Суперництво може мати і має місце у спорті, бізнесі, політиці, а не у стосунках між людьми [2].

Співробітництво. Сприяє встановленню рівно дії власних інтересів та інтересу до реалізації дій партнера. Це пошук такого варіанта поведінки при якому враховуються інтереси обох сторін. Воно сприяє подальшому зближенню людей, взаємній турботі, пробуджує приховані ресурси, розвиває почуття товариськості. Цей спосіб поведінки доречний при встановленні довготривалих взаємин, наприклад, співробітництва між людьми, які живуть в одній сім'ї, на роботі, з однокласниками, з друзями тощо. така поведінка хоч і потребує значних затрат часу, але дає добрі результати. Вона сприяє розвитку добрих взаємин, домовленості, діловитості, допомагає попередити образливість, розірвати ланцюг неприємних стосунків [1].

Компроміс. Компромісний спосіб призводить до задоволення власних домагань і прагнень партнера. В таких випадках повністю їхні інтереси не задовольняються, а це викликає напруження, невдоволення, що з часом може призвести до нових конфліктів. Компроміс доцільно використовувати, коли вирішується не зовсім важлива справа, коли немає часу.

Приниження. Приниження характерне для тих випадків, коли учасники конфліктів відмовляються від власних інтересів, і від підтримки позитивних стосунків з партнером.

Поступки. Поступки – це стиль поведінки в конфлікті, при якому учасник конфлікту відмовляється від своїх інтересів заради інтересів іншої людини, підтримки з нею добрих взаємин. Інколи такий спосіб поведінки допомагає утримувати оптимальні взаємини з іншими людьми. Така поведінка у конфліктних ситуаціях доцільна у стосунках з близькими людьми, коли потрібна допомога слабким і хворим. Люди, схильні до такого стилю вирішення конфлікту, повинні враховувати, що поступливість не завжди впливає позитивно на оточуючих [2].

Що стосується конфліктів у педагогічному процесі, то зазвичай, вони виникають через несправедливо виставлені оцінки, нерівноправність інтересів, особисті відносини педагогічного працівника та студента. Мета сучасної системи освіти – запровадження нових форм та методів педагогічного спілкування, педагогічного такту, які зможуть змінити форми проведення занять від авторитарної до демократичної, що суттєво зменшить кількість конфліктів у середовищі – викладач – студент.

Враховуючи вищесказане, сучасна система вітчизняної освіти потребує докорінних змін, особливо у сфері взаємовідносин між студентами та педагогічними працівниками. Необхідно постійно підвищувати рівень педагогічної компетентності, досліджувати причини виникнення конфліктів та знаходити способи їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Анцупов А.Я., Шитилов А.И. Конфликтология. — М.: Радуга.- Экономика, 1999. — 258 с.
2. Буткевич Т.В. Конфліктологія з основами психологи управління: Навч. посіб. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 456 с.
3. Дамб А., Нойбауер Ф. Корпоративне управління: Віч-на-віч з парадоксами: Пер. з англ. — К.: Основи, 1997. — 802 с.
4. Зазыкин В.Г., Чернышев А. П. Менеджер: психологические секреты профессии. — М., 1992. — 165 с.

5. Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): Монографія. — К.: МАУП, 2000. — 286 с.
6. Хоронжий А.Г. Основи соціального управління: Навч. посіб. — Л.: Магнолія Плюс, 2006. — 220 с.

УДК 342.9

АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: РОЗВИТОК ТА ЗАВДАННЯ

Вдовиченко Т.В. – викладач, спеціаліст І категорії
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Анотація. У статті здійснено аналіз сучасного стану адміністративного права як галузі права; досліджено тенденції розвитку даної галузі, а також розглянуто основні перспективи вдосконалення галузі адміністративного права в умовах сьогодення.

Ключові слова: адміністративне право, тенденції розвитку, перспективи вдосконалення галузі адміністративного права та завдання.

Адміністративне право України є самостійною галуззю права, за допомогою якої держава регулює суспільні відносини в сфері реалізації державної виконавчої влади, яка організує, скеровує у визначений законодавством напрям суспільні процеси.

В свою чергу адміністративне право України є невід'ємною частиною правової системи України, основоположною для всіх галузей публічного права, яке шляхом розвитку та уточнення конституційних норм робить провідний внесок у забезпечення публічних прав, свобод і законних інтересів людини.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану адміністративного права, а також дослідженні основних перспектив розвитку зазначеної галузі.

Слід розглянути окремі аспекти адміністративного законодавства, адміністративних норм та відносин, які є невід'ємними складовими адміністративного права, для того щоб окреслити шляхи подальшого розвитку даної галузі права.

На сучасному етапі розвитку суспільства ключовим завданням нашої держави є реалізація норм адміністративного права. Адміністративно-правові норми мають досить вагоме значення як для всього суспільства в цілому, так і для кожної людини зокрема, оскільки в них представлена воля держави, виражена через нормативно-правові акти, що стосуються забезпечення наданих державою прав та законних інтересів фізичним і юридичним особам в сфері публічного управління.

Адміністративні відносини в Україні є досить динамічними, це супроводжується суттєвими суспільними змінами, які продовжують відбуватися в нашій державі. Законодавці повсякчас намагаються привести норми адміністративного права до стандартів Європейського Союзу, переймаючи досвід європейських держав.

Зважаючи на економічну та політичну ситуацію, яка зараз існує в нашій державі, можна стверджувати, що чинне адміністративне законодавство, як невід'ємна складова адміністративного права, що регулює суспільні адміністративні відносини, потребує досить суттєвих та постійних змін.

Основні зміни й удосконалення, які необхідно втілити в реальність стосуються саме адміністративних правовідносин. На сьогоднішній день велику кількість зусиль спрямовано на те, щоб реалізувати реформу на місцевому рівні, зокрема, досить жваво йдуть дискусії щодо внесення змін до Конституції України з питань децентралізації публічної влади.

Галузь адміністративного права в умовах сьогодення потребує новітнього наповнення свого змісту та покликана насамперед забезпечувати охорону прав, свобод і законних інтересів громадян. Тобто, основною суттю розвитку галузі адміністративного права має стати право громадян на законний та ефективний захист основоположних прав і свобод фізичних та юридичних осіб з боку держави та її публічних органів, можливість бути забезпеченими всіма законними правами й обов'язками, які виникають між громадянами та державою у сфері публічного управління.

Тому, основними принципами галузі адміністративного права мають бути: пріоритет індивідуальних інтересів над колективними; розвиток громадянського суспільства; публічне регулювання соціального забезпечення життєдіяльності людини; публічне управління у сфері господарювання; розвиток антикорупційного законодавства тощо.

На сьогодні реформування вітчизняного адміністративного права – це не тільки далекосяжний намір чи бажання, а нагальна

життєва необхідність, яка органічно пов'язана з євроінтеграційним вибором України. Радикально змінити світоглядну ідеологію вітчизняного адміністративного права неможливо без докорінного перегляду попередніх радянських і нинішніх пострадянських науково-правових стереотипів шляхом створення нової національної доктрини.

Подальший розвиток традиційних інститутів адміністративного права відповідно до вимог сучасного стану розвитку суспільних відносин вимагає переосмислення насамперед ключових засад, покладених в основу правового регулювання відповідних відносин.

Ефективність та демократизм державної діяльності досягається завдяки розмежуванню влади на три гілки: *законодавчу, виконавчу і судову*. Всі вони виконують відповідні функції і відсутність будь-якої з них може спричинити порушення принципів демократії.

Справедливо зазначити, що предмет і система адміністративного права є постійно змінними. Однак, виконавча влада як в минулому, так і тепер займає значне місце, та в цілому найбільше копіює державу в цілому, здійснює ті самі функції, але на своєму рівні: «законодавчому» - займається правотворчістю, застосовує право, «судить» - здійснює юрисдикцію. Тому можна з впевненістю сказати, що за допомогою адміністративного права держава регулює суспільні відносини.

Особлива структура адміністративного права, яка включає в себе значну кількість підгалузей, актуальна в нашому правовому полі і сьогодні, вона відображає тенденції сучасного реформування правової, судової, цивільної систем, розвиток законодавства, появу нових відносин, які потребують правового регулювання. Ця структура включає в себе нові підгалузі, які відображають тенденції управлінського правового сьогодення. Так, в якості нових підгалузей адміністративного права, які є невід'ємною складовою структури, можна назвати *управлінський процес*. Здійснення процесуальної діяльності та вирішення управлінських справ органами виконавчої влади є основою цієї підгалузі. Вона має свою мету, завдання, принципи, елементи, види, стадії.

Іншою підгалуззю адміністративного права є *адміністративний процес*, поняття якого змінюється на підставі розвитку адміністративної юстиції, яка представлена адміністративними судами.

Узагальнюючи здійсненний аналіз проблем адміністративно-правового регулювання відносин державного управління можна сказати, що загальна реформування державного управління та перенесення акцентів у сфері адміністративного права на регулювання численних та різноманітних взаємостосунків між органами державного управління і приватними особами щодо забезпечення умов для ефективної реалізації та захисту належних громадянам прав, свобод і законних інтересів не повинна тлумачитись як відмова від тієї визначальної ролі, яку відіграє адміністративне право в регулюванні державного управління.

Таким чином, основою розвитку адміністративного права на сучасному етапі є юридичне врегулювання відносин у системі органів виконавчої влади, що дозволить підвищити ефективність виконавчо-розпорядчої діяльності. Подальше вдосконалення адміністративно-правового регулювання відносин державного управління сприятиме не тільки розвитку України як правової, демократичної і соціальної держави, а й покращенню іміджу держави і послідовній реалізації європейського континентального права.

Список використаних джерел:

1. Задихайло О.А. Актуальні проблеми науки адміністративного права / О.А. Задихайло // Зб. наук. праць Харк. Нац. Педагог. Ун-ту ім. Г.С. Скороводи «Право». – 2010.- № 1. С. 96-99.

2. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк (кер. Авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький [та ін.]; за заг. ред. Ю.П .Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй.– Х.:Право, 2010.– 624 с.

3. Галунько В.В. Адміністративне право України: у 2-х т.: підруч. / В.В. Галунько, В.І. Олефір, Ю.В. Гридасов, А.А. Іванищук, С.О. Короєд. – Херсон : ХМД, 2013. – Т.1: Загальне адміністративне право. Академічний курс. – 396 с.

4. Авер'янов В. Нагальні завдання формування української доктрини адміністративного права: євроінтеграційний аспект / В. Авер'янов, А. Пухтецька // Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм : зб. ст. міжн. наук.- практ. конф., присвяченої пам'яті проф. П.О. Недбайла. – К., 2008. – С. 86–88.

УДК 340.2

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Райковський Є.Ю. – викладач, спеціаліст
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Держава, як суспільний інститут, є історичним феноменом. Вона виникає на певному етапі розвитку конкретного народу, а потім еволюціонує під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Змінюються принципи побудови і діяльності держави, її структура і функції тощо. Надбанням політичної науки у XVIII–XX століттях стала теорія правової соціальної держави, яка нині має багато прихильників у різних країнах світу. В першій статті Конституції України сказано, що вона є «суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою». Процеси становлення в Україні правової держави, так само як і політичне життя українського суспільства, є достатньо динамічним й багатоаспектним, водночас й суперечливим, за своєю сутністю. Верховенство права, забезпечення прав людини та громадянина, взаємна відповідальність держави та особи повинні панувати в житті громадян нашої держави. Всі ці напрями формування правової держави були закріплені Конституцією України.

Формування соціальної, правової держави становить найважливіший напрям розвитку демократичної державності в Україні, одне з основоположних завдань демократизації українського суспільства, реформи її політичної і правової систем. При цьому не слід забувати про той факт, що сутність правової держави полягає ще й у дотриманні закону представниками державної влади, у взаємовідповідальності держави та громадян один перед одним. Це положення закріплене в ст. 3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Отже, засадничі принципи правової держави були закріплені на конституційному рівні, тобто їх юридична сила є найвищою.

Політичні події 2013-2017 рр., «Революція Гідності», довготривала війна на сході держави та невирішення численних проблем держави засвідчують демократичні здобутки у вигляді правової держави не набули достатнього розвитку і належним чином не забезпечують задоволення суспільних потреб. Тому на сьогодні в Україні, яка прагне ввійти до Європи як рівноправний член світового співтовариства, визріла необхідність піддати ґрунтовній професійній переробці та коректуванню цілу низку найактуальніших ідеологічних та правових питань щодо розвитку держави. Одним з таких питань є проблема становлення правової держави.

В Україні закладені лише підвалини правової держави та створені її основні структурні елементи, тому подальша розбудова правової держави пов’язана з посиленням легітимації влади, забезпеченням у суспільстві свободи, ефективним функціонуванням принципу поділу влади, дотриманням її окремими гілками принципу верховенства права, відповідністю законів суспільній етиці, усуненням численних порушень прав і свобод людини і громадянина, посиленням стабільності законодавства, декриміналізації суспільства. Ці завдання є найголовнішими та визначають розвиток держави, який сприяє процесу демократизації в Україні. Теорія і практика правової держави спрямовані на утвердження принципу суверенітету народу, підпорядкування держави суспільству, захист прав і свобод людини і громадянина.

Фундаментом, передумовою правової державності є формування громадського суспільства, в якому був би забезпечений вільний і всебічний розвиток кожної особистості, суспільства, в якому функціонували б демократичні громадські інститути, що забезпечують свободу слова та інформації, гарантують силою громадської думки і суспільної моралі вільні вибори, наявність легальної опозиції та багатопартійність і цим самим унеможливлюють узурпацію влади. Побудова правової держави глибоко пов’язана також зі зміцненням демократичних традицій функціонування державної влади. За умов збереження вільних виборів, демократичного політичного режиму, свободи преси, формування поваги до прав і свобод громадян з боку держави та її посадових осіб дані традиції, безперечно, сформуються. І варто сподіватись, що саме вони стануть чи не найбільшою запорукою правової держави та її спадкоємності.

Головною проблемою, що не дає змоги говорити з повною впевненістю про Україну як про правову державу, стосується не так того, що Конституція та закони України не містять необхідних норм, процедур та механізмів узаконення державної влади, як того, що легальна державна влада пере- важно не має ознак легітимності. Тобто, конституційно законна та конституційно узаконена система державної влади не сприймається в очах

громадян як справедлива та демократична. На жаль, українські реалії дають підстави стверджувати, що нормативна модель правової держави, що яскраво виражена в Конституції України, не відповідає реальному втіленню вимог останньої. Незважаючи на те, що положення Основного Закону є нормами прямої дії, цей принцип спрацьовує в обмеженому вигляді. Підставою для такого висновку є численні порушення, насамперед, соціально-економічних прав громадян, які не оскаржуються у суді або ж судові рішення не виконуються. Тобто, держава не виконує однієї із важливих своїх функцій як правотворчий і правозахисний інститут – функцію соціальних гарантій та захисту своїх громадян. Внаслідок цього порушується вимога 21-ї статті Конституції України, яка проголошує, що права та свободи людини в Україні є невідчужуваними і непорушними, що суперечить численним фактам реальної дійсності. Адже, у правовій державі правозахисна функція є обов'язковою в діяльності органів і посадових осіб державної влади. Реалізація ознак правової держави є вагомим фактором успішного розвитку громадянського суспільства, неодмінною умовою забезпечення і гарантування основоположних прав і свобод людини і громадянина.

Неприпустимо, коли в країні, яка вже тривалий час веде війну з російськими окупантами, будь-який громадянин у буденному житті стикається з одними тими ж проблемами. Найперше і найголовніше - це корупція у судовій системі. Окрема і дуже довга тема, яка є, нажаль, невід'ємною частинкою нашого життя. Про незаконні судові рішення і розкішний спосіб життя служителів Феміди говорять дуже давно, але якихось якісних змін досі не видно. Українська Феміда прислуговує або тим, що мають гроші, або ж владі. Тому останнім й вигідно залишати все на своїх місцях.

Друге - це правоохоронна система та прокуратура. Ніби й отримали поліцію і дещо змінилось обличчя правоохоронців. але у цій країні знову щось не так. І, що характерно: жодної реакції влади на таке свавілля з боку правоохоронців.

Третє - це медицина, що погрузла у корупції і некомпетентності лікарів. що іноді може призводити до фатальних наслідків. Українці стикаються із вимаганням у них грошової винагороди медиками за надання медичних послуг.

Це кричуще порушення прав людини. Вийти з цієї ситуації доволі важко, бо судова система відпускає корупціонерів на волю, а потім ще й поновлює на посадах. І так в переважній більшості сфер нашого життя. Прикро констатувати, але закон у нашій країні перетворився на абсолютне право влади вибірково його застосовувати.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
2. Михальченко М. Цивілізаційна чи ціннісна розколотість України? / М. Михальченко, Ю. Шайгородський // Політичний менеджмент. – 2014. – № 6 (21). – С. 18–28.
3. Ревенко Г.В. Правова соціальна держава: теорія та сучасні проблеми становлення в Україні / Г.В. Ревенко // Вісник одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. – 2013. – № 13. – С. 421–425.
4. Скрипнюк О.В. Правова держава в Україні: теоретична модель та практика реалізації на сучасному етапі / О.В. Скрипнюк // Право України: Юридичний журнал. – 2010. – № 7. – С. 5–6.

УДК 342.9

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД

Голота Н.П. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

У сучасних умовах важливу роль у системі заходів, спрямованих на запобігання і протидію корупції в Україні, відіграє адміністративна відповідальність за правопорушення, які пов'язані з корупцією. У зв'язку з цим здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язані з корупцією,потребують наукового та практичного, обґрунтованого правового забезпечення, що і зумовлює актуальність теми.

Протягом останніх років особливого значення набули проблеми складу правопорушень, які пов'язані з корупцією та адміністративного корупційного правопорушення, відмежування корупційних проступків від злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності. Одним із елементів реформування антикорупційного законодавства є доповнення КУпАПГ лавою 13–А «Адміністративні правопорушення пов'язані з корупцією» і визначено особливості провадження у справах зазначеної категорії.

Незважаючи на вжиті заходи, під час розгляду справ про адміністративні правопорушення пов’язані з корупцією, виникає ряд питань, що не можуть бути однозначно вирішені, а порядок адміністративного провадження не може бути визнаний таким, що повністю задовольняє потреби теорії і практики протидії корупції.

Є ефективність у боротьбі з корупцією в Україні, можливо досягнути через вдосконалення процедури провадження у справах про адміністративні правопорушення пов’язані з корупцією з урахуванням поставлених перед ним завдань та узгодження між собою положень КУпАП і чинного антикорупційного законодавства.

Потрібно зазначити, що у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» введено нове поняття – «правопорушення, пов'язане з корупцією», під яким потрібно розуміти діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, на яку поширюється дія цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Зауважу, що згідно Законом України «Про запобігання корупції» за вчинення корупційного правопорушення особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності. Отже, Законом України «Про запобігання корупції» внесено ряд змін до КУпАП. Зокрема, Глава 13-А КУпАП після введення в дію положень Закону містить вже не склади адміністративних корупційних правопорушень, а склади адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Тобто, мова йде про адміністративну відповідальність за порушення пов'язані з корупцією: – порушення встановлених законом обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; порушення вимог фінансового контролю; порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; невжиття заходів щодо протидії корупції; невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції; ненадання, надання завідомо недостовірної чи не в повному обсязі інформації Національному антикорупційному бюро України тощо.

Потрібно зазначити, що Законом введено новий вид адміністративного стягнення, яке може застосовуватися тільки як додаткове – «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певного діяльністю» ст.30 КУпАп. Воно призначається судом на строк від шести місяців до одного року незалежно від того, чи передбачене в санкції статті Особливої частини КУпА, хоча на практиці досить рідко застосовується судом, найпоширенішим видом адміністративного стягнення є штраф.

Збільшено строки накладення стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Так, якщо адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення могло бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення, то адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Водночас суттєві зміни стосуються також визначення посадових осіб, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Відповідно до змін, внесених до ст. 255 КУпАП, протоколи про вчинення цих правопорушень уповноважено складати посадових осіб органів внутрішніх справ та Національного агентства з питань запобігання корупції. Зауважу, що посадові особи Служби безпеки України, згідно з Законом України «Про запобігання корупції», позбавлені цих повноважень.

Основне концептуальне положення, на якому варто акцентувати увагу – це те, що юридична відповідальність за корупційне правопорушення диференційована. У зв’язку з цим на практиці виникає проблема у відмежуванні складів злочинів від складів інших адміністративних правопорушень,які пов’язані з корупцією. Крім того, запровадження вказаних змін дає змогу підвищити оперативність і ефективність провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією, посилити значення адміністративної відповідальності у системі засобів протидії корупції.

Список використаних джерел:

1. Клок О.В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О.В. Клок; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Хар- ків, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/10531/1/Klok_O_V_2016.pdf
2. Грабець І.Н. Адміністративно-правові засади діяльності прокурора щодо протидії адміністративним правопорушенням, пов’язаним з корупцією в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук:

спец. 12.00.07 / І.Н. Грабець; Національна академія прокуратури України. – Київ, 2015. – 20 с.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1700-18.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80131-10.
5. Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 6 листопада 2015 року № 1376 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 99. – Ст. 3405.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12 лютого 2015 року № 198-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ 198-19/ print1484673396547946

УДК 342.7

ОРГАНІЗАЦІЙНО–ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Жарчук В.А. – викладач
Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Юридична відповідальність як нормативно – правова гарантія прав людини та громадянина – це передбачені Конституцією та законами вид і міра державно-владного (примусового) за знання особою втрат благ особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення у сфері певного виду благ. Нормативно – правові гарантії прав поділяють: залежно від території поширення на внутрішньодержавні (національні), які поділяються на державні, локальні та корпоративні, а також на міжнародні гарантії, які поділяються на всесвітні та регіональні; залежно від форми закріплення в нормативних актах – на конституційні та галузеві; залежно від характеру правових норм – на матеріальні та процесуальні; за способом викладення в нормативно-правових актах – на прості, складні і змішані; залежно від того, які органи залучаються до захисту прав і свобод людини, – на судові і позасудові; залежно від функціональної спрямованості – на гарантії реалізації, гарантії охорони та гарантії захисту [1, с. 132].

Організаційно – правові гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина, до яких належать механізм держави, органи місцевого самоврядування, посадові особи, політичні партії, громадські організації, засоби масової інформації, міжнародні правозахисні організації та їх діяльність у сфері правотворчості та правозастосування, спрямована на створення сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами і свободами. Змістом організаційно – правових гарантій є визначення, прийняття та реалізація державою соціальної та правової політики, державний і громадський контроль, обробка інформації щодо прав людини тощо.

Метою організаційно-правових гарантій є підвищення ефективності використання всіма громадянами національних і міжнародних гарантій прав і свобод, а також створення умов для виконання обов’язків. Організаційно-правові гарантії конституційних прав людини та громадянина можна класифікувати за такими підставами: залежно від сфери дії – на національні і міжнародні; за суб’єктом створення – на державні, які створює держава, і недержавні, які створюються як громадські організації; за функціями органів-гарантів – на організаційно-політичні, організаційно – економічні, організаційно – соціальні, організаційно – культурні, організаційно – ідеологічні; за суб’єктом забезпечення – на парламентські, президентські, судові, прокурорські, управлінські, контрольні та місцеві. Нормативно – правові й організаційно-правові гарантії взаємозв’язані між собою та взаємозумовлені і, у свою чергу, класифікуються за різними критеріями, як то: види прав і свобод людини і громадянина; територія поширення; форма закріплення в нормативних актах; характер правових норм; функціональна спрямованість тощо. До специфічних ознак, які дають можливість відокремити різні види гарантій, відносять: особливий об’єкт гарантування (наприклад, економічні блага), особливі державні механізми їх забезпеченості – створення спеціальних державних органів, наділених організаційними та контролюючими повноваженнями, а також надання органам загальної компетенції особливих окремих повноважень у сфері гарантування відповідних прав і свобод [2, с. 39].

Поняття прав і свобод людини відображають певні можливості, зумовлені досягнутим рівнем розвитку суспільства, конкретно-історичними умовами його

функціонування, ступенем зрілості та стійкості суспільних відносин. Відмінності, що існують між правами та свободами, доволі відносні, вони зумовлені умовами їх здійснення та забезпечення. У різних сферах суспільних відносин реалізуються різні інтереси та потреби особи. Даний критерій є основним у поділі прав і свобод людини на різновиди.

Аналіз норм міжнародного права та конституцій різних держав, доктринальні підходи до їх розуміння, що сформувалися в науці, надали можливість узагальнити ті властивості, які їм притаманні:

по-перше, вони є певною мірою свободи людини, тобто її можливостями діяти певним чином або ж утримуватися від певних вчинків з метою забезпечення нормального існування, розвитку, задоволення її потреб та інтересів;

по-друге, зміст і обсяг можливостей людини зумовлений передусім можливостями усього суспільства, що свідчить про їх соціальний характер;

по-третє, ці можливості за своїми основними вихідними показниками мають бути однакові для всіх людей, за таких умов вони набуватимуть характеру справедливих;

по-четверте, вони є невідчужуваними, не повинні відбиратися або обмежуватися з боку держави чи інших осіб.

Список використаних джерел:
1. Рабінович П. Права людини і громадянина. Навч. посібник. – К.: Атіка, 2004. – 464с.
2. Гаврильців М. Організаційно – правові гарантії// Наук. Вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016 – №22. – с.38–41.

УДК 342.415

МОДЕРНІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Пугач В.М. – викладач
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Сучасний підхід до соціальної держави полягає у її розумінні як правової, демократичної держави з розвиненим громадянським і соціально орієнтованою економікою, яка створює умови для реалізації основних прав людини, свобод, самостійного забезпечення ініціативною та соціально відповідальною особою необхідного рівня матеріального добробуту членам своєї сім'ї та собі, створює умови для саморозвитку особи, інвестує в людський і соціальний капітал, гарантує кожному прожитковий мінімум задля гідного людини існування та сприяє зміцненню соціальної злагоди в суспільстві, утверджує принципи соціального партнерства, гарантує екологічну безпеку.

В Рішенні Конституційного Суду України від 25 січня 2017 р. констатується, що «однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України [1]. Звідси можна зробити висновок, що зміст та обсяг пільг, компенсацій та інших соціальних виплат встановлюється державою відповідно до її економічних, фінансових можливостей, а також з урахуванням існуючих соціально-економічних обставин. У Рішенні від 11 грудня 2017 року № 20-рп/2016 Конституційний Суд України також зазначив, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави [2].

Модернізація сучасної соціальної держави в Україні, проявляється у поступовому відході від першочерговості соціальної підтримки і спрямуванні зусиль держави на розвиток персональної ініціативи, активності працездатного населення, інвестування в соціальний капітал. Реформи соціальної сфери відбуваються у напрямі звуження спектра дії соціальної держави, стимулювання активності та відповідальності громадян за забезпечення добробуту, призупинення розширення соціальних функцій (і, відповідно, державних витрат), позаяк вони стають непосильними для державного бюджету і неефективними з погляду потреб суспільства. Нині намітився спільний підхід у розвитку моделей соціальної держави в європейських державах: з одного боку, скорочення соціальних програм, прагнення до підвищення їх економічної ефективності та віддачі, а з іншого – розширення соціального партнерства, децентралізація влади, посилення регіональних і місцевих органів. При цьому відбувається зміна ролі як держави, так і громадянина: останній постає не лише як об'єкт

соціальної політики держави, а й як активний її суб'єкт, користувач і виробник соціальних послуг. Оскільки процес глобалізації пов'язаний із «розмиванням» економічних кордонів, вільним переміщенням трудових ресурсів, то виникають проблеми у реалізації трудових і соціальних прав. Чинне законодавство не дозволяє повною мірою забезпечити охорону та захист соціальних прав громадян, що сприяє розвитку негативних тенденцій, антисоціальних проявів. На часі трансформація низки форм реалізації державних соціальних гарантій, механізмів їх надання. Низький рівень державних соціальних гарантій поєднується з недостатнім рівнем розвитку мотиваційного механізму трудової активності кожної людини, здатної забезпечувати власний добробут, відсутністю дійового механізму державного управління, справедливим розподілом соціальних благ.

Незважаючи на спільні риси у цивілізаційному розвитку з іншими країнами, Україна має свій історичний шлях становлення національної моделі соціальної держави. На відміну від Заходу, формування соціальної державності актуалізувалося не на міцному фундаменті права, а за нестабільності та правової розрегульованості [3, с. 487]. Нині Україна переживає новий важливий етап у розробці та реалізації принципів соціальної держави, відбуваються реформи у сфері праці й трудових відносин, зайнятості, соціальному страхуванні тощо. Основною проблемою в регулюванні механізму соціальної держави є надто розгалужене, не кодифіковане, термінологічно неузгоджене соціальне законодавство, що ускладнює надання відповідних послуг населенню.

Але попри все, паростки соціальної держави є очевидними, а суспільна підтримка такого спрямування розвитку держави є переконливою. Суспільство усвідомлює потребу просування саме таким шляхом, що є запорукою реалізації кінцевої мети – побудови соціальної, правової, демократичної сучасної держави в Україні.

Можна констатувати, що Україна обрала для себе модель, яка поєднує елементи соціал-демократичної і ліберальної. Це означає, що ставка робиться на перехід до розвитку економіки для задоволення потреб людини та на гарантії соціальної справедливості для всіх членів суспільства через певну оптимізацію інтересів та визначення спільних пріоритетів.

Все це спрямоване на розбудову соціальної держави в Україні, змінює її соціальну структуру в бік зменшення крайньої полярності соціальної диференціації, сприяє зростанню чисельності середнього класу, що, в свою чергу, виступає основою соціальної стабільності та забезпечує ефективність соціальних трансформацій сучасного українського суспільства та держави.

Таким чином, можна дійти висновку, що сучасна модернізована соціальна держава в Україні – це держава, політика якої має пріоритетну соціальну спрямованість, що виражається у відповідному обслуговуванні державою громадянського суспільства, створенні необхідних та достатніх умов для реалізації економічних, соціальних та культурних прав людини, гарантуванні соціального захисту та соціальної безпеки людини, виходячи з соціально-економічних можливостей держави, на основі принципів справедливості, пропорційності та гармонічного поєднання (балансу) інтересів суспільства і людини.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України № 3-рп/2017 від 25 січня 2017 р. – Режим доступу: http://www.ccu.gov.ua.
2. Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2017 р., № 20-рп/2017 – Режим доступу: http://www.ccu.gov.ua.
3. Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія / Н. М. Хома. – К.: Юридична думка, 2012. – 592 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Збірник матеріалів Всеукраїнської
науково-практичної конференції

«Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства»

м. Вінниця, 18 квітня 2018 р.

ТОМ І

Підписано до друку_____
Папір офсетний. Формат 60х84.1/16
Гарнітура Times New Roman
Обл. друк. арк._____
Ум. друк. арк._____
Наклад 300 прим.

Видавництво «Крок». Свідоцтво № 3538 від 30.07.2009 р.
46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 56
тел. (0352) 248436